

ദേവപ്രിയൻ

ഹ പ്രിയൻ.

(ഒരു പുതിയ നോവൽ)

മിസ്. സീതാചൌധരി.

പരിഭാഷകൻ

ടി. കെ. രാമൻ മേനോൻ.

പ്രസാധകന്മാർ

നമീൻ കമ്പനി കോഴിക്കോട്

മ്കൻ പ്രിൻടിങ്ങ് ബ്യൂറോ

കോഴിക്കോട്

ഒന്നാംപതിപ്പ് കോപ്പി 1000

1925.

വില ക 1. ണ 8.

ദേവറ്റ

അദ്ധ്യായം 1.

"ഒന്നു നാലും തിന്നാലും വന്നു ഭവിച്ചീടും"

"പുരുഷന്മാരുടെ ചിത്തം വജ്രത്തിലും മുലകം കഠിനം"

കല്ക്കത്താ നഗരത്തിലുള്ള ഒരു ഇടുങ്ങിയ നിരത്തിന്നരികിൽ രണ്ടു നിലയിലുള്ള ഒരു ചെറിയ ഗൃഹമുണ്ട്. താഴത്തെ നിലയിലുള്ള മുറികളിലൊന്നിൽ, ഒരു യുവാവ്, അസ്തമനസൂൎയ്യന്റെ മങ്ങിയ പ്രകാശം മാത്രം സഹായമാക്കി ഒരു പുസ്തകം വായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മുറിയിൽ വെളിച്ചം തീരെ ഇല്ലാതായിട്ടും അദ്ദേഹം വായന നിറുത്തുവാൻ ശക്തനാകാതെ കഴിഞ്ഞു. രാത്രിയുടെ വാല്യക്കാരത്തു പെട്ട സന്ധ്യാദേവിയെക്കണ്ടു സന്താപം ഭാവിക്കയോ എന്നു തോന്നുമാറു് യുവാവു തല്ക്കാലം വായന അവസാനിപ്പിച്ചു. മുറിയിൽ വിളക്കു വെക്കേണ്ട സമയം അതിക്രമിച്ചുവെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ യുവാവാകട്ടെ, "* ഖുക്കി, ഒരു വിളക്കു കൊണ്ടുവന്നു തരിക" എന്നു ഉച്ചത്തിൽ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു.

ആറേഴ് വയസ്സു മാത്രം പ്രായമുള്ള ഒരു പെൺകുട്ടി 'ഹരിക്കിൻലാമ്പു' കൊണ്ടുവന്നു യുവാവിരുന്നിരുന്ന കട്ടിലിന്നരികെയായി പ്രതിഷ്ഠിച്ചു. പഠിപ്പു കഴിഞ്ഞു സ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്ന യുവാവിനെ നോക്കി, അവൾ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"അമ്മാവാ, ഇന്നു തീൎച്ചയായും ആ കഥ പറഞ്ഞുതരണം. പറഞ്ഞു തരികയില്ലേ ?"

---

* കുട്ടി.

താഴെ വെച്ചു കഥ കേൾക്കാ
കുട്ടിയെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പ

ഒരം എവിടെ യിരുന്നു? കഥ കേൾക്കുവാ
ല്ല."

ഒരു കാര്യം. അ ടെ കഥയാണ്? ഇതു
നന്നാക്കുവാൻ എന്തിന് ന് താഴെ എന്നെ ഏല്പി
ച്ചതു? അതല്ലെ നേരം കു കുവാനുള്ള കാരണം!"

യുവാവിന്റെ മുഖത്തു മന്ദഹാസം സ്ഫുരിച്ചു. "വാസ്തവമോ? ഉടുപ്പുകളിലെ നന്നാക്കുന്ന ജോലി നിനക്കായിരുന്നു അല്ലെ? നീ കിഴക്കെ മുറ്റത്തിലെ വൃക്ഷത്തിലോ കയറിയത്?"

അദ്ദേഹത്തിന്ന് അവളുടെ ഉടുപ്പുകളെപ്പറ്റി തീരെ മതിപ്പുണ്ടായില്ലെന്ന് അവൾ വിചാരിച്ചു. എങ്കിലും അവൾ കോപാവിഷ്ടയായില്ല. പ്രവൃത്തി ചെയ്യുന്നതിൽ തനിക്ക് പ്രാപ്തി വേണ്ടുവോളമുണ്ടെന്ന് പല ന്യായങ്ങൾകൊണ്ടും ദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾകൊണ്ടും അവൾ സ്പഷ്ടമാക്കി.

പെട്ടെന്നവൾ ആരോ വാതില്ക്കൽ മുട്ടി വിളിക്കുന്നതാണെന്ന് അവൾക്ക് തോന്നി. അതോടുകൂടെ അവരുടെ സംഭാഷണത്തിനും ഭംഗം സംഭവിച്ചു.

"പ്രിയതമാ, പ്രിയതമാ, പ്രിയതമൻ ഉറങ്ങിപ്പോയോ?" ഇതാണ് അവർ കേട്ട ശബ്ദം. തെരുവിൽനിന്നാണിതു പുറപ്പെട്ടതെന്നു യുവാവിനു മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹം അവിടെ നിന്നെഴുന്നേറ്റു,

"ആരാണത്. ഹീരനോ? എന്താണവിടെ നില്ക്കുന്നതു? അകത്തു വരിക" എന്നിങ്ങിനെ സൗമ്യഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

ആഗതൻ പ്രവേശിച്ച് കട്ടിലിന്മേൽ ഇരുന്ന് കീറിപ്പൊളിഞ്ഞ ഒരു പഴയ വിശറി എടുത്തു മററതിന്റെയും സഹാ

കൂടാതെ വീശുവാൻ തുടങ്ങി. ഹീരൻ അധികനേരം നിശ്ശബ്ദമായിരിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചില്ല.

"ബലഹീനനായ ഒരുത്തനെ നിങ്ങൾ എന്തിനാണിങ്ങിനെ കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതു്? ഇത്ര മനോഹരമായ ഒരു സ്ഥലമല്ലാതെ മറെറാന്നു നിങ്ങൾക്കു ഒരു വലിയ നഗരത്തിൽ കിട്ടാതെ വന്നതു വലിയ കഷ്ടമായിപ്പോയി. നിങ്ങളെ കണ്ടുപിടിക്കാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടു്, വാസ്തവമാണ് പറയുന്നതു്, ഞാൻ ഇതിലധികം കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടില്ല."

കഥയെപ്പററിയുള്ള ആശയെല്ലാം നശിച്ചുവെന്നു കണ്ടു ഹീരനെ കോപഭാവത്തിൽ നോക്കി ആ പെൺകുട്ടി മുറിവിട്ടു പുറത്തുപോയി.

ഹീരൻറ വൈരാഗ്യത്തോടുകൂടിയുള്ള വാക്കുകൾ കേട്ടു് ശ്രീകണ്ഠൻ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു.

"സ്നേഹിതാ, താങ്കൾ എന്നെ അന്വേഷിക്കുന്നതിൽ ഇത്രമാത്രം ബുദ്ധിമുട്ടുമെന്നു അറിഞ്ഞിരുന്നെങ്കിൽ വേഗത്തിൽ വന്നു ചേരാവുന്ന ഒരു സ്ഥലം ഞാൻ താമസിക്കുമായിരുന്നല്ലോ. ആ സംഗതി ഇരിക്കട്ടെ! എന്തെല്ലാമാണ് വീട്ടിലെ വിശേഷം? എല്ലാവരും സുഖംതന്നെയല്ലേ?"

ഹീരൻ വിശറി കയ്യിൽ വെച്ചിരുന്നതു വീശുവാൻ തന്നെയായിരുന്നുള്ളു. ആ പ്രവൃത്തി ഇപ്പോഴും ശരിയായി നടക്കുന്നുണ്ടു.

"അതെ; അവർക്കെല്ലാം സൗഖ്യംതന്നെ. അമ്മയ്ക്കു ഒരു ചെറിയ പനി പെട്ടു കുറെ ദിവസം കഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. പക്ഷെ ഇപ്പോൾ അതെല്ലാം തീരെ ആശ്വസിച്ചു." രണ്ടു നിമിഷനേരത്തെ മൗനവ്രതത്തിനു ശേഷം ഹീരൻ തുടർന്നു പറയുവാനാരംഭിച്ചു.

"എരിപൊരി സഞ്ചാരം കൊള്ളുന്ന ഇക്കാലത്തു് വിവാഹംചെയ്യാൻ ഒരുവനു ഉത്സാഹമുണ്ടാകുന്നതിലാണ് എനിക്കാശ്ചര്യം തോന്നുന്നതു്."

പ്രിയ ദാദാ അല്ലെങ്കിൽ ദേവപ്രിയൻ നെററി ചുളുക്കിക്കൊണ്ടിങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:-

"ആരാണിപ്പോൾ വിവാഹത്തിന്നാരംഭിയ്ക്കുന്നതു്? നിങ്ങളായിരിക്കാം, അല്ലെ?"

"എൻ്റീശ്വരാ, ഞാനോ? ഇതെന്തൊരു തെററിദ്ധാരണ! ആകട്ടെ, ഞാൻ തന്നെയാണ് വിവാഹത്തിന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തിയതെന്നു വിചാരിക്കുക. എന്നാൽ അതൊരു ദൂഷ്യമായി എനിക്കു തോന്നുമോ? താങ്കളെപ്പോലെ വിടുവായൻ ആരാണുള്ളതു്? സ്വാതന്ത്ര്യതയുടെ കാര്യം പറയുകയേ വേണ്ട. എങ്കിലും ഞാൻ താങ്കളുടെ ഒരു സ്നേഹിതനായിരിക്കുന്നേടത്തോളം കാലം എനിക്കു എങ്ങിനെയാണ് വിവാഹംചെയ്യാൻ സാധിക്കുക?"

"ഹീരാ, നിങ്ങളുടെ ആത്മാനുകമ്പ നിങ്ങളെ വിഴുങ്ങിക്കളഞ്ഞിരിക്കുന്നുവല്ലൊ. ആത്മനിയന്ത്രണം ചെയ്യാൻ ശ്രമിക്കുക. അതാണാദ്യമായി വേണ്ടതു്. രണ്ടാമതായിട്ടു വേണം, ഈ ഉഷ്ണകാലത്തു വിവാഹംചെയ്യാനുദ്ദേശിക്കുന്നതാരെന്നു പറയുവാൻ."

"പ്രിയദാ, ആരാണ് വിവാഹം ചെയ്യുവാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നോ? അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കാം, പുഷ്പനാണ്. അല്ലാതെ മററാരെങ്കിലും ഇപ്പോൾ 'ക്രിക്കു' തോന്നുമോ? മററന്നാളാണ് വിവാഹം. നിങ്ങൾ വരൻ്റെ കക്ഷിയിൽ പെട്ട ആളായിരിക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചതായിട്ടാണ് ഞാൻ കേട്ടതു്! അയാൾക്കുവേണ്ടി നിങ്ങളെ ക്ഷണിക്കുവാനാണ് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതും. ഇതാ നിങ്ങൾക്കുള്ള കത്തു്."

ഹീരൻ്റെ കയ്യിൽ ഒരു കെട്ടു ലക്കോട്ടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാൾ അതു അഴിച്ചു താഴെ ഇട്ടു തിരിയുവാൻ തുടങ്ങി. കുറെ നേരത്തെ ബുദ്ധിമുട്ടിന്നുശേഷം ദേവപ്രിയന്നുള്ള എഴുത്തു കയ്യിലാക്കിക്കൊണ്ടു അക്ഷമയോടും പരിഭ്രമത്തോടും കൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതാ നിങ്ങൾക്കുള്ള കത്തു്? ഇനി മുന്തൂറു വീട്ടിൽ കേറിയിറങ്ങണമല്ലോ. ഒരംശപാരാ! ഒരു കഷ്ടം വേണമല്ലാതെ മറെറാരുകാലം ആ വിഡ്ഢിക്കു കണ്ടുകിട്ടാഞ്ഞതിലാണു് എനിക്കത്ഭുതം."

ക്ഷണനപത്രം ശ്രദ്ധിച്ചു വായിച്ചുകൊണ്ടു് ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞതെന്താണെന്നു നോക്കുക:—

"എന്താണിതു്? അയാൾ വിവാഹംചെയ്യുന്നതു് ആരെയാണു്? ഇതിനുള്ള ആലോചനയൊന്നും ഞാൻ കേൾക്കുകയുണ്ടായില്ലല്ലോ."

"കൊള്ളാം പ്രിയമാ, കൊള്ളാം. ആലോചിച്ചു തീർച്ചപ്പെടുത്തിയ കാര്യം! സ്ത്രീജനങ്ങളായ അയാളുടെ ബന്ധുക്കൾ അയാളെ കണ്ണുനീരാഴിയിൽ താഴ്ത്തുകയാണു് ചെയ്തതു്? അയാൾ എന്തു ചെയ്യാനാണു്? കടംബാധിച്ചുള്ളവർ ഇപ്പോഴേ സമാധാനമായുള്ളവരത്രെ. അയാൾ വലയ്ക്കകത്തു പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ആഭരണങ്ങൾക്കും പ്രസൻറിനും കൂടി എയിററ് തൌസൻഡ് എങ്ങിനെ മതിയാകുവാനാണു്. അയാളുടെ സ്ഥാനത്തു ഞാനായിരുന്നവെങ്കിൽ ഇംഗ്ലണ്ടിലേക്കു പോകുവാനുള്ള സമ്മതപത്രത്തിനു തോമസ് കുക്ക് ആൻറു സൺസിൻെറ അടുക്കലേക്കു പണ്ടേ പോയിക്കഴിയുമായിരുന്നു. അതെല്ലാം പറഞ്ഞിട്ടു് എന്താണിനി ഫലം? നേരം വളരെയായി. ഞാൻ പോകട്ടെ. കുറേ ധൃതിയുണ്ടു്. നിങ്ങൾ വിവാഹത്തിനു തീർച്ചയായും വരണം. അല്ലാത്തപക്ഷം പൂർണ്ണൻ നിരാശപ്പെടും. അതിനു സംശയമേ ഇല്ല. നിങ്ങളെപ്പററി അയാൾക്കു വലിയ ബഹുമാനമാണുള്ളതു്. അക്കാര്യം ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടു വേണമല്ലോ."

ഹീരൻ മുറിവിട്ടു പുറത്തുപോയി. ഉടനെ കക്കി അവിടെ പ്രവേശിച്ചു്. ദേവപ്രിയൻെറ കണ്ണിന്മേൽ മന്ദമായി തലോടി.

"അമ്മാവാ, അങ്ങയെ എവിടേക്കാണു് ഒരാൾ വന്നു ക്ഷണിച്ചതു്. ഞാൻ പട്ടുസാരി ഉടുക്കാം. അങ്ങ് എന്നേയുംകൂടി കൊണ്ടു പോകയില്ലേ?"

ദേവപ്രിയൻ അവളുടെ തലമുടി സ്നേഹപൂർവ്വം തടവിക്കൊണ്ടു മറുവടിയായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"പ്രിയപ്പെട്ട കുട്ടീ, കുടുംബസഹിതം ചെല്ലേണമെന്നല്ലല്ലോ ക്ഷണിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അതുകൊണ്ടു് നിന്നെ കൊണ്ടുപോകുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കയില്ല. എന്നാൽ നിന്നെ നാളെ ഞാൻ സോഫിനിടത്തിൽ കൊണ്ടുപോകാം! അപ്പോൾ നീ നിന്റെ പുതിയ ഉടുപ്പു ധരിച്ചുകൊൾക"

കുട്ടി തൃപ്തിപ്പെട്ടു. അതേ നിമിഷത്തിൽ ഒരു ശിശുവിന്റെ കരച്ചിൽ അവർ കേട്ടു. "അമ്മാവാ, കുട്ടി ഉണർന്നു" എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ആ പെൺകുട്ടി മുറി വിട്ടു ഓടിപ്പോയി.

ദേവപ്രിയൻ വീണ്ടും വായിക്കുവാൻ ഭാവിച്ചു. എന്നാൽ അന്നു് ഭാഗ്യം അയാൾക്കു അനുകൂലമായിരുന്നില്ല. പിന്നെയും ഒരു പ്രതിബന്ധം സംഭവിച്ചു. ആരോ വാതിൽക്കൽ മുട്ടി "പ്രിയരാ" എന്നുവിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വാതില്ക്കലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു് അയാൾ പറഞ്ഞു:—"നീയ് എന്താണു് ആളു്? നീയു അല്ലെങ്കിൽ നീരെ 22 ഓ 23 ഓ വയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരു യുവതിയാണു്". എന്നാൽ അവൾ സംഗതിവശാൽ അക്കാലത്തിൽതന്നെ വൃദ്ധയും നരബാധിച്ചവളുമായിത്തീർന്നു. യൗവനത്തിലെ സന്തോഷാതിശയങ്ങളും അവളെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു. അവളുടെ മുഖം ദുഃഖാക്രാന്തവും, അവളുടെ വസ്ത്രം വികൃതവും, അവളുടെ പ്രകൃതി പ്രക്ഷീണവും ആയിരുന്നു.

ദേവപ്രിയന്റെ ചോദ്യത്തിനു മറുവടിയായി അവൾ പറഞ്ഞു:—"എന്റെ വയ്പുജോലിയെല്ലാം കഴിഞ്ഞു. അങ്ങു് ഇപ്പോൾ അത്താഴമുണ്ണുന്നുണ്ടോ? വച്ചതെല്ലാം തണുപ്പുതട്ടിയാൽ പിന്നെ അങ്ങു ഒന്നും കഴിക്കുകയില്ലല്ലോ."

"ആങ്ങള ഇനിയും മടങ്ങിയെത്തീട്ടില്ലേ?" എന്നുള്ള ദേവപ്രിയന്റെ ചോദ്യത്തിനു "ഇല്ല; എന്നാണു് അദ്ദേഹം നേരത്തെ വരാറുള്ളതു്? അദ്ദേഹത്തിനുള്ള ഭക്ഷണം ഞാൻസൂക്ഷി

ച്ചുവച്ചുകൊള്ളാം. പക്ഷെ അദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ടി അങ്ങു കാത്തിരിക്കണമെന്നില്ല.

ആശുവായിരുന്നു അവളുടെ ഭർത്താവ്. ദേവപ്രിയൻ എഴുന്നേററു നടന്നു. നീരജ അദ്ദേഹത്തെ പിൻതുടൎന്നു. ഒരേ വരിയിലുള്ള രണ്ടു മുറികളാണു് താഴത്തെ നിലയിലുള്ളവയിൽ ഏററവും ഭംഗിയുള്ളവ. ഇവയ്ക്കു പിന്നിലായി നില്ക്കുന്നവ പകൽസമയത്തുപോലും വെളിച്ചത്തിന്റെ സഹായമില്ലാതെ നടക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത നിലയിൽ ഇരുട്ടുകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഒരു സാധുകുടുംബക്കാർ ഉപയോഗത്തിലുള്ള ഒരു മുറികളിൽ ഒന്നു് അടുക്കളയായിട്ടും, മറെറാന്നു കലവറയായിട്ടും ഉപയോഗിച്ചു വന്നു. ഗദാ മുൻഭാഗത്തുള്ള രണ്ടു മുറികൾ മാത്രമേ ഇവൎക്കു ശരിയായി ഉപയോഗിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നുള്ളു.

അടുക്കളയിൽ ഒരു ചെറിയ നിലവിളക്കു കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അടുപ്പിൽ തീ കത്തിജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അത്താഴത്തിനുള്ള എല്ലാ ഒരുക്കങ്ങളോടുകൂടി നീരജ ചെറിയ പൊൻകട്ടി അവിടെ നില്ക്കുന്നുണ്ട്. ഓരോ ഭക്ഷ്യപദാൎത്ഥങ്ങൾ ശരിപ്പെടുത്തി വച്ചുകൊണ്ടു "ഞാൻ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള സാധനങ്ങൾ ഏതു തരത്തിലുള്ളവയെന്നു നോക്കുക. ഇവയും ഭക്ഷിക്കാൻ കൊള്ളാതെ തണുത്താറുന്നതുവരെ അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും ഭക്ഷിക്കയില്ല. എന്നാൽ ഇതാണു് ഞങ്ങളുടെ യോഗം. അതിനെ സഹായിക്കാതിരിക്കാൻ ഞങ്ങൾക്കൊന്നും സാധിക്കയില്ല. എന്നാൽ ഞങ്ങളോടുകൂടെ അങ്ങു് എന്തിനാണു് ഈ വിധത്തിൽ കഷ്ടപ്പെടുന്നതു് ? " ഈ ഒടുവിലത്തെ വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ചപ്പോൾ അവളുടെ ശബ്ദത്തിനു ഇടച്ചു് സംഭവിച്ചു.

ദേവപ്രിയൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:—"എനിക്കുവേണ്ടി ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്യുന്നതിന് എന്താണ് നീരു ഇത്ര വലിയ ബുദ്ധിമുട്ടു ? ഇവിടെ നിന്നു കെട്ടു കെട്ടുവാനായിരിക്കമോ ഇത്ര വലിയ സൂചനകൾ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതു ? "

നീരജ കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവളുടെ കണ്ണുനീർ സാരിയിൽക്കൂടെ ഒഴുകി. “നന്ദികെട്ട ഒരുത്തിയായിട്ടാണോ അങ്ങ് എന്നെ കണക്കാക്കുന്നത്? അങ്ങു എനിക്കുവേണ്ടി ചെയ്തിട്ടുള്ളതിന്നു എന്തൊരു പ്രതിഫലമാണ്, എന്നെക്കൊണ്ടു നൽകുവാൻ സാധിക്കുക?” എന്നു നീരജ പണിപ്പെട്ടു പ്രതിവചിച്ചു.

ആ ചെറിയ പെൺകുട്ടി ഈ അവസരത്തിൽ മുറിയിലേക്കു കടന്നുവന്നു. അവളുടെ കയ്യിൽ കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു കുട്ടിയും ഇരുന്നിരുന്നു. “അമ്മേ, കുട്ടി ഉറങ്ങുന്നില്ല. ഇവൻ മഹാ വികൃതി തന്നെ.” എന്നിങ്ങിനെ അവൾ ആവലാതി പറഞ്ഞു. നീരജയോടു മറുപടി പറയേണ്ട ആവശ്യകതയിൽ നിന്ന് ദേവപ്രിയനു രക്ഷ കിട്ടിയെങ്കിൽ അതിന്നു കാരണം പെൺകുട്ടിയുടെ പെട്ടെന്നുള്ള വരവായിരുന്നു. അയാൾ തന്റെ ശ്രദ്ധ അത്താഴം ചെലുത്തുന്നതിൽ പതിച്ചു. ആ ചെറിയ പെൺകുട്ടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരികിൽ ഇരുന്നു എന്തൊ പിറുപിറുക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

കുട്ടികളുടെ പിതാവ് അവിടെ വന്നെത്തിയതിന്നുശേഷവും ദേവപ്രിയന്റെ ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. വാതിൽക്കൽ നിന്നുകൊണ്ടു അയാൾ “വല്ലെല്ലാം കഴിഞ്ഞുവോ?” എന്നു ചോദിച്ചു. വാസനാദ്രവ്യത്തിന്റേയും വില കുറഞ്ഞ ചുരുട്ടിന്റേയും ഗന്ധംകൊണ്ടു അയാൾ നില്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തെ അന്തരീക്ഷം മലിനമായിത്തീർന്നു.

ദേവപ്രി:—“അലോ, മിസ്റ്റർ എന്താണ് ഇന്നു കുറെ അധികം നേരത്തെതന്നെ വീട്ടെത്തിക്കളയാമെന്നു വിചാരിച്ചത്?”

“കാരണം വിശേഷിച്ചൊന്നും ഇല്ല. ആഫീസിലെ ചില ജോലിക്കാർ ഇന്നു ഒരു പുതിയ കാഴ്ചക്കു പോകുന്നുണ്ട്. അവരുടെ ക്ഷണനം സ്വീകരിക്കാതിരിപ്പാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നില്ല.

പോകുവാൻ നേരമിക്കും വരുത്തിയാലോ എന്നു കരുതിയാണ്" ഉത്തമ കാല കഴിക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ ഇപ്പോ ഠം വരാം. (അയാഠം കൊണ്ടുവന്ന പലഹാരങ്ങളും ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു്) ഈ സാധനങ്ങളും എടുത്തു വയ്ക്കുക."

ഉടുപ്പിടാൻ വേണ്ടി മേശതിരഞ്ഞു കൊണ്ടുവന്നായി [illegible] കത്തുകൾ വായി.

നീരമ വാതിൽക്കൽ നിന്നു പിന്തിരിഞ്ഞു, അയാൾക്കു് കണ്ണാം കുഴപ്പെടുത്തുവാൻ തുടങ്ങി. നീരുപിന്നെ മുപ്പിടിൽ ഇരുന്നു് ഈ സമയത്തിലും താഴെ [illegible] വിരുന്നിരുന്നു. വിരുന്നിലായ മേശമേൽ [illegible] ഗോപ്രിയൻ മേശമേലിട്ടു് [illegible]

"[illegible] എന്താണു് [illegible]"

എന്നു [illegible] ചോദിച്ചതിന ഗോപ്രിയൻ [illegible] പറഞ്ഞു:—

"എങ്ങിനെ [illegible], നീ [illegible] വാൻ [illegible]?"

അയാളിലെ [illegible] ഗണിച്ചില്ല.

"മിസ്റ്റർ നിങ്ങൾക്കിന്ന [illegible] കിട്ടിയതു്?" എന്നു ഗോപ്രിയൻ ചോദിച്ചു. "എ [illegible]?"

മേ:—"[illegible] എന്നെ [illegible] 40-ക ഇപ്പോഠം കിട്ടിയതിൽ [illegible] തുകൊണ്ടു [illegible]"

അയാളിലെ [illegible] "[illegible] എന്തിനായിട്ടാണ് [illegible]? [illegible] പതിന്നാലു കുട്ടികഠം കഷ്ടപ്പെടുന്നതുകൊണ്ടു [illegible] ഴിയാതെ വലയുന്ന [illegible] ചോദ്യം. എന്തിക്കിന്ന ശമ്പളം കിട്ടിയെന്നു് എങ്ങിനെയാണ് നിങ്ങഠം മനസ്സിലാക്കിയതു്? സമ്പ്രദായ [illegible]

ണ്ടോ നിങ്ങൾ അതറിഞ്ഞതു്? ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കു നാല്പതു രൂപ്പികയും തരുന്നപക്ഷം എങ്ങിനെയാണു് ഈ കുട്ടികളെയെല്ലാം ഞാൻ ഭരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുക?”

തന്റെ ഭാൎയ്യയേയും കുട്ടികളേയും കുറിച്ചു് കൂടുതൽ വിചാരമൊന്നും ആസുവിനു ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു ദേവപ്രിയനു നന്നപോലും അറിയാം. തന്റെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിനു വേണ്ടി ആയാൾ അവരുടെ കാൎയ്യങ്ങളിൽ തീരെ നാമമാത്രം ഭാവിക്കുകയാണു് പതിവു്. അതുകൊണ്ടാണു് കൂടുതൽ ഒന്നും ഔദാൎയ്യം ഭാവിക്കാതെ പണം മടക്കി വാങ്ങിക്കുവാൻ നിൎബ്ബന്ധിതനായി, പണപ്പെട്ടിയിൽ നിന്നു 3 കറൻസിനോട്ടു പ്രിയൻ കടമെടുക്കുവാനുള്ള കാരണവും, മുഴുവൻ സാമൎത്ഥ്യവും ഞാൻ എടുക്കുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ 30 ക കൊണ്ടു ഞാൻ തൃപ്തിപ്പെട്ടു കൊള്ളാം.” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ദേവപ്രിയൻ ആസുവിന്റെ മുറിവിട്ടു പുറത്തുപോന്നു. ദേവപ്രിയന്റെ പുറത്തിനെ നിരോധിക്കുവാൻ ശക്തനാകാതെ ആസു കുറെനേരം നിന്നു നിലയിൽത്തന്നെ നിന്നുപോയി. കുറെ നിമിഷങ്ങൾക്കു ശേഷം അയാൾ എന്തോ പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടു് അത്താഴമുണ്ണുവാനായി അടുക്കളയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

“ഈ രാത്രി സമയത്തു് എങ്ങോട്ടു പോകുവാനാണു് അങ്ങിപ്പോൾ ഭാവിക്കുന്നതു്? ഒരു മൂന്നു ദിവസമായി കുട്ടി പനിയായികിടക്കുകയാണെന്നു അങ്ങു് മനസ്സിലാക്കിയില്ലെന്നുണ്ടോ? സ്വബോധം നശിച്ചവനെപ്പോലെ നാടകശാലയിൽ പോയി തന്നെത്താൻ ആനന്ദിക്കുന്നതിനാണോ ഭാവിക്കുന്നതു്? ഒരൊററ കാശുപോലും കയ്യിലില്ലാതെ ഞാൻ കുട്ടിക്കാവശ്യമുള്ള സാധനങ്ങൾ എങ്ങിനെയാണു് വാങ്ങിക്കുക?” ഇതായിരുന്നു നീല ഭർത്താവിനെ കണ്ട ഉടൻ പറഞ്ഞതു്.

ആസുവിനു കോപം വർദ്ധിച്ചു. അയാൾ പറഞ്ഞു:—മിണ്ടാതിരിക്കു്. യാതൊന്നും നിനക്കു തരുവാൻ ഞാൻ വിചാരി

ക്കുന്നില്ല. ഞാൻ സമ്പാദിക്കുന്നതെല്ലാം നിനക്കും ഒരു ഒന്നിനും കൊള്ളരുതാത്ത കുട്ടികൾക്കും വേണ്ടിയാണ് ചിലവിടുന്നത്. നീ അത്യാഗ്രഹിയെപ്പോലെ കിടന്നു ചിലവഴിക്കുന്നതല്ലാതെ ഒരു നിമിഷമെങ്കിലും എനിക്കു തന്നത്താൻ വിനോദിക്കുന്നതിനു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. നിനക്കു വല്ല സൗഖ്യമോ മറ്റോ ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ നിന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മച്ചുനന്റെ അടുക്കലേക്കു എന്തുകൊണ്ടു പോയി പറയുന്നില്ല? എന്റെ ശമ്പളത്തിൽ പകുതി വാങ്ങിയതിനു ശേഷമേ അയാൾ എന്നെ വിട്ടുള്ളൂ."

നീര ക്രുദ്ധയായി യാതൊന്നും സംസാരിച്ചില്ല. തന്റെ കൈകളിൽ കിടന്നു സുഖക്കേടുനിമിത്തം കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശിശുവിനെ ഉറക്കിക്കൊണ്ടു അവൾ മൗനം ദീക്ഷിച്ചു. ആഹാരം കഴിച്ചു, മേൽക്കുപ്പായമിട്ട് കൂട്ടുകാരൊന്നിച്ചു തന്നത്താൻ വിനോദിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി, വീടു വിട്ടിറങ്ങി.

അയാൾ വീട്ടിൽനിന്നു പോയ ഉടൻ ലെവപ്രിയൻ അടുക്കളയിൽ എത്തി, "നീരേ, സ്വല്പസമയത്തേക്കു വേണ്ടി ഒന്നിവിടത്തോളം വരിക" എന്നു പറഞ്ഞു.

നീര അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരികിൽ ചെന്നുനിന്നു. ആളിന്റെ പണസ്സഞ്ചിയിൽനിന്നും താൻ എടുത്ത 5 കറൻസിനോട്ടും ലെവപ്രിയൻ നീരയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തുകൊണ്ടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"ഇതു സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളുക. അയാളിൽനിന്നു പണം മടക്കിക്കിട്ടുന്ന കാര്യം അത്ര എളുപ്പമല്ല. ഞാൻ ഡാക്ടർ നവീനനോടു വരുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹം നാളെ വന്നു കുട്ടിയെ പരിശോധിക്കും. എന്തിനാണിപ്പോൾ കരയുന്നതു? ഇത്ര നേരമായിട്ടും അവൻ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ കേട്ടു കരയുന്നതു നിറുത്താറായിട്ടില്ലേ?"

എന്നിട്ടും നീരയുടെ കണ്ണുനീർ ധാരധാരയായി ഒഴുകിക്കൊണ്ടുതന്നെ ഇരുന്നു. ലെവപ്രിയൻ അവളെ സമാധാന

പ്പെടുത്തുന്നതിൽ അത്ര സമർത്ഥനായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു കുറെനേരത്തെ കഠിനമായ നിർബ്ബന്ധത്തിനുശേഷം അദ്ദേഹം അവളെ തനിയെ വിട്ടുംവെച്ച് അവിടെനിന്നു അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു.

“എന്റിഷ്ട” ആ പൂന്തോട്ടത്തെ ഒന്നു മർദ്ദിക്കാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നെങ്കിൽ” എന്നായിരുന്നു ഉറക്കെയുള്ള ശപഥം. കുറെനേരം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ശോകപ്രിയനായ അന്തഃഗതം.

അദ്ധ്യായം 2.

[illegible]

അത്യുഗ്രമായ വേനൽക്കാലം; സന്ധ്യാസമയം കഴിഞ്ഞു. ഒരു ചെറു കാറ്റ് പരിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടെന്നപോലെ സഞ്ചരിക്കുന്നുണ്ട്. ദിക്കിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന സ്വർണ്ണമോഹർ (നവം) പത്രാവലിയിലൂടെ കത്തി നിന്നു ചൊല്ലിക്കൊണ്ടിരുന്നു. കുമാരി അവളുടെ ഗൃഹത്തിനു മുൻവശമുള്ള വിസ്താരം കൂടിയ മാടത്തിൽ തനിച്ചിരിക്കുകയാണ്. ക്രീഡാലോലുപനായ കുട്ടി കൊഞ്ചിക്കൊണ്ടു ചിരിച്ച് ... അവന്റെ സഹോദരി ... നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

സ്വർണ്ണവർണ്ണംകൊണ്ടു ... ഒരു ക ... കൊണ്ടും, പട്ടുകൊണ്ടും ... പ്രത്യക്ഷനായി. “പ്രിയനേ നീ ...?” എന്നവൾ ചോദിച്ചു.

ആനന്ദത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ശിരഃകമ്പനമാണു് മറുപടിയായി ഹീരനു കിട്ടിയതു്. ഏതാനും നാൾ മുമ്പു് പ്രിയനോടു കഥ പറഞ്ഞുതരണമെന്നു നിർബ്ബന്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അവസരത്തിൽ ഹീരൻ വാതില്ക്കൽ മുട്ടി വിളിച്ചതും പിന്നീടു അകത്തു പ്രവേശിച്ചു് തന്റെ ആശാകുസുമത്തെ ചവിട്ടിത്തേച്ചതും ആ പെൺകുട്ടി മറന്നിരിക്കുമെന്നാണോ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതു്? ഇല്ല. ഒരിക്കലും ആ സംഭവം അവൾക്കു മറക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

“എനിക്കൊരാളെ ഒന്നു കാണണമല്ലൊ” എന്നു ഹീരൻ ഇടറിയ ശബ്ദത്തിൽ ആഗമന പ്രകടനം ചെയ്തു. അതിനു ശേഷം അയാൾ ആ വരാന്തയിൽ അക്ഷമനായി ലാത്തുവാൻ തുടങ്ങി.

എന്നാൽ ഇരുളടഞ്ഞ മുറിയിൽ ചെന്നിരുന്നു, ആ ഉഷ്ണകാലത്തു്, കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനുള്ള മടികൊണ്ടാണു് ഹീരൻ പുറത്തു ലാത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നതെന്നു പറയുന്നതിനു യാതൊരു വിരോധവുമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

ഭാഗ്യവശാൽ ദേവപ്രിയൻ നിരത്തിലുള്ള വളവു തിരിഞ്ഞു ഉടൻതന്നെ നടന്നുവരുന്ന ഹീരനെ കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞു. “ചങ്ങാതീ സൂക്ഷിച്ചു നടക്കുവാൻ പാടില്ലായിരുന്നോ?” എന്നു ഹീരൻ കടന്നു ചോദിച്ചു.

ദേവപ്രിയന്റെ കണ്ണിൽ ഒരു മന്ദഹാസത്തിളക്കമുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഹീരനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു, “ഹാം, എന്താണു്, ഇന്നിത്ര ശോകിയിൽ?” എന്നിപ്രകാരം ചോദിച്ചു.

“എനിക്കെന്തുകൊണ്ടു പാടില്ല? ഞാൻ നിങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു സന്യാസിയാകുവാനല്ല ഭാവം! അതുകൊണ്ടു ചിലപ്പോൾ എനിക്കു ഒരു വിധമുള്ള ലോകകാര്യങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടേണ്ടി വരും. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി കൂടുതൽ സമയം കാത്തിരിക്കുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കയില്ല. വേഗം ആ കടലാസ

ൻ വസ്ത്രം ഉടുത്തു പുറപ്പെടുക തന്നെ. നിങ്ങൾ എന്തുകൊണ്ടാണ് വിവാഹത്തിന്നു പോകാതിരുന്നതു്? പുഷ്പൻ വളരെ നിരാശപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇന്നു വധുവിൻെറ ഗൃഹപ്രവേശനഘോഷമാണെന്നുള്ള കഥ നിങ്ങൾ മറന്നുകളഞ്ഞുവെങ്കിൽ എനിക്കതിൽ ആശ്ചര്യം തീരെ ഇല്ല.”

ദേവപ്രിയൻ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:—“ലോകത്തിൽ നടക്കുന്ന കാര്യങ്ങൾക്കെല്ലാം വേണ്ടി എൻെറ തലച്ചോറിൻെറ ഒരു മൂല സൂക്ഷിച്ചു വെയ്ക്കുക ഞാൻ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. കുറച്ചു സമയം ക്ഷമിക്കു. ഈ സാധനങ്ങൾ നീരുവിന്നു കൊണ്ടു കൊടുത്തിട്ടു് ഞാൻ ക്ഷണത്തിൽ വരാം.

ഹീരൻ തടസ്ഥനായി:—“ഇല്ല, എനിക്കു കാത്തിരിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ല. ഇതാ, പെൺകുട്ടി നില്ക്കുന്നു. കുട്ടീ, ഇവിടെ വരിക; നീ ഒരു നല്ല കുട്ടിയല്ലേ? ഇതെല്ലാം കൊണ്ടുപോയി അമ്മയെ ഏല്പിക്കു.”

കുറച്ചുനേരം വിളംബത്തോടുകൂടിയെങ്കിലും ആ പെൺകുട്ടി അടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അവൾ ഹീരനെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. അസാധാരണമായ അവളുടെ ഗൗരവഭാവം കണ്ടു് ദേവപ്രിയനു ചിരി വന്നു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—“പ്രിയ കുട്ടീ, നീ പോയി ഈ സാധനങ്ങളെല്ലാം അമ്മയ്ക്കു കൊടുക്കു. എന്നിട്ടു അവരോടു് ഇന്നു ഞാൻ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കയില്ലെന്നും പറയു.”

അവളുടെ ഗൗരവഭാവത്തിന്നു കുറവൊന്നും ഉണ്ടായില്ല. ഭാണ്ഡങ്ങൾ കയ്യിൽ വാങ്ങി ഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടിത്തന്നെ ആ പെൺകുട്ടി വീട്ടിനുള്ളിലേക്കു ഓടിപ്പോയി.

ദേവപ്രിയൻ പുറപ്പെടുന്നതിന്നുള്ള ഓരോ ഒരുക്കങ്ങൾ തുടങ്ങി. ഹീരൻ മുറിയിൽ ചുററി നടന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടു തൻെറ ശാസ്ത്രചാതുര്യത്തെ തെല്ലൊന്നു കുറച്ചു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“പ്രിയമാ, എന്തെല്ലാമാണിതിൻെറ രഹസ്യം? ഒരു ഇരപോ

ലെ, ഇരുട്ടും, ദുൎഗ്ഗന്ധവും നിറഞ്ഞ ഒരു മുറിയിൽ നിങ്ങൾ താമസിക്കുന്നതിൻെറ ആന്തരാൎത്ഥം എന്താണു്? എന്താണിത്ര വലിയ ഒരു ആകൎഷണം!"

"വല്ലതും ഉണ്ടായിരിക്കണമല്ലൊ രഹസ്യം? പക്ഷെ ഞാനതു നിങ്ങളോടു പറയുന്നതെന്തിനാണു്." മറുപടി ഇതായിരുന്നു.

ഹീരൻ ഉൽക്കണ്ഠിതനായിത്തീൎന്നു. "പ്രിയ സ്നേഹിതാ, എന്നോടതു പറയുക. നിങ്ങൾ ഒരു ഉത്തമനല്ലെ? ഇതിനെ സംബന്ധിച്ചു് പുഷ്ണൻെറ വിവാഹാവസരത്തിൽ ഞങ്ങൾ ക്രൂരമഹിതമായ ഒരു വാദപ്രതിവാദമുണ്ടായി. ഇവയെല്ലാം ഉള്ളിൽ എന്തോ ഒരു രഹസ്യമുണ്ടെന്നു എല്ലാവരും തീൎച്ചയാക്കുകയാണുണ്ടായതു്. നിങ്ങൾ നിൎന്നായതുകൊണ്ടോ അതല്ല ന്യായത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചതുകൊണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ ഹൃദയസിംഹാസനത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിക്കുന്നതിനു വല്ല ലിക്കുകിയേയും നിങ്ങൾ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കയാണെന്നു വരുമോ?"

ദേവപ്രിയൻെറ മറുപടി ഹീരനെ കളിയാക്കിയതേയുള്ളു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾക്ക വേറെ യാതൊന്നും സംസാരിക്കുവാനില്ലെ? ഇല്ലെന്നുതന്നെയാണു് തോന്നുന്നതു്? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ എനിക്ക പറയുവാനുള്ളതു ഞാൻ പറയാം. ഞാൻ ഇവിടെ ഒററയ്ക്കല്ല താമസിക്കുന്നതെന്നു് നിങ്ങൾക്ക തീൎച്ചയായും അറിയുവാൻ ഇടയായിട്ടുണ്ടു്. എൻെറ അമ്മയുടെ നാട്ടിലുള്ള ഒരു സ്ത്രീയാണു് ഇവിടത്തെ കുട്ടികളുടെ അമ്മ. ആ സ്ത്രീയുടെ പ്രാണപ്രിയനേയും അവളേയും ഇണക്കി ജീവിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണു് ഞാൻ അവരൊന്നിച്ചു് ഇവിടെ താമസിക്കുന്നതു്."

ഹീരൻ ഹസ്തതാഡനംചെയ്തു കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:— "ഒ വളരെ നല്ലതുതന്നെ. എന്തൊരു ദുഃഖപൎയ്യവസായിയായ നികൃഷ്ടാവസ്ഥ? ബാല്യത്തിലെ ചങ്ങാതിമാർ, മദ്യപാനിയായ ഭ

ത്താവ്, ചൈതന്യമില്ലാത്ത കാമുകൻ; ഇപ്പോഴും എല്ലാ വിധ ത്തും പൂർണ്ണമായി."

"നിർഭാഗ്യവശാൽ അവരെനിക്കൊരു ബന്ധുവായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അവളുടെ ഭർത്താവ് എന്റെ ഭാര്യയുടെ അടുത്ത ബന്ധുക്കളിൽ ഒന്നായിരുന്നു."

ലിയോൺ പറഞ്ഞു:—"ഭാഗ്യവാനേ! ഇപ്പോഴും അവളെല്ലും ഓർത്തു ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്നു, ഒരു വീട്ടിലുള്ള ഒരു സാധനം നിങ്ങൾക്കധികാരമുള്ളതല്ല. അതു നിങ്ങളുടെ സ്വഭാവത്തിനു കൂടുതൽ ഗുണമായെന്നു തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു നിങ്ങളുടെ ബന്ധുവിനെ ഇതിനേക്കാൾ ഒരു നല്ല വീട്ടിൽ താമസിപ്പിച്ചുകൂടേ?"

"എന്റെ ഭാര്യതന്നെപ്പറ്റി നിങ്ങൾ ഒരു ആശങ്കയുമില്ല. ഞാൻ അവളെപ്പറ്റി ഉത്കണ്ഠപ്പെടുന്നില്ല." മൊസ്യുവിന്റെ മറുപടി ഇതായിരുന്നു. അദ്ദേഹം തന്റെ ചൈതന്യമുള്ള സ്വഭാവത്തിനോട് ഇതിനെപ്പറ്റി കൂടുതൽ വാദപ്രതിവാദം ചെയ്യാൻ ആഗ്രഹിച്ചില്ല.

തീർച്ചയായും ഇതിലും നല്ല ഒരു വീട് അദ്ദേഹത്തിനു താമസിക്കുവാൻ കിട്ടും. എന്നാൽ അത് എളുപ്പത്തിൽ കണ്ടുപിടിക്കുകയില്ല. നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനത്തിൽ ഒരു വിധവയായിരുന്നിട്ടും ഇതെല്ലാം പരിശ്രമിച്ചു ആ സ്ഥാനത്തിന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമായിരുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഇന്നത്തെ ഇടുങ്ങിയ നിലയെ കടാക്ഷിച്ചു എളുപ്പമായി സംരക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്ന വേദനാവകാശം മൊസ്യുവിനു തീരെ ഇഷ്ടമായിരുന്നില്ല. അവളുടെ ആവശ്യമില്ലാത്ത ശിക്ഷിക്കപ്പെടുവാൻ അദ്ദേഹം ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. അങ്ങനെയുള്ളപ്പോൾ തന്റെ ജീവിതം പോക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സമ്മതമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

അവരുടെ സംഭാഷണവും തല്ക്കാലത്തേക്കു ഒരു വിധം അവസാനിച്ചപ്പോൾ പുഷ്പൻ മൊസ്യുവിന്റെ അടുക്കൽ എ

ത്തി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ രണ്ടു കൈകളും പിടിച്ചു സ്നേഹം പ്രദർശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"പ്രിയമാ, നിങ്ങൾ എന്തു മനുഷ്യനാണ്? വിവാഹ ക്ഷണനത്തെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കപോലും ചെയ്യില്ലല്ലൊ. ഇതിന്നുവേണ്ടി ഒരു നേരം വ്യയം ചെയ്യുവാൻ കഴിയാത്ത നിങ്ങൾ പരത്തെപ്പററി ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെയിരിക്കയായിരിക്കുമോ?"

പുഷ്പന്റെ വരവു കാഴ്ചയിൽ വിലയുള്ള ഒന്നായിരുന്നു. ബംഗാളിലെ ഒരു യുവാവിന്നു എന്തെല്ലാം വിശേഷിച്ച് രാമണീയകത ഉണ്ടോ അതു മിക്കവാറും പുഷ്പനുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു ബംഗാളിക്കു നിസർഗ്ഗസിദ്ധമായിട്ടുള്ള ഗുണോത്കർഷം അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായിരുന്നു. പ്രാചീന (ഗ്രീക്കു) പ്രതിമകളിൽ കാണപ്പെടുന്ന യുവജനാകൃതിയുടെ അവയവങ്ങൾ അയാളുടെ ശരീരത്തു കുടികൊണ്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉൾപ്പൂവും പ്രകൃതിയും ആകൃതിപോലെ തന്നെ കമനീയമായിരുന്നു.

സമയം ഇത്രത്തോളമായിട്ടും ഭക്ഷണം തയ്യാറായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു യുവാക്കന്മാർ കട്ടികളെല്ലാം ഗൃഹത്തിന്റെ മുകളിൽപ്പോയി അവിടെയുള്ള വിശാലമായ തളത്തിൽ ഇരുന്ന് അവരവരുടെ സന്തോഷമനുസരിച്ചുള്ള ഓരോ കളികളിൽ ഏർപ്പെട്ടു. ബംഗാളി, ഹിന്ദി, ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷകളിലുള്ള ഗീതങ്ങളും വാദ പ്രതിവാദങ്ങളും വ്യക്ത സംഭാഷണവും അവ്യക്തസംഭാഷണവും ചീട്ടുകളിയും, അട്ടഹാസവും ഇടവിടാതെ മുറയ്ക്കു നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. വീട്ടിലുള്ളവർ പലഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും മുറുക്കാൻകൊണ്ടും അവരെ സ്വാതന്ത്ര്യപൂർവ്വം സല്ക്കരിച്ചു. രവിരൻ പുകവലിക്കാരനായിരുന്നില്ല. മാത്രമോ, പുകയുടെ മണം ഏററാൽ അയാൾക്ക് ക്രമത്തിലധികമായ തലവേദന ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിനു അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഇരിക്കാൻ സാധിക്കാതെ വന്നു. അദ്ദേഹം അവരെ വിട്ടു വേറൊരിടത്തു ഒരു മുറിയിൽ പോയി തനിച്ചു ഇരുന്നു് ഇങ്ങി

നെ പറഞ്ഞു:—"ഇക്കൂട്ടരെല്ലാം വൈസ്യവംശ പത്രത്തിന്റെ ബന്ധുക്കളിൽ പ്രധാനികളാണ്; ഇവൎക്ക് സദാ പുകവലിയേ ഉള്ളു."

ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"ദൈവം ഭൂമിയിൽ താങ്ങ് എന്നെ എന്തിനായി സൃഷ്ടിച്ചു? ഈ പ്രാപഞ്ചികന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഞാൻ എന്തിനാണ് പോരുക? ഭക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി ഇനിയും രണ്ടു മണിക്കൂർ നേരം ഇവിടെ കഴിച്ചുകൂട്ടണമല്ലോ."

ഹരിദർ പറഞ്ഞു:—"പ്രിയാ, നിങ്ങൾ പൊറുതികേടും കാട്ടേണമെന്നില്ല. രണ്ടു മണിക്കൂറുനേരം നിങ്ങളുടെ സഹജീവിക ളെ നോക്കി പ്രവൎത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടു യാതൊന്നും വരുവാനില്ല. നിങ്ങളുടെ മനസ്സാന്നിദ്ധ്യമില്ലായ്മ വല്ലവരും പറഞ്ഞപോലു ള്ളതെന്ന വിചാരിച്ചു ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല. അതൊരിക്കലെ ങ്കിലും പോകുന്നതല്ല."

ദേവപ്രിയൻ അവിടെനിന്ന് മററുള്ള അതിഥികളുടെ നടുക്കു ചെന്ന് ഇരുന്നു. അക്കൂട്ടത്തിൽ സ്ത്രീകളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവർ തങ്ങളുടെ സഭ കൂടിയിരുന്നു താഴത്തായിരുന്ന പരിഗണിക്കപ്പെടാനും ഉണ്ടായില്ല. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ബാലന്മാരിൽ ഒരാൾ പെട്ടെന്ന "നമുക്ക വരുടെ കൂടെപ്പോയി വധുവിനെ കാണാമത്രെ" എന്നിങ്ങി നെ ഉച്ചസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

ഈ സംഭാഷണത്തിൽ കൌതുകം ഭാവിച്ചുകൊണ്ട് ഒരാ ൾ തെരുതെ ഇപ്രകാരം പറയുകതന്നെ ചെയ്തു:—"വിഡ്ഢികളെ, മാ നം കാണിക്കണം. വധുവിനെ കാണേണ്ടതു നമ്മളല്ല; വര ന്റെ ബന്ധുക്കളാണ്. നാം സ്ത്രീകളുടെ ഇടയിൽ ബന്ധപ്പെട്ട പ ണ്ടൊരിക്കൽ ഉണ്ണിയുടെ കല്യാണപ്പെണ്ണിനെ കാണുവാൻ പോയതോ! എന്റെ ഓൎമ്മ പോരാ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അമ്മായി അമ്മയുടെ ശകാരം നമുക്ക അന്ന കേൾക്കേണ്ടിവന്നില്ലേ? അന്നത്തെ ലജ്ജനീയാവസ്ഥയിൽ ഇതുപോലെയുള്ള ഒരു സ്ത്രീ

യെ നിങ്ങൾ വല്ലപ്പോഴും കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? നമ്മെക്കണ്ടാൽ കഴിഞ്ഞു; പിന്നത്തെ സ്ഥിതി ഒന്നും പറയണമെന്നില്ല. അങ്ങനെവിധമുള്ള കെണിയിൽ പിന്നീട് ഞാൻ ഒരിക്കലും പെട്ടിട്ടില്ല."

ഇതിനിടക്ക ഒരു ഹാർമോണിയപ്പെട്ടി അവിടെ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടു. ജനങ്ങളുടെയെല്ലാം ശ്രദ്ധ അതിന്മേലായി. തലമുടി ചീകി മിനുക്കി ഭംഗിയാക്കി വന്നിട്ടുള്ള ഒരു യുവാവ് ഹാർമോണിയം എടുത്തു മീട്ടി പ്രസിദ്ധമായ ഒരു പാട്ടുപാടുവാൻ തുടങ്ങി. "എൻമന്ദിരത്തിലായി മൽപ്രിയയാഗമിച്ചാൽ."

ഹീരൻ ഇതൊന്നും അറിയുന്നില്ല. അയാൾ ചുറ്റും കൂടി വട്ടമിട്ടു പറക്കുന്ന തുമ്പികളിൽ ചിലതു താനൊന്നിൽ പതിച്ചു മധുരം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതും അതിന്നരികിലായി ഒരു മുല്ലപ്പൂൽ ഇരിക്കയാണ്. സംഗീതമുറിഞ്ഞുകേട്ട് അയാൾ പെട്ടെന്നു എഴുന്നീറ്റ് അതു കേട്ട ദിക്കിലേക്ക നടക്കുവാൻ തുടങ്ങി. മനോഹരമായ കട്ടി ഇരിപ്പുറമുള്ള ജനങ്ങളെല്ലാം അലങ്കാരമാക്കി പൂട്ടുപാടാതെ കൂടാതെ കറച്ചുകണ്ടെയായി തണ്ടു പാത്രങ്ങളാകെയും മനോഹരമായി കിടന്നാളുന്നവരായിരുന്നു. ആ കട്ടിയുംകൂടി സംഗീതം കേട്ട് ഉണർന്ന് ഉച്ചസ്വരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.–"നിങ്ങൾ അനന്യാസികളായി പാടുന്നപക്ഷം നിങ്ങളുടെ മാംസ്യ പ്രതിയിൽ വീടു വിട്ടു പോകയും ഒരു മുന്ന് നിമിഷത്തിന്നുള്ളിൽ സ്വാധ്യകടം ഒരും ഇടിഞ്ഞു തെറിച്ചിഞ്ഞു വീഴ്കയും ചെയ്യും."

എന്നാൽ സംഗീതപ്രിയരായ ആ ജനക്കൂട്ടം "ശബ്ദം കേൾക്കട്ടെ" എന്നിങ്ങനെ മുറവിളികൂട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ഹീരൻ എന്തെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള സംഗീതം കാംക്ഷിച്ചില്ല. അതുകൊണ്ടാണ് അയാൾ പാട്ടുകച്ചേരിയിൽ പങ്കുകൊള്ളാതിരുന്നത്. എന്നാൽ ഹീരൻ പോകുന്നതിന്നു ഒരു കാൽ മുന്നോട്ടെടുത്തുവച്ചു ഉടനെ അവിടമെല്ലാം ശൂന്യമാകുകയും ഓടുന്ന കാലടികളുടെ ശബ്ദം വ്യക്തമായി കേൾക്കയും താഴത്തേക്ക ഇറങ്ങുന്നതിനിടയിൽ സാധു നിലം പതിക്കുക

ഷം ചെയ്തു. അയാളുടെ പുതിയ വസ്ത്രമെല്ലാം പൊടിപിടിച്ചു. ആളു നമ്മാൾക്ക തീരെ സ്വൈരമില്ലാത്ത ഒരവസ്ഥയായും തീൎന്നു.

നേരം കഴിച്ചു അൎദ്ധരാത്രിയായി. ഷേവപ്രിയൻ ഫീരനെ കലുക്കി ഉണൎത്തിക്കൊണ്ടു "മടിയാ, എഴുന്നേല്ക്ക്. ഉദയ കാലമായി" എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

ഫീരൻ എഴുന്നേററ് ഭക്ഷണം കഴിക്കവാനായിപ്പോയി. ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞതിനശേഷം ഫീരൻ പറയുന്നു:—"ഓ, ഞാനാകട്ടും തീരെ അന്ധാളിച്ചുപോയി, പ്രിയമോ പൂൎണ്ണനാം അയാളുടെ മാൎക്കം ആരാധനുടെ പ്രതിമയായ ഏല്പിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്ന ആഗ്രഹമുള്ളതായും, അതിലേക്ക മിടുക്കന്മാരായ ഇംഗ്ലീഷു ചിത്രമെഴുത്തുകാരെ ഏൎപ്പാടു ചെയ്വാൻ താനെന്നും അങ്ങയോട പറയുവാനായി പൂൎണ്ണൻ എന്നെ ഏൎപ്പാടു ചെയ്തിരുന്നു.

ഷേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"ഓ, അതെല്ലാം ശരിയായിട്ടുണ്ട്. അയാൾ എന്നോടിക്കാൎയ്യം പറയുകയും ചെയ്തിരുന്നു. ഞാൻ നാളെ പോകുന്നേരം അയാളേയും കൊണ്ടുപോകാം. നിങ്ങളും ഇവിടെ അധികനേരം താമസിക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ?"

ഫീരൻ പറഞ്ഞു:—"ഇല്ല, സ്നേഹിതാ. ഇത്രയും ചെലവിച്ച വകയ്ക്കു വളരെ വന്ദനം! ഞാൻ ഇവിടെ അധിക നേരം താമസിക്കുന്നതല്ല. മടങ്ങുന്ന വഴിക്ക് മുകളിലുള്ളവരിൽ ഒരാളെപ്പോലും കണ്ടുമുട്ടണമെന്നും വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഒരു രാത്രിസമയത്തു് നിങ്ങളെപ്പോലെ 6 അടി പൊക്കമുള്ള ഒരു അപരിചിതന്റെ കൂട്ടുകെട്ടു എത്രമാത്രം അനുപാദ്യമായിരിക്കുമെന്ന നിങ്ങൾ അറിയാത്ത കാൎയ്യമല്ലല്ലോ".

ആ രണ്ടു ബന്ധുക്കളും പുറത്തുവന്നു. റോഡിൽ ആദ്യമായി സന്ദൎശിക്കുന്ന വീടാണ് ഫീരന്റേതെങ്കിലും അവിടെ ചെന്നത അയാൾക്ക മംഗളമാശംസിച്ചു മടങ്ങുവാൻ തന്നെ

യാണ് ദേവപ്രിയൻ തീരുമാനിച്ചതു്. ഈ സംരംഭത്തെ തടഞ്ഞുകൊണ്ട് ഹീരൻ പറഞ്ഞു:—"ഈ വഴിയെല്ലാം സഞ്ചരിച്ചിട്ട് ഈ രാത്രി എന്താണ് ഒരു പ്രയോജനം? കടന്നു വരിക. നമുക്ക് ഇന്ന് ഇവിടെ രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടാം. നിങ്ങളുടെ വീട്ടുപോലെ ഇതൊരു നക്ഷത്രബംഗ്ലാവല്ല."

"ഓ, കൊള്ളാം. വളരെ നല്ലതു്. എന്നാൽ നിങ്ങൾ എനിക്കുവേണ്ടി ബുദ്ധിമുട്ടണമെന്നില്ല. ഞാൻ നാളെ നിങ്ങളുമൊന്നിച്ചു ഇവിടെ കൂടാനാണ് വിചാരിക്കുന്നതെന്നു അമ്മയോടു പറയുക."

പിറേറ ദിവസം, ദേവപ്രിയൻ കാലത്തു തന്നെ പുഷ്ണന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. വഴിക്ക് അദ്ദേഹം കാളേജ് വിദ്യാർത്ഥിമന്ദിരത്തിൽ കയറി, ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയുമായി കുറെ നേരം സംഭാഷണം ചെയ്യുകയുണ്ടായി. അനന്തരം ദേവപ്രിയൻ നേരിട്ടു പുഷ്ണന്റെ വീട്ടിലേക്കു തിരിച്ചു. ഗൃഹനായകനെ വിളിച്ചുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയൻ അവിടെ കടന്നുചെന്നു കാത്തിരുപ്പായി. രണ്ടുമൂന്നു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ പുഷ്ണൻ ദേവപ്രിയന്റെ മുൻപിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഒരു വെളുത്ത കാലിപ്പട്ടാണ് പുഷ്ണൻ ഉടുത്തിരുന്നതു്. അയാൾ പറഞ്ഞു:—"പ്രിയമാ, നിങ്ങൾ കുറച്ചു നേരം കൂടി കാത്തിരിക്കേണ്ടി വന്നേക്കും; എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ എന്റെ മാതൃ അവളുടെ toilette ലാണിന്നിയും".

ദേവപ്രിയൻ അതു ശരിയായി സമ്മതിച്ചു. പുഷ്ണൻ ഒരു പരിചാരിണിയെ വിളിച്ചു സ്വല്പം കുടിക്കാൻ കൊണ്ടുവരാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. അനന്തരം അയാൾ സ്വയം വീശിക്കൊണ്ട് മുറിയിൽ നാലുപാടും ചുററി നടന്നു. ഒന്നു രണ്ടു നിമിഷം കഴിഞ്ഞു ഉടനെ ദേവപ്രിയന്റെ മുമ്പിൽ നിന്നുകൊണ്ട് പുഷ്ണൻ ഇ

ങ്ങിനെ ചോദിച്ചു,—"പ്രിയമാ, ഞാൻ എന്തു ചെയ്യണമെന്നാണ് നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം?"

ഒരു മന്ദഹാസം ദേവപ്രിയന്റെ മുഖത്തെ വികസിപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—"ഈ നിലയിൽ നിങ്ങൾക്കു പരാജയത്തിനുള്ള കാരണമൊന്നും ഞാൻ കാണുന്നില്ല. നിങ്ങൾക്കതാവശ്യവുമല്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ഭാൎയ്യയോടു ക്ഷണം ഒരുങ്ങുവാൻ പറയുക; നിങ്ങളുടെയോ എന്റെയോ സമയങ്ങളേക്കാൾ കൂടുതൽ വിലയുള്ളതാണ് ഫോട്ടോഗ്രാഫറുടെ സമയം?"

പൂൎണ്ണൻ അകത്തേക്കോടി. ദേവപ്രിയനു അധികനേരം കാത്തിരിക്കേണ്ടി വന്നില്ല. അസാധാരണ വേഗത്തിൽ അവിടെ പ്രത്യക്ഷയായി! ഏററവും മനോഹരമായ ബനാറിസ് പട്ടുകളും പ്രകാശമാനമായ ആഭരണം സർവ്വാംഗം ധരിച്ചും അവൾ അവിടെ കാണപ്പെട്ടു. അവളുടെ വസ്ത്രം മറയ്ക്കുവാൻ ആഭരണങ്ങൾക്കേ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. ദേവപ്രിയൻ അവളെ ഒരു നോക്കു നോക്കി പിന്നീടു അവിടെ നിന്നും എഴുന്നേററു പൂൎണ്ണനോടിപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"ഒരു തുറന്ന വണ്ടിയോ മറയ്ക്കപ്പെട്ട വണ്ടിയോ ഏതാണ് നിങ്ങൾ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു്?"

പൂൎണ്ണൻ ദേവപ്രിയനെ പിന്തുടൎന്നു പുറത്തുവന്നു. മറുപടി പറഞ്ഞപ്പോൾ അയാളുടെ മുഖം വിളറിയിരുന്നു. "നിങ്ങൾക്കേതാണിഷ്ടം? അതു തന്നെ എനിക്കും! നിങ്ങൾ എന്റെ ഭാൎയ്യയെ കണ്ടില്ലയോ? പ്രിയമാ, മാൎവ്വാറികളുടെ ഷാപ്പിലുള്ള വസ്ത്രഭാണ്ഡം പോലെ തന്നെയായിട്ടില്ലേ അവൾ? ഇപ്പോൾ ഞാൻ എന്തു ചെയ്യാനാണ്? ഈ ഭാണ്ഡത്തോടുകൂടി പ്രതിഛായ എടുപ്പിക്കുവാൻ എനിക്കു തീരെ സമ്മതമില്ല."

ദേവപ്രിയൻ ഇതുകേട്ടു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു് "ഭോഷാ, എനിക്കു നിന്നെ എങ്ങിനെയാണ് സഹായിപ്പാൻ കഴിയുക? സ്ത്രീകളുടെ ഉടുപ്പുകളിലും മററും എനിക്കു തീരെ പരി

ചയമില്ല. എന്നാൽ നമുക്ക പുറപ്പെടുക, ഫോട്ടോഗ്രാഫറിന്റെ ശാലയോടു ചേൎന്ന് ഒരു മുറിയുണ്ട്. അവിടെവെച്ച് ആവശ്യമുള്ള പക്ഷം ഉടുപ്പിൽ വല്ല ഭേദഗതികളും ചെയ്യാൻ സൗകൎയ്യമുണ്ട്. സാഹിബിന്റെ അസിസ്റ്റൻറായ മിസ്സ് പൊററർസണ്ണിനോടു നമ്മെ സഹായിക്കുവാനും നമുക്കാവശ്യപ്പെടാം."

പുണ്ണൻ ഭാൎയ്യയൊന്നിച്ച് വണ്ടിയിൽ കയറി. എന്നാൽ അയാളുടെ മുഖം അപ്പോഴും വിവൎണ്ണമായിത്തന്നെ ഇരുന്നു. ഫോട്ടോഗ്രാഫരുടെ സ്ഥലം കുറെ അധികം ദൂരത്തായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെ എത്തുവാൻ കുറെ താമസമുണ്ടാകാതെ കഴിഞ്ഞില്ല. ദേവപ്രിയന് വധുവിനെ യഥേഷ്ടം നോക്കിക്കാണുവാൻ സാധിച്ചു. ഹിന്ദുക്കളുടെ ഇടയിൽ വധു എല്ലാവരും പ്രായംകുറഞ്ഞ ഒരു പെൺകുട്ടിയായിരിക്കും. പക്ഷെ അവൾ കേവലം കുട്ടിയൊന്നുമല്ല. പൌഡറിട്ട മുഖം മിനുക്കിയിരുന്നതുകൊണ്ടു അവളുടെ യഥാൎത്ഥമായ മുഖഭാവം കാണ്മാൻ ദേവപ്രിയന്നു സാധിക്കാതെ പോയി. മുഖകാന്തിപുറത്തുന്ന പക്ഷം അവൾക്കൊരു പതിനാറു വയസ്സു തോന്നുകയുള്ളു. അവളുടെ കണ്ണുകൾ വലിയവയായിരുന്നാലും മുഖം എല്ലാവരെയും സന്തോഷിപ്പിക്കത്തക്ക വിധം രമണീയമായിരുന്നില്ല. അവളുടെ ഭൎത്താവിന്റെ സൗന്ദൎയ്യത്തെപ്പററി ചിന്തിക്കുന്ന പക്ഷം ആ വിഷയത്തിൽ അവൾക്കൊരു പ്രത്യേക സ്ഥാനമുണ്ടെന്ന വേണം പറയുവാൻ.

ഒടുവിൽ അവർ നിൎദ്ദിഷ്ട സ്ഥലത്തെത്തി. ചിത്രശാല രണ്ടാമത്തെ തട്ടിലായിരുന്നതുകൊണ്ടു അവർ അങ്ങോട്ടു പോയി. നിരവധി ചിത്രങ്ങൾ തയ്യാറാക്കി വെച്ചിട്ടുള്ള ഒരു മനോഹരമായ വലിയഹാൾ അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾക്ക വിഷയീഭവിച്ചു. ചെറുപ്പക്കാരിയായ ഒരു ആംഗലേയ യുവതി അവിടെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ദേവപ്രിയനെക്കണ്ട ഉടനെ അവൾ ആഹ്ലാദപുരസ്സരം പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ട് ഇരുന്ന ഇരുപ്പിൽ നിന്ന് എഴുന്നേററു. അന്യോന്യം ഉപചാരങ്ങൾക്ക ശേഷം അവൾ പുണ്ണന്റെ

ഭാര്യയെ ഡ്രസ്സിങ്ങ് മുറിയിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. പുണ്ണൻ വീണ്ടും ഉൽകണ്ഠിതനായി. "മലയാളി സ്ത്രീകളുടെ വസ്ത്രധാരണത്തെപ്പററി ഈ ഇംഗ്ലീഷുകാരിക്ക് എന്തെങ്കിലും അറിയാമോ?" എന്നു അയാൾ ദേവപ്രിയനോട് മററാരും കേൾക്കാതെ ചോദിച്ചു.

എന്നാൽ ദേവപ്രിയൻ യാതൊരു പരിഭ്രമവും ഒരു കഴിവുള്ള കാര്യത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിച്ചില്ല. അയാൾ ശാന്തനായിരുന്നതേയുള്ളൂ. ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:— "സ്നേഹിതാ, നിങ്ങളുടെ ഭോഷത്തം നിർത്തിവെയ്ക്കുക. അവൾക്ക് അവൾ ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്ന അറിവുണ്ടായിരിക്കുമെന്നാണ് എന്റെ വിചാരം. മലയാളി സ്ത്രീകളുടെ അനവധി ഫോട്ടോകൾ ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നതു നിങ്ങൾ കാണുന്നില്ലെന്നുണ്ടോ?"

സ്ത്രീകൾ മുറിയിൽനിന്ന് മടങ്ങി വരുന്നതു വരെ കുറെ നേരം ദേവപ്രിയനും പുണ്ണനും പ്രതീക്ഷിക്കാതെ കഴിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഹാളിൽ അവിടവിടെയായി തൂക്കിയിരുന്ന ഓരോ ചിത്രത്തിലും നോക്കി, പുണ്ണൻ നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ദേവപ്രിയൻ ഫോട്ടോഗ്രാഫറുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യുകയായിരുന്നു.

ഏറെത്താമസിയാതെ പുണ്ണന്റെ ഭാര്യയുമൊന്നിച്ചു മിസ്സ് പെററർസൺ പുറത്തുവന്നു. അവരുടെ ഇഷ്ടംപോലെയുള്ള പരിഷ്കാരമൊന്നും പുണ്ണന്റെ ഭാര്യയിൽ ചെലുത്തുവാൻ മിസ്സ് പെററർസണ്ണിനു സാധിച്ചില്ല. അതിനു കാരണം ആഭരണങ്ങളുടെ ചുമടായിരുന്നു. പുണ്ണൻ തൃപ്തനായില്ല; ഗത്യന്തരമില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അയാൾ തന്റെ യോഗത്തെ ശാന്തനായി അനുസരിച്ചതേയുള്ളൂ.

ഫോട്ടോഗ്രാഫർ തന്റെ ജോലി ക്ഷണത്തിൽ തീർത്തുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയനെ നോക്കി മന്ദഹസിച്ചു. "തക്ക സമയത്തു ഞങ്ങൾക്കൊരു കൊള്ളനോക്കിത്തരുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു"

എന്നിപ്രകാരം ആയാൾ പറഞ്ഞതും ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടിത്തന്നെയായിരുന്നു.

ദേവ.—"തീർച്ചയായും."

"ഇയാളുടെ രക്ഷാധികാരത്തിൽ നിങ്ങൾ ചെയ്യുമാറുന്ന പക്ഷം തീർച്ചയായും നിർഭയനാകാതിരിക്കയില്ല" എന്ന് പൂർണ്ണൻ ബംഗാളിഭാഷയിൽ പറഞ്ഞു.

അനന്തരം അവർ അവിടെ കാണപ്പെട്ട ചിത്രങ്ങളെപ്പറ്റി ഓരോന്ന് പറയുവാൻ തുടങ്ങി. ഉടനെ ദേവപ്രിയൻ പൂർണ്ണനെ നോക്കി "നിങ്ങൾ സ്വല്പസമയം ഇവിടെ നില്ക്കു. ഞാൻ പോയി ഒരു വണ്ടി ഏർപ്പാടു ചെയ്തുവരാം" എന്നു പറഞ്ഞു. പൂർണ്ണനാകട്ടെ, "എന്നാൽ ക്ഷണത്തിൽ വേണം. കൂടുതൽ സമയം റോഡരികിലുള്ള ഒരു ചിത്രശാലയിൽ ഒറ്റയ്ക്കു നില്പാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല." എന്നിങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയന്ന് വളരെ ദൂരം വണ്ടി അന്വേഷിച്ചു നടന്നു കഷ്ടപ്പെടേണ്ടി വന്നില്ല. അടുത്തുതന്നെ കാണപ്പെട്ട ഒരു വണ്ടി അദ്ദേഹം ഏർപ്പാടുചെയ്തുംകൊണ്ടു വന്നു. അനന്തരം അദ്ദേഹം ഫോട്ടോഗ്രാഫരുടെ മുറിയിൽ വന്നപ്പോൾ എന്തോ ഒരു വണ്ടി ചിത്രശാലയ്ക്കെതിരായുള്ള വീട്ടിന്റെ ഉമ്മറത്തു പെട്ടെന്നു വന്നുനിന്നു. ഒരു സ്ത്രീയും ഒരു യുവാവും അതിൽ നിന്നിറങ്ങി അകത്തേക്ക് പോയി.

ദേവപ്രിയന്ന് അവരെ നന്ന അടുത്തു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതു അപ്രതീക്ഷിതവുമാണല്ലോ. എന്നാൽ അവരെപ്പറ്റി ഉടൻ അദ്ദേഹത്തിന് പൂർണ്ണനെ വിളിക്കുവാൻ പോകേണ്ടതായി വന്നില്ലെന്നില്ല. ഇതിനിടക്ക് എന്തോ സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു തീർച്ചയാണ്. പൂർണ്ണൻ തന്റെ ഭാര്യയോടൊന്നിച്ചു അതിവേഗത്തിൽ പോയി വണ്ടിയിൽ കയറി, വണ്ടിക്കാരനോട് വണ്ടി ഉടനെ തെളിക്കുവാൻ ഗൗരവത്തിൽ പൂർണ്ണൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. കുറച്ചു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ മറ്റുള്ളവരെ

കാഴ്ചയിൽ നിന്നു വണ്ടി പെട്ടെന്നു മറയത്തക്കവണ്ണം വണ്ടിക്കാരൻ വണ്ടി തെളിക്കുകയും ചെയ്തു.

ദേവപ്രിയൻ ഗേററിന്നടുത്തു നില്ക്കുന്നുണ്ട്. അത്ഭുതംകൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിന്നു യാതൊന്നും സംസാരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. പുഷ്പന്‍ ഇങ്ങിനെ പ്രവർത്തിച്ചതു് എന്തുകൊണ്ടായിരിക്കണം? ഒരു പൊട്ടിച്ചിരി കേട്ടു അദ്ദേഹം തിരിഞ്ഞുനോക്കി. പുതുതായി വന്ന ആളും ചിരിച്ചുനില്ക്കുന്നതും അതിന്നെതിരെയായി വിവർണ്ണവദനത്തോടു കൂടിയ ഒരു പെൺകുട്ടി നില്ക്കുന്നതും ആയ കാഴ്ച ദേവപ്രിയന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ പതിഞ്ഞു. ദേവപ്രിയൻ അവരെ നോക്കുന്നതു കണ്ടു ആഗതനായ യുവാവ്—ബാല്യം കഴിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടേയുള്ളു:—അദ്ദേഹത്തെ നോക്കി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"ഹലോ, സർ, നിങ്ങൾ എന്നെ മറന്നിരിക്കയില്ലെന്നു വിശ്വസിക്കട്ടെയോ? കഴിഞ്ഞ ഫുട്ബാൾ സീസണിൽ കല്ക്കത്താ ഗ്രൗണ്ടിൽവെച്ചു നാം കളിക്കയുണ്ടായതു ഓർക്കുന്നുവോ?"

ദേവപ്രിയൻ ഒരിക്കൽക്കൂടെ ആ യുവാവിനെ നോക്കി; അദ്ദേഹത്തിന്നു ആളെ മനസ്സിലായി. സമീർബോസ് എന്നാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ. കഴിഞ്ഞ കൊല്ലത്തിൽ സുപ്രസിദ്ധമായ ഫുട്ബാൾ ടീമിൽ ദേവപ്രിയൻ ഒരു അംഗമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ബോസായിട്ടു എതിർത്തു കളി നടത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ബംഗാളിലെ യുവാക്കന്മാരിൽ വെച്ചു സമീരൻ അസാധാരണമായ ശക്തിയും കായികാഭ്യാസനൈപുണ്യവുമുള്ള ഒരുവനായതുകൊണ്ടു ദേവപ്രിയൻ അയാളെ ഉള്ളറിഞ്ഞു സ്നേഹിച്ചിരുന്നു. കായികാഭ്യാസത്തിലെല്ലാം അയാൾ അദ്വിതീയനാണ്. മത്സരക്കളിക്കുശേഷം ദേവപ്രിയൻ ഈ യുവാവൊന്നിച്ചു പോയി അനേകം സ്നേഹിതന്മാരെ സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ അതിന്നു ശേഷം കുറെക്കാലമായിട്ടു അയാളെ കാണ്മാൻ ദേവപ്രിയന്നു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അതാണ് ദേവപ്രിയന്നു അത്ഭുതമായി

ആ യുവാവിനെ തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിയാഞ്ഞതു്. ആഗതൻ ചോദിച്ചു:—

"ഇത്രകാലം നിങ്ങൾ എവിടെ മറഞ്ഞിരിക്കയായിരുന്നു? നിങ്ങൾ എവിടെയാണെന്നു എനിക്കറിവാൻ സാധിച്ചില്ല. വീണ്ടും നിങ്ങൾ ഫുട്ബാൾ ഗ്രൗണ്ടിൽ കളിയ്ക്കിറങ്ങുകയുണ്ടായില്ലെന്നാണ് എനിക്കുറപ്പു തോന്നുന്നതു്. എനിക്ക നിങ്ങളെ മറക്കുവാൻ കഴിവില്ല. നിങ്ങളുടെ ചൈതന്യം പെട്ടെന്നു ഞങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു മറഞ്ഞുപോകയുമില്ല."

"ഞാൻ അധികകാലം അവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ല. മറെറാരു ജോലിയിൽ എനിക്കു ഏർപ്പെടേണ്ടതായി വന്നു കൂടി. നിങ്ങളുടെ സ്ഥിതിയെന്താണ്? ഒന്നും ആയിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നല്ലോ." എന്നു ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ സ്വതന്ത്രനല്ലല്ലോ." അനന്തരം അയാൾ ജ്യേഷ്ഠ സഹോദരിയെ നോക്കി, "ദിദീ * ഇദ്ദേഹമാണ് മിസ്റ്റർ ദേവപ്രിയറായി. ബംഗാളികളായ നമുക്കിടയിൽ ഫുട്ബാൾ കളിയിൽ ഇദ്ദേഹം പ്രസിദ്ധനാണ്. ഇദ്ദേഹത്തെപ്പററിയുള്ള മററു വിവരങ്ങൾ എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാത്തതുകൊണ്ടു ഞാൻ അതിപ്പോൾ പറയുവാൻ ശക്തനല്ല." "മിസ്റ്റർ റായി, ഈ നില്ക്കുന്നതു എൻെറ മൂത്ത സഹോദരിയാണ്. ഇവരുടെ പേർ മിസ് അനന്ദിതാബോസ് എന്നാണ്."

ദേവപ്രിയൻ തല കുനിച്ചു. ബഹുമാനസൂചകമായി ഒന്നു ചിരിക്കുവാൻ ആ യുവതി ശ്രമിച്ചു. പക്ഷെ അതു് നിഷ്ഫലമായി. ദുർല്ലഭമായി ലഭിച്ച ആ സംഗമത്തിൽ ചേർന്ന് സന്തോഷിക്കുവാൻ അവസരം നൽകാത്ത ചുണ്ടിൻെറ അപരിചിത സാരംഗം ഓർത്ത് ദേവപ്രിയൻ വിഷാദിച്ചു. എന്നിട്ടും അവരോട് ഒന്നും പറയാതെ നടക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു:—"നിങ്ങൾ ഫോട്ടൊ എടുപ്പിക്കുന്നതിനാ

* ജ്യേഷ്ഠ സഹോദരിയ്ക്കു ബംഗാളിലുള്ള പേർ ഇതാണ്.

യിരിക്കുമോ വന്നതു്? എന്നാൽ മററുള്ളവരെപ്പോലെ ഇവർ കൂടുതൽ ചാർജ്ജ് വാങ്ങുന്നതല്ല. വൃത്തിയായി തൊഴിൽ നടത്തുകയും ചെയ്യും."

"ഓഹോ, അങ്ങിനെയോ? എന്നാൽ മിനി നേരം വൈകുന്നു. പോവുക." എന്നു പറഞ്ഞു അവർ ചിത്രശാലയെ ലക്ഷ്യമാക്കി നടന്നു.

അനിശ്ചിത സഹോദരനെ പിന്തുടർന്ന് കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു, "സതീശാ, നമുക്ക മടങ്ങിപ്പോവുക. ഫോട്ടോ എടുപ്പിക്കണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല."

ദേവപ്രിയൻ അതു കേൾക്കാതിരുന്നില്ല. "സാരമില്ല മിനി, എന്താണീയസംബന്ധം പറയുന്നതു്?"

ദേവപ്രിയൻ അധിക നേരം അവിടെ താമസിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം ബദ്ധപ്പെട്ട് ഹോട്ടലിലേക്ക നടന്നു. പുഷ്പന്റെ ബലപ്രയോഗത്തോടു കൂടിയ നിർബ്ബന്ധത്തിനുള്ള ഹേതു ഇപ്പോൾ ദേവപ്രിയന്നു വ്യക്തമായി ഗ്രഹിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. ഭയവും നിരാശയും ഒരു സമയത്തു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥലം പിടിച്ചിരുന്നു.

അജ്ഞാനപ്പിശാചിന്റെ ബാധയിൽനിന്നു വിമുക്തനും യൗവ്വനത്തിൽ ഇംഗ്ലണ്ടിൽ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തു ആളുമായ ഒരു മാന്യന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്യുവാനായി പുഷ്പൻ ശ്രമിച്ചിരുന്നുവെന്നും പുഷ്പന്റെ കുടുംബക്കാർ അതിന്നു തീരെ എതിരായിരുന്നുവെന്നും ദേവപ്രിയൻ കുറേക്കാലം മുമ്പ് കേട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ പുഷ്പൻ ഇപ്പോൾ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതു കുടുംബക്കാരുടെ ആഗ്രഹമനുസരിച്ചുള്ള ഒരു പെൺകുട്ടിയെയാണ്. അതുകൊണ്ട് ഭീരുവായ അയാൾക്ക തന്റെ ഭാര്യയോടു കൂടി, മര്യാദയനുസരിച്ചു, അവരോടു ചേരുമാറുവാൻ എന്തായിരുന്നു വിരോധം? സതീശന്റെ ചിരിയും, പുഷ്പന്റെ ബലപ്രയോഗം മറെറന്തിനെയാണ് വ്യക്തമാക്കുന്നതു്?

ദേവപ്രിയൻ പാതയിലേയ്ക്കിറങ്ങി. അതിനു ശേഷം അദ്ദേഹം ഒരിക്കൽക്കൂടെ പിൻ തിരിഞ്ഞു നോക്കി. അനിന്ദിത ഈ സമയത്തും മുകളിൽത്തന്നെ നില്പായിരുന്നു. സമീരനാകട്ടെ, താഴത്തേക്കു ഇറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ദേവപ്രിയൻ തന്റെ കണ്ണുകൾ ഒരു മോട്ടോർകാറിലേക്കു പതിപ്പിച്ചു. അതു തന്റെ അരികിലേക്കു വരുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ആ നിമിഷത്തിൽ സമീരൻ വന്നു ദേവപ്രിയനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ ദയവുചെയ്തു കുറച്ചു നേരം ഇവിടെ നില്ക്കാമോ? ഞാൻ ഒരു വണ്ടി ഏർപ്പാടുചെയ്തു ഒരു നിമിഷത്തിനകത്തു മടങ്ങി വരാം."

ദേവപ്രിയൻ നന്ദി സമ്മതിച്ചു തിരിഞ്ഞു നിന്നു. ആ കാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൺമുമ്പിലൂടെ പാഞ്ഞു. അനിന്ദിത ഗേററിന്നരികെ നില്പായിരുന്നു. അവളുടെ സുന്ദരമായ മുഖത്തിനു പുറമെ കൃഷ്ണനീലിമയോടുകൂടിയ, അരപ്പാതി വെളുത്തിട്ടുള്ള, വസ്ത്രം മറഞ്ഞു കിടന്നിരുന്നു. അവൾ അവിടെ കേവലം ഒരു ശിലാ പ്രതിമ പോലെയായിട്ടാണ് നിന്നിരുന്നതു്. സമീരൻ അവിടെ നിന്നു പോയ ഉടനെ അവൾ പെട്ടെന്നു തിരിഞ്ഞു ദേവപ്രിയനായിട്ടു നോക്കി പ്രാരംഭ പ്രസ്താവമൊന്നും കൂടാതെ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"നിങ്ങൾ പൂർണ്ണബാബുവിനോടുകൂടെയാണല്ലോ വന്നതു്? അദ്ദേഹം നിങ്ങളുടെ ബന്ധുക്കളിൽ പെട്ട വല്ലവനുമാണോ?"

ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"അല്ലല്ല; ഞാൻ അയാളുടെ ഒരു വഴി കാട്ടി എന്നപോലെ മാത്രമേ പെരുമാറിയിട്ടുള്ളൂ. എന്നാൽ മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോൾ എന്റെ സഹായം അദ്ദേഹം ഉപേക്ഷിക്കയാണ് ചെയ്തതു്."

അനിന്ദിതയുടെ മുഖത്തു് നിരാശാ സൂചകമായ ഒരു പുഞ്ചിരി ഉണ്ടായി. ഒരു പക്ഷെ പൂർണ്ണന്റെ അന്തർദ്ധാനത്തിന്നുള്ള രഹസ്യം ഇതിലടങ്ങിയിരിക്കാം.

"എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിവാഹം നടന്നതു?" എന്നു അവളും വീണ്ടും ചോദിച്ചു.

"കഴിഞ്ഞ ബുധനാഴ്ച" എന്നു ദേവപ്രിയൻ പെട്ടെന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു.

സമീരൻ വണ്ടിയുമായി മടങ്ങിയെത്തി. സഹോദരി വണ്ടിയിൽ കയറിയതിനു ശേഷം സമീരനും വണ്ടിക്കകത്തായി കഴിഞ്ഞു. ഉടനെ അയാളും ദേവപ്രിയനെ നോക്കി, "ദേവപ്രിയ ബാബൂ, താമസിയാതെ ഒന്നുകൂടി കാണ്മാൻ ഇട വരുത്തണമേ! നിങ്ങൾക്ക് ഞങ്ങളുടെ മേൽവിലാസം അറിയാമെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം."

ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"ഓ അറിയാം." അനിന്ദിത ദേവപ്രിയനെ ഒന്നുകൂടി നോക്കി. വണ്ടി ഇളകാറായ സമയത്തു അവളും മുഖം വണ്ടിയുടെ പഴുതിൽക്കൂടെ പുറത്തേക്ക കാണിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കാർ ഉപേക്ഷിച്ചു. ഇനി വളരെ നേരം നിങ്ങൾക്ക റോഡിൽ നില്ക്കേണ്ടതായിത്തന്നെ വരുമോ? എന്നാണ് ഞങ്ങൾ സംശയിക്കുന്നതു."

ദേവപ്രിയൻ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട്, "എന്നെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട. മറെറാരു വണ്ടി ഇതാ വരുന്നുണ്ട്. ഞാൻ അധിക സമയവും റോഡിൽ നിന്നല്ലേ കഴിച്ചുകൂട്ടിയതു്? പക്ഷേ എനിക്കിതു വേണ്ടിവന്നു" എന്നിപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു.

വണ്ടി ഇളകി പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു. ദേവപ്രിയൻ കാറിൽ കയറുവാൻ വെറുപ്പു ഭാവിച്ചിട്ടെന്നപോലെ, പെട്ടെന്നു കാൽനടയായിത്തന്നെ തിരിച്ചു. പുതുതായി കാണുവാനിടയായ ആ സുന്ദര മുഖം വീണ്ടും വീണ്ടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായും അപ്രത്യക്ഷമായും പരിലസിച്ചു.

അദ്ധ്യായം 3.

"ഏതിലെങ്കിലുമവൻറ മനതാരിലിരിക്കുന്നതല്ലാതെ,
നിന്ദ്യമായതു നിന്നെക്കണ്ടു ചെലിപ്പിപ്പാനുതകുമോ"

സമീരൻ കിടക്കയിൽനിന്ന എഴുന്നേററപ്പോൾ ശരിയായിട്ടു 8½ മണിയായിരുന്നു. അയാൾ തന്റെ സ്വന്തം മുറിയിൽ അങ്ങുമിങ്ങും നോക്കി "* ജോർജ്ജി, എന്റെ ക്ഷൗരകത്തി കണ്ടോ പാറി" എന്ന ചോദിച്ചു.

അയാൾ സംബോധന ചെയ്ത സ്ത്രീ അയാളുടെ രണ്ടാമത്തെ സഹോദരിയായ സുഗുണയായിരുന്നു. അവൾ തന്റെ മുറിയിൽ നിലത്തു ഒരു പായയിൽ ഇരുന്ന് തിടുക്കമായ എന്തോ ഒരു തുന്നൽപ്പണി ചെയ്യുകയായിരുന്നു. അവൾക്കു ചുററും തുണിക്കഷണങ്ങളും വിവിധവർണ്ണങ്ങളിലുള്ള നൂലുകളും കിടപ്പുണ്ടായിരുന്നു. നവീനരീതിയിൽ ഉടുപ്പുകൾ ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരാൾ അയച്ചു കൊടുത്ത ഒരു വിലവിവരപ്പട്ടികയും അവൾക്കരികിലായി കിടന്നിരുന്നു. നീണ്ടു തഴച്ചു നില്ക്കുന്ന സുഗുണയുടെ കേശഭാരം ശിരസ്സിനോടൊന്നു ആശ്രയിച്ചു നില്ക്കാതെ ചുമലുകളിൽക്കൂടി ഇഴകി നാനാപ്രദേശ രീതിയിൽ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നുണ്ട്. ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ അവൾ ഹെയർപിൻസ് (ധമ്മില്ല സൂചികൾ) ഉപയോഗിക്കാറുണ്ടെങ്കിലും ഇപ്പോൾ അവ എവിടെയാണെന്നു അവൾക്കുപോലും അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. അത്രത്തോളം ഒരു ബദ്ധപ്പാട് അവൾക്കില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഒരിക്കലും അവയെ അവൾ ഉപേക്ഷിക്കയില്ലെന്നു തീർച്ചതന്നെ. സമീരന്റെ ഉത്സാഹശക്തിയോടുകൂടിയ അന്വേഷണത്തിന മറുവടിയായി അവൾ പെട്ടെന്ന ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ഞാനെങ്ങിനെയാണ് അതറിയുന്നത്? നീ നിന്റെ ക്ഷൗരകത്തി അന്വേഷിച്ചു

* ജ്യേഷ്ഠ സഹോദരിമാരിൽ എററവും ഇളയവൾ

എന്താണ് എന്റെ മുറിയിൽ എപ്പോഴും വരുന്നത്. എനിക്ക് അതുകൊണ്ടെന്തൊരാവശ്യമാണുള്ളത്?"

സമീരൻ പറഞ്ഞു:—"എന്നാൽ അതു സാക്ഷിയായിരിക്കണം. ഞാൻ അവളുടെ സൌന്ദര്യപരിശീലനംകൊണ്ട് കഴിഞ്ഞു! ഒരു സുഖകാലത്ത് അവൾ എന്റെ തലയ്ക്കു ചെളിവില്ലാതാക്കിത്തീർക്കയേ ഉള്ളൂവെന്നു തോന്നുന്നു. ഇപ്പോൾ പോർട്ടി എഴുന്നേറ്റു പോയി അതു് അന്വേഷിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്ന തരിക തന്നെ. ഒൻപതു മണിക്ക് എനിക്ക് ഉദ്യോഗത്തിനു പോകേണ്ടതുണ്ട്."

സമ്പൂ ഒരു മനോഹരമായ പട്ടിന് സാരിത്തുമ്പ് കൊണ്ടു അതുപോലെ തുന്നിപ്പിടിപ്പിക്കയായിരുന്നു. അവൾ തലതിരിച്ചുകൊണ്ട് ഗൌരവഭാവത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"നീ നിന്റെ ബുദ്ധി ... എന്നെ ബോധിപ്പിക്കരുത് ഉദ്യോഗം! വാസ്തവംതന്നെ! നിന്റെ വായിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന ഒരു വാക്കുപോലും എനിക്കു വിശ്വാസമില്ല."

സമീരൻ കുതിച്ചുചാടി അവളുടെ അരികെ ചെന്ന്, പെട്ടെന്നു, രണ്ടു ദിവസത്തെ വളർച്ചയോടുകൂടിയ രോമങ്ങളും നിറഞ്ഞ താടി തടവിക്കൊണ്ട് കണ്ണു മിഴിച്ചു നോക്കി. സമീരന് ആ അവസരത്തിൽ ഒരു കിഴുക്കുകൊള്ളേണ്ടിവന്നു. അവൾ അസഹ്യഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു:—"എടാ! കള്ളാ, നീ എന്താണ് പറഞ്ഞുപോകാത്തത്? എനിക്കു ഈ ജോലി ഇന്നു തീർക്കണം. സാക്ഷി ഒന്നിച്ചൊട്ടു ക്ഷണം വരും."

സാക്ഷി, അഥവാ സുഷമ—അതാണവളുടെ മുഴുവൻപേർ—ഞാൻചിലിയുടെ സൌന്ദര്യസാധനം കയ്യിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ട് അകത്തുകടന്നു വന്നു അവരുടെ അരികിൽ നിന്നു. പെട്ടെന്നു കൂടി ക്രൂരമായ ഒരു ശരീരമാണ് 17 വയസ്സു മാത്രം പ്രായമുള്ള അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നത്. അവളുടെ സൌന്ദര്യത്തെപ്പറ്റി അവളും സമീരനുമായി ദിവസവും രണ്ടു കൂട്ടം പതിവായിരുന്നു.

സമീരൻ അവളുടെ മുഖം കറുത്തതാണെന്നു പറഞ്ഞുവരാറുണ്ടു്. എന്നാൽ സുഷമയുടെ രോഗം പിടിച്ചു് അവളുടെ മുഖത്തിനു കറുപ്പു നിറമല്ല; തവിട്ടു നിറമാണുള്ളതെന്നു എനിക്കു പറയാതെ കഴികയില്ല. സുഷമ അടുത്തെത്തിയ ഉടനെ സമീരൻ ഒരു അൽഭുതരസം അവളുടെ ദേഹത്തിലേക്കു എറിഞ്ഞുകൊണ്ടു് "എന്റെ ക്ഷൗരക്കത്തി നീ എന്തു കാണിച്ചു"വെന്നു ചോദിച്ചു.

"ഞാൻ പഠിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ എന്തിനായി എന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വിളിച്ചുവോ അതു തന്നെയാണു് കാരണം" എന്നു സുഷമ ക്രൂരത കൂടാതെ മറുപടി പറഞ്ഞു. "ജോർജി എന്താ ആൺകുട്ടിയാണോ? എനിക്കു എന്തിനാണു് ഒരു ക്ഷൗരക്കത്തി. ഒരാവശ്യവുമില്ല. നിങ്ങൾക്കു ജോലിയൊന്നുമില്ലാത്തതുകൊണ്ടാണു് എന്നെ എല്ലാ സമയവും ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നതു്" എന്നു അവൾ വീണ്ടും തുടർന്നു പറഞ്ഞു.

"അവളു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നവളെ! തീർച്ചയായും ഞങ്ങൾ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കും. ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുക എന്നുള്ളതിന്റെ അർത്ഥം നിനക്കറിയാമോ?" എന്നു സമീരൻ ഇടക്കു കേറിപ്പറഞ്ഞു.

ഈ അധിക്ഷേപിക്കൽ സുഷമയെ വേദനപ്പെടുത്തി. അവൾ ആ മുറിയിൽ നിന്നു പുറത്തുവന്നു മറ്റൊന്നിലേക്കു കടന്നു. ഉടനെ ആ മുറിയുടെ വാതിലുകൾ അടച്ചു തഴുതിട്ടു് പുസ്തകവായനയിൽത്തന്നെ അവൾ ശ്രദ്ധിക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

എന്തായാലും സമീരൻ അവിടെനിന്നു് പൂതിയിൽ ചൊകന്നതിനു മടികാണിക്കാതിരുന്നില്ല. അയാൾ സ്വരൂപയുടെ അരികിൽ ഇരുന്നു് അവളോടു ഓരോന്നു സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സ്വരൂപ സമീരനെക്കാൾ ഒരു വയസ്സു മാത്രം പ്രായം കൂടുതലുള്ളവളാണു്. അതുകൊണ്ടാണു് അവരുടെ ജീവിതത്തിലുള്ള ദിവസമൊക്കെയും അവർ അന്യോന്യം ഒത്തുകൂടി കഴിച്ചുവന്നിരുന്നതു്. സുഷമ സമീരനെക്കാൾ 3 വയസ്സു പ്രായം കു

ഞരായിരുന്നു. സുരൂപയും സമീരനും സുഷമയെ ഒരു ചെറിയ കുട്ടിയെന്നുള്ള നിലയിലാണ് സ്നേഹിക്കുന്നതു്.

സുരൂപ തന്റെ ജോലിയിൽ വ്യഗ്രയായിരുന്നു കൊണ്ടു മൗനം ഭഞ്ജിച്ചില്ല. അവൾ പറഞ്ഞു:— "സമീര, പൂച്ചനെ കണ്ടപ്പോൾ മിമി ആശ്ചര്യം പ്രകാശിപ്പിച്ചില്ലേ? സാധു! ഞാനാണ് അവളുടെ സ്ഥാനത്തു അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നതെങ്കിൽ പൂച്ചന്റെ തലയ്ക്കു ഒരു ഒററ അടി കൊടുക്കാതെ മടങ്ങിപ്പോരികയില്ലാ. അവനെപ്പോലെയുള്ള മൃഗങ്ങൾക്ക് അതൊരു അല്പം പോരായ്മയായിത്തീരുകയുമില്ല."

സമീരൻ പറഞ്ഞു:— "ശരിതന്നെ. അങ്ങിനെ തന്നെയാണ് വേണ്ടിയിരുന്നതു്. നിങ്ങളെക്കാൾ ഒരു വക അക്രമങ്ങൾക്ക അധികം പററിയ ആൾ ഞാൻ തന്നെയാണ്. എന്തെങ്കിലും ഒരാവശ്യം എന്റെ കൈയുകൊണ്ടുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ ഞാനതു പൂർണ്ണമനസ്സാലെ ചെയ്യുമായിരുന്നു. ഒരൊറ്റ! ഇതു ഞാൻ പറയുന്നതു മിമിയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് കേട്ടോ! ഫൊറ്ട്ട് ലണ്ട് മിമിയുടെ സ്ഥാനത്തെങ്ങാൻ തീർച്ചയായും അപ്പോൾ ജീവച്ഛവമായി താഴെ വീഴുമായിരുന്നു. ധീരതയാണുകൊണ്ട് മിമി അവിടെ നിന്നുവെന്നേയുള്ളു. അല്ലാത്ത പക്ഷം ഒവെൻപ്രിയ റോസ് റൂയുടെ മുതിൽ വെച്ചു് എനിക്കുണ്ടായ വിശ്ലേഷം കൊടുക്കേണ്ടിവരുമായിരുന്നു."

"എന്തൊരു മനോഹരമായ പേർ!" ആരാണദ്ദേഹം? എന്നു സുരൂപ ചോദിച്ചു.

"അദ്ദേഹം എന്നെപ്പോലെയുള്ള ഒരു മനുഷ്യനാണ്. അദ്ദേഹം ഒരു പിരിഞ്ഞിരുന്ന ഫുട്ബോൾ കളിക്കാരനാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേര് അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമല്ല പ്രിയമായിട്ടുള്ളതു്."

സുരൂപ ചോദിച്ചു:— "അദ്ദേഹം ആരെപ്പോലെയാണ് കണ്ടാൽ?"

സമീരൻ:—(സ്വരൂപയുടെ മുഖത്തേക്ക നോക്കിക്കൊണ്ടു) "എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ! നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ പൂൎണ്ണൻ ഒരു പൂൎണ്ണ സുന്ദരനാണല്ലൊ. അങ്ങിനെയുള്ള ഒരാൾക്ക ദേവപ്രിയൻെറ സൌന്ദൎയ്യം തീരെ രുചിക്കുന്നതല്ല. എന്നാൽ എൻെറ അഭിപ്രായം പൂൎണ്ണനേക്കാൾ അദ്ദേഹം എത്രയോ സുന്ദരനാണെന്നത്രെ. ഉന്നതവും, മനോഹരവുമായ ഒരു ശരീരമാണല്ലൊ ഒരു മനുഷ്യന്ന വേണ്ടത്. അത് അദ്ദേഹത്തിന്ന ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇങ്ങോട്ട് ഒരു ദിവസം വരണമെന്ന ഞാൻ അദ്ദേഹത്തോടു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അപ്പോൾ എല്ലാം കണ്ടുതന്നെ അറിയാമല്ലൊ."

സ്വരൂപ വീണ്ടും ഇടൎന്നു ചോദിച്ചു:—"സമീരാ, നിൻെറ ദൃഷ്ടിയിൽ പെട്ട ഉടനെ തന്നെ പൂൎണ്ണൻ പൊയ്ക്കളഞ്ഞുവൊ? അദ്ദേഹം നിന്നെ ഏതു വിധത്തിലെങ്കിലും ഹസിച്ച ഒരു വാക്കുപോലും പറകയുണ്ടായില്ലെ?"

സമീരൻ:—"വാസ്തവത്തിൽ അയാൾ ഞങ്ങളെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. പക്ഷെ നിങ്ങൾ പറയുമ്പോലെ അല്ലെന്ന മാത്രം. അയാൾ ഞങ്ങളെ കണ്ടപ്പോൾ മുഖം കറുപ്പിച്ചു. അയാളുടെ വധു ഒരു നൂറു വാര ദൂരം ഓടിക്കളഞ്ഞു. ഭഗവൻ, ഞാൻ എത്രമാത്രമാണ് അപ്പോൾ ചിരിച്ചത്! അതു തന്നെ മതി ഒരു ജീവിയെ കൊല്ലാൻ!"

സ്വരൂപ:—"അതൊരാളും ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന ഒന്നല്ലല്ലൊ. ആ സമയത്തു എങ്ങിനെയാണ് ചിരി വരുന്നത്? മിമിയെ ഓൎത്തിട്ടെങ്കിലും നിനക്ക വ്യസനം തോന്നിയില്ലെ?"

സമീരൻ:—"എനിക്കെന്തുകൊണ്ട് ചിരിച്ചുകൂടാ? ആ നഷ്ടത്തെപ്പററി എനിക്ക വ്യസനമില്ല. ആദ്യം തന്നെ അയാൾ വിവാഹിതനാണെന്ന എനിക്ക മനസ്സിലായി. മിമിയോട ഞാൻ ആ സംഗതി ഒരിക്കൽ പറകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ മിമിയൊ! ആഖ്യായികയിലെ യഥാൎത്ഥ നായികയെപ്പോലെ ദുഃഖ പൎയ്യവസായിയായ ഭാവം കൈക്കൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറ

ഞ്ഞു:—"അദ്വൈതത്തിന് എതിരായിട്ടുള്ള യാതൊരു വാക്കും ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല. ഞാൻ അദ്വൈതത്തെ മനഃപൂർവ്വം വിശ്വസിയ്ക്കുന്നു." എന്നാൽ മിമിയുടെ വിശ്വാസം ആ സാധുവിനെ ഇപ്പോഴും വിട്ടുപിരിഞ്ഞു. ആ മൂഢന്റെ പടിയിൽ നിന്ന് മിമി രക്ഷ പ്രാപിച്ചതു് ഏതായാലും ദൈവകാരുണ്യം തന്നെ. എങ്ങിനെയാണ് അയാൾ ഓടിപ്പോയതു്?"

സമീരൻ വീണ്ടും പൊട്ടിച്ചിരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ഇതിനു ഹേതു സമീരൻ അനുഷ്ഠാനം ചെയ്തതിന്റെ ഓർമ്മ തന്നെയായിരുന്നുള്ളൂ. "ശോഭാ മതിയാക്ക്, മിമി ഇത്ര ഭക്തയാണെങ്കിൽ അയാൾ എന്തു വിചാരിക്കും! ആ ദിവസം മുതൽ അവളുടെ മുഖം മ്ലാനമായിരിക്കുന്നതു നീ കാണുന്നില്ലേ?" എന്നു സ്വരൂപ പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ പൂജ്യൻ ചെയ്ത മനോരാജ്യം വളരെ വലുതാണ്? അയാൾ അവരുടെ ഭാര്യയെ സന്തോഷിപ്പിക്കാൻ തുടങ്ങുമ്പോൾ മിമിയുടെ ഹൃദയം അയാൾക്കവേണ്ടി തവിടുപൊടിയായിത്തീരുന്നു. അതു അവളുടെ ബോധമില്ലായ്മയെന്നു ഞാൻ പറയുക തന്നെ ചെയ്യും."

വാസ്തവികമായ ഉൽക്കണ്ഠയോടു കൂടി സ്വരൂപ ചോദിച്ചു:—"അയാൾ വിവാഹം ചെയ്ത സ്ത്രീ കാഴ്ചക്ക എങ്ങിനെയാണ്? അവൾ നല്ല വസ്ത്രവും മറ്റും ധരിച്ചിട്ടുണ്ടോ?"

സമീരൻ പറഞ്ഞു;—"സ്ത്രീ ചാപല്യം നോക്കണേ! അവൾ നല്ല വസ്ത്രം ധരിക്കട്ടെ, അഥവാ ധരിക്കാതിരിക്കട്ടെ. അതു സുഖപ്രദമായിരിക്കട്ടെ, ദുഃഖപര്യവസായിയായിരിക്കട്ടെ; അതെല്ലാം മറ്റൊരാളെയും സംബന്ധിക്കുന്ന കാര്യമല്ലല്ലോ."

സ്വരൂപ കോപാകുലയായി:—"പുറത്തുപോ! നീ എന്തിനാണ് ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നതു്? ഒൻപതു മണിക്ക് നിനക്ക് എവിടെയോ എന്തോ ഉണ്ടെന്നല്ലേ പറഞ്ഞതു്? ഇപ്പോൾ ശരിക്കും മണി ഒൻപതു കഴിഞ്ഞു."

"അങ്ങിനെയോ! ഓരോ കാൎയ്യമില്ലാത്ത സംഗതിയെക്കുറിച്ചു ചോദിച്ചു് എന്റെ സമയം നിങ്ങൾ പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞതു് നോക്കണെ!" ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് സഖീരൻ മുറിവിട്ടു പോയിക്കളഞ്ഞു.

സ്വരൂപയ്ക്കു മറെറന്തോ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചും സഖീരനുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യേണ്ടിയിരുന്നു. സമയമുണ്ടെങ്കിൽ അവൾ സഖീരന്റെ പുറകെ ഓടിപ്പോകുമായിരുന്നു. എന്നാൽ അവൾക്കു ഉടൻ തന്നെ ചെയ്തു തീൎക്കേണ്ടതായ ജോലി ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് സാധിച്ചില്ലെന്നേയുള്ളു. അന്നു വൈകുന്നേരം അവൾക്കു അവളുടെ സഖിമാരിൽ ഒരാളുടെ വിവാഹാഘോഷത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ അവസരത്തിൽ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനാണു് ചില പുതിയ ഉടുപ്പുകൾ തയ്യാറാക്കേണ്ട ദ്രുതഗതിയിൽകൂടെ പോകേണ്ടിവന്നതും ക്ഷമാപൂൎവ്വം അവൾ ആ ജോലിയിൽ നിന്നു വിരമിക്കാതിരുന്നതും.

"സ്വരൂ, നിങ്ങൾ എന്റെ കത്രിക എവിടെയെങ്കിലും കാണുകയുണ്ടായോ?" എന്നുള്ള ചോദ്യം എപ്പോൾ അവൾ കേട്ടുവോ ആ നിമിഷത്തിൽ അവളുടെ ജോലക്കു ഭംഗം അവൾ സഹിച്ചിരുന്നു.

സ്വരൂപ തല ഉയൎത്തി നോക്കിയപ്പോൾ കണ്ടതു അന്നമ്മയായിരുന്നു. "ഞാൻ എടുത്തു. ഇപ്പോൾ ആവശ്യമുണ്ടോ?" എന്നു അവൾ ചോദിച്ചു.

അന്നമ്മ പറഞ്ഞു:—"കൊള്ളാം, നല്ല കാൎയ്യമായിപ്പോയി! ബുദ്ധിമുട്ടേണമെന്നില്ല. ഞാൻ എന്റെ ജോലി ഇവിടെ വെച്ചു തീൎക്കാൻ ശ്രമിക്കാം. എന്നാൽ നമുക്ക രണ്ടുപേൎക്കും ആവശ്യംപോലെ കത്രിക ഉപയോഗിക്കാമല്ലോ. നിങ്ങൾ അമ്മയുടെ മുറിയിൽ ഇരിക്കാത്തതു എന്തുകൊണ്ടു്? ഇന്നു മിഷ്യൻ അവിടെയാണല്ലോ."

സ്വരൂപ:—"എനിക്കു മിഷ്യൻ ആവശ്യമില്ല. എന്റെ പട്ടടപ്പുകൾക്കു മിഷ്യൻ തുന്നൽ അത്ര നന്നാകയുമില്ല. ഇവിടെ ഇരിയ്ക്കൂ."

അനിന്ദിത അവിടെ ഇരുന്നു് ജോലി ചെയ്യാൻ തുടങ്ങി. ആ രണ്ടു സഹോദരിമാൎക്കും തമ്മിൽ തീരെ സാദൃശ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. മൂത്ത സഹോദരി ഏററവും സുന്ദരിയും പൊക്കം കുറഞ്ഞവളും മൃദ്വിയും ആണു്. അവളുടെ കണ്ണുകൾ ജ്വലിക്കുന്നവയും മുഖം മാംസളവും ആയിരുന്നു. പ്രഥമദൎശനത്തിൽ അവൾക്കു സൗന്ദൎയ്യമുണ്ടോ എന്നു് ആരും സംശയിച്ചുപോകും. എന്നാൽ അവൾ ഒരിക്കലും ആകൎഷണീയയല്ലെന്നു ഒരാൾക്കും പറയുവാൻ സാധിക്കയില്ല. അവൾ ഒരു സ്ത്രീയുടെ നിലയിൽ ശോഭിക്കുന്നവളെന്നു തന്നെ പറയാം.

സ്വരൂപ ഒരിക്കലും ഈ വിധത്തിലുള്ളവളല്ലായിരുന്നു. അവൾ സഹോദരിയെക്കാൾ പൊക്കം കൂടിയവളാണു്; വൎണ്ണവും അപ്രകാരം തന്നെ. അവളുടെ മുഖം ഉരുണ്ടുള്ളതും മസൃണവുമായിരുന്നു. കറുത്തിരുണ്ട കണ്ണുകളും ഇടതൂൎന്നു തഴച്ചു കാണപ്പെടുന്ന തലമുടിയും അവൾക്കു സ്വരൂപ (സൗന്ദൎയ്യമുള്ളവൾ) എന്ന പേർ അന്വൎത്ഥമാക്കിത്തീൎത്തു. അവൾക്കെന്താണു് ഇങ്ങനെ പേരിടുവാൻ കാരണമെന്നു് ആലോചിച്ചിട്ടു കാൎയ്യമൊന്നും സമീരൻ മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അനിന്ദിത വളരെ ചുറുചുറുക്കുള്ളവളായിരുന്നു. കണ്ണിൽ കാണുന്നവരെയെല്ലാം കൂട്ടുകാരാക്കുന്നതിൽ അവൾക്കു പ്രത്യേകമായ സാമൎത്ഥ്യമുണ്ടായിരുന്നു. അവൾ സഹോദരിയെപ്പോലെ കേവലം പുസ്തകപ്പുഴുവായി കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ തുനിഞ്ഞില്ല. പുസ്തകങ്ങളേക്കാൾ അവൾ അത്യധികം അഭിലഷിച്ചതു സംഭാഷണവും സംഗീതവുമാകുന്നു.

സ്വരൂപയുടെ അച്ഛന്റെ പ്രഥമ ഭാൎയ്യയിൽ ഉണ്ടായ പുത്രിയാണു് അനിന്ദിത. അവളുടെ ജനനം കഴിഞ്ഞിട്ടു ഏറെ നാളാകുന്നതിനു മുമ്പു് മാതാവു് കാലധൎമ്മം പ്രാപിച്ചു. കുറെ

നാരും അവരും മുത്തശ്ശിയുടെ വിശ്വസ്തതയിൽ ഏല്പിക്കപ്പെട്ടു. അനിന്ദിതയ്ക്കു് എട്ടു വയസ്സു് പ്രായമാകുന്നതുവരെ അവരും ആ നിലയിൽ വളരുകയും ചെയ്തു. അതിനിടക്കു് അവളുടെ പിതാവു് വീണ്ടും വിവാഹം ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുതിയ പത്നി സുശോഭന പ്രായം കൂടിയവളും വിദ്യാഭ്യാസം സിദ്ധിച്ചവളും ആയിരുന്നു. അവരും അനിന്ദിതയെ ഒരുമിച്ചു പാർപ്പിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. എന്നാൽ വേഗത്തിൽ ആ കാര്യം നടപ്പിൽ വരുത്തുകയുണ്ടായില്ല. അനിന്ദിത ഒടുവിൽ പിതാവിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വന്നപ്പോഴും അവിടെ മൂന്നു നാലു കുട്ടികളെ കാണ്മാനാണു് അവൾക്കിടയായതു്. ഏതൊരുവളെ അനിന്ദിത അമ്മയെന്നും, ഏതൊരുവനെ പിതാവെന്നും വിളിക്കണമോ അവർ അനിന്ദിതയെ കണ്ടപ്പോഴും തിരിച്ചറികയുണ്ടായില്ല. അനിന്ദിത ആ ഗൃഹത്തിലെ കുട്ടികൾക്കു ഒരു ചങ്ങാതിയായിത്തീർന്നു. പക്ഷെ അച്ഛനും അമ്മയും ഒരിക്കലും അവളുടെ ഹൃദയഗതി എന്തെന്നു അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല.

സ്വരൂപയും അനിന്ദിതയും കുറെ നേരം മൗനമവലംബിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെ, ജോലിചെയ്തു. അനന്തരം സ്വരൂപ താൻ 'ചെയ്തു തീർത്ത ജോലി എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നു'വെന്നു ദീദിയോടു അഭിപ്രായം ചോദിച്ചു.

“വളരെ കൗതുകകരമായിരിക്കുന്നു. സ്വരൂപയ്ക്കു് സാരിയുടെ കല്യാണവേളയിൽ ഇതു ധരിക്കണമെന്നാണോ വിചാരം? എന്നു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു ദീദി മറുപടി പറഞ്ഞു.

സ്വ:—അതെ; അങ്ങിനെതന്നെ ദീദിയുടെ വരികയില്ലേ?”

അനി:—“തീർച്ചയായും. സാരി എന്റെ സഹപാഠികളിൽ ഒരാളായിരുന്നു. പിന്നീടല്ലേ നിങ്ങളുടേതായിത്തീർന്നതു്?”

നാലഞ്ചു ദിവസമായി സ്വരൂപ അവളുടെ സഹോദരിയുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യുവാൻ തീർച്ചയാക്കിയിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഇന്നു് അനിന്ദിത കുറഞ്ഞൊന്നു ധീരയായി കാണപ്പെട്ടു. സ്വരൂപ ഒരു അവസരം കണ്ടു അവളോടിങ്ങിനെ പറയുവാൻ

തുടങ്ങി, "സാരി ഞങ്ങളൊന്നിച്ചു പഠിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കാലത്തു എത്രത്തോളം തടിച്ചു ശരീരത്തോടു കൂടിയവളായിരുന്നുവെന്ന ഓർക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നാൽ ഇപ്പോഴാകട്ടെ അവൾ തീരെ മെലിഞ്ഞവളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതു വിചാരിച്ചു ഞാൻ അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. ആ കൗശലം അവൾ എനിക്കു ഉപദേശിച്ചുതന്നെങ്കിൽ നന്നായിരുന്നു. ഞാൻ ദിവസംതോറും തടിച്ചു തടിച്ചു വരുന്നതു കാണുന്നില്ലേ?"

"വാസ്തവമോ? എനിക്കതു തോന്നുന്നില്ലല്ലോ" എന്ന അനിഷിത ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി മറുവടി പറഞ്ഞു.

"ശരിയായിട്ടും പ്രായത്തിൽ കവിഞ്ഞു ഞാൻ തടിച്ചുവരുന്നു. ഈ സ്ഥിതിക്ക് വ്യായാമകസറത്ത് എന്താണ് ചെയ്യുകയെന്ന എനിക്കു പറഞ്ഞുകൂടേ? അമ്മയും കൂടി അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. അമ്മയോട് കിടപിടിക്കാൻ ശ്രമിക്കയാണോ ഇതു"? എന്നാൽ സാരിയുടെ ഭർത്താവ് എന്നോടു ചോദിക്കുന്നുണ്ട്. അവളെപ്പോലെ തടിച്ച ഒരു യുവാവിനെ ഞാൻ ഒരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല"

ഇത്രയുമായപ്പോഴേക്കും വീട്ടുജോലിക്കായി അനിഷിതക്കു പോകുവാൻ നിർബ്ബന്ധിതയായിത്തീർന്നു. വീണ്ടും സ്വരൂപക്കു സംഭാഷണം തുടർന്നുകൊണ്ടു പോകുവാൻ സാധിക്കാതെ വന്നതിനാൽ, ഋം തുന്നൽപ്പണി നിറുത്തി മുറിവിട്ടു പുറത്തെവിടെയോ പോയി.

പിൻപകൽ കഴിയാറായി സ്വരൂപ പോകുവാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടു. അനിഷിതയെയും അതിൽ പങ്കുചേർക്കണമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അവളോ എഴുന്നേല്ക്കുവാനുള്ള ആലോചന കൂടിയില്ലാതെ തന്റെ ശ്രദ്ധ മുഴുവനും ഒരു ഇംഗ്ലീ ആഖ്യായികയിൽ പതിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു കിടക്കയാണ്. അതിന്നുട്ടുതന്നെ സുഖമയും സന്തോഷം ഉളവാകുന്നു.

"സുഷീ, നീ മിമിക്കു പിൻതുടർന്നു മടിയുള്ളവളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. നോവൽ വായന മാത്രമല്ല നിന്റെ ദിന

വ്യാപാരം. അതു മാററിക്കൊള്ളുക" എന്നു സ്വരൂപ പാരുഷ്യത്തോടെ പറഞ്ഞു.

"സ്വ. ഞാൻ എന്റെ ജോലിയെല്ലാം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. എന്നെ സഹായിയുമായി ഉപമിയ്ക്കണമെന്നില്ല." എന്നു അനിന്ദിത പറഞ്ഞു.

സുഷമ പുസ്തകം താഴെ ഇട്ട് എഴുന്നേററു. അവളുടെ മടിയും അവ്യവസ്ഥതയും പെട്ടെന്നു പമ്പകടന്നു. ഏററവും നവീനരീതിയിൽ തന്റെ തലമുടി കോതിമിനുക്കുവാൻ അവൾ സ്വരൂപയോട് പറഞ്ഞു. അതിനുശേഷം സുഷമ അനിന്ദിതയുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന് അവളോട് "ദിദി, ദിദിയുടെ മലാസ് സാരി ഇന്നേക്ക് ഒന്ന് എനിക്കു തരുമോ? എന്റെ പുതിയ ആഭരണങ്ങൾക്ക് അപ്പോഴേ പരിപൂർണ്ണമായ ഒരു ഭംഗി ഉണ്ടാകയുള്ളു."

"നിനക്ക് എപ്പോഴും എന്റെ സാരികളെ പററിയല്ലേയുള്ളു? പച്ച നിറത്തിലുള്ള സാരിയല്ലാ, ചാരനിറത്തിലുള്ളതാണ് നനക്ക് ഇഷ്ടം! ഇതെന്തൊരു ദുശ്ശീലമാണെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ചാരനിറത്തിലുള്ള സാരി ഉടുക്കുവാൻ ഞാൻ തീർച്ചയായും നിന്നെ അനുവദിക്കയില്ല. ഒരു [illegible]ണ്ട് എല്ലാററിയാം. അവളുടെ മനസ്സിൽ ചെമ്പരാനാണ് നീ ഓർക്കുന്നത്. ഏററവും മോടിയിൽ പോകുവാൻ നിങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് എനിക്കാണ് അത്യാവശ്യമുള്ളത്. നിങ്ങൾ ഇന്നു മുവപ്പുസാരി ഉടുത്തു കഴിയു" എന്നു സ്വരൂപ പറഞ്ഞപ്പോൾ സുഷമ ഇപ്രകാരം ഹാസ്യമായതിനു പ്രതിവചിച്ചു:—

"അതെ, മുഖസ്തുതി! അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ കത്തികയറിയുവാൻ പോകുന്ന ഒരു ചെക്കനുള്ള പോലെയാകും"

ഈ സമയത്ത് സുശോഭന മുറിയിൽ എത്തി, പുത്രി ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ കേട്ടു. "പ്രിയ കുട്ടീ, നീ ഒരിക്കലും ആ വിധത്തിൽ കാണപ്പെടരുത്. ജനങ്ങൾ നിന്നെക്കാൾ കൂടുതൽ കരുതുവരാണ്. മുവപ്പുസാരിതന്നെ ഉടുത്തുകൊൾക, ലജ്ജപ്പെടണമെന്നില്ല."

അതിനുശേഷം, [illegible] ത്തു:—"മകനേ, [illegible] ." എന്നു പറഞ്ഞു.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

പ്രതിപാദത്തിനു ശേഷം ആ മൂന്നു സഹോദരിമാരും വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തു. തന്റെ കുപ്പു നിറം പരിഗണിക്കാതെ ചുകപ്പു സാരിതന്നെ സുഷമ പിന്നീടു ധരിക്കാൻ തീർച്ചയാക്കി. സുരൂപ മദ്രാസ് സാരി തന്നെ ധരിച്ചു. ഇതിനു മുമ്പ് അനിമിതയും സുരൂപയുമായി ഒരു ചെറിയ ശണ്ഠ നടന്നു. എന്നാൽ അനിമിത വെളുത്ത വസ്ത്രം മാത്രമേ ധരിച്ചുള്ളൂ. ആ ഗൃഹത്തിലെ ഏറ്റവും പ്രായം കുറഞ്ഞ അംഗമായ ബീജ അവർക്കിടയിലായി നിന്നു. ആ കുട്ടിക്ക് സുഷമയേക്കാൾ പത്തു വയസ്സ് പ്രായം കുറവായിരുന്നു. പ്രായം തികഞ്ഞ കുട്ടികളുടെ ഇടയിൽ ചെറിയ ഒരു മന്ദനായി ഉള്ളതിനാലുംകൊണ്ട് അവർക്ക് വാത്സല്യവും ബഹുമാനവുമുണ്ടായി.

അവർ ഉച്ചഭക്ഷണത്തിനിരുന്നപ്പോൾ ഒററയൊററയായി വേർപിരിഞ്ഞു. സുരൂപയുടെ സഖിമാർ അവളെ കാത്തിരുന്നതുകൊണ്ട് അവളെ ആദ്യം ഉടൻതന്നെ കൂട്ടത്തിൽ നിന്ന് മാററി കഴിഞ്ഞു. സുഷമയെ അവളുടെ സഹപാഠികൾ പിടികൂടി. അവരിലൊരാൾ പറഞ്ഞു:— "ഓ സഖി! നീ വസ്ത്രം ധരിച്ചിട്ടില്ലേ? നിന്നെ എന്നത്തെപ്പോലെ തുല്യമായി തിരിച്ചറിയുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. വധുവോ വരനോ എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചുപോയി. ഇതുപോലെ ഒരു അപരാധം വരൻ കൂടി ചെയ്തിരുന്നെങ്കിൽ കഥ എന്തായിരുന്നേനെ."

സുഷമ കൂട്ടുകാരിയെ നോക്കിക്കൊണ്ട് "എന്നാൽ ഒരിക്കലും ഞാൻ ആ വിധം ഒരു തെററു ചെയ്യുന്നതല്ല" എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു

വണ്ടിയിൽ നിന്നു ഇറങ്ങിയ ഉടനെ സുശോഭന അനിമിതയോട്, "അതാ നീ വന്നു എന്റെ സമീപത്തിരിക്കുക ജനങ്ങൾ കുററവും കുറവും പറയാൻ തക്കം നോക്കി തയ്യാറായിരിക്കയാണ് അവർ പറയുന്നതു കേൾക്കാതെ ഇട വരുത്തിയിട്ടാവശ്യമില്ല" എന്നു പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത മൗനമായി കല്പന അനുസരിച്ചു. പക്ഷെ അവളുടെ ഹൃദയം തുടിയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി "ജനങ്ങൾ പറയും" എന്ന അവൾക്കറിയാം. എന്തുകൊണ്ട്? അവൾ അവിടെ വന്നുതന്നെ! അവൾക്ക് അവളുടെ വസതിയിൽ താമസിക്കുവാൻ കഴിയുമായിരുന്നില്ലേ? പക്ഷെ, അവൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യമില്ലല്ലോ. ഒരുവനെ അവൾ സ്നേഹിച്ചു. അയാൾ അവളെ വഞ്ചിച്ചു. ഇതൊരു കാര്യം തന്നെയല്ലേ? ഒരേ ഒരു സംഗതി അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ശിഥിലമാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്ന ജനങ്ങൾ പറയുവാൻ ഒരിക്കലും അവൾ ഇട കൊടുത്തിട്ടില്ല. പൊതുകാര്യത്തിൽനിന്ന പിന്മാറുന്നതിനുള്ള സുഹൃത്തുക്കളുടെ ഒരു ഉപദേശം അനിന്ദിതയ്ക്കു അപ്പോഴും ലഭിച്ചില്ല. മററുള്ളവരുടെയും സഹായം കൂടാതെ അവൾ തന്റെ വിധി അനുഭവിക്കുവാൻ തയ്യാറാണ്.

ഭക്ഷണാനന്തരം നൃത്തസമയമായപ്പോൾ അനിന്ദിതയുടെ കൂട്ടുകാരിൽ ഒരുവൾ അരികത്ത് വന്നിരുന്ന് ഉപചാരം പ്രദർശിപ്പിച്ചു. നൃത്തം ആരംഭിച്ച സമയത്തു സാധാരണയായി പതിവുള്ള ബഹളത്തിനിടയ്ക്ക് അനിന്ദിതയോട് അവളുടെ സഖി ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—"അതു, പൂർണ്ണൻ ഒരു '[illegible]' കുടുംബത്തിൽനിന്ന വിവാഹം ചെയ്യുമെന്ന കേൾക്കുന്നതു ശരിയാണോ?"

അനിന്ദിത കുഴങ്ങി. അവൾ തന്റെ ശിഥിലമായ അഭിമാന കവചത്തെ അപൂർണ്ണമായ് എങ്കിലും രക്ഷിക്കണമെന്ന ദൃഢമായി വിചാരിച്ചു. അതിനാൽ ആത്മ നിയന്ത്രണം ചെയ്ത് ഒരു സാധാരണ ഭാവത്തിൽ അവൾ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"ശരിതന്നെ, അദ്ദേഹം വിവാഹം ചെയ്യും" അനിന്ദിതയുടെ സഖിയ്ക്കു ജിജ്ഞാസ വർദ്ധിച്ചു. കുറച്ചു നേരം മൗനമായിരുന്നതിനുശേഷം അവൾ വീണ്ടും സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങി. "നിങ്ങൾ അയാളോട് വിരോധം ഭാവിക്കയില്ലല്ലോ? അങ്ങ

ൾ അങ്ങിനെ വിചാരിച്ചുപോയി. ജനങ്ങളെ പിടിപ്പിക്കുന്ന നികൃഷ്ട മാൎഗ്ഗം ഒരിക്കലും നന്നല്ല.”

സ്വപ്രീയം ഉപദിക്കരുതാ എന്നു അനിന്ദിതയ്ക്കു തോന്നി. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം സംഭവിയ്ക്കുമെന്നു അവൾ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല. മററുള്ളവരെ സ്നേഹിക്കുവാനുള്ള ഒരു വാസന ബാല്യം മുതല്ക്കേ അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. സമാനവയസ്കമാരായ മററു ബാലികമാർ പ്രേമ പരിസരങ്ങളിൽ നിമഗ്നമായിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അനിന്ദിത അവളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം പരിരക്ഷിയ്ക്കുവാൻ പാടുപെട്ടിരുന്നു. പരിത്യക്തമായ പ്രേമത്തിനു വേണ്ടി ഏതെങ്കിലും വിധത്തിൽ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നതു നിഷ്ഫലമാണെന്നും അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. വല്ലവരെ ഉപദ്രവത്തിൽനിന്നു ഒരു ലോകം മായാമയമാണെന്നു എങ്ങിനെയോ അവൾക്കു തോന്നിയിരുന്നു. സ്വാഭാവികങ്ങളായ ആത്മാഭിമാനത്തിന്റെയും അഹങ്കാരത്തിന്റെയും ശക്തിമത്തായ സ്വാധീനത്തെ നിയന്ത്രിക്കുന്നതിനു ഈ ഭാവന അവളെ സഹായിച്ചു. അതു വഴിയായ് മററുള്ളവരുടെ അനുകമ്പയ്ക്കു അവൾ പാത്രീഭൂതയായിത്തീർന്നു. എന്നാൽ ലോകദൃഷ്ടിയിൽ നിന്നു, മറിച്ചു ഏതുമത്ര രക്ഷിക്കുവാൻ അവൾക്കെങ്ങിനെയാണു സാധിക്കുന്നതു്? മററുള്ളവരുടെ അന്തർഭാവത്തെയും സഹതാപത്തെയും അവൾക്കെങ്ങിനെയാണു അടക്കുവാൻ കഴിയുന്നതു? തന്റെ സ്ഥിതിയിൽ ഒരു അപമാനകരമായ നില സഹിക്കുവാനുള്ള മനശ്ശക്തി അവൾക്കുവായിരുന്നു. പക്ഷേ കൂട്ടുകാരിയുടെ ചോദ്യത്തിനു അവൾ മറുപടി പറയുകതന്നെ വേണം. “നിങ്ങളുടെ മഹാപൂൎവ്വമായ അനുതാപകമ്പ നിഷ്ഫലമാക്കിക്കളയരുതു്”. വാസ്തവമായിട്ടും അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു് അനാവശ്യമാണു്.

അനിന്ദിതയുടെ സഖി, താൻ അവളെ എത്രമാത്രം സൗഹാർദ്ദമായി സ്നേഹിച്ചിരുന്നുവെന്നും, അവളുടെ ഏററവും വേദനപ്പെടുത്തിയ അപമാനത്തിൽ തനിക്കുള്ള വ്യഥ എത്ര

മാത്രമാണെന്നും വിചാരിക്കുന്നതിനു തുടങ്ങി [illegible] ഭാഗ്യംകൊണ്ട്, അതിനിടയ്ക്ക് അതിഥികളെ സല്ക്കരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു യുവാവ് കാൽതെറ്റി മറിഞ്ഞു വീണു. [illegible] അവിടെയെല്ലാവരും [illegible] [illegible] [illegible] കഴിഞ്ഞു [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" എന്ന [illegible]

[illegible] – "[illegible]. നിങ്ങളുടെയെല്ലാം [illegible] കഴിഞ്ഞു [illegible] കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ [illegible] പോകുക"

[illegible] കഴിഞ്ഞു. "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ഗൃഹത്തിലേക്ക് മടങ്ങി.

ഗൃഹത്തിലെത്തിയ ഉടനെ [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ഇന്ന് [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

* [illegible]

അത്യധികം ശുഷ്കിച്ചുണങ്ങുന്ന കണ്ഠത്തിലാണ് സുഷമ ഭർത്താവു സംസാരിക്കാൻ തുടങ്ങിയത്. എന്നാൽ അനന്ദിത സുഷമയെ കഠിനമായ നിരാശയിൽ പെടുത്തിക്കളഞ്ഞു. ഈ "പാടകം" പറയലൊന്നും വാസ്തവത്തിൽ അനന്ദിതയ്ക്കു രസിച്ചില്ല. എളുപ്പത്തിൽ തീരുമാനിക്കുന്ന സ്വഭാവം സുഷമയ്ക്കു് തെല്ലെങ്കിലും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അവർ തുടർന്നു പറഞ്ഞു:— "ഛീ, വധുവിന്റെ ഇളംചുവപ്പായ വസ്ത്രം വളരെ നന്നാഞ്ഞു മാഞ്ഞു പോയിട്ടുണ്ട്. അങ്ങനെയല്ല മറ്റുള്ളവർ തോന്നുന്നതു്? ഇത്തരം വൃദ്ധ വസ്ത്രം തന്നെ എന്തിനാണെന്റെ കണ്ണിനു നേരെ നീട്ടുന്നു."

അന്ന:— "മാതാവേ, ഈ വസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം അടുക്കി വെച്ചേക്കുക. ഉപയോഗിക്കാത്ത അനേകം ഇരിക്കുന്നല്ലോ ഉള്ളൂ. ദൈവം നിന്നെ സഹായിക്കട്ടെ! ഭയപ്പെടാതിരിക്കു."

സുഷമ ഈ ആശ്വാസ വചനം കേട്ടു പരിഭ്രമിച്ചു. വസ്ത്രങ്ങൾ ഒരുമിച്ചു മടക്കി പെട്ടിയിൽ വെച്ചുംകൊണ്ടു വീണ്ടും സുഷമ ഇങ്ങിനെ ഗർജ്ജിക്കാൻ തുടങ്ങി:—

"അയൽ ദിക്കിൽ സ്ത്രീയെ കഠിനമായി അടിച്ചുവോ? എന്താണെന്നാണ് സംശയം? ഇന്നാൾ പക്ഷയോടും ചിരിക്ക തീരെ ഇല്ല."

സുഷമ അവിടെനിന്നു പിന്മാറി.

അനന്ദിത ബാലകനോട് ഒപ്പവും അടുക്കായി ഒരു കൗതുകങ്ങൾ ഇടക്കിടയായിരുന്നു. ഗ്രാമത്തിനു സമീപം നില്ക്കുന്ന മരയാലിന്റെ പത്രങ്ങളെ ഇളക്കിക്കൊണ്ടു മർമ്മരശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടു മെല്ലെ വീശുന്ന ശ്രോത്രസുഖകരമായ അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ത്രസിപ്പിച്ചു. ഈ നിമിഷം വരെ അവൾ തന്നെ ചതിച്ച ഒരു തങ്കനോടൊത്തു വൈരാഗ്യവും കോപവും ഹൃദയത്തിൽ അടക്കി അന്ന

ഭവിച്ചതേയുള്ളു. എന്നാൽ 'പരോപരിഹാസ്യത' കൂടി അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥലം പിടിച്ചു അനിന്ദിതയുടെ നയനം കണ്ണുനീർകൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. അപമാനം അവൾക്കു സഹിക്കാം. എന്നാൽ ഹൃദയവ്യഥ എങ്ങിനെയാണ് നിയന്ത്രിക്കുക? ഇല്ല; അതവൾക്കു സാധിക്കുന്നതല്ല.

അദ്ധ്യായം 4.

''അല്പം [illegible]''
''[illegible]''

ഭവനാങ്കണം ഉദ്യാനമായി വളർത്തിയാണെങ്കിൽ തന്നെയും ആ ഗൃഹം ശാന്തമായി കാണപ്പെടുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ധാത്രിയാണോ അവിടെ എന്ന് ആരും എളുപ്പത്തിൽ തെറ്റിധരിക്കും. എന്തെങ്കിലും ഒരു അപരിചിതനു അതിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ സംഗതി വന്നുവെങ്കിൽ ബങ്കാളിയായ ഒരു നവീന മാന്യന്റെ ഗൃഹത്തിലെ സ്ഥിതി ഒരു വിധം ഗംഭീരമായ ഐശ്വര്യത്തിനു നിരക്കാത്തതല്ലെന്നു സ്വയം വിശ്വസിക്കുവാൻ കഴിയും.

താഴത്തെ നിലയിൽ മുൻവശമുള്ള മുറി ഗൃഹനായകൻ തന്റെ ആപ്പീസ്സാക്കി ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒന്നാണ്. അദ്ദേഹം കോടതിയിലായിരുന്നു, അതുകൊണ്ടു തന്നെയായിരിക്കാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിചാരിപ്പുകാരൻ ഒരു മനോഹരമായ തിണ്ണയിൽ വീട്ടു സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് അയാളുടെ കാലുകളും മേശയ്ക്കു താഴെ വെച്ചു ഗാഢമായി നിദ്ര കൊള്ളുന്നതു്. ആ മുറി ഒഴികെയുള്ള മറ്റു ഭാഗങ്ങളും അടുക്കളയായിട്ടും കലവറയായിട്ടും മറ്റുമാണ് ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നതു്.

ഒന്നാമത്തെ നിലയിൽ അഞ്ചു മുറികളുണ്ട്. ഏററവും വലിയ മുറി ചായം കൊടുത്തിട്ടുള്ള മരപ്പലക കൊണ്ടു രണ്ടു ഭാഗമായി വേർതിരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒരു ഡ്രായിങ്ങുമുറിയായും മറെറാന്നു ആ വീട്ടിലെ ഭക്ഷണശാലയായും ഉപയോഗിക്കപ്പെടുന്നു. ചെറിയ മുറിയിൽ ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു് സമീരനാണ്. അയാളാ തന്റെ പൗരുഷൌന്നത്യംകൊണ്ടുള്ള ഗർവ്വിനാൽ മററാക്കും അതിൽ പങ്കു കൊടുക്കയും ചെയ്യുയില്ല. അതിനടുത്തായി കാണുന്നതു് സുഹാസിനിയുടെ പള്ളിയറയാണ്. മറെറാരു വലിയ മുറി മൂന്നു ജ്യേഷ്ഠാനുജത്തിമാർ ഒന്നിച്ചു ഉപയോഗിക്കുന്നതത്രെ. ബാക്കിയുള്ള ഒരു മുറി ആ വീട്ടിന്നാവശ്യമുള്ള സാധനങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കയാണ്. അവിടെയുള്ള ഓരോരുത്തർക്കും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം അഭിപ്രായങ്ങളാണുള്ളതു് സുഷമ വലിയ ഗൗരവത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ ചോദിക്ക പതിവാണ്:—"എല്ലായ്പ്പോഴും എന്റെ പഠിപ്പിനെ തടുത്തുകൊണ്ടു നിങ്ങളെല്ലാം എന്തിനാണിവിടെ നില്ക്കുന്നതു്." ഡ്രസ്സിങ്ങ് മുറി സുശീലയുടെ ശണ്ഠകൊടുക്കൽകൊണ്ടു തീരെ ഉപയോഗമില്ലാതെയായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടെന്നു സുരൂപ വിചാരിച്ചു. അനന്ദിത അതിന്നു സല്ലാപമുറി എന്നാണു പേർ കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു്. ബീജ്ജുവാകട്ടെ ആ മുറി സർവ്വശക്തൻ തന്റെ കളിത്തീവണ്ടികൾ ഓടുവാനുള്ള രംഗമായും പ്രായപൂർത്തി വന്നവരോടു തന്റെ അവകാശങ്ങൾക്ക വേണ്ടി ശബ്ദിക്കുവാനുള്ള രംഗഭൂമിയായും യുവജീവിതത്തിൽ തനിക്കുള്ള സർവ്വവിധ ശക്തിയോടുംകൂടി വിശ്വസിച്ചു വന്നു.

ഇന്നാകട്ടെ ആ ബാലൻ ഉറക്കത്തിൽപ്പെട്ട മാതാവിന്റെ നോട്ടത്തിൽ നിന്നും രക്ഷപ്പെട്ടു, മുറിയിൽ കളിപ്പാവ തകർക്കുവാനുള്ള വിഷമിച്ച ജോലിയിൽ ഉത്സാഹമതിയായി ഏർപ്പെട്ടിരിക്കയാണു. സുരൂപയുടെ സ്വന്തമായ ഇന്നത്തെപ്പെട്ടിയോടു ചേർന്നു, സുഷമയുടെ പുതിയ നാട കൊണ്ടു തന്റെ കളക്കോ

ച്ചു അവൻ ക്രൂരമായി ബന്ധിച്ചു. അവൻ കളിപ്പാവകൊണ്ട് അദ്ധ്യക്ഷനായിട്ടോ അടുത്ത മുറിയിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന സഹോദരിമാരെ ഉണർത്തുവാൻ ഇടയാക്കിയോ അല്ലായിരുന്നു കളി നടത്തിയതു. ഒരു കെട്ടു ഇംഗ്ലീഷ് മാസികയിന്മേൽ തല വച്ചു സാധാരണയായി നിദ്രക്കുള്ള ഗതിയെ അവലംബിച്ച് സമീരൻ കിടന്നിരുന്നു. ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള അംഗങ്ങളിൽ ബീജു മാത്രമേ നിദ്രാദേവിയാം ദേവതയുടെ പിടിയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്രാപിച്ചതായി കാണപ്പെട്ടുള്ളു. പെട്ടെന്നു അവന്റെ യന്ത്രം ഒരു കസേരയുമായി കൂടി മുട്ടുകയും ഫർ ഫർ ശബ്ദത്തോടുകൂടി മറിഞ്ഞു വീഴുകയും ചെയ്തു. സുഷമ ഉണർന്നു "ബീജു എന്താണു തകരാറെല്ലാമാണ്. നീ വരുത്തിക്കൂട്ടുന്നതു?" എന്നിങ്ങനെ ചോദിച്ചു. "ഇല്ല; കുറച്ചു നേരം മാത്രം! എന്റെ വണ്ടി എവിടെയോ ക്കട്ടു മുട്ടി മറിഞ്ഞുപോയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഓടുന്നില്ല. എന്താണിനി വേണ്ടതു്?" എന്നിങ്ങനെ ബീജു സഗൗരവം മറുവടിപറഞ്ഞു.

"കൂടി മുട്ടൽ,. കള്ളാ നോക്കിക്കോ. ചോർട്ടി, ഇത്രയോട്ടു വേഗം ഒന്നു വന്നു ഇന്നൽപ്പെട്ടിക എന്റെ പാററിയെന്നു നോക്ക! അല്ലാ, നീ എന്തിനാണു എന്റെ പട്ടുനാട നശിപ്പിച്ചതു്? കുരങ്ങൻ തന്നെ. നിന്റെ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട യന്ത്രം കെട്ടുവാൻ മറെറാന്നും നിനക്കു കിട്ടിയില്ല അല്ലേ?" എന്നു സുഷമ തുടർന്നുചോദിച്ചു.

ബീജു പിന്റെ സഹോദരി അവനെ ശകാരിച്ചു; അവൻ കരഞ്ഞു. കാരണമെന്താണെന്നു അറിയുവാൻ സമീരൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു. ഇതുവരെ ശിഥിലമാകാതിരുന്ന ശാന്തത ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ ഭേദിക്കപ്പെട്ടു. സുശോഭന ഉണർന്നു കട്ടിലയ തിരിയെ കൊണ്ടുവരുവാൻ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. സുഷമ, മേശയ്ക്കരികിലുള്ള ഒരു കസേല വലിച്ചിട്ടു സുന്ദരമായ മുഖത്തിൽ ഉത്സാഹശക്തി പ്രവേശിപ്പിച്ചും കൊണ്ടു ഗൗരവംപോലെ വായി

പ്പാനാരംഭിച്ചു. തലമുടി ബന്ധിക്കുന്ന പട്ടുനാട നാശപ്പെട്ടതു കൊണ്ടു അവളുടെ ശാന്തത അസ്തമിച്ചുപോയി. ഛിന്നഭിന്നമായ തുന്നൽപ്പെട്ടി ഒരുവിധം കൂട്ടി യോജിപ്പിച്ചു എടുത്തുകൊണ്ടു സുരൂപ അനിന്ദിതയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെന്നു. പെട്ടി കിടക്കമേൽ വെച്ചുകൊണ്ടു "ദീദീ, ബീജു കാണിച്ചതെന്തെന്നു നോക്കുക" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത കണ്ണു തുറന്നു പെട്ടിയിന്മേൽ നോക്കി:—"ഹാ മുഴുവൻ നശിപ്പിച്ചുവല്ലോ! ഇതു പുതിയതായിരുന്നില്ലേ? എപ്പോഴാണു് സുരൂപ ഇതു വാങ്ങിയതു്?"

"ഇതു മിക്കവാറും പുതിയതുതന്നെ. സ്വദേശീഷാപ്പിൽ നിന്നാണു ഞാനിതു വാങ്ങിയതു്. ദീദിക്കു ഓർമ്മയില്ലേ? ഇന്നാറം?"

"ഉണ്ടു. ഞാൻ അത്രയും അതു ഓർത്തില്ലെന്നേയുള്ളൂ. അപ്പോഴും......അതു് അധികം പഴക്കമുള്ളതല്ലല്ലോ! ഓരോ ദിവസം പോകുന്തോറും ബീജുവിന്റെ ഉപദ്രവതന്ത്രവും കൂടിയാണു് വരുന്നതു്." ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ദീദി മുഖം തിരിച്ചു കളഞ്ഞു.

സ്വദേശിഷാപ്പിനെപ്പറ്റിയുള്ള സുരൂപയുടെ പ്രസ്താവം അനിന്ദിതയുടെ വിചാരഗതിയിൽപെട്ടു് മറ്റൊരു വഴിയിലേക്കു തിരിഞ്ഞു. അവളുടെ ജീവിതത്തിൽ അത്ഭുതപൂർവ്വമായ ഒരദ്ധ്യായം ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തതു് ഏതൊരാളോ ആ ദേഹത്തെ ആദ്യമായി അവൾ കണ്ടതു് സ്വദേശിഷാപ്പിൽവെച്ചായിരുന്നു. സമീരൻ അയാളെ അവിടെവെച്ചുമാത്രമല്ല സഹോദരിമാരെ അയാളുമായി പരിചയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അയാളുടെ സുന്ദരമുഖവും ആരെയും വശീകരിക്കുന്ന സ്വഭാവവും അക്കുടുംബത്തിലുള്ളവർക്കെല്ലാം വിശിഷ്ടമായ സ്തുതിയ്ക്കു കാരണമായിപ്പരിണമിച്ചു. ഗൃഹനായകനായ ശൈലേന്ദ്രനാഥന് അയാളെ ഗാഢമായി സ്നേഹിക്കാതിരിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. മാത്ര

മോ അദ്ദേഹം സമീരന്റെ മുമ്പിൽവെച്ച് സദാ പൂർണ്ണനെ പ്രശംസിക്കയും ചെയ്യുവന്നു. "നോക്ക്, എത്ര മാന്യനായ യുവാവ്! നീ ദിവസവും നിന്റെ പെരുമാററത്തിൽ കാലുഷ്യമാണ് വർദ്ധിപ്പിച്ചുവരുന്നത്. നിനക്ക് ആ മനുഷ്യരത്നത്തെ പിൻതുടരുവാൻ കഴികയില്ലേ?" ഇതായിരുന്നു ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ സമീരനോട് ആവർത്തിച്ചാവർത്തിച്ച് പറയാറുള്ളത്.

ഈ താരതമ്യത്തിൽ തീർച്ചയായും സമീരൻ സന്തോഷമുള്ളവനായിരുന്നില്ല. അയാൾ പിതാവിന്റെ മുമ്പാകെ മൗനം പ്രദർശിപ്പിച്ചതേയുള്ളൂ. പക്ഷെ ഈ ഹൃദയഭാരം ഒഴിവാക്കാൻ അയാൾ സുരൂപയെയാണ് പിടികൂടാറുള്ളത്. "പിതാവ് പൂർണ്ണനെ മാന്യനെന്നു കരുതുന്നു. അയാൾ വാസ്തവത്തിൽ പുരുഷവേഷം ധരിച്ച അബലയാണ്. അയാളുടെ കാപട്യം ഒരുവനെ തലക്കു ഭ്രാന്തു പിടിപ്പിക്കുന്നതിനു മതിയാകും."

എന്നാൽ സമീരൻ എന്തു വിചാരിച്ചാലും പൂർണ്ണന്റെ ആകൃതി ഒരാളെയും സന്തോഷിപ്പിക്കാതിരിക്കയില്ല. യുവാക്കന്മാർ പൂർണ്ണനെ വളഞ്ഞിരുന്നു. ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ കൂട്ടരുടെ അവരൊന്നിച്ചു ചേരുകയും ചെയ്യാറുണ്ട്. നാഥൻ മാത്രമല്ല, സുരശോഭനാപോലും ആ "യോഗ"ത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടിരുന്നു. പൂർണ്ണൻ അവരുടെ ഇടയിൽ ഏററവും സ്തുത്യർഹനായിരുന്നു. ജനങ്ങളെ പൂർണ്ണമായി മനസ്സിലാക്കി അവരുടെ ഹിതമനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കാൻ പൂർണ്ണനു കഴിയും. ശൈലേന്ദ്രനോട് നിയമസംബന്ധമായും, സുരൂപയോട് ആഭരണത്തെയും ജാക്കററിനെപ്പററിയും അതികേമമായ വാദപ്രതിവാദം ചെയ്യുവാൻ പൂർണ്ണനു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള ഓരോ വ്യക്തിയെയും അയാൾക്ക് സ്വാതന്ത്ര്യമായി വിശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു.

ഈ വിശ്വാസം ആ കുടുംബത്തിലെ യുവാംഗങ്ങളിലൊന്നിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ക്രമത്തിൽ ബലവത്തായി വളർന്നു. അ

ത് ആരുടെ ഹൃദയത്തിലാണെന്നോ? അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയത്തിൽത്തന്നെ.

പൂർണ്ണൻ ആദ്യകാലമൊക്കെ ആ ഗൃഹത്തിൽ വരുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ അനിന്ദിത അയാളെക്കുറിച്ചു അധികമൊന്നും ശ്രദ്ധ പതിച്ചിരുന്നില്ല. ആ ബാലിക ബാല്യം മുതൽ സാധാരണയായി വ്യയം ചെയ്തിരുന്ന പ്രേമധനം ഇക്കാലത്തു വീണ്ടും സ്വീകരിക്കുന്നതിനു അവൾ ശക്തയായില്ല. എന്നാൽ അതു് അവൾക്കു നിഷേധിക്കുവാനും കഴിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവൾക്കു ഒരിക്കലും അതിൽ മുഷിച്ചിലും തോന്നിയില്ല. തന്നെ പരിത്യജിച്ചിരുന്ന പ്രേമം താൻ വീണ്ടും സ്വീകരിച്ചില്ലെന്നു സ്വയം വിശ്വസിക്കുവാൻ ഈ വൈമുഖ്യത്തെ മുൻനിർത്തി അവൾ സദാ ശ്രമിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ തനിക്കുവേണ്ടി അവകാശവാദം ചെയ്യുന്നതിനു മററാരുമില്ലെന്നു അനിന്ദിത അറിഞ്ഞിരുന്നു.

അവൾക്കു് സീമാതീതമായ പ്രേമം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒരാളുടെയും ജീവിതത്തിൽ അവൾ പ്രാധാന്യം അനുഭവിക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ലെന്നു അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, അവൾ തന്റെ ജീവിതസർവ്വവും ഒരാൾക്കായി സമർപ്പിച്ചിരുന്നു. ഇതെന്തു [illegible]! അവൾക്കു് അയാൾ ഏററവും പ്രിയപ്പെട്ടവളായിത്തീരുവാൻ മാത്രം. അവളുടെ യുവജീവിത പ്രേമമെല്ലാം ആ അജ്ഞാത കാമുകനുവേണ്ടി സുരക്ഷിതമാക്കിയിരുന്നു. പൂർണ്ണൻ ഇളംപ്രായമായി തന്റെ സാധാരണമായ സന്തോഷമാർഗ്ഗത്തിൽ അനിന്ദിതയേയുംകൂടി [illegible] പരിശ്രമിച്ചു. ആദ്യം അതു എളുപ്പമായി അയാൾക്കു തോന്നിയില്ല. താൻ ഏതെങ്കിലും മററാരാളുടെ മൈത്രി കാംക്ഷിച്ചുവെന്നു അയാൾ വിചാരിപ്പാൻ സംഗതിയാകരുതോ എന്നു് അനിന്ദിത ഭയപ്പെട്ടു. തന്റെ വികാരങ്ങൾ മററാരെയെങ്കിലും അറിയിക്കാതെ ഗോപ്യമാവുവാൻ അവൾ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നു. ലോകം അവളെക്കൂടാതെ കഴിക്കുമെങ്കിൽ അവൾ ലോകത്തെക്കൂ

ടാമതയും കഴിക്കും. ഒരം തോതിന്നനുസരിച്ച് അവളുടെ ചെറു മാററം എല്ലാവൎക്കും അപരിചിതവും ധാൎമ്മികവുമായി തോന്നി. ചിലപ്പോൾ അവൾ ചെറുക്കപ്പെട്ടവളായും തീരാറില്ലെന്നില്ല. ഒരു ഭക്താ കവചമെന്നപോലെ അവൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നതെന്താ അത് അപരാധമാകുന്ന മരായുധത്തിന്റെ സദ്ഭാവത്തെ സാധാരണയായി കൈക്കൊണ്ടിരുന്നവെന്ന അവൾ അറിഞ്ഞില്ല.

എന്നാൽ പൂണ്ണൻ എളുപ്പത്തിൽ ഭീരുവാകുന്നവനായിരുന്നില്ല. അയാളുടെ ബാല്യം മുതൽ അയാൾ ബന്ധുക്കളാൽ ലാളിതനും അപ്രതിഹതനും ആയിരുന്നു. പ്രതിബന്ധിക്കപ്പെട്ട അനുഗ്രഹമെന്നാൽ എന്താണെന്നുകൂടി പൂണ്ണന്ന അറിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. ആദ്യമെ തന്നെ അനന്ദിത പൂണ്ണനെ ഏറ്റവുമെന്നില്ലാതെ ആകഷിച്ചിരുന്നു. തന്റെ ശ്രദ്ധ മുഴുവനും അവളിൽ പതിക്കാതിരിക്കുവാൻ പൂണ്ണന്ന കഴിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ അനന്ദിത അതു ശ്രദ്ധിക്കാതിരുന്നപ്പോൾ പൂണ്ണന്റെ അഹങ്കാരത്തിന്ന അല്പം ഉലച്ചിൽ തട്ടി. അയാളുടെ അനുരാഗം ശക്തിമത്തും ഗാഢവും ആയിത്തീൎന്നു. മറെറാരാളും അതു തടയുന്നതു അയാൾക്കു ക്ഷമിക്കാനും കഴിവില്ലായിരുന്നു. പ്രതിബന്ധാവസ്ഥയിൽ അലയുന്ന, ഇണങ്ങാത്ത, ആ പെൺപക്ഷിയെ പിൻതുടരുന്നതിന്ന പൂണ്ണശേഖരൻ ഉത്സാഹം പ്രദൎശിപ്പിച്ചു തുടങ്ങി. എന്നാൽ ആ പക്ഷിയെ കൂട്ടിലാക്കുന്നതിന്ന പകരം അയാൾതന്നെ കൂട്ടിൽ പിണയുകയാണ് ചെയ്തതു്. അനന്ദിതയും വളരെക്കാലം സ്വതന്ത്രയായിത്തീൎന്നില്ല.

ക്രമേണ, ഒരു സുന്ദരനായ ചെറുപ്പക്കാരൻ വാസ്തവത്തിൽ തന്നെ ഉറച്ചു നോക്കുന്നുണ്ടെന്ന അവൾ വിശ്വസിക്കാൻ തുടങ്ങി. അയാൾ സദാ ശ്രദ്ധ പ്രതീക്ഷിയായി, അനന്ദിതയെ കാത്തു് മുഷിഞ്ഞിരുന്നവെന്നുള്ളതു് തെളിക്കലും അസംശയമല്ലായിരുന്നു. അവളുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ അത്യധികം ആ

ഗ്രഹിച്ചുവെങ്കിലും അവളെ പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ ഇടയാക്കുമാറാ ള്ളതു മുനിവൃത്തിയാണ് അയാൾ കല്യാണത്തിന്നനുകൂലതയിൽ മൎയ്യാദയില്ലായിരുന്നു. അവളുടെ ഹൃദയത്തെ കാത്തു വരുന്ന ഭടന്മാർ കൎത്തവ്യങ്ങളിൽ അശ്രദ്ധ കാണിച്ചു; ആ യുവതിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വിജയ പ്രേമഗാനം ഉത്തരോത്തരം ഉച്ചത്തിൽ മുഴങ്ങുവാൻ തുടങ്ങി. അവളുടെ ഹൃദയമാകുന്ന കോട്ടയിൽ ശത്രു പ്രവേശിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അവളുടെ പിതാവിന്നു വിസമ്മതമില്ല. സഹോദരിമാരാണെങ്കിൽ സന്തോഷം കൊണ്ടു മതി മറക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. സമീരൻ ആദ്യമായി പൂൎണ്ണനിൽ നിന്നു മാറിക്കളയുണ്ടായി. എന്നാൽ മേന്മ ല്ലെന്നു കരുതി അയാൾ അതു ഉപേക്ഷിച്ചു, അയാളെയും അനന്ദിതയെയും അനുമോദിക്കയാണുണ്ടായതു്. വിവാഹ ദിവസം തീൎച്ചയാക്കുക മാത്രമേ ഇനി വേണ്ടു. അനിന്ദിതയുടെ സന്തോഷത്തിന്നു അതിരുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവളുടെ ജീവിത സ്വപ്നം യഥാൎത്ഥമായിത്തീൎന്നു. പൂൎണ്ണന്റെ മനോഗതികളും ഉന്നത പ്രകൃതിയോടു സമരസപ്പെട്ടിരുന്നു. വിജയം കൊണ്ടുള്ള അഹങ്കാരവും, ഹൃദഭിലാഷം ഫലവത്താകുന്നതു കൊണ്ടുള്ള സന്തോഷവും, അതിനൊത്ത ഏതോ ഭയവും അയാളുടെ ഹൃദയത്തെ മഥിച്ചു ഇളക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

മറ്റെല്ലാ വികാരങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കുന്നതു വരെ ആ ഭയം ക്രമേണ വളൎന്നു. പൂൎണ്ണന്റെ കുടുംബക്കാർ പൂൎണ്ണന്റെ സങ്കല്പ വിവാഹത്തെക്കുറിച്ചു് അറിഞ്ഞു് ലേശവും സന്തോഷം പ്രകാശിപ്പിച്ചില്ല. വിശ്വ വിദ്യാലയ ബിരുദ ധാരിയും സുന്ദരകുമാരനും ആയ പൂൎണ്ണൻ യഥാസ്ഥിതിക കുടുംബത്തിൽനിന്നു വിവാഹം ചെയ്യുന്നപക്ഷം 15000-ക സ്ത്രീധനമായി അയാൾക്കു ലഭിക്കയില്ലേ? അതൊന്നും കൂടാതെ ഒരു പാഷണ്ഡിയുടെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്യുകയെന്നോ? പൂൎണ്ണന്റെ ബന്ധുക്കളെല്ലാം ഒരു പല്ലവി പാടിക്കൊണ്ടു കഠിനമായി അയാളെപ്പ

ററി വ്യസനം ഭാവിച്ചു. ഗൃഹത്തിലെത്തിയപ്പോൾ പൂർണ്ണൻ അവിടെ കണ്ടതു് കണ്ണുനീർപ്പുഴയിൽ മുഴുകുന്ന കുടുംബക്കാരെയാണു്. താൻ ചെയ്യുന്ന ഏതു പ്രവൃത്തിയും ഒരിക്കലും തടയാറില്ലാത്തവരായ വീട്ടുകാരിൽനിന്നു് ഈ വിധമുള്ള ഒരവസ്ഥ അയാൾക്ക പ്രതീക്ഷിക്കാൻ ഇതിനു മുമ്പു് കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. തന്റെ സർവ്വ ആശകളേയും സങ്കല്പസൗധത്തെയും അയാൾക്ക പരിത്യജിക്കാതെ കഴിവില്ലെന്നായി. ഇതെന്തിനുവേണ്ടി? മറ്റുള്ളവരെ സങ്കടപ്പെടുത്താതിരിയ്ക്കുന്നതിനു മാത്രം! അയാളുടെ സ്വഭാവ ശക്തിക്ക പെട്ടെന്നു ഒരു പരിതാപകരമായ ന്യൂനത സംഭവിച്ചു. അയാൾ തന്റെ പ്രേമഭാജനത്തിനു വേണ്ടി പൊരുതുവാൻ ശക്തനായിരുന്നില്ല. വീട്ടുകാരുടെ ശോച്യഭാവവും കണ്ണുനീരും അയാളെ നിശ്ശേഷം തളർത്തി. അയാൾ ഗൃഹത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെട്ടു കൽക്കത്തയിലേക്ക മടങ്ങിയെത്തി.

എന്നാൽ കല്ക്കത്ത അയാളുടെ കുടുംബത്തിനു അഗമ്യമായ ഒന്നാണോ? ഒരിക്കലും അല്ല. പൂർണ്ണന്റെ പിതാവും മാതാവും ഇളയമ്മമാരും സാവധാനത്തിൽ അയാളെ പിൻതുടർന്നു കല്ക്കത്തയിൽ വന്നു ചേർന്നു. സ്ത്രീകളിൽ നിന്നു് ദീർഘനിശ്വാസങ്ങളും കണ്ണുനീർത്തുള്ളികളും, കണ്ഠിതവും, മാന്യന്മാരിൽ നിന്നു് സദുപദേശവും, അധിക്ഷേപവും, വീണ്ടും പുറപ്പെടുവാൻ തുടങ്ങി. ആ പ്രലോഭന പ്രലാപത്തിനെതിരായി പൂർണ്ണൻ അത്യധികം ഫലവത്തായ ഔഷധം പ്രയോഗിച്ചു. എന്നാൽ അതു നിഷ്ഫലമായിത്തന്നെയേ പര്യവസാനിക്കയും ചെയ്തുള്ളു.

ധാരാളം സ്ത്രീധനം, ഒരു ധനികന്റെ പുത്രി, ഇവ രണ്ടും വേഗത്തിൽ രംഗപ്രവേശം ചെയ്തു. വിവാഹം അതിവേഗത്തിൽ തീർച്ചയാക്കപ്പെട്ടു. അതു വഴിയായി ആ കുടുംബം സമാധാനിക്കാനും തുടങ്ങി.

എന്നാൽ സാധു പൂർണ്ണനോ ധർമ്മസങ്കടത്തിലാണകപ്പെട്ടിരുന്നതു്. അനിന്ദിതക്ക വേണ്ടി വേണമെന്നുള്ള പക്ഷം, എ

ത്തന്നെയായാലും അയാൾക്കുപേക്ഷിക്കാൻ കഴിവുണ്ടാകുമായിരുന്നു. അയാൾ അനിന്ദിതയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്ന പക്ഷം യാതൊന്നും മററുള്ളവരോടു ഏതുത്തരം പറയാൻ അയാൾക്കു കഴിയുകയുമില്ല. ആ വിധമുള്ള ദൃഢത അയാൾക്കില്ലായിരുന്നു. അയാളെ ചുററിപ്പിടിക്കുന്നവരിൽ നിന്നു പരിഹാസവും ആധിക്ഷേപവും കൂടാതെ ജീവിക്കുവാൻ പൂർണ്ണന്നു കഴിഞ്ഞില്ല. ഗ്രാമത്തിലുള്ളവരുടെ തോരാത്ത കണ്ണുനീരും തീരാത്ത ദീർഘനിശ്വാസങ്ങളും പൂർണ്ണനെ മിക്കവാറും നിത്യമുള്ള ശാപങ്ങളായിരുന്നു. അനിന്ദിതയെപ്പററിയുള്ള വിചാരങ്ങൾ ക്രമേണ അയാൾക്കു അനിഷ്ടപ്രദങ്ങളായിത്തീരുവാൻ തുടങ്ങി. ഒരു കൊടുങ്കാററു അയാളെ ഏറെനേരം ക്ലേശാവസ്ഥയിലേക്കാണ് വലിച്ചിഴച്ചു കൊണ്ടുപോയതു! ഇതൊക്കെ തെല്ലൊന്നു വരുത്തിത്തീർത്തതു് താനാണോ; അവളല്ല. എന്നുള്ള കഥയെ മറക്കുവാൻ അയാൾ പരിശ്രമിച്ചു.

അനിന്ദിത പൂർണ്ണന്റെ അരികിൽ ഉണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ അവൾ തന്റെ പ്രേമാധിക്യം കൊണ്ടും സല്ലാപം കൊണ്ടും അയാളുടെ മനസ്സമാധാനമില്ലായ്മയെ നശിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. അപ്പോൾ അയാൾക്കു ഏതുവിധമെങ്കിലും ഒരു വ്യഥാകലുഷമായ നിലയിൽ നിന്നു കരകയറുവാൻ സാധിക്കുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, നിർഭാഗ്യവശാൽ, അനിന്ദിതയുടെ ആ അവസരത്തിൽ അതു തീരെ അസാദ്ധ്യമായിരുന്നു. എല്ലാക്കൊല്ലവും ഈ കാലത്തു മാതാപിതാക്കന്മാരെ കാണുവാൻ അവൾ പോക പതിവുണ്ടായിരുന്നു. ഇക്കൊല്ലത്തിലും പതിവുപോലെ അവൾ പുറപ്പെട്ടു. ആദ്യമായി പൂർണ്ണൻ അവൾക്കു ഒട്ടേറെ എഴുത്തുകൾ അയച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീടു അയാൾക്കതിൽ അസഹ്യത തോന്നി. ദുഃഖലോലുപമായ വാഗ്വാദകലഹം കൊണ്ടു കഴിഞ്ഞു കൂടിയ ഒന്നു രണ്ടു മാസങ്ങൾക്കു ശേഷം അയാൾ വീട്ടുകാർക്കു പെട്ടെന്നു വശംവദനായിത്തീർന്നു. വീട്ടുകാർ ആലോചിച്ചു

റപ്പിച്ചു വച്ചിട്ടുള്ള ബാലികയെ പൂൎണ്ണൻ വിവാഹം ചെയ്തു, ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു. ഈ സംഗതിയെപ്പററി അനിന്ദിതയെ അറിയിക്കുവാൻ അയാൾ തുനിഞ്ഞില്ല. മറെറാരു വിധത്തിൽ അയാൾ സ്വയം തന്റെ ഭീരുതയെ പ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. അനിന്ദിതയോടു മൎയ്യാദവെടിഞ്ഞു പെരുമാറണമെന്നു കൂടി അയാൾ വിചാരിച്ചു. ആദ്യ കാലമെല്ലാം വിവാഹ ശൃംഖലയിൽ പെട്ടു അയാൾക്കു അത്ര അധികം സുഖം തോന്നിയില്ല. അനിന്ദിതയുടെ സുന്ദരമുഖം അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നു പെട്ടന്നൊന്നും മറഞ്ഞുപോകുകയില്ല. ദീൎഘകാലത്തെ പരിശ്രമത്തിന്നു ശേഷമുണ്ടായ സമാധാനം ക്രമത്തിൽ വളൎന്നു അയാളെ ആശ്ലേഷിക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

ഇക്കാലമെല്ലാം അനിന്ദിത ഒന്നും അറിയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. പൂൎണ്ണന്റെ മരണം പരിപൂൎണ്ണമായപ്പോൾ അനിന്ദിത സമീരന്നു സംഗതികൾ എന്തെല്ലാമാണെന്നു ചോദിച്ചു കൊണ്ടു് ഇടരെത്തുടരെ എഴുത്തുകൾ അയച്ചു. വളരെ നാളായി പൂൎണ്ണനെ സംബന്ധിച്ച കാൎയ്യങ്ങളിൽ പല പ്രസ്താവങ്ങളും സമീരൻ കേട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ അവയെല്ലാം അനിന്ദിതക്കു നേരിട്ടെഴുതുവാൻ അയാൾ ഒരുങ്ങിയില്ല. അയാളുടെ എഴുത്തുകൾ അനിന്ദിതയെ അവളുടെ മുത്തച്ഛന്റെ ഗൃഹത്തിൽ നിന്നും പെട്ടെന്നു പരിഭ്രമിപ്പിച്ചു വരുത്തത്തക്കവണ്ണമുള്ള സൂചനകൾ കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരുന്നു. ഹൃദയ വ്യഥയോടും കഠിനമായ ചാപല്യത്തോടും കൂടി അവൾ കുറേനാൾ കഴിച്ചുകൂട്ടി. കാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം അവൾക്കെതിരായി പരിണമിച്ചപ്പോൾ അവളുടെ ആത്മാവു എന്തെന്നില്ലാതെ ഉഴന്നു.

മയക്കത്തിലെന്ന പോലെ ദിവസങ്ങൾ കുറെ പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു. കാൎയ്യമെല്ലാം ശരിയായി, അന്തിമവ സിദ്ധമായിട്ടും അവൾക്കതു് മറക്കുവാൻ കഴിവുണ്ടായില്ല. അവളുടെ സഹോദരന്മാരും സഹോദരിമാരും അവളോടു സഹതാപം ഭാവിച്ചു. കോ

ന്തിരുപ്പിൽ അധികകാലം അവൾക്ക് അവളെ അനുഗമിച്ചു ള്ള നാദവും കൈക്കൊള്ളുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. മററുള്ളവരുടെ സ്വഹൃദ്ബന്ധത്തിൻെറ സ്ഥിതി ഇത്രത്തോളമേയുള്ളൂ. പുഷ്പൻെറ തല പൂണ്ടാക്കണമെന്നു സമീരൻ ആഗ്രഹിച്ചു. അസഭ്യവാക്കുകൾ പ്രയോഗിച്ചാലിരിക്കാമോ? അല്ല; അതു സ്വരൂപക്കേ മാത്രമേ സാധിക്കയുള്ളൂ. എന്നാലും അയാളുടെ ആഗ്രഹം വിചാരിച്ചതു പോലെ പ്രായോഗികമാക്കിത്തീർപ്പാൻ അയാൾക്കു സാധിച്ചില്ല.

ഒരു നാൾ കൊണ്ടു ബാഷ്പരായിട്ടെങ്കിലും അവൾ തൻെറ മനോഗതി യഥാസ്ഥാനത്താക്കി. കുടുംബക്കാർ സമാധാനപൂർവ്വം [illegible]. എന്നാൽ സംസാരമെപ്പോലെ അവളുടെ ഹൃദയം വിളറി [illegible]. അവൾ കോപം കൊണ്ടു കണ്ണുനീർ ഒഴുക്കി; ശത്രുവിനെക്കുറിച്ചുള്ള സങ്കടത്താൽ ലജ്ജിതയായി. ആ ശത്രു ആരാണെന്നോ? ഒരു സ്വഹൃത്തെന്ന പോലെ അവളെ കരുതിയ—കഷ്ടനയിലേക്കും ലജ്ജയിലേക്കും അവളെ തള്ളിവിട്ട—ആ പുഷ്പൻ തന്നെയാണ് ആ ശത്രു. കോപസംവർദ്ധനയിൽ നിന്ന് അവളെ വിരോചിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഹൃദയത്തെ പിളർപ്പാൻ അവൾ വെറുത്തു; ബാഹ്യലോകത്തിൻെറ അനുശോചനവും അനുകമ്പയും അവളെ സന്തപ്തയാക്കിത്തീർത്തു. ഇതുയൊക്കെയായിട്ടും പുഷ്പനെ—ഒരു ആരാധകനെന്ന മട്ടിൽ അവളെ പിൻതുടർന്ന് മധുരഗാനം മുഴക്കിയ യുവാവിനെ—അവൾക്കു മറക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. പുഷ്പൻ അവളെ നീചമായ വിധത്തിൽ വഞ്ചിച്ചുവെന്നുള്ള കഥ ഹൃദയത്തിൽ മറച്ചുവെയ്ക്കാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല.

വൈകുന്നേരമായി; മന്ദ്രാറസവളയിലെ നിസ്സബ്ദത പോയി, പകരം ബഹളവും ഇരമ്പവും വർദ്ധിച്ചു. സ്വരൂപ മേൽക്കഴുകാനും വസ്ത്രങ്ങൾ മാറുവാനും പോകാൻ എഴുന്നേററു. ശിരോവസ്ത്രത്തിൻെറ ആധുനിക സമ്പ്രദായത്തെക്കുറിച്ചു ഒ

ന്നെ വാല്മീകിരാമായണം വെച്ചു സുമതി അരികിൽ നില്ക്കുന്നതാ യിരുന്നു. കറപ്പു സ്ത്രീയിൽ നിന്നു തനിക്കു കേൾക്കേണ്ടി വന്ന ശകാരവാക്കുകളും അസഭ്യ വാക്കുകളും തീരെ വിസ്മരിച്ചു ണ്ടിട്ടു വീണ്ടും ആ മുറിയിലേക്കു പ്രവേശിച്ചു. സമീരൻ പേനാ ളുടെ മഷിക്കുപ്പി ഉപയോഗിച്ചു, പുറത്തുവന്ന മേശപ്പുറത്തിൽ ഇരു ന്നു്, സംഖ്യാതീതമായ സ്വപ്നങ്ങളുടെ എഴുത്തുകൾക്കു മറുപ ടി എഴുതുവാൻ ആരംഭിച്ചു.

അമ്മേ; സരോജിനി എഴുതാൻ ആരംഭിച്ചു. പക്ഷേ എഴു ത്തുകളെഴുതിയ സ്ലേറ്റ് അടച്ചുവച്ചു പെട്ടെന്നു താഴത്തിട്ടു, "ചേച്ചി, "ഇംപോസിബിൾ" എന്ന വാക്കിന്റെ സ്പെല്ലിങ്ങ് എ ന്താണു്?" എന്നിങ്ങനെ ചോദിച്ചു.

സരോജിനിക്കു മറുപടി പറയുവാൻ കഴിയുന്നതിനു മുമ്പാ യി സുമതി ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:—"ആ വാക്കിനു് എല്ലാ എ ഴുത്തുകളും ഉപയോഗിക്കാം! ഒരു പുതിയ സംസ്കൃതപദം പഠി ക്കുവാനല്ല കാരണം? നിനക്കില്ലാത്തതായിട്ടുള്ളവയെന്നു എന്നി ട്ടും നീ ആർക്കാണു് എഴുതുവാൻ പോകുന്നതെന്നു് എ നിക്കു മനസ്സിലായില്ലല്ലോ?"

സമീരന്റെ 'സ്പെല്ലിങ്ങ്' നല്ലപോലെ അറിയാമായിരുന്നു. അവൾ ആ ചോദ്യം ചോദിച്ചതു് സുമതിയിൽനിന്നു ഒരി ക്കനമായ ഒരു മറുപടി കിട്ടുവാൻവേണ്ടി മാത്രമായിരുന്നു. സു മതിയും വല്ലതും മറുപടി പറയുമെന്നു അവൾ പ്രതീക്ഷിച്ചി രുന്നു. പക്ഷേ അതു സാധിക്കാതായതുകൊണ്ടു നിരാശപ്പെട്ടു് "ചേച്ചി, ഞാൻ ഒരു 'ലേഡീഡോക്ടർക്കു്' എഴുതുകയാണു്. സുമതി, എന്താണൊന്നും മിണ്ടാത്തതു്?"

സുമതി മുഖം ചുളുക്കിക്കൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:—"അതെ; അ തെ; ഒരു ലേഡീഡോക്ടറാണല്ലോ! നിന്റെ എഴുത്തു് ആ നാല ത്തെ പോസ്റ്റുവായിക്കുമ്പോൾ പതിമൂന്നു ടിപ്പിക്കലായിരിക്കാം. മറ്റൊ രു ലേഡിക്കും നിന്റെ എഴുത്തു സ്വീകരിക്കുകയില്ല."

സമീരൻെറ പ്രതീക്ഷ സഫലമായി. അയാൾ വീണ്ടും കൃതാർത്ഥനെന്ന മട്ടിൽ എഴുതുവാൻ തുടങ്ങി. സുരൂപ തലമുടി കോതി മിനുക്കിയതിനു ശേഷം ചീപ്പും ബ്രഷ്ഷും കയ്യിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടു അനിന്ദിതയുടെ സമീപത്തേക്കു വന്നു. "ദീദീ, എഴുന്നേല്ക്കൂ; ഞാൻ തലമുടി കെട്ടിത്തരാം." എന്നു സുരൂപ പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത എഴുന്നേററു. മററുള്ളവരുടെ ഏതെങ്കിലും ഹൃദയവ്യഥയോ ശല്യമോ നിസ്സാര സംഗതിയിൽ ശ്രദ്ധിക്കാതെ ലോകം മുഴുക്കെ പൊറുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു നിസ്സാരാവസ്ഥ കൊണ്ടു നമുക്കു തൃപ്തിപ്പെട്ടുകൂടയോ? ഒരുവൻെറ സുഖത്തെ മാത്രം അനുഭവിക്കുന്നതിനു എന്തുകൊണ്ടു ശ്രമിച്ചുകൂടാ? എപ്പോഴെങ്കിലും വ്യക്തമായി അറിയപ്പെട്ട ഒരു ഹൃദയത്തെ കുറിച്ചു അവകാശമില്ലെങ്കിൽ എല്ലാവരിലും ഒരു അവകാശത്തെ എന്തിനു ബഹുമാനിക്കണം? പ്രേമം മൂഢതയല്ലാതെ മറെറാന്നുമല്ല. മൂഢന്മാർ മാത്രമെ ഒരു വകയിൽ ഭ്രമിക്കയുള്ളു. ലോകത്തിനെപ്പററി ഞാനാമെ ഇല്ല. അവൾ പൊട്ടുന്ന ചിരിച്ചു.

സുരൂപ ചോദിച്ചു:– "ദീദീ: എന്താണിതു്? എന്താണു് തനിയെ ചിരിക്കുന്നതു്"?

"അതോ? സു ഞാൻ പറയാം. കേൾക്കു. ഒരു പുഷ്പമാല്യവും ഒരു സ്വർണ്ണമാല്യവും സമർപ്പിച്ചാൽ നീ അവയിൽ ഏതാണു് സ്വീകരിക്കുക."

സുരൂപക്കു കാര്യം മനസ്സിലായി. അവൾ പറഞ്ഞു:— "ഏററവും കൂടുതലായി ഞാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു പുഷ്പങ്ങളാണു്" പുഷ്പങ്ങൾക്കു വിലയില്ലെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ?............

എന്നാൽ നീയും ഒരു വിഡ്ഢിതന്നെ" എന്നു അനന്ദിത മറുപടി പറഞ്ഞു.

സുരൂപ മൗനം ദീക്ഷിച്ചുവെന്നേയുള്ളു. പക്ഷെ അനിന്ദിതക്കു അതു സാധിച്ചില്ല. ഇനിയും അവൾ അവരുടെ നാശത്തെ കുറിച്ചു സങ്കടപ്പെടുന്നുവെന്നു മററുള്ളവർ വിചാരിപ്പാൻ

എന്താണ് അവകാശം? "ഞാൻ കോപിച്ചുവെന്നോ നീ വിചാരിക്കുന്നതു്? നീ എന്താണങ്ങിനെ വിചാരിക്കുന്നതു്?"

"മിമീ, ഇങ്ങിനെയുള്ള സംഗതികളിൽ ജനങ്ങൾ സാധാരണയായി കോപിപ്പു പതിവാണ്. അതു സ്വാഭാവികവുമാകുന്നു. അവർ കോപിക്കും."

"ചെറിയ കുട്ടികളെപ്പോലെ; അല്ലേ? വേദന സ്വല്പമെന്നു അവർക്കറിയാമെങ്കിലും താഴെ വീണു കഴിഞ്ഞാൽ ഉടനെ അവർ കരയാൻ തുടങ്ങുമെന്നു സ്വരൂപിന്നറിഞ്ഞുകൂടെ? വാസ്തവത്തിൽ തനിക്കു ഉപദ്രവം പററിയോ ഇല്ലയോ എന്നൊന്നും അവർ നോക്കാറില്ല. ഞാനും ഒരു കൂട്ടത്തിലാണ് പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. വാസ്തവത്തിൽ എനിക്ക് അത്യധികം ഉപദ്രവം പററിയിട്ടില്ലെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നുണ്ടു്. അതിനുള്ള കാരണം അറിവു മാത്രമാണ്. ഇനി ഒരിക്കലും ഞാൻ പണ്ടത്തെപ്പോലെ ഒരു മൂഢയായിത്തീരുന്നതല്ല."

സ്വരൂ:—"ഞാനും മിമിയെ കൂടുതൽ സുഖമുള്ളവളാക്കിത്തീർക്കയില്ല."

ഉടനെ അവർക്കു പിരിയേണ്ടിവന്നു. അവരുടെ പിതാവ് കോർട്ടിൽനിന്ന് എത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

അദ്ധ്യായം 5.

"ഇല്ലു[illegible] [illegible]"
"[illegible] [illegible]!"
"വല്ലതിനെപ്പേക്ഷിച്ചു വല്ലാതെ [illegible]
വല്ലു [illegible]."

ഒരു ദീർഘകാലത്തിനു ശേഷം മാതാവിനെ കാണാനായി ചെവപ്രിയൻ നാട്ടിൻ പുറത്തുള്ള ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകയാ

യിരുന്നു. വിധവയായ മാതാവിന്റെ ഏക പുത്രനായിരുന്നു അയാൾ. പ്രിയന് 10 വയസ്സായപ്പോൾ പിതാവു എന്നന്നേക്കുമായി ലോകരംഗത്തിൽ നിന്നു അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. ആ വലിയ ഒരു കുടുംബത്തിലുള്ള മാതാവിനേയും പുത്രനേയും രക്ഷിക്കാൻ കടപ്പെട്ടവർ ആരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ദേവപ്രിയന്റെ മാതാവായ ഹൈമവതി പിതൃഗൃഹത്തിൽ വന്നു താമസിക്കുവാൻ പലപ്പോഴും ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിലും പുത്രന്റെ രക്ഷയെ മാത്രം കരുതി അവൾ ഭർത്തൃഗൃഹത്തിൽ പാറിപ്പിടിച്ചു താമസിച്ചതേയുള്ളു. നാട്ടിൻ പുറത്തുള്ള വിദ്യാലയം വിട്ട് ദേവപ്രിയൻ ഉൽകൃഷ്ട വിദ്യാഭ്യാസത്തിനായി കൽക്കത്തയിലേക്കു പോയപ്പോൾ മാതാവു രാപ്പകലില്ലാതെ കരഞ്ഞു. പുത്രനുമായുള്ള വേർപാടുകൊണ്ടു ലോകം ശൂന്യമായി അവൾക്കു തോന്നി. ദേവപ്രിയനു പ്രായപൂർത്തി വന്നതോടുകൂടി മാതാവിനെ കൽക്കത്തയിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു. ഒരുമിച്ചു താമസിപ്പിക്കുവാൻ അയാൾ വളരെയധികം ശ്രമിച്ചു. ഹൈമവതിയെപ്പോലെ ഉൾനാട്ടിൽ ജനിച്ചു വളർന്നിട്ടുള്ള ഒരുവൾക്കു ഒരു വലിയ നഗരത്തിലേക്കു മാറി താമസിക്കുക എന്നുള്ളതു് ഇഷ്ടമായി തോന്നുന്നതല്ല. അവളുടെ ഹൃദയം പുത്രനോടൊരുമിച്ചു തന്നെയാണെന്നിരുന്നാലും ഉൾനാട്ടിലുള്ള ഗൃഹം വിട്ടുപോകുക അവൾക്കു സാദ്ധ്യമായിരുന്നില്ല. എപ്പോൾ ദേവപ്രിയനു സൗകര്യമുണ്ടോ അപ്പോഴെല്ലാം അയാൾ പോയി മാതാവിനെ സന്ദർശിക്കാറുണ്ട്. യാതൊരു പ്രയോജനവും ദേവപ്രിയനില്ലെങ്കിലും ആ മഹാ നഗരത്തിലുള്ള അയാളുടെ ജീവിതകാലം ജോലിത്തിരക്കിനാൽ ഗ്രസ്തമായിരുന്നു. ജന പ്രീതി കരങ്ങളായ തന്റെ പ്രവൃത്തികളിൽ ദേവപ്രിയൻ പൈതൃക ധനത്തെ നിസ്സാരമായി പരിഗണിച്ചു വ്യയം ചെയ്തു. ഹീരൻ ഒഴികെ ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള ഒരാളും ദേവപ്രിയന്റെ പണം ഏതു വഴിക്കു പോയി എന്നറിഞ്ഞതേയില്ല. ഹൈമവതി കൂടെക്കൂടെ അ

മിതവ്യയിയായ പുത്രനുമായി ശണ്ഠ കൂടുക പതിവായിരുന്നു. എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും വിധമുള്ള ഒരു പ്രയോജനം അതുകൊണ്ടുണ്ടായതുമില്ല.

ഒരു വൈകുന്നേരം ഹൈമവതി സന്ധ്യാവന്ദനത്തിനു ശേഷം ജപമാലയും കയ്യിൽ വെച്ചു ജപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ പടിവാതില്ക്കൽ "സെജ്ഞൻ വന്നു"വെന്നുള്ള ഒരു ശബ്ദം കേട്ടു. സെജ്ഞൻ ദേവപ്രിയനായിരുന്നു ൟ ശബ്ദ ശ്രവണത്തിനു ശേഷം ഹൈമവതിയുടെ ഹൃദയം പ്രാൎത്ഥനകളിൽ ഉറക്കാതെ പിൻതിരിഞ്ഞു കയ്യിൽ ഒരു സഞ്ചിയുമായി വേഗത്തിൽ ദേവപ്രിയൻ അവിടെ പ്രത്യക്ഷനായി. യാത്രയിൽ നിന്നു കിട്ടിയ പൊടി അടി മുതൽ മുടിവരെ പൊതിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ഹൈമ:—"നീ കാൽനടയായിട്ടാണൊ വന്നതു്?" ദേ. പ്രി. വീശികൊണ്ടു് "അതെ" എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു.

ഹൈ:—"നിന്നെപ്പോലെ ഭ്രാന്തന്റെ നിലയിൽ മററാരെങ്കിലും സഞ്ചരിക്കുന്നതു നീ എപ്പോഴെങ്കിലും കണ്ടിരിക്കുമോ? കാലെ കൂട്ടി എഴുതി അയച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ കാളവണ്ടി സ്റ്റേഷനിലേക്കു അയക്കുമായിരുന്നില്ലേ? ഇനി എന്നാണു് നീ ഒരു മൎയ്യാദക്കാരനാകാൻ പഠിക്കുക?"

ദേ: പ്രി:—"അമ്മേ എന്റെ ജീവിതം അവസാനിക്കുന്ന ദിവസം വരെ ഞാൻ ഈ വിധത്തിൽതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടും. എന്നാൽ അക്കാൎയ്യം പോകട്ടെ. എനിക്കു വല്ലാതെ വിശക്കുന്നു വല്ലൊ."

ഹൈമവതി ഇരുന്നിടത്തു നിന്നും എഴുന്നേററു. അവൾ ഒരു ഹിന്ദു വിധവയായതുകൊണ്ടു രാത്രി ഉപവാസമാണു് പതിവു്. മകനു ഭക്ഷണം വല്ലതും തയ്യാറു ചെയ്യുവാൻ അവൾ ആരംഭിക്കെ ഭൎത്തൃ സഹോദരിമാരിൽ ഒരാൾ അവിടെ വന്നു്. "എന്തേ? വല്ലതിനുള്ള ഒരുക്കമായിരിക്കുമോ? ദേവപ്രിയൻ ഞങ്ങളെല്ലാമൊരുമിച്ചു രാത്രി ഭക്ഷിക്കണമെന്നു പറയാനായിട്ടാണു്

ഞാൻ ഇത്ര ധൃതികൂട്ടി ഇങ്ങോട്ടു പോന്നത്. ഇന്നു ധാരാളം മത്സ്യം കിട്ടിയിട്ടുള്ള ദിവസമാണ്. ശിബുവും നിബുവും അവരുടെ "സെജ്ദ"ന്റെ വരവു കാണാഞ്ഞ് മനസ്താപപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. തക്ക സമയത്തു പ്രിയൻ വന്നതു ഭാഗ്യംതന്നെ. മകനേ, കയ്യും കാലും കഴുകുക. ഭക്ഷണം ദിക്കവാറും തയ്യാറായിക്കഴിഞ്ഞു. കാത്തിരിക്കയേ വേണ്ട. ദീർഘയാത്രകൊണ്ടു മകനിപ്പോൾ വലിയ വിശപ്പുണ്ടായിരിക്കണം." "എനിക്കൊരു ആഘോഷത്തിൽ ചേരേണ്ട അത്യാവശ്യം നേരിട്ടതുകൊണ്ട് ഞാൻ വീട്ടിൽ എത്തിയ ഉടനെ അമ്മായി എന്നെ അവൾ സ്വയം പാകം ചെയ്ത മത്സ്യം ഭക്ഷിക്കാൻ ക്ഷണിച്ചു. കൽക്കത്തക്കാർ നമ്മെപ്പോലെ മത്സ്യം ഭക്ഷിക്കുന്നതിന്ന ഭാഗ്യം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള സാധുക്കളല്ല. അവർക്കതിൽ ആശയും കുറവാണ്."

ഹൈമവതി വന്ന് പുത്രന്റെ അരികത്തിരുന്ന ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"എന്നിട്ടും നിന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട കല്ക്കത്തയോടു നിനക്കു വേർപെടാൻ സാധിയ്ക്കുന്നില്ലല്ലൊ. ഇവിടെ താമസിച്ചുവെങ്കിൽ നീ മത്സ്യത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം പോലും കളകയില്ലായിരുന്നു. എനിക്കു എല്ലാ ചിന്തയിൽനിന്നും സ്വാതന്ത്ര്യമാകുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു. ഞാൻ നിന്നെ കുറ്റക്കാരനാക്കുന്നില്ല. ഇതാണെന്റെ യോഗം!"

"അമ്മെ! എന്റെ ഉദരം സമ്മതിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ തീർച്ചയായും നിങ്ങളെ പിൻതുടരുമായിരുന്നു. എന്നാൽ നിർഭാഗ്യവശാൽ എനിക്കു ഒരു മനസ്സാക്ഷി ഉള്ളതുകൊണ്ടു ഞാൻ അതിനോടു മത്സരിക്കേണ്ടതായിട്ടാണ് ഇരിക്കുന്നതു"

അയാളുടെ അമ്മ മൌനം ദീക്ഷിച്ചതേയുള്ളു. എളയമ്മയാകട്ടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു – "നിങ്ങൾ എന്താണ് ഈ പറയുന്നതു? ഒരിക്കൽ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കുട്ടികളെ കല്ക്കത്തക്കയക്കുന്നുവെങ്കിൽ അവർ വിദ്യ പഠിക്കട്ടെ, പഠിക്കാതിരിക്കട്ടെ തീർച്ചയായും പറയുവാൻ പഠിക്കും. എന്റെ ഹരീശൻ ഇവനെ

പ്പോലെയുള്ള മറെറാരുവൻ; പ്രിയാ! എഴുനീല്ക്കു. അല്ലെങ്കിൽ മത്സ്യക്കറി തണുത്തുപോകും." ദേവപ്രിയനു ആയാളുടെ പ്രസംഗം അവസാനിപ്പിക്കാൻ സാധിക്കാതെ ഭക്ഷണത്തിനു പോകേണ്ടിവന്നു. ദേവപ്രിയൻെറ പിതാവും അദ്ദേഹത്തിൻെറ സഹോദരന്മാരുംകൂടി പണ്ടു ശണ്ഠ കൂടിയിരുന്നു. തല്പരാ കുടുംബക്കാർ അനൈക്യത്തിൽപ്പെട്ടു. ആ ജന്മ പരമ്പര അവസാനിച്ചതോടുകൂടി ശണ്ഠയും കുറവുണ്ടായി. മാത്രമല്ല, ഇപ്പോഴത്തെയുള്ള ചെറുപ്പക്കാർ പ്രേമം എന്ന ഒന്നല്ലാതെ മറെറാന്നിനെയും പററി അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അതിനാൽ അവർ സ്വാതന്ത്ര്യപൂർവ്വം ഒരുമിച്ചിരുന്നു ഭക്ഷിക്കുക പതിവായി. ദേവപ്രിയൻ എപ്പോഴും വീട്ടിൽ വരട്ടെ അപ്പോഴെല്ലാം എളയമ്മയുടെ കൂടെയാണു് ഭക്ഷിച്ചിരുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു അയാൾക്കു അവിടെ പോയി ഭക്ഷിക്കുവാനും അവൾക്കു അയാളെ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിക്കുവാനും ഒരിക്കലും വൈമുഖ്യം തോന്നിയിരുന്നില്ല.

ഭക്ഷണത്തിനു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ എഴുനേററു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"എനിക്കൊന്നു പുറത്തു നടന്നു വരേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ശിബുവും നിബുവും കൂടി എവിടേക്കാണു് യാത്ര?"

"ഞങ്ങൾക്കിന്നു രാത്രി റിഹേഴ്സലുണ്ടു്. ഞങ്ങൾക്കു ജ്ഞാനാഭിവൃദ്ധിക്കു ഉപകരിക്കുന്നതായ ഒരു അഭിനയരംഗം ഉള്ളതായി അങ്ങേക്കു അറിഞ്ഞുകൂടയോ?"

"ഓ, ഹോ, അങ്ങിനെയുമുണ്ടോ ഒന്നു്? എനിക്കതു മനസ്സിലായിരുന്നില്ല. നിങ്ങൾ ഏതു നാടകമാണു് തിരഞ്ഞെടുത്തിരിക്കുന്നതു്?"

"ഞങ്ങൾ അഭിനയിക്കുന്നതു് പ്രതാപാദിത്യനാണു്. സെജ്ദാ, ഞാൻ ആ കഥയിൽ വിജയൻെറ വേഷമാണെന്നു അങ്ങു് അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കാം അല്ലേ?" എന്നു ശിബു പറഞ്ഞു.

ശിബുവിനു 17 വയസ്സുപ്രായമായി. പൊക്കം കൂടിയും വണ്ണംകൂടിയും ഉള്ള ഒരു ശരീരമാണ് ആ യുവാവിന്റേതു്. ഒരു സ്ത്രീയുടെ വേഷത്തിൽ അയാൾക്ക് വിജയമുണ്ടാകുമെന്നു അയാളെ കണ്ടാൽ ആർക്കും തോന്നുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ടു ദേവപ്രിയന് "നിന്റെ മുഖവും ആകൃതിയും കൊണ്ടു നീ ഒരു നല്ല പുരുഷനാണ്. അതു ശരിയല്ലേ? നീ അതിനെ രംഗശാലയെന്നോ അഥവാ നൃത്തസ്ഥലമെന്നോ പേരിടുമോ?" എന്നിപ്രകാരം ചോദിക്കേണ്ടതായിവന്നു.

ഏതു ചരിയമായ വിവരണങ്ങളും കോപത്തെ ജനിപ്പിക്കാതിരിക്കയില്ല. "അതെ; അങ്ങിനെതന്നെ കാത്തിരുന്നു് ആ കണ്ടതിനെപ്പറ്റി റിമാർക്ക് പാസ്സാക്കിയാൽ മതി. കല്പനയിൽ നിങ്ങൾക്കുള്ള സ്ത്രീനാട്യത്തെ അപേക്ഷിച്ചു നോക്കുന്നപക്ഷം ഇതിന്നു യാതൊരു ദൃശ്യവും ഇല്ലെന്നാണ് ഞങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നതു്. ഞങ്ങൾ അങ്ങിനെയുള്ള വരായാൻ തന്നെയും എന്താണ് തെറ്റു? ശിബു, നേരം വൈകുന്നു" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു അവർ പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു.

തനിക്കു ആ നാട്ടിൻപുറത്തുള്ള അമ്മാവന്മാരോടും അമ്മായിമാരോടും ഉള്ള ബഹുമതിയെ പ്രദർശിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയൻ ഗൃഹത്തിലേക്കു കടന്നു. വില്ലേജുറോഡ് വിളക്കുകൾ ചിലപ്പോൾ ദൂരെയുള്ള വയലുകളിൽ വിലങ്ങനെയായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മാത്രമല്ല ഇടയ്ക്കിടെ കുറുക്കന്മാർ ഊളയിട്ടുംകൊണ്ടു രാത്രിയുടെ നിശ്ശബ്ദതയെ ഭേദിച്ചിരുന്നതും അയാൾക്കനുഭവമായി. ഉൾനാട്ടിലെ ചെറുകുട്ടികൾ വീടുകളുടെ വരാന്തകളിൽ കിടന്നിരുന്നു. ഏറ്റവും ചെറിയ ശിശുക്കൾ അവരുടെ അമ്മമാരൊന്നിച്ചു് അകത്തു കിടക്കാൻ നിർബ്ബന്ധിതരായിത്തീർന്നു. ഈ അന്യായത്തെ അവർ നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടു എതിർക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. മൂന്നു കുട്ടികളെക്കൂടി അകത്തേക്കു കൊണ്ടുപോരാൻ അമ്മമാർ ശ്രമിച്ചു; പക്ഷെ അവ ആ ശ്രമം വിഫലമാക്കിത്തീർത്തേയുള്ളൂ.

ദേവപ്രിയൻ മടങ്ങി ഗൃഹത്തിലെത്തിയപ്പോൾ വിളക്കിന്നരികിലിരുന്നു അയാളുടെ മാതാവു് മഹാഭാരതം വായിക്കയായിരുന്നു. അയാൾ വരുന്നതുകണ്ടു് ഹൈമവതി പുസ്തകം അടച്ചു് "നീ എന്താണു് ഇത്ര വൈകിയതു്? എനിക്കു നിന്നോടു് പല പ്രധാന സംഗതികളെയും പററി ആലോചിക്കാനുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ പോയി കിടക്കു. ആ കാൎയ്യമെല്ലാം നാളെ പറയാം."

ദേവപ്രിയൻ പായയും എടുത്തുകൊണ്ടു പുറത്തുപോയി. ഹൈമവതി പുത്രനെ പിന്തുടൎന്നു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"എന്താ? പുറത്താണോ കിടക്കുവാൻ ഉറച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ നിനക്കു് കിടക്ക വിരിച്ചിട്ടുള്ളതു് അകത്താണു്"

"അമ്മേ! മുറിയിൽ കിടക്കുന്നതിൽ എനിക്കു സുഖം തോന്നുന്നില്ല" ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം പായ വരാന്തയിൽ വിരിച്ചു അതിൽ കിടന്നു. ഹൈമവതി, പുത്രനു ഒരു തലയിണ കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തുകൊണ്ടു് "ഇതാ, തലയിണ്. ഈ പായ വളരെ ചെറുതാണു്. എന്താണു് നീ ഒരു ഭ്രാന്തനായിത്തീരുന്നതു് എൻെറ ഓമനേ!"

ദേവപ്രിയൻെറ എളയമ്മ കുട്ടിയുടെ കരച്ചിൽ മാററാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് അവളുടെ മുറിയുടെ വാതില്ക്കൽ ഇരിക്കയായിരുന്നു. കരച്ചിൽ കേട്ടു ഹൈമവതി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— "അഞ്ചാനെട്ടേ, അച്ഛനാകട്ടെ എപ്പോഴും ഒന്നു പോലെ തന്നെ. ഇവററ ഒരിക്കലും വളരുകയില്ലെന്നോ? എപ്പോൾ നോക്കിയാലും കുട്ടിപ്രായംതന്നെ."

"ഇത്രപ്രധാനം ബുദ്ധിമുട്ടുകന്ന ഞങ്ങളോടു നന്ദി കാണിക്കയാണു് അമ്മ വേണ്ടതു്. അമ്മയുടെ വംശം നല്ല സ്വഭാവക്കാരെക്കൊണ്ടും മൎയ്യാദക്കാരെക്കൊണ്ടും പൂൎണ്ണമായിട്ടുള്ളതാണല്ലോ. നിങ്ങളെ ഒരു സമയമെങ്കിലും വെറുതെ ഇരുത്താത്തതു് ഞങ്ങളല്ലേ? ഭാഗ്യവശാൽ എല്ലാവിധം ക്ലേശങ്ങളും നിങ്ങ

ൾക്കനെ സേവിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങൾ ജനിച്ചുപോയി. പക്ഷെ അവ നിങ്ങൾ ശരിയാക്കിത്തീക്കുമല്ലൊ. എന്നാൽ ഈ ഞങ്ങളുടെ മനഃസ്ഥിതിയെപ്പററി നിങ്ങൾ സന്തോഷിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതിനു എന്താണു് ഹേതു?"

"നീ നിൻെറ വൃദ്ധയായ മാതാവിനെ ഒരു നിലയിൽ സന്തോഷിപ്പിക്കുവാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നുവോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ നീ വിവാഹം ചെയ്തു് വധുവിനെ ഗൃഹത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു പാർപ്പിച്ചു് അമ്മയെ സന്തോഷിപ്പിക്കാത്തതെന്തു? നീ അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നപക്ഷം ഞങ്ങൾക്കുകൂടി അതു സന്തോഷമായിത്തീരും" എന്നു എളയമ്മ ദേവപ്രിയനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയൻ പൊട്ടുന്ന ശബ്ദത്തിൽ അതിനായില്ല. ഇതു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഒരു പുതിയ മനോഗതിയായിരുന്നില്ല. വിവാഹത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രസ്താവം എപ്പോഴും കേൾക്കാൻ എടവരുന്നുവോ അതേ നിമിഷത്തിൽതന്നെ അസാധാരണ ശക്തിയോടെ ഉറങ്ങുവാൻ അയാൾ ആഗ്രഹിക്കും. "നീ ഉറങ്ങിയോ" എന്നു ദേവപ്രിയൻെറ അമ്മ ചോദിച്ചു.

ദേവപ്രിയൻ മറുവടി പറഞ്ഞില്ല. തൻെറ ഓമന ഉറങ്ങിയെന്നു തീർച്ചയാക്കി ഹൈമവതി അകത്തേക്കുപോയി. അനന്തരം ദേവപ്രിയൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടു" അമ്മെ, എന്താണമ്മ പറഞ്ഞതു്?"

"ഇന്നലെ എളയമ്മയുടെ വക ഒരു കത്തു എനിക്കു കിട്ടുകയുണ്ടായി. അവർ സ്നുഷ (മകൻെറ ഭാര്യ)യുമൊന്നിച്ചു തീർത്ഥാടനത്തിനു തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇക്കാലത്തു് അവരുടെ വസ്തുവകകൾ ശരിയായി നോക്കിരക്ഷിക്കുവാൻ ആരാണുള്ളതു്?"

"എന്തുകൊണ്ടില്ല? അമ്മയുടെ എളയമ്മക്കു അവകാശികളുണ്ടല്ലോ. അവരിൽ ഒരാളെ അവരുടെ സ്ഥാനത്തു് വാഴിക്കുവാൻ അവർക്കെന്താണു വിരോധം?"

"ശരിതന്നെ. പക്ഷെ അവർ എല്ലാം എന്നെ ആശ്രയിക്കാനാണിരിക്കുന്നതു്. എന്റെ അമ്മയ്ക്കു ഈ ഒരൊററ സഹോദരി മാത്രമേയുള്ളു. പെററ മാതാവിനെപ്പോലെ എല്ലാം എനിക്കുള്ളതായിട്ടാണ് അവർ കണക്കാക്കുന്നതു്. മററാരാലും ആ ഭാരം കയ്യേൽക്കുവാനും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല."

"എന്നാൽ അമ്മ എന്താണിക്കാര്യത്തിൽ ആവശ്യപ്പെടുന്നതു്? മുത്തച്ഛന്റെ വസ്തു വകകൾ നോക്കി രക്ഷിക്കുവാൻ ഞാൻ എന്റെ മററു സകല പ്രവൃത്തികളും നിർത്തി വെയ്ക്കണമെന്നാണോ അമ്മ പറയുവാൻ ഭാവിക്കുന്നതു്?"

ഭാമവതിയുടെ പിതാവിന്റെ വസ്തു വകകളെപ്പററി ദേവപ്രിയന്മാരായ അന്താരെറ്റ് മനസ്സിലാക്കി "നിന്റെ പ്രവൃത്തികൾ! എത്ര എളിയ ഒരു ശമ്പളമാണ് അതിൽനിന്നു നിനക്കു കിട്ടുന്നതു്! ഒന്നിനും കൊള്ളരുതാത്ത നിന്റെ സ്നേഹിതന്മാർക്കുവേണ്ടി നീ ചെയ്യുന്ന ധനവ്യയം എന്റെ പിതാവിന്റെ സമ്പാദ്യത്തിൽനിന്നാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളുക. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വസ്തു വകകൾ അന്യാധീനമായിപ്പോകുന്ന പക്ഷം നമുക്കു ഒരൊററക്കാശുപോലും കിട്ടുന്നതല്ല. നിനക്കു വേണ്ടി കൽക്കത്തയിൽ നീ എന്തു പ്രവർത്തിച്ചു? ഞാനൊന്നു കേൾക്കട്ടെ."

"എനിക്കു വേണ്ടിയല്ല അതൊന്നും! നേരെമറിച്ചു് അവയെല്ലാം പരന്മാർക്കായിട്ടാണ്. ഒരുവനു വേണ്ടി ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികളെക്കാൾ പലർക്കും വേണ്ടി ചെയ്യുന്നവയല്ലേ ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ളതു്?"

"അവർ ഓരോരുത്തരും അവരുടെ നന്മക്കുവേണ്ടി പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. നീ നിന്റെ പണമെല്ലാം അവർക്കു വേണ്ടി ചെലവഴിച്ചു കഴിഞ്ഞു. സമയവും കൂടി അവർക്കു വേണ്ടി പാഴാക്കണമെന്നോ നീ വിചാരിക്കുന്നതു? ഈ പ്രാവശ്യം ഞാൻ നിന്നെ അനുകൂലിയ്ക്കുവാനല്ല വിചാരിക്കുന്നതു. കല്ക്കത്താലയിൽ

വന്നു നീ എന്നോടൊന്നിച്ചു താമസിച്ചു കഴിയു. നിന്റെ ധൂൎത്തിന്നവേണ്ടി എല്ലാം ഞാൻ സഹിപ്പിക്കണമെന്നാണോ നീ വിചാരിക്കുന്നതു്? നീ എങ്ങിനെയാണു് മേലാൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നതു? നിന്റെ ഭാൎയ്യ ഒരു മൎയ്യാദക്കാരിയായിരുന്നാൽ നിനക്കു രക്ഷ കിട്ടും."

ഈ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ കേട്ടു ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു. —"കൊള്ളാം ഒരിക്കലേക്കു മാത്രമായിട്ടെങ്കിലും ഞാൻ നിങ്ങൾ പറയുന്നതു അനുസരിക്കാതിരിക്കയില്ല. മറവുള്ള വഴ്നന്മ ചെയ്യുന്നതിന്നു പകരമായി അമ്മയുടെ നന്മക്കു വേണ്ടി ഞാൻ ശ്രമിക്കാം. അതായിരിക്കുമല്ലൊ അമ്മയ്ക്കും സന്തോഷം. എന്നാൽ എനിക്കു നാളെ കൽക്കത്തയിലേക്കു പോയി അവിടെ ഞാനില്ലാത്ത കാലങ്ങളിൽ പ്രവൃത്തി നടക്കുവാനുള്ള ഏൎപ്പാടുകളെല്ലാം ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്." കുറെ നേരം ഹൈമവതി മൗനമായിരുന്നതിന്നു ശേഷം എഴുനേററു പുത്രന്റെ അടുക്കൽ നിന്നും പോയി. ദേവപ്രിയൻ ഉടനെ ദീൎഘനിദ്രയിലും വീണു. പിറേറദിവസം കാലത്തെ ദേവപ്രിയൻ കൽക്കത്തയിലേക്കു തീവണ്ടി കയറി. ഏറ്റ തന്നെയായാലും 3 ദിവസത്തിൽ കൂടുതൽ താൻ കല്ക്കത്തയിൽ താമസിക്കുന്നതല്ലെന്നു പുത്രനെക്കൊണ്ടു ഹൈമവതി പല കുറി വാഗ്ദാനം ചെയ്യിച്ചു.

വണ്ടിയിൽ യാത്രക്കാർ തിക്കിത്തിരക്കി കൂടിയിരുന്നു. ദേവപ്രിയൻ, താൻ ഇരുന്ന സ്ഥലം ഒരു വൃദ്ധയായ സ്ത്രീക്കു ഒഴിച്ചു കൊടുത്തു, ആ ദിവസം മുഴുവൻ വണ്ടിയുടെ ജാലകത്തിന്നരികെ നിന്ന നില്പിൽത്തന്നെ നിന്നു കഴിച്ചു കൂട്ടി. നഗരത്തിൽ തനിക്കു ചെയ്യേണ്ട ജോലികളെ ക്രമപ്പെടുത്തുവാൻ ഓരോന്നു വഴിക്കു വഴിയായി ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം സമയം പോക്കി. നഗരത്തിൽ വണ്ടിയിറങ്ങുവാനുള്ള ബഹളം കണ്ടു സ്വപ്നത്തിൽ നിന്നു വിമുക്തനായവനെപ്പോലെ അദ്ദേഹം പെട്ടെ

ന്നു വണ്ടി വിട്ടിറങ്ങി. പിന്നീടു ദേവപ്രിയൻ കാൽനടയായി പുറപ്പെട്ടതു ആ വസതിയിലേക്കായിരുന്നു. തെരുവിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കും സന്ധ്യ കഴിഞ്ഞുവെന്നു നഗരത്തിൽ എരിയാൻ പോകുന്ന ദീപങ്ങൾ ചിന്താ പരതന്ത്രനായ അദ്ദേഹത്തെ അറിവിച്ചു.

വസതിയുടെ പുരോഭാഗത്തുള്ള വാതിലുകൾ അടച്ചിരുന്നു. ക്രസൽ കൂടാതെ ദേവപ്രിയൻ വാതില്ക്കൽ ഉറക്കെ മുട്ടി.

“ആരാണതു്? ബാബു ഇവിടെയില്ല” എന്നുള്ള ഒരു ബാലികയുടെ സ്വരം അകത്തു നിന്നു ദേവപ്രിയൻ കേട്ടു.

“എനിക്കു ബാബുവിനെ കാണേണ്ടതായ ആവശ്യമല്ല ഉള്ളതു്. ദയവു് ചെയ്തു വാതിൽ തുറക്കു ഓമനേ!” എന്നു ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയന്റെ ശബ്ദമാണതെന്നറിഞ്ഞു് വിചാരിച്ചിരിക്കാത്ത അദ്ദേഹത്തിന്റെ വരവിൽ കുട്ടി സന്തോഷഭരിതയായിത്തീരുകയും ക്ഷണത്തിൽപ്പോയി വാതിൽ തുറക്കുകയും ചെയ്തു.

“ഓ, എന്താണമ്മാവാ ഇതു്! അങ്ങു് മടങ്ങി, പറഞ്ഞു പോയപോലെ തന്നെ, എത്തിയല്ലോ. നമുക്കൊരുമിച്ചു നടക്കാൻ പോകയല്ലേ? കഥകൾ പറഞ്ഞു തരുമല്ലോ. അവളുടെ ആശ അസ്ഥാനത്തിലാകുമല്ലോ എന്നറിഞ്ഞു ദേവപ്രിയൻ വളരെ സങ്കടപ്പെട്ടു. ബാല്യത്തിൽ മനുഷ്യർക്കെല്ലാം സന്തോഷമേയുള്ളു. അതാണു് അവർക്കു് ആരോഗ്യത്തെ നൽകുന്നതും. എന്നാൽ ഈ കുട്ടിക്കു അവളുടെ ആദ്യന്തം ജീവിതത്തിൽ തീരെ സുഖമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവളെക്കുറിച്ചു ചുമതലയുള്ളവർക്കൊന്നും അവളുടെ സുഖജീവിതത്തെപ്പറ്റി ശ്രദ്ധയുണ്ടായിരുന്നില്ല. ശ്രദ്ധിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ദേവപ്രിയനു ഇക്കാര്യത്തിൽ മനസ്സുമുണ്ടു; അധികാരവുമുണ്ടു. പക്ഷേ അദ്ദേഹത്തിനു സമയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. മരുമകളായ സ്വീകരി

ക്കപ്പെട്ട ആ പെൺകുട്ടിയുടെ നികൃഷ്ട ജീവിതത്തെ സന്തോഷകരമാക്കി തീൎക്കേണ്ട കാൎയ്യത്തെപ്പററി അദ്ദേഹത്തിനു പലതും ആലോചിക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. അവൎക്കുവേണ്ടി അദ്ദേഹം എപ്പോഴെല്ലാം എന്തു ചെയ്യുമോ, അപ്പോഴെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിൻെറ മാനസികക്കണ്ണുകൾക്കു മുന്നിൽ നിരാശപ്പെട്ട പരസഹസ്രം ശിശുക്കളുടെ മുഖാംഭോജങ്ങൾ കാണുക പതിവായിരുന്നു. ഇവരെല്ലാം ഭാവിയെപ്പററിയുള്ള ആശകളോ തല്ക്കാലികമായ സന്തോഷമോ കൂടാതെ ദേവപ്രിയൻെറ മാതൃഹസ്തത്തിൽ വളരുന്നവയായിരുന്നു. സങ്കടകരങ്ങളായ ജീവിതങ്ങളിലൂടെ നിരാശാ ഭാരവും വഹിച്ച് അവർ ജീവിക്കുന്നു. ജീവാവസാനത്തിലാകട്ടെ അതു പിൻതുടൎച്ചക്കാരിൽ അവർ സമൎപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നു. പ്രകൃതിയുടെ ഒരു വൈപരീത്യത്തോടു പട വെട്ടുന്നതിനു ഒരേ ഒരു മനുഷ്യജീവിക്ക് എത്ര കാലമാണ് കഴിയുക?

ദേവപ്രിയൻ വന്നതു് നീരജ അറിഞ്ഞു. കഷ്ടങ്ങളിൽ വലിക്കപ്പെട്ട ശിശുവൊന്നിച്ചു അവൾ ദേവപ്രിയൻെറ മുമ്പിൽ വേഗത്തിൽ പ്രത്യക്ഷയായി. ദേവപ്രിയൻ ഒരു മരക്കട്ടിലിന്മേൽ ഏകനായിരിക്കയായിരുന്നു. "പ്രിയമാ, ഗൃഹത്തിലെല്ലാവൎക്കും സുഖം തന്നെയാണല്ലോ? നിങ്ങൾ എന്താണ് ഇത്ര ക്ഷണത്തിൽ മടങ്ങി എത്തിയതു്? നിങ്ങളുടെ ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞുവോ? അതല്ല ഭക്ഷണം വല്ലതും തയാറു ചെയ്യണമോ?"

താഴെ കാണുന്ന മുഖവുരയോടുകൂടി ദേവപ്രിയൻ എഴുന്നേററു:—"അതെ; വീട്ടുകാരെല്ലാം സുഖം തന്നെ. ഞാൻ എൻെറ ജോലിക്കായിട്ടാണ് മടങ്ങി വന്നതു്. ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം സ്വല്പം സമയം ഒന്നിവിടത്തോളം വരണം."

കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നീരജ മടങ്ങിയെത്തി. ഒരു ചിത്രഗ്രന്ഥം എടുത്തു ദേവപ്രിയൻ കുട്ടിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു

അവളെ മുറിയിൽ നിന്നും പുറത്തേയ്ക്കു അയച്ചു. ചിത്രങ്ങൾ കയ്യിൽ കിട്ടിയതോടു കൂടി കുക്കി ഉടനെ അവയെ മററു ചങ്ങാതിമാരെ കാണിക്കാനായി ഓടിപ്പോയി. "നീരു, കുറെ അധികം കാലത്തേക്കു എനിക്കു ഈ നഗരം വിട്ടു പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. തക്ഷശിലയിൽ അമ്മയുമൊന്നിച്ചു താമസിക്കണമെന്നു അവർ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. എന്റെ ഇവിടത്തെ ചില പ്രവൃത്തികൾ തീർക്കേണ്ടതിനായിട്ടാണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങോട്ടു തിരിച്ചു വന്നിട്ടുള്ളതു്. 3 ദിവസത്തിന്നകം അതെല്ലാം ശരിപ്പെടുത്തുന്നതാണ്. എന്നാൽ സർവ്വോപരിയായി എന്റെ വിചാരം നിങ്ങളെക്കുറിച്ചാണ്. നിങ്ങൾക്കാവശ്യമുള്ള ധനം വ്യയം ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമാണ്. ആഢ്യുവിന്റെ കയ്യാട്ടിൽ നിന്ന് നീരുവിന് അതു രക്ഷിച്ചു സൂക്ഷിക്കുവാൻ കഴിയുമോ എന്നാണെന്റെ സംശയം. എനിക്കതു ഢീരനെ ഏല്പിക്കാൻ കഴിയും. പക്ഷെ അയാൾക്കിവിടെ നേരിട്ടു വരുവാൻ സാധിക്കയില്ലല്ലൊ. ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു തരുന്ന ധനം ശരിയായി സൂക്ഷിച്ചു മാസം തോറും ഒരു ക്ലിപ്തസംഖ്യ നേരിട്ടു കിട്ടത്തക്കവണ്ണം ഒരാളെ ഏല്പിക്കുവാൻ കഴിയുകയില്ലെ?"

ദേവപ്രിയന്റെ ദീർഘകാലത്തെ വേർപാടിനെപ്പററിയുള്ള പ്രസ്താവം കേട്ടു് നീരയുടെ മുഖം വിളറി. സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞതിന്നു ശേഷം അവൾ പറഞ്ഞു:—"എന്നാൽ എന്നെപ്പററി എന്തിനാണു് നിങ്ങൾ സദാ ചിന്തിക്കുന്നതു്? എന്റെ യോഗം പോലെയെ വരികയുള്ളു. കഴിവുള്ളേടത്തോളം കഴിച്ചുകൂട്ടുക തന്നെ."

"ഇപ്പോൾ നല്ലപോലെ ഗ്രഹഭരണം നടത്താൻ സാധിക്കയില്ല. നീരുവിന്നതു എനിക്കറിയാം. എങ്കിലും പരിതഃസ്ഥിതികൾ മേലാൽ അങ്ങിനെ നിങ്ങളെ കുഴക്കുന്നതല്ല. ഞാൻ ഇവിടന്നു പോകുന്നതിന്നു മുമ്പായി എല്ലാകാര്യവും തൃപ്തികരമായി ശരിപ്പെടുത്തുവാൻ എനിക്കു കഴിവുള്ള വിധത്തിൽ

ഞാൻ ശ്രമിക്കാം. ആഴ്ചയിലൊരിക്കൽ വന്ന് നിങ്ങളെ സന്ദർശിച്ചു പോരേണമെന്ന ഡാക്ടർ നവാബിനെപ്പററി ഞാൻ ഏർപ്പാട ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഈ സ്ഥലത്തുള്ള ബാലികാ വിദ്യാലയിൽ കമലയെ ഞാൻ ചേർപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ പണത്തിൻറ കാര്യത്തെപ്പററി ആരെയാണ് നീര ഏർപ്പാട ചെയ്യാൻ ഭാവിക്കുന്നത്?"

"ഈ ഗൃഹത്തിൻറ രണ്ടാമത്തെ നിലയിൽ താമസിക്കുന്ന കാളി ബാബുവിൻറ ഭാര്യ ഒരു നല്ല സ്ത്രീയാണ്. അവർ എന്നെ സഹായിക്കും. ഞാൻ അവരോട പണം സൂക്ഷിച്ചു തരണമെന്ന പറയാം."

"എന്നാൽ ക്ഷണം പോയി അവരോട ചോദിക്കൂ. അവർ സമ്മതിക്കുന്നെങ്കിൽ ഒരു ദോഷവും വരാനില്ല." എന്ന ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു.

നീരദ പോയി കുറെ നിമിഷങ്ങൾ കഴിഞ്ഞതിന ശേഷം മടങ്ങി വന്ന്. അവർ അതിൻറ ചുമതല വഹിക്കാൻ തയ്യാറാണെന്ന പറഞ്ഞതായി ദേവപ്രിയനെ അറിയിച്ചു.

ദേവപ്രിയൻ ഒരു കിഴിയിൽ നിന്ന് കുറെ കറൻസിനോട്ടു എടുത്ത് നീരദയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു കൊണ്ട് "ഇതവരുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു ആവശ്യമുള്ളത്രത്തോളം മാസം തോറും വാങ്ങിക്കൊള്ളുക, കഷ്ടപ്പെട്ടു കഴിയരുത്. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സഹോദരനല്ലെന്ന ഓർമ്മിച്ചു കൊൾക. ഭക്ഷണപാനീയങ്ങൾ പോലെ തന്നെ കുട്ടികൾക്ക വിനോദവും ആഹ്ലാദവും ആവശ്യമാണ്. പന്ത്, കളിസ്സാധനങ്ങളോ, ചിത്രപുസ്തകങ്ങളോ കൊണ്ട് കളിപ്പിക്കാനോ ഒരിക്കലും പണം ചിലവുചെയ്യരുത്."

കമലയുടെ സ്ക്കൂൾഫീസ് ഞാൻ നേരിട്ട് എല്ലാ മാസവും സ്ക്കൂളിലേക്കയച്ചു കൊള്ളാം. കഴിയുമെങ്കിൽ ഒരു പരിചാരിണിയെ ഗൃഹജോലികൾക്ക ഏർപ്പെടുത്തി കമലക്ക കുറെ സമ

യം എളുപ്പം ചെയ്തു കൊടുക്കണം. അവൾക്കിപ്പോൾ കളിയ്ക്കുള്ള കാലമല്ലേ?”

“ഭക്ഷണ പാനീയങ്ങൾ അവൾക്ക് ശരിയായി ലഭിക്കുക എന്നുള്ളതു തന്നെ ഒരു വലിയ ചെലവ്. അതിൽക്കൂടുതൽ ഒന്നും വേണമെന്നില്ല. അവൾ ജനിച്ചതു തന്നെ അശുഭ വേളയിലാണ്” എന്നു നീല പറഞ്ഞു.

ദേ:—“എന്നാൽ അവളെ കൂടുതൽ നിർഭാഗ്യയാക്കിത്തീർക്കുവാൻ എന്തിനാണ് യത്നിക്കുന്നത്? ബാല്യം എത്രമാത്രം സുഖവും ആഹ്ലാദകരവുമാണെന്നു നീ അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ സ്വന്തം കുട്ടിക്കു വേണ്ടി ആ വിധമുള്ള നികൃഷ്ടാവസ്ഥ സമ്പാദിച്ചു വയ്ക്കയില്ല. ബാല്യം മുതൽ ആ കുട്ടിക്കു യാതൊരു ബാദ്ധ്യതയും ഇല്ലെന്നു നീ ഗ്രഹിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഭക്ഷിക്കുന്നതിനു ആഹാരവും ഉടുക്കുന്നതിനു വസ്ത്രവും ധാരാളമില്ലെങ്കിലും ഏറെക്കുറെ അവൾക്കു കിട്ടിയിരുന്നുവെങ്കിൽ നീ അവളെ ഭാഗ്യവതിയെന്നു വിളിക്കുമായിരുന്നു. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സ്വന്തം കുട്ടികളെ കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു. സ്ത്രീകൾ കഷ്ടപ്പെടുന്നു എന്നുള്ള ഞങ്ങളുടെ മുറവിളി നിങ്ങൾ നിഷ്ഫലമാക്കിത്തീർക്കുന്നു. എന്താണിതിനു കാരണം? നിങ്ങളുടെ ഹൃദയമെല്ലാം അവശതയിൽ അകപ്പെട്ടതി ശകാരം കൊണ്ടും മർദ്ദനങ്ങൾ കൊണ്ടും പെൺകുട്ടികളെ നിങ്ങൾ പരിപാലിക്കുന്നു. ആ വഴിയായി ജീവിതത്തിലെ ഉത്തമാദർശത്തെ അവർക്കറിയുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല.”

ജ്ഞാനിയായ വിദ്യാഭ്യാസി പറയുന്നതു എപ്പോഴും ഈ പ്രകാരമേ ആയിരിക്കയുള്ളൂ. വിദ്യാഭ്യാസമില്ലാത്തവരെങ്കിലും ജ്ഞാനമുള്ള സ്ത്രീകൾ പുരുഷന്മാരെ പൂർണ്ണമായി അനുസരിക്കുന്നു എന്നാൽ അയാളുടെ വാക്കുകൾ അനുസരിച്ച് അവർ പ്രവർത്തിച്ചതായി ആർക്കറിയാം? ഒടുവിൽ നീല ദേവപ്രിയന്റെ ഉപദേശം സ്വീകരിച്ചതായി അവളുടെ മനം വ്യക്തമാക്കി. അനന്തരം അവൾ തന്റെ ജോലിക്കായി അടുക്കളയിലേക്കു

പോയി. കുക്കി ഖിന്നഭാവവുമായി ചെറിയ കുട്ടിയെ വിട്ട് എവിടെയോ പോയിരിക്കുന്നതായും അളു അടുക്കളയിൽ പൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി വിഹരിക്കുന്നതായും നീരജ കണ്ടു.

കുക്കിയെ വിളിച്ച് നീരജ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "കൊള്ളരുതാത്തവളേ, നീ എന്താണ് ചെയ്യുന്നത്? കേൾക്കട്ടെ. കുട്ടിയെ നോക്കിക്കൊള്ളണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞിരുന്നില്ലേ? ഭർത്തൃഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുമ്പോൾ നീ എന്തെല്ലാം വരുത്തിക്കൂട്ടുമെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ"

ഇത്രവരെ സ്വപ്നലോകത്തിൽ വസിച്ചിരുന്ന ആ സാധുക്കുട്ടി ജീവിതത്തിലെ കഠിനാവസ്ഥകളിലേക്കു വീണ്ടും മടങ്ങിയെത്തി.

ഇതിനിടക്ക് ദേവപ്രിയൻ തന്റെ സ്നേഹിതന്മാരെ അന്വേഷിച്ചു പുറപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അദ്ദേഹം കാളേജ് വിദ്യാർത്ഥിമന്ദിരത്തിൽ കടന്ന് കാണ്മാൻ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്ന കുട്ടികളെ വളരെനേരം അന്വേഷിച്ചതിൽപ്പിന്നെ കണ്ടെത്തി. അവർക്കു രണ്ടുപേർക്കും അദ്ദേഹം ഫീസ്സുകൊടുത്തു. പരീക്ഷക്കു പോകാൻ സാധിക്കാതെ വരുമോ എന്നു സംശയിച്ചിരുന്നവരെ അദ്ദേഹം ധനം നൽകി സമാധാനപ്പെടുത്തി. കുറെനേരം അവരുമായി സംസാരിച്ചതിനുശേഷം ഹീരന്റെ വസതിയിലേക്കു അദ്ദേഹം പുറപ്പെട്ടു.

ഹീരൻ ഗൃഹത്തിലുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് സ്വാഗതകർമ്മം നിർവ്വഹിക്കുവാൻ മറ്റാരുടെയും സഹായം ആവശ്യമില്ല. "ഹലോ, പ്രിയമോ, നിങ്ങൾ ഒരു ഐന്ദ്രജാലികനെപ്പോലെ ആയിരിക്കുന്നല്ലോ. ഒരു നിമിഷത്തിൽ നിങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷനാകും. അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്യും."

"നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ എനിക്ക് നിരവധിലക്ഷം നിമിഷം അന്തർദ്ധാനം ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. ഞാൻ നടത്തിവരുന്ന നിശാപാഠ

ശാലയുടേയും തൊഴിലാളി ക്ലബ്ബിൻറയും ഭാരവാഹിത്വം നിങ്ങൾക്കു കയ്യേൽക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ?"

"ഓഹോ, അതിനെന്താണു്? ഒരു ബങ്കാളി പഠിപ്പിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ ഒഴികെയും വൈമുഖ്യമുള്ളവനായിരിക്കയില്ല. നിങ്ങളുടെ തൊഴിലാളികളുമായിട്ടുള്ള സന്തോഷത്തെ കൈവെടിയുവാൻ ഒരാൾക്കും ഇഷ്ടമുണ്ടായിരിക്കയില്ല. അവർ അന്തരത്തിലുള്ളവരാണു്; അവരുടെ സ്നേഹം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനു എന്നെ അവർ കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നപക്ഷം എനിക്കതിൽനിന്നു പിൻമാറാൻ സാധിക്കയുമില്ല."

മെപ്പി:—"നിശാ പാഠശാലയെക്കാൾ വാസ്തവത്തിൽ അവരുടെ കാര്യമാണു് കുറെക്കൂടി പ്രാധാന്യമുള്ളതു്. നിശാ പാഠശാലയിലെ വിദ്യാർത്ഥികളിൽ അധികവും നന്ന ചെറിയ കുട്ടികളാണു്. അവർക്കു ധാരാളം സമയം ലഭിക്കുന്നുണ്ടു്. തൊഴിൽക്കാരുടെ സ്ഥിതി അങ്ങിനെയല്ലല്ലോ. സ്വല്പം സമയം മാത്രം അവർക്കു ലഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് വേഗത്തിൽ പഠിക്കാതെ കഴിയുമോ? അവർ ജ്ഞാനസമ്പന്നരാകുന്നതുവരെ നമുക്കവരെ വിട്ടുമാറുവാൻ പാടില്ല. അമ്മയോടും ചണ്ണനോടും സഹായിപ്പാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. നിങ്ങൾ അവരോടുകൂടി യോജിച്ചാൽ ജോലി മുറയ്ക്കു നടക്കും. നിങ്ങൾക്കതു സന്തോഷമാകുമോ?"

ഫീരൻ മുഖം പുളകിക്കൊണ്ടു, "കൊള്ളാം. നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടി എന്തുചെയ്വാനും ഞാൻ സന്നദ്ധനാണു്. നിങ്ങളുടെ കാര്യപരിപാടികളും പ്ലാനും എനിക്കയച്ചുതരിക. അവയനുസരിച്ചു് പ്രവൃത്തിച്ചുകൊള്ളാം. അതിൽവേണ്ടി പുതിയ പ്ലാൻ രൂപവൽക്കരിക്കുവാൻ തക്ക ബലശേഷി എനിക്കില്ല. എഡ്‌വോം ക്ലബ്ബിൻറ പ്രമതലകൂടി നിങ്ങൾ ദയവുചെയ്തു എന്നെ ഏല്പിക്കുമെങ്കിൽ എനിക്കു വളരെ സന്തോഷമാകുമായിരുന്നു. ആ ഭാരം നിങ്ങൾ ആരെയാണു് ഏല്പിക്കുന്നതു്?

"അതു് അത്രമാത്രം പുരതലപ്പെട്ടതാകാതെ തന്നെ മുറക്കു നടന്നുകൊള്ളും. കുട്ടികൾ ക്ലബ്ബിനുവേണ്ടി വളരെ വേല ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അതിനുവേണ്ടി മറ്റാരുടെയും ആവശ്യത്തെ അവർ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ല."

"അപ്പോൾ നിങ്ങൾ എല്ലാ കാര്യവും ശരിപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു അല്ലേ? മറ്റൊന്നിനേയും പറ്റി എനിക്കു വിചാരമില്ല."

"അവിടെ അങ്ങയുടെ കാര്യമല്ലേ? അതും തൊഴിലില്ലാതെയുള്ളതു കൊണ്ടു് എന്റെ Yeal ജോലി നിർത്തിവെക്കേണ്ടതായിട്ടാണ് വന്നിരിക്കുന്നതു്. എന്നെപ്പോലെ തെരുവുകളിലും ഗൃഹങ്ങളിലും നടന്നു് സാധുക്കുട്ടികളെ ചിത്രങ്ങൾ കാണിക്കുവാനും കഥകൾ പറഞ്ഞു കേൾപ്പിക്കുവാനും ഒരു കൊള്ളരുതാത്തവനെപ്പോലും ഇവിടങ്ങളിൽ കാണുവാൻ വിഷമം. ബെയർലീഡ്നും വീഥി മൂന്നിലിനും ഒരു അധികാരിയെന്നപോലെ ഇരുന്നു പ്രവർത്തിപ്പാൻ ഞാൻ ഒരാളെയും കാണുന്നില്ല. ആ സ്ഥലങ്ങളൊന്നും സന്ദർശിക്കുന്നതിനു ഒരുങ്ങുകയില്ല."

ഹീബൻ മൗനമായിരുന്നു. ശൈവപ്രിയൻ എഴുന്നേറ്റുകൊണ്ട്, "എനിക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ വളരെ പ്രയത്നമേറ്റിരിക്കുന്നു. ബാക്കിയുള്ളതു ഞാൻ മടങ്ങി വരുന്നതുവരെ ഇരിക്കട്ടെ." എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. അനന്തരം അദ്ദേഹം പുറത്തു പോയി.

അദ്ധ്യായം 6.

"പാൽക്കടൽകിലെഴുന്ന പൂമി പാൽക്കടൽക്ക"
"കരൾക്കുന്ന മനോരസത്തിൽ കവിതയിൽ കവിച്ചിട്ടതിൻ മട്ടിലാക്കി'
"പ്രകാശമെങ്കിൽ വനത്തിനു തുണയേ!"

പിതൃഗൃഹത്തിലേക്കു പോകാനുള്ള സകല ഒരുക്കങ്ങളും ഹൈമവതി ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. കപ്പലിൽ നിന്നു് ദേവ

പ്രിയൻ മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോഴേക്കും യാത്രയ്ക്കു തയ്യാറായി മാതാവു നില്ക്കുന്നതു കാണപ്പെട്ടു. വാതിലുകളെല്ലാം പൂട്ടി; കലവറ മുറി നാത്തൂനമ്മയെ ഏല്പിച്ചു; പശുവിനെ ഒരു വിശ്വസ്ഥൻ പക്കൽ സൂക്ഷിക്കാൻ കൊടുത്തു; എന്നു വേണ്ട സകല ജോലിയും യഥായോഗ്യം നിവ്വഹിച്ചു് ആ വന്ദ്യമാതാവു് മനസ്സമാധാനത്തോടും ശാന്തതയോടും കൂടി ഉദ്ദിഷ്ട സ്ഥലത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

ദേവപ്രിയൻ മാതാവിനെപ്പോലെ മതാഭിനിവേശം ഉള്ള ആളായിരുന്നില്ല. കല്ക്കത്തയിൽ അധഃകൃതോദ്ധാരണത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള തന്റെ ജോലി തൃപ്തികരമായ വിധത്തിൽ നിവ്വഹിക്കുവാൻ സാധിക്കാതെ ആ നഗരം വിട്ടു പോരേണ്ടി വന്നതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനു കുറെയൊന്നു മനസ്താപം ഉണ്ടായി. എന്നാൽ മാതാവിന്റെ നിർബ്ബന്ധമനുസരിച്ചു കൃതകൃത്യനല്ലെങ്കിലും ദേവപ്രിയൻ സന്തോഷം ഭാവിക്കാതിരുന്നതുമില്ല.

ഹൈമവതിയുടെ പിതൃഗൃഹം എവിടെയോ ആ തിക്കുത്താലു, ദേവപ്രിയന്റെ ഉൾനാട്ടിൽ നിന്നു വളരെ ദൂരെയായിരുന്നു. ഇഴഞ്ഞിഴഞ്ഞു പോകുന്ന ഒരു തീവണ്ടിയിലാണെങ്കിൽ തിക്കുത്താലമെത്തുവാൻ കുറഞ്ഞതു ൩ മണിക്കൂർ സമയം വേണ്ടിവരും. ഹൈമവതിയെ മാന്യ സ്ത്രീകളിരിക്കുന്ന രണ്ടാം തരം മുറിയിൽ ഇരുത്തി, ദേവപ്രിയൻ മൂന്നാം തരത്തിൽ പോയി കയറി.

ആറോ ഏഴോ ആളു വീതം പതിവുപോലെ ഓരോ ചെറിയ ബെഞ്ചിലും ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ തിക്കിക്കൂടി ഇരിക്കുക സാധാരണമായതുകൊണ്ടു് ആക്കും ആ നിർഭാഗ്യാവസ്ഥയെ പററി വൈമനസ്യം ഉണ്ടായതുമില്ല.

ഇടവിടാതെ കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു ശിശുവിനെയും കയ്യിൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടു ഒരു ബംഗാളി യുവതി വണ്ടി മുറിയിൽ ഒരു മൂലയ്ക്കൽ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഹുക്ക വലിച്ചുംകൊണ്ടു അവളുടെ അരികിലായിരുന്ന ഒരു മാന്യ വൃദ്ധനും ഇരുന്നിരുന്നു.

ആ മുറി ശിശുക്കളുടെ നിലവിളികൊണ്ടും, മററുള്ളവരുടെ സംഭാഷണംകൊണ്ടും, ഒരീസ്സയിലെ സംഗീതരസികന്മാരായ ചില യാത്രക്കാരുടെ മൂളിപ്പാട്ടുകൊണ്ടും കാക്കക്കൂട്ടിൽ കല്ലിട്ടതുപോലെയായി.

ദേവപ്രിയൻ ഒരു ഇരിപ്പിടം കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്നാശിച്ച് ആ മുറിയിൽ ചുററുപാടും നോക്കി. എല്ലാ ബെഞ്ചും യാത്രക്കാരെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരുന്നു. മേൽ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട യുവതി ഇരിക്കുന്ന ബെഞ്ചിൽ ഒരാൾക്കു കഷ്ടിച്ചിരിക്കത്തക്കവണ്ണം സ്വല്പം സ്ഥലം ഒഴിഞ്ഞു കിടക്കുന്നുണ്ട്. ആ യുവതിയ്ക്കും വൃദ്ധനും അതു തൃപ്തിയായില്ലെങ്കിലോ എന്നു വിചാരിച്ചു ഒഴിവുള്ള സ്ഥലത്തിരിയ്ക്കുവാൻ ദേവപ്രിയൻ വളരെ അമാന്തം ഭാവിച്ചു. ഈ സമയത്തും ആ യുവതിയുടെ കയ്യിൽ ഇരുന്ന കുട്ടി ഇടവിടാതെ കരഞ്ഞു കൊണ്ടിരുന്നു. മാത്രമല്ലാ കോപം സഹിക്ക വയ്യാഞ്ഞിട്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു അതു് കയ്യും കാലും ഇട്ടു തല്ലി മാതാവിന്റെ കയ്യിൽ നിന്നും താഴെ ഇറങ്ങി കിടന്നുരുളുവാനും ആരംഭിച്ചു. ബാലികയായ മാതാവു് എത്ര ശ്രമിച്ചിട്ടും കുട്ടിയുടെ ശാഠ്യത്തിന്നു യാതൊരു കുറവുംകാണാത്തതു കൊണ്ടു നിരാശപ്പെട്ട് അതിനെനിലത്തു കിടന്നു ഉരുളുവാൻ അനുവദിച്ചുകൊണ്ടു മൗനമായി ഇരുന്നു. കുട്ടിയും ഒട്ടും അമാന്തിക്കാതെ കയ്യേററ ജോലി കണക്കിനു പിൻതുടൎന്നു.

യാത്രക്കാർ യാതൊരു ഉപദ്രവത്തിനും ഇട കൊടുക്കാതെ ദേവപ്രിയൻ ജാലകത്തിന്നരികിലായി നില കൊണ്ടു. കുട്ടി ഒടുവിൽ ഉരുണ്ടുചെന്നു ദേവപ്രിയന്റെ കാൽത്തലത്തിൽ കേറുകയും അതു കണ്ടു അദ്ദേഹം ശിശുവിനെ വാരിയെടുത്തു രക്ഷകൎത്താക്കന്മാരെ ഏല്പിക്കയും ചെയ്തു. ആ മാന്യവൃദ്ധൻ ദേവപ്രിയനെ നോക്കി പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ടു "യുവാവേ, ഇവിടെ ഇരിക്കുക. എന്താണ് നില്ക്കുന്നതു്?" ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ദേവപ്രിയൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപം ഇരുന്നു. സ്വല്പം കഴിഞ്ഞ

ല്പോറം "ഒരു കുട്ടി അങ്ങയുടെ പൗത്രനായിരിക്കാം, അല്ലേ?" എന്നു ദേവപ്രിയൻ ചോദിച്ചു.

യുവാവിന്റെ ഒരു ചോദ്യം കേട്ട് വൃദ്ധൻ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു "അല്ല, സർ. ഈ ശിശു എന്റെ മകനാണു" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

ഒരു പ്രസ്താവം ദേവപ്രിയനെ ആശ്ചര്യപ്പെടുത്തി. അദ്ദേഹം പിന്നീടു ആ വൃദ്ധനുമായി സംഭാഷണത്തിനു ശ്രമിച്ചുമില്ല. വണ്ടി തഞ്ചൂർത്താല സ്റ്റേഷനിൽ എത്തിയ ഉടൻ ദേവപ്രിയൻ വണ്ടിയിൽ നിന്നിറങ്ങി.

ആ സ്റ്റേഷൻ ചെറുതായിരുന്നുവെങ്കിലും ഉൾനാട്ടിന്റെ നില അതിൽനിന്നു എത്രയോ വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരുന്നു. ജനസംഖ്യ അവിടെ ഒട്ടും കുറവായിരുന്നില്ല. മാത്രമോ ധനികന്മാർ പലരും ആ നാട്ടിൽ അധിവസിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടു. ജന്മിമാരുടെ ഗൃഹംകൂടി ഇവിടെയാണ്. ആ ഒരു കാരണത്താൽ തന്നെ അവിടത്തെ സ്ഥിതിക്ക് മാറ്റു വരിച്ചു. അദ്ദേഹം മറ്റുള്ളവരുടെ ശ്രേയസ്സിനെ കാംക്ഷിക്കുന്നവനാണെങ്കിലും, തനിക്കു അത്യാവശ്യം സഞ്ചരിക്കേണ്ട നിരത്തും ഉപയോഗിക്കേണ്ട ചിറയും വൃത്തിയാക്കി പരിഷ്കരിക്കയേ ചെയ്തിട്ടുള്ളുവെന്നു പറയാതെ കഴികയില്ല.

ദേവപ്രിയൻ മാതാവിന്റെ മറിയത്തിൽ ചെന്നു വണ്ടിയിൽനിന്നു താഴത്തിറങ്ങുവാൻ സഹായിച്ചു അവരോട് ആദരപ്പെട്ടു.

സാമാനങ്ങളെല്ലാം എണ്ണിത്തിട്ടപ്പെടുത്തിയതിനുശേഷം ദേവപ്രിയൻ അമ്മയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—"അമ്മേ, നമുക്കു ഈ സാമാനങ്ങൾക്കു രണ്ടു കാളവണ്ടിതന്നെ വേണ്ടിവരുമെന്നാണ് തോന്നുന്നതു്. കുറച്ചുനേരം ഇവിടെ നിൽക്കുക. ഞാൻപോയി വണ്ടി ഏർപ്പാടു ചെയ്തുകൊണ്ടു വരാം. എന്നാൽ ഈ സങ്കടകരമായ വെയിലത്തു നിൽക്കുക അത്ര എളുപ്പമല്ല. കുട എടുത്തുകൊള്ളൂ."

ഹൈമവതി പുത്രന്റെ കൈ വിലക്കിക്കൊണ്ട് "കുട കൊണ്ടുപോരേണ്ടതില്ല. എനിക്കെന്താണ് ഈ വെയിൽകൊണ്ടാൽ വരാനുള്ളത്? നിന്റെ കുട മററാർക്കും ഉള്ളതല്ല."

കോപാവിഷ്ടനായ ദേവപ്രിയൻ കുട താഴെ ഇട്ട് വണ്ടി അന്വേഷിച്ചു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. കുറെ കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം അദ്ദേഹം വണ്ടികളുമായി തിരിച്ചെത്തി, വണ്ടിക്കാരുടെ സഹായത്തോടുകൂടി സാമാനങ്ങൾ കേററിത്തുടങ്ങി. ഹൈമവതി ഇവയിലൊന്നിൽ കയറി. എന്നാൽ ദേവപ്രിയനെ വണ്ടിയിൽ കയറാൻ പറഞ്ഞു പണിയെല്ലാം നോക്കിയിട്ടും ആ വൃദ്ധയ്ക്കു സാധിച്ചില്ല. ഇഴഞ്ഞിഴഞ്ഞു നടക്കുന്ന വണ്ടിയിൽ ഒരു ഭാണ്ഡം പോലെ ഇരുന്നു കഷ്ടപ്പെടുവാൻ അയാൾക്കു ഇഷ്ടമില്ലായിരുന്നു. അയാൾ വണ്ടിയുടെ കൂടെക്കൂടി, പതുപതുപ്പായ ഉൾനാടൻ നിരത്തിലൂടെ പതുക്കെപ്പതുക്കെ നടക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ഹൈമവതിക്കു വഴിയിലെങ്ങും സമാധാനമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതിനു കാരണം അവളുടെ ഓരോ സാധനത്തിലുമുള്ള ശ്രദ്ധയായിരുന്നു. ഒരു് മറിഞ്ഞുപോകയോ അല്ലാത്തപക്ഷം അരി നിറച്ചിട്ടുള്ള ഭാണ്ഡം അഴിഞ്ഞോ പൊട്ടിയോ അതിലുള്ളതെല്ലാം നിരത്തിൽ വീണു് നഷ്ടം വരികയോ ചെയ്യുമെന്നു അവൾ വളരെ സംശയിച്ചു. ഗംഗാ ജലം നിറഞ്ഞ പിച്ചളക്കിണ്ടി തട്ടിമറിഞ്ഞുപോകുമോ എന്നു അവൾ ഭയത്തോടുകൂടി വിചാരിച്ചില്ലെന്നില്ല. രണ്ടരനാഴികനേരത്തെ യാത്രക്കുശേഷം അവർ വിചാരിച്ച സ്ഥലത്തെത്തി.

അയൽവക്കക്കാരിൽ ഒരാൾ ഹൈമവതി വന്നുവെന്നു കേട്ട മാത്രയിൽ ആ ഗൃഹത്തിൽ വന്നു താക്കോലുകൾ എല്ലാം ശരിയായ ഉടമസ്ഥയ്ക്ക്—ഹൈമവതിയ്ക്ക്— ഏല്പിച്ചു കൊടുത്തു. വണ്ടിക്കാർ ചുമടുകൾ വണ്ടികളിൽ നിന്നും ഇറക്കി ഗൃഹാങ്കണത്തിൽ കൊണ്ടിട്ടു. അപ്പോഴേക്കും കുറെ ആളുകൾ അവിടെ എത്തിക്കൂടി. നവീനാഗതരെ സ്വാഗതം ചെയ്യാനായി കുറെ

ഉൾനാടന്മാരായ വൃദ്ധന്മാരും ഉടുക്കയും കയ്യിൽ വച്ചുകൊണ്ടു അവിടെ എത്തിയിരുന്നു. മററുള്ളവരിൽ അധികവും, മരവടിയും പന്തും കയ്യിൽ ധരിച്ചിട്ടുള്ള കുട്ടികളായിരുന്നു. ഏതാനും കുട്ടികൾ പട്ടങ്ങൾ പറപ്പിക്കുവാൻ സന്നദ്ധരായി നില്ക്കുന്നവരായിരുന്നു. ചില പെൺകുട്ടികൾ ഇളയസഹോദരന്മാരെയോ സഹോദരിമാരെയോ എടുത്തുകൊണ്ടു ദേവപ്രിയന്റെ ചുററും കൂടി. ഹൈമവതിയാകട്ടെ, ജിജ്ഞാസാപൂർണ്ണങ്ങളായ നയനങ്ങൾ അവരിൽ ഗാഢമായി പതിച്ചു. ഉൾനാട്ടിലെ ജാതിമഹത്വമുള്ള ഏതാനും സ്ത്രീകൾ, നിറയ്ക്കപ്പെട്ട കുടങ്ങൾ ചുമലിൽ എടുത്തു വരുന്നതും ദേവപ്രിയമാതാവിന്റെ ദൃഷ്ടികളിൽ പെടാതിരുന്നില്ല.

ചുവാടുകളെല്ലാം എണ്ണി നോക്കിയതിന്നു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"അമ്മെ ഇനിയെല്ലാം അമ്മയുടെ ചുമതലയാണ്. എല്ലാം ശരിപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുക. സഹായികൾ ഇനി ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ വിളിച്ചു കൊൾക. അവരെല്ലാം നിങ്ങളെ അറിയും. ഞാൻ ഈ ഉൾനാട് ഒന്നു ചുററി നടന്നു കാണ്മാൻ പോകയാണ്."

"നോക്കണേ, മാതിരി, ചുററി നടന്നു കാണ്മാൻ പോകൽ! ചുട്ടെരിയുന്ന വെയിൽ, അതും ഒരു വഴിയാത്ര കഴിഞ്ഞ ഉടൻ; ഇരുന്നു കുറെ വിശ്രമിക്കൂ നടക്കാൻ പോകുന്നതിന്നു വൈകുന്നേരം വരെ ക്ഷമിച്ചു കൂടയോ? പുറപ്പെടുന്നതിന്നു മുമ്പായി എന്തായാലും ഭക്ഷണപാനീയങ്ങൾ കഴിക്കുക." എന്നു ഹൈമവതി പറഞ്ഞു.

"ഇപ്പോൾ ഏതാണ്ടു വൈകുന്നേരമായല്ലോ. വെയിലിന്റെ കടുപ്പം കുറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ മടങ്ങി വന്നു് ഭക്ഷണം കഴിച്ചുകൊള്ളാം. ഏറെനാൾ ഞാൻ ഇവിടെ താമസിക്കുന്നപക്ഷം ക്രമത്തിൽ അലസനായിത്തീരുമോ എന്നു ഭയപ്പെടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇവിടം അലസന്മാർ ധാരാള

ദുള്ള ഒരു ഭിക്ഷാരണെന്നു തോന്നുന്നുണ്ട്.” അമ്മ പറയുന്നതു എന്തെന്നു പ്രതീക്ഷിക്കാതെ ഷെപ്രിയൻ വീട്ടുവിട്ടിറങ്ങി നടന്നു കഴിഞ്ഞു.

സ്റ്റേഷനിൽനിന്നു നോക്കുന്ന ഒരാൾക്കു ആ ഉൾനാട് ഒരു തെരുവിലൂടെക്കൂട്ടിപ്പോലെ തോന്നും. എന്നാൽ ഉൾനാട്ടിൽ പ്രവേശിച്ചു പരിശോധിക്കുന്നപക്ഷം ഈ തോന്നലിനു വലിയ അടിസ്ഥാനമുണ്ടെന്നു തോന്നുകയില്ല. വളരെ അടുത്തടുത്തു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഒരു കൂട്ടം പുതിയ ഭവനങ്ങൾ പഴയ ഉൾനാട്ടിനോട് ഏറ്റവും യോജിച്ചിരുന്നു. ഈ ഗൃഹങ്ങളിൽ ആദ്യത്തേതു് സ്റ്റേഷനിൽനിന്നു നോക്കുന്നവരുടെ ഏറ്റവുംതന്നെ ആകർഷിക്കുന്ന ഒന്നാണ്. പഴയ ഉൾനാട്ടിലെ ഭവനങ്ങൾ വളരെ താഴ്ന്നതും വിസ്തൃതവുമായിരുന്നു. ഓരോ ഗൃഹമേധാവിയും, തന്റെ വീട്ടിരിപ്പു സ്ഥലത്തിനു പുറമേ കുറെ അധികം ഭൂമി കൂടെ കൈവശം വച്ചിരുന്നു. ആ സ്ഥലത്തു് ധാന്യങ്ങളും മറ്റും ശേഖരിക്കാനുള്ള പുൽക്കെട്ടുകളും, തൊഴുത്തുകളും, പുരകളും, തോട്ടങ്ങളും സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. സെഡ്രിക് ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള ഗൃഹം ആ ഉൾനാട്ടിന്റെ നടുവിലാണ്. അതിൽ അത്ര വലിപ്പമില്ലാത്ത താമസിക്കാനിടമുള്ളൂ പക്ഷേ. പുതിയതില്ലാത്തതുകൊണ്ടു സെഡ്രിക് പിതാവിന്റെ പഴയ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു വിട്ടുപോവുകയും ചെയ്തില്ല.

സെഡ്രിക്കിന്റെ ഭവനത്തിന്റെ മുൻവശം ഒരു വലിയ ജലശേഖരസ്ഥലം ഉണ്ടായിരുന്നു. മറ്റുള്ള കാര്യങ്ങളെല്ലാം അപേക്ഷിച്ചു് ഇതിലത്രേ ഏറ്റവും മെച്ചമുണ്ട്. ഉൾനാട്ടുകാരെല്ലാം ഇതിലെ വെള്ളമാണ് പാനംചെയ്യുന്ന ആവശ്യത്തിലേക്ക് ഉപയോഗിച്ചുവന്നതു്. എന്നാൽ ചിലർ മാത്രം സ്റ്റേഷനരികെ പുതുതായി കുഴിച്ചിട്ടുള്ള കിണറ്റിൽനിന്നു ഇളനീരായി വെള്ളം കോരി ഉപയോഗിച്ചുവന്നു. ജലശേഖരസ്ഥലത്തേക്കു പോകുന്ന വഴിയുടെ അരികിലായി, പ്ര

ത്യേകം നോക്കി പരിരക്ഷിച്ചുവരുന്ന ഒരു ഉദ്യാനം ഉണ്ട്. അതിനു വിലങ്ങനെ പച്ചനിറത്തിലുള്ള നെൽച്ചെടികൾ നിറഞ്ഞു നിൽക്കുന്ന ഒരു വിസ്താരമുള്ള വയലുമുണ്ട്. പകൽക്കു അവിടെയെല്ലാം കൃഷകന്മാരുടെ നിലവിളി കേൾക്കാവുന്നതായിരുന്നു. ഉരഗങ്ങൾ അവിടവിടെ ധാരാളമായി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വിഷവൈദ്യന്മാരല്ലാതെ മററാരും അവയുടെ വായിൽ ചെന്നുചാടാറുമില്ല.

സെമിന്ദാരുടെ ഗൃഹം കഴിഞ്ഞ് പോകുന്ന ഒരാൾക്കു പിന്നീടു എത്തുന്നത്, ഉൾനാട്ടിലെ താഴ്ന്ന ജാതി ജനങ്ങൾ ഒത്തൊരുമിച്ചു ധാരാളമായി താമസിക്കുന്ന ഒരു കോണിലായിരിക്കും. ആ പാവപ്പെട്ട കാഴ്ച കാണികളുടെ ഹൃദയത്തെ തപിപ്പിക്കാതിരിക്കയില്ല. മേയപ്പെട്ടിരുന്ന വയ്ക്കോലെല്ലാം ഇഴകിയും മൺ ഭിത്തികൾ മിക്കവാറും അടർന്നവയുമാണ് ഗൃഹങ്ങൾ മിക്കതും. അവയ്ക്കുള്ളിൽ വസിക്കുന്ന ജീവികളോടൊന്നിച്ചു ദാരിദ്ര്യവും വ്യാധിയും സുലഭമായിട്ടുണ്ട്. അസ്ഥിക്കൂടം മാത്രമായി ശേഷിച്ചു ചില ആട്ടുമാടുകളും അവിടെ കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്. എന്നിട്ടും ഈ സാധു ജനങ്ങൾ അവരുടെ സ്വഭവനങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ ഒരുവിധത്തിലും മനസ്സുള്ളവരായിരുന്നില്ല. അവരെ അത്യന്തം ക്ലേശിപ്പിച്ചിരുന്നതു പട്ടിണിയും, ദിഗംബരതാപവുമാണ്.

ഉൾനാടു മുഴുവൻ സഞ്ചരിച്ചു കണ്ടതിനു ശേഷം മെവപ്രിയൻ അസംതൃപ്തിയും ദാരിദ്ര്യവും നിറഞ്ഞ ഈ സ്ഥലത്തു വന്നു കുറെ നേരം തനിയെ നിന്നു. അപ്പോഴേക്കും നേരം ഇരുട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. വിള്ളൽപ്പെട്ട മൺ ഭിത്തികളിൽക്കൂടെ പാവപ്പെട്ടവരുടെ ഗൃഹാന്തർഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു ദീപ പ്രകാശം പുറപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിലും മററു സ്ഥലങ്ങളിലെല്ലാം അന്ധകാര മേവ നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരുന്നു. പുൽ മേഞ്ഞിട്ടുള്ള ചില കുടിലുകളിൽനിന്നു നേരിയ പുക ബഹിർഗ്ഗമിച്ചിരുന്നു. നഗ്നത മ

റസ്സാത്ത കുട്ടികൾ മുററത്തു കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. സ്ത്രീകളാകട്ടെ വെള്ളം കുടവും വഹിച്ചു കഴുകുന്ന കാലുകളോടു കൂടി ഗൃഹങ്ങളെ പ്രാപിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അതെല്ലാം ഒരു സായന്തന നാടകംപോലെ ദേവപ്രിയനു തോന്നി. ദുഃഖത്തിൻറയും നിരാശയുടെയും രേഖകൾ അന്ധകാരത്തിൽ പെട്ടിട്ടെന്നപോലെ അപ്രത്യക്ഷമായിത്തുടങ്ങി. മങ്ങ്യോററ സൂക്ഷ്മപ്രഭയിൽ അവ മറെറാരു വിധത്തിൽ നമ്മുടെ ഹൃദയത്തിനു ലക്ഷ്യമാകയും ചെയ്യും. തൻെറ കൺമുമ്പിലുള്ള കാഴ്ചയിൽത്തന്നെ ബദ്ധശ്രദ്ധനായി ദേവപ്രിയൻ കുറെ നേരം നിന്നു.

അതു കല്ക്കത്താ നഗരമല്ലെന്നുള്ള സ്മരണ കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായി. ഗൃഹത്തിലേക്ക പോകേണ്ട നിരത്തു വഴികളിൽ വിളക്കുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ട്രാം വണ്ടികളോ കുതിര വണ്ടിയോ ഉന്തു വണ്ടിയോ റിക്ഷാ വണ്ടിപോലുമോ അവിടെയെങ്ങും കണി കാണാൻ കൂടി കിട്ടുന്നതല്ല. തൻെറ മുൻഭാഗത്തുള്ള നിരത്തു കാണുന്ന കാര്യം തന്നെ കുറെ വിഷമത്തിലായിരുന്നു. എവിടെ നിന്നാൽ സ്റ്റേഷനിലെ വെളിച്ചം കിട്ടുമോ അവിടേക്ക അദ്ദേഹം വേഗത്തിൽ നടന്നു. ഇതിനു ശേഷം ഇടക്കെങ്ങും താമസിക്കാതെ ക്ഷണത്തിൽ പ്രിയൻ സ്വാസ്ഥ്യത്തിലെത്തി.

ഭവനത്തിൽ ചെന്ന ഉടനെ മിററത്തു കിടന്നിരുന്ന ഭാണ്ഡങ്ങൾ മാററി വെയ്ക്കപ്പെട്ടതായി അദ്ദേഹം കണ്ടു. വിളക്കുകൾ കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നതും ഭക്ഷണ പദാർത്ഥങ്ങളിൽ നിന്നു ഹിതകരമായ സൗരഭ്യം പുറപ്പെട്ടിരുന്നതും ദേവപ്രിയൻെറ കണ്ണിനും മൂക്കിനും യഥാക്രമം അനുഭവ സിദ്ധമായി. സ്വാഗതം പറവാനായി വന്നിരുന്നവർ, ബാലിക മാത്രമല്ലാതെ മടങ്ങിപ്പോയ്ക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ആ പെൺകിടാങ്ങളുടെ സ്വഭവനങ്ങളിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്ന സഹോദര സഹോദരിമാരോടു കൂടി യഥാർത്ഥ സ്ത്രീസ്വഭാവത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ട അവിടെ നില്ക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടായിരുന്നു.

ഹൈമവതി പുത്രൻെറ കാൎയ്യവൎത്തമാനം കേട്ട പുറത്തുവന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"നീ ഇത്രനേരം എവിടെയായിരുന്നു? ഞാൻ നിന്നെപ്പററി വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. കൽക്കത്തയിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്തും ഈ സമ്പ്രദായം തന്നെയാണോ? ഇവിടെ ഒരോന്നു വഴി കണ്ടു പിടിക്കുക അത്ര എളുപ്പമല്ല."

ദേവപ്രിയൻ ഉറക്കെ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ട് "അമ്മേ, എൻെറ ജീവിതത്തിൽ ഞാൻ പല പ്രകൃതിവ്യത്യാസങ്ങളും കണ്ടറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഒരു മാററവും ദോഷവും എനിക്ക സംഭവിച്ചിട്ടില്ല. എൻെറ മുത്തപ്പൻെറ സ്വന്തം ഈ നാട്ടിൽ എനിക്ക ചിത്തഭ്രംശം സംഭവിച്ചുവെങ്കിൽ അതു ഉപേക്ഷാപാൎശ്വവാസായിട്ടായതെ പ്രധാനമായല്ലേ അറിയിക്കയുള്ളൂ? എനിക്ക കേമമായി വിശക്കുന്നുണ്ട്" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയൻ ഭക്ഷണത്തിനിരുന്നു. ഒരു ഭക്ഷണകാൎയ്യത്തിലുള്ള കാഴ്ച കാണ്മാൻ പെൺകുട്ടികളും ചുററും കൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. ഭക്ഷിച്ചതിനുശേഷം താഴ്ന്ന സ്വരത്തിൽ അമ്മയോട്, ദേവപ്രിയൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "അമ്മ, നിങ്ങളുടെ നാഥൻെറ നാട്ടിൽ ഇതറിയാമല്ലൊ. ഏതു രീതിയാണോ ശ്രേഷ്ഠം?"

ഹൈമവതി പെട്ടന്നെഴുന്നേററ് പുത്രൻെറ വാക്കിനെ എതിൎത്ത്, "അവരുടെ ഭക്ഷണരീതി ഇതാണെങ്കിൽ അതെന്താണ്? അവർ മിതവ്യയക്കാരാണ്; നാഗരികന്മാരെപ്പോലെയല്ല ഉൾനാട്ടുകാർ. അവർ ദൈവത്തെപ്പററി ചിന്തയുള്ളവരാണ്. അതുകൊണ്ട് എല്ലാ കാൎയ്യത്തിലും അവൎക്ക് ധാരാളിത്തം കുറയും."

ദേവപ്രിയൻ,—"ഞാൻ അങ്ങിനെ വിസമ്മതിക്കുന്നില്ല. നമ്മുടെ ദിക്കുകാരെപ്പോലെ ഭക്ഷണകാൎയ്യത്തിൽ ധാരാളികളായ ഒരു കൂട്ടരെയും ഞാൻ ഇതേവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. എനിക്കൊട്ടും തീരെ ഇഷ്ടമില്ല. എൻെറ ഭക്ഷണകാൎയ്യം മററവൎക്ക് സന്തോഷമുണ്ടാക്കുന്നതാണെങ്കിൽ വൈമുഖ്യം ഭാവിക്കാത്തവനാണ് ഞാൻ."

ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞതിന്നു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ ഒരു മുറി തിരഞ്ഞെടുത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വന്തം സാധനങ്ങൾ ഭംഗിയാക്കി വെയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ഇവയിൽ അധികവും ഗ്രന്ഥങ്ങളായിരുന്നു. കുറെ എഴുത്തു പലകകളും പെൻസിലുകളും എഴുത്തു കടലാസ്സുകെട്ടുകളും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നില്ല. ഒരു മാന്ത്രികദീപവും ചിത്രചലന യന്ത്രവും പിന്നീടദ്ദേഹം മുറിയിൽ ഭംഗിയായി വെച്ചു. അനന്തരം അദ്ദേഹം തന്റെ വകയായ സ്വന്തഗ്രാമഫോൺയന്ത്രം ശരിപ്പെടുത്തി വെച്ചു. ഏകദേശം 36 റിക്കാർട്ടുകൾ അതിന്നുണ്ടായിരുന്നു.

ഈ സമയത്തെല്ലാം അത്ഭുത പൂർണ്ണങ്ങളായ ദൃഷ്ടികളെ ഉന്നമിപ്പിച്ചു മുറിയിലേക്ക് വിട്ടുകൊണ്ടു ആഗതരായ പെൺകുട്ടികൾ നില്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ദേവപ്രിയൻ അവരെ തിരിഞ്ഞു നോക്കിക്കൊണ്ടു "നിങ്ങൾ ഏതെങ്കിലും പാട്ടു കേൾക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടോ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

പെൺകുട്ടികൾ പ്രിയജീവനെ കണ്ടു ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഹൈമവതി മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു്. "പ്രിയാ, രാത്രി ഇവയെക്കൊണ്ടു് എന്താണുപയോഗം? എന്തിനാണിതെല്ലാം കെട്ടി വലിച്ചു ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുപോന്നതു്? ഉൾനാട്ടുകാർക്കും ഈ വകയിൽ ഒരിക്കലും തല്പരന്മാരായിരിക്കയില്ല. അവർക്കു ജോലി ചെയ്വാൻ ധാരാളമുണ്ടു്. ശുഷ്കക്രീഡയിൽ സമയം പോക്കുവാൻ തക്ക വിശ്രമം അവർക്കില്ല."

"ശിശുവെപ്പോലെ നിഷ്പ്രയോജനനായുള്ള ഒരാളെ ഇവിടെ താമസിപ്പിക്കുവാനായി എന്തിനാണെന്നാൽ എന്നെ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുപോന്നതു്? പ്രായം തികഞ്ഞവരിൽ എനിക്കുള്ള സ്നേഹഭാവം കുട്ടികളിലും ഉണ്ടു്. എനിക്കവരോടുള്ള സ്നേഹം കൊണ്ടു എത്രത്തോളമാണു് ഭക്ഷിക്കേണ്ടതെന്നു കൂടി അവർ മറന്നുപോയി. ചിരിക്കുവാൻ കൂടി അവർ മറന്നുപോയിട്ടുണ്ടോ എന്നു ഒന്നു പരീക്ഷിക്കേണമെന്നാണു് എന്റെ ഉദ്ദേശം."

ഹൈമവതി നിരാശപ്പെട്ടുകൊണ്ടു "നിന്റെ വിഡ്ഢികളൊക്കെ നാശമായിക്കൊള്ളുക. ഇപ്പോൾ കിടന്നുറങ്ങുക." എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു ആ മുറി വിട്ടു പുറത്തു പോയി.

ദേവപ്രിയൻ പെട്ടി അവിടെ തുറന്നിട്ടുവെച്ച് ഉറങ്ങുവാനുള്ള ആരംഭമായി. കിടക്കമേൽ കിടന്ന് അരമണി വാതിൽക്കലേക്ക് അക്ഷമനായി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ കൗതുകപ്രദരായ ആ പെൺകുട്ടികൾ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു.

പിറേറ ദിവസം ദേവപ്രിയൻ ഉണർന്ന് കിടക്കയിൽ നിന്നും പിടഞ്ഞെഴുന്നേററു. പ്രകാശമേറിയ സൂര്യകിരണങ്ങൾ തന്റെ ഉറക്കറയിൽ പാറിക്കൂടിയിരിക്കുന്നതായും നാനാഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും ജോലിക്കാരുടെ ശബ്ദം ഉയർന്നിരിക്കുന്നതായും അദ്ദേഹം മനസ്സിലാക്കി. ഉടനെ തലയണയ്ക്കടിയിൽനിന്നും ദേവപ്രിയൻ വാച്ച് എടുത്തു നോക്കിയപ്പോൾ സമയം 6 മണി കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഉന്നതങ്ങളായ എടുപ്പുകളുടെ ഉപരിഭാഗങ്ങളിൽ തന്റെ കതിരുകൾ പാകി സൗധങ്ങളുടെ മേൽക്കുടികൾക്കു ശോഭ നൽകുവാൻ സൂര്യൻ ആകാശത്തിൽ കയറുന്നതേയുള്ളൂ. അദ്ദേഹം പൂർവ്വഭാഗത്ത് എന്നല്ല എല്ലാ ദിക്കിലും പ്രകാശം വ്യാപിപ്പിക്ക മാത്രമാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അതിരാവിലെയുള്ള ആറേഴുനാഴിക സമയം ഉൾനാട്ടിലുള്ള ഒരാളും വൃഥാ വ്യയം ചെയ്തിരുന്നില്ല.

ദേവപ്രിയൻ ഒരിക്കലും പ്രഭാതസമയത്തു അലസനായിരുന്നില്ല. വില്ലേജിലുള്ള ഒരാളും അദ്ദേഹത്തിനു പരിചയമില്ല. ഹൈമവതി സ്വന്തം ഗൃഹകാര്യങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടു. തുറന്നിടപ്പെട്ട വാതിലുകളുടെയും ജാലകങ്ങളുടെയും പഴുതിൽക്കൂടെ പ്രഭാത മാരുതൻ പ്രഭാവസുന്ദരമായ ദിവസത്തെ നോക്കുവാൻ മനുഷ്യജീവികളെ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടെന്നപോലെ വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ച് ദേവപ്രിയൻ ലാത്തുവാനും പുറപ്പെട്ടു.

സ്റ്റേഷനിലേക്ക് എത്തുന്നതിനു മുമ്പിൽ ഒരു വയൽ കടക്കേണ്ടതുണ്ട്. സ്റ്റേഷൻ ദേവപ്രിയന്റെ മാസ്റ്ററുടെ സൂര്യൻ ചുട്ടുപഴുപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു സ്വർണ്ണഗോളം പോലെയായിക്കഴിഞ്ഞു. വയലിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തും പച്ചനിറം ലേശമെങ്കിലും സ്പർശിക്കാതെ ശൂന്യമായിരുന്നു. ഉണങ്ങിയ നെൽച്ചെടികൾ ജീവത്യാഗം ചെയ്ത ശരീരംപോലെ നില്ക്കുന്നുണ്ട്. ആ വയൽ കടന്ന ദേവപ്രിയൻ സ്റ്റേഷനിൽ എത്തി. അവിടെ പച്ചനിറത്തിലുള്ള ഇലകടാരങ്ങളും തങ്ങൾ തങ്ങളുമായി സന്തോഷിച്ചിരുന്നാൽ പത്രഹസ്തങ്ങളിളക്കി ശാഖാശിരസ്സ് ചലിപ്പിച്ചു കളിയാടുന്ന വൃക്ഷങ്ങളും കാണപ്പെട്ടിരുന്നു.

ദേവപ്രിയൻ പ്ലാറ്റുഫോറത്തിൽ പോയിനിന്നു. വളരെ വൃത്തിയുള്ള ആ സ്റ്റേഷൻ കാഴ്ചക്ക് സുന്ദരമായിരുന്നു. മറ്റേയിലെ തിരക്കും ബഹളവും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ടിൻ ശേഖര സ്ഥലം പോലും വൃത്തിയായി കാണപ്പെട്ടു. പ്ലാറ്റുഫോറത്തിന്റെ അതിർത്തിയിൽ വളർത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങളിലും ചെടികളിലും നിന്നു പൂക്കൾ പൊഴിഞ്ഞു വീണു കിടക്കുന്നതു കണ്ടാൽ പ്രകൃതി വിവിധ വർണ്ണങ്ങളിലുള്ള ഉപകരണങ്ങൾ സംയോജിപ്പിച്ചു യാത്രക്കാർ വിശ്രമിക്കുവാനുള്ള കിടക്ക വിരിച്ചിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും.

ദേവപ്രിയൻ സ്റ്റേഷനിൽ കിടന്ന ഒരു ബെഞ്ചിന്മേൽ ഇരുന്ന് അവിടെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ അലസതാസ്വഭാവങ്ങളും കണ്ടു ഓരോന്നു ചിന്തിപ്പാൻ തുടങ്ങി.

പെട്ടെന്ന് യാത്രക്കാരെ കയറ്റിക്കൊണ്ടു പോരുന്ന ഒരു തീവണ്ടി ദേവപ്രിയന്റെ ദൃഷ്ടിക്ക് വിഷയീഭവിച്ചു. ചൂളംവിളിയോടും ഗർജ്ജനത്തോടുംകൂടി സാവധാനത്തിൽ വണ്ടി സ്റ്റേഷനിൽ നിറുത്തപ്പെട്ടു. ഒരു നിമിഷനേരംകൊണ്ടു മാന്ത്രികശക്തികൊണ്ടു ആകർഷിക്കപ്പെട്ടവരെപ്പോലെ യാത്രക്കാർ സ്റ്റേഷനിൽ

നിറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. കുറെ യാത്രക്കാർ വണ്ടിയിൽ നിന്നിറങ്ങി ദ്രുതഗതിയിൽ ഭാണ്ഡങ്ങൾ ശേഖരപ്പെടുത്തി സ്വരൂപിച്ചുതുടങ്ങി. ഇതേ സമയത്തുതന്നെ മററു ചിലർ അത്യാസക്തിയോടെ വണ്ടിയ്ക്കകത്തു് കേറുവാനും ആരംഭിച്ചു.

കൺമുമ്പിലുള്ള കാഴ്ചകൾ നോക്കിക്കൊണ്ടു ദേവപ്രിയൻ അസ്വസ്ഥനായി അവിടെയിരുന്നു. പെട്ടെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം തുടിക്കുകയും അദ്ദേഹം അവിടെനിന്നു എഴുന്നേല്ക്കുകയും ചെയ്തു. വണ്ടിയിൽനിന്നു് ഒരു സ്ത്രീ ഇറങ്ങിയതായിക്കണ്ട കാഴ്ചയാണിതിന്നു കാരണം. അവൾ എന്തിനായിരിക്കണം ഇവിടെ വന്നതു്?

ദേവപ്രിയൻ ആഗതയെ ലക്ഷ്യമാക്കി മുന്നോട്ടു നടന്നു. അവർ അന്യോന്യം അടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾ പരസ്പരം കൂട്ടിമുട്ടി. ബങ്കാളിലെ ഒരു കുഗ്രാമത്തിൽ വെച്ചു് അനിന്ദിതയെ കാണ്മാൻ എടയായതുകൊണ്ടു ദേവപ്രിയനു കുറഞ്ഞൊന്നു് അത്ഭുതം ഉണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ അവളുടെ മുഖം ദേവപ്രിയനെ കണ്ടപ്പോൾ ആദ്യം രക്തവൎണ്ണമായിത്തീരുകയും പിന്നീടു വിളറുകയും ചെയ്തു. ദേവപ്രിയനെ നോക്കി അനിന്ദിത ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—“ഈ സ്ഥലത്തുവെച്ചു നിങ്ങളെ കാണുമെന്നു് ഞാൻ ഒരിക്കലും പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല”

“ഞാൻ ഇങ്ങിനെ ചുററി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരുവനാണു്. എന്നെ കാണ്മാൻ മററുള്ളവൎക്കു എടയാകുന്നതു സാധാരണം തന്നെ. എന്നാൽ ഭവതി എന്തിനാണു് ഇവിടെ വന്നതു്?”

അനിന്ദിത പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:—“എന്റെ അമ്മയുടെ മൂത്തച്ഛന്റെ ഗൃഹം ഇവിടെയാണു്. ഞാൻ കൊല്ലം തോറും ഇവിടെ വരിക പതിവുണ്ടു്.”

"ഇതെന്തൊരാശ്ചര്യം! എന്റെ അമ്മയുടെ മുത്തച്ഛനും ഉദംനാട്ടിൽ തന്നെയാണ് ജനിച്ചത്. ഒരിക്കൽ ഇതു അതിനെല്ലാം പററിയ ഒന്നായിരുന്നിരിക്കാം."

പൊക്കം കൂടി ശുഷ്കിച്ച ഒരു വൃദ്ധനും ഒരു പരിചാരിണിയും, ഈ ആകസ്മിക സന്ദർശനത്തിൽ അത്ഭുതാവഹരായി നില്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ വൃദ്ധൻ അനിന്ദിതയുടെ നേരെ തിരിഞ്ഞു നോക്കിക്കൊണ്ടു താഴെ കാണുന്ന വിധം പറഞ്ഞു:— "കാച്ചുമ്മ, വണ്ടി ഇതാ കാത്തു നില്ക്കുന്നു. ദയവു ചെയ്ത് വണ്ടിയിൽ കയറുക വെയിലിന്റെ ശക്തി വർദ്ധിച്ചു തന്നെ വരുന്നു."

അനിന്ദിത മുന്നോട്ടു നടക്കുവാൻ ഭാവിക്കെ, ദേവപ്രിയൻ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"നിങ്ങളുടെ മുത്തച്ഛന്റെ പേരെന്തെന്നറിഞ്ഞാൽ എനിക്കും അദ്ദേഹമായി പരിചയം സമ്പാദിക്കാമല്ലൊ."

"അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ ഉദയഗിരി ഭത്തൻ എന്നാണ്. നിങ്ങൾക്ക അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ ഒരു ബുദ്ധിമുട്ടും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. അദ്ദേഹത്തെ അറിയാത്തവർ ഇവിടെ ഒരാളും ഇല്ല."

അനിന്ദിതയും മററുള്ളവരും വണ്ടിയിൽ കയറിയ ഉടനെ അതു അവരെയും വഹിച്ചുകൊണ്ട് വേഗത്തിൽ അപ്രത്യക്ഷമായി.

ദേവപ്രിയന്റെ അരക്ഷിതമായ ശിരസ്സു വെയിലിന്റെ വർദ്ധിച്ച ശക്തികൊണ്ടു പൊള്ളിത്തുടങ്ങി. അദ്ദേഹം ഗൃഹത്തിലേക്ക തിരിച്ചു.

മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ ആശ്ചര്യപൂർവ്വം ഇങ്ങിനെ ചിന്തിച്ചു:—"ഞാൻ ഒരിക്കൽ മാത്രമേ അനിന്ദിതയെ കണ്ടിട്ടുള്ളു. ആ സ്വല്പ പരിചയം എത്ര ശക്തിമത്തായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്റെ സ്വഭാവം അവൾ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. എന്റെ ചൊല്ലത്തി

ഷം കവിഞ്ഞ ഒരു മറുവടിയല്ലേ അവൾ പ്രകാശിപ്പിച്ചതു? എന്നെ കാണാൻ അവൾക്കു വലിയ സന്തോഷമുണ്ടായിരിക്കയില്ല. പക്ഷേ അതു എന്നെ പൂൎണ്ണമായി മനസ്സിലാക്കാഞ്ഞിട്ടായിരിക്കുമോ?”

ആദ്യമായി ഒരിക്കൽ ദേവപ്രിയനെ അവൾ കാണുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു. ആ സ്മരണ അവളെ കാണുന്നതിൽ ദേവപ്രിയനെ അസന്തുഷ്ടനാക്കിത്തീൎത്തു.

അദ്ദേഹം അതിനെപ്പററി പലതും ആലോചിച്ചു. പക്ഷേ ആ അസംതൃപ്തിയെ മറന്നു കളയുവാൻ ദേവപ്രിയനു കഴിഞ്ഞില്ല. അയാളെപ്പററിയുള്ള അവളുടെ വിചാരം എന്തായിരിയ്ക്കും? മനുഷ്യരെപ്പററി ഭയപൂൎവ്വകമായ ഒരു തീൎപ്പു ചെയ്യാൻ അവൾ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. അനിന്ദിതയെ കണ്ട മാത്രയിൽ അവളുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിന്നായി അയാളെ അതിവേഗത്തിൽ പ്രേരിപ്പിച്ചതെന്തായിരിക്കുമെന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ അയാൾക്കു സാധിച്ചില്ല

ഗൃഹത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിട്ടും ദേവപ്രിയനു ചാഞ്ചല്യം ഒരു കുറവും ഉണ്ടായില്ല. ഹൈമവതി പുത്രനോടു കളിച്ചു വന്നു ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ നിൎബ്ബന്ധിച്ചു. ഒടുവിൽ അവൾ നിരാശപ്പെട്ടു പുത്രന്റെ സമീപത്തിൽ നിന്നു പിൻ മാറേണ്ടതായി തന്നെയാണു വന്നതു “ഒരേ കാൎയ്യത്തെപ്പററി നിൎബ്ബന്ധിച്ചിട്ടു ആവശ്യമെന്താണ്? ഒരു പക്ഷേ അവളെ ഇനി എനിക്കു കാണ്മാൻ സാധിക്കയില്ലായിരിക്കാം! ഞാൻ യാതൊരു നിഷ്ഠുരകൎമ്മവും ചെയ്തിട്ടില്ല. പിന്നെ വല്ലതും ഉണ്ടെങ്കിൽ തന്നെയും അതു ക്ഷന്തവ്യവുമാണ്”

ഉണ്ണുവാനിരുന്നപ്പോൾ ദേവപ്രിയൻ “അമ്മേ, നിങ്ങൾ സെമീന്ദാരുടെ ഗൃഹം വല്ലപ്പോഴും കാണുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ? അവിടത്തെ സ്ത്രീജനങ്ങളെ നിങ്ങൾ അറിയുമോ?” എന്നിങ്ങിനെ മാതാവിനോടു ചോദിച്ചു.

ഹൈമവതി പറഞ്ഞു:—“ഇല്ല! കുട്ടി; അവർ ധനികരാണ്. നമ്മെ സുഹൃത്തുക്കളാക്കുവാൻ അവർ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതല്ല. എന്നാൽ ഒന്നു രണ്ടു തവണ ഏതോ അടിയന്തരത്തിൽ സംബന്ധിക്കുന്നതിനായി ഞാൻ അവിടെ പോയിട്ടുണ്ട്.”

അദ്ധ്യായം 7.

“ഒരു [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]!
[illegible] [illegible]”
“ദൈവ[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]”
“സം[illegible]
[illegible]”

ഒരു കാലത്തു ഉമാഗതിമിത്രന്റെ കുടുംബം ധാരാളം അംഗങ്ങളുടങ്ങിയ ഒന്നായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭവനത്തിന്നരികെ നില്ക്കുന്ന ക്ഷേത്രം, ശൈവശിലാ പ്രതിമ നില്ക്കുന്ന പുണ്യസ്ഥലം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു പൂർവ്വികൻ പണം ചെലവുചെയ്തു പണിയിച്ചു ഭരിച്ചുവരുന്ന ഒന്നാണ്. നിത്യകർമ്മങ്ങൾ ആ കുടുംബത്തിലുള്ളവർ ധാരാളമായും സവിസ്തരമായും അനുഷ്ഠിക്ക പതിവായതിനാൽ അവരുടെ ഭക്ഷണ സമയം മിക്കവാറും പകൽ 2 മണിക്കു ശേഷമേ ആയിരുന്നുള്ളു. ക്ഷേത്രവും ശൈവശിലാ പ്രതിമയും ഒരു ബ്രാഹ്മണ വൈദികന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൽ പെട്ടതായെങ്കിലും, സെമിന്ദാർ കുടുംബാംഗങ്ങളിൽ പലരും എവിടേക്കോ വേർപിരിഞ്ഞു പോയിയെങ്കിലും, ഭക്ഷണസംഗതിയിലുള്ള പതിവു ഇപ്പോഴും മാററം കൂടാതെ നില നിന്നു വരുന്നുണ്ട്.

അനിന്ദിതയും അവളുടെ സഹോദരിമാരും ഉൽകൃഷ്ട വിദ്യാഭ്യാസം സിദ്ധിച്ചവരായിരുന്നതിനാൽ സ്വഭാവത്തിന്നു ക

ണിശമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നു പറയാതെ കഴികയില്ല. ഒൻപതു മണിയ്ക്കു മുമ്പായി അവർ ഭക്ഷണം കഴിച്ചു വിദ്യാലയത്തിലെയ്ക്കു പുറപ്പെടുക സാധാരണമാണു. ഇവരെപ്പോലെയുള്ള പെൺകുട്ടികൾക്ക മൂന്നു മണി സമയം വൈകുന്നേരത്തിനു സ്വല്പം പിൻപുള്ള ഒന്നായി മാത്രമേ തോന്നുകയുള്ളു. മുത്തപ്പന്റെ വീട്ടിലെ ഭക്ഷണ സമയം അവൾക്കു വളരെ അസൗകര്യമായി തോന്നിയിരുന്നു. ഒടുവിൽ മുത്തപ്പൻ അനിന്ദിതയുടെ ഞെരുക്കവും അസൗകര്യവും കണ്ടു അവൾക്കു മാത്രം ഭക്ഷണ കാര്യത്തിൽ ചില പ്രത്യേക ഏർപ്പാടുകളെല്ലാം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു. രണ്ടു കുട്ടികൾ അവിടെ നിന്നും സ്കൂളിലേക്ക പോകുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവൎക്കും നേരത്തെ തന്നെ ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ ഏടയാക്കിത്തുടങ്ങിയതു അനിന്ദിതയായിരുന്നതു കൊണ്ടു അവർ അവളോടു വളരെ വളരെ നന്ദി പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞു അവളുടെ മുറയിൽ ഏകാന്തയായിരിക്കയാണു. മററു കൂട്ടുകാർ, അവർ കളിയ്ക്കുന്നതിനും കൂടി കുറെ മുമ്പാണു അനിന്ദിത ക്ഷേമിച്ചതെന്നു മനസ്സിലാക്കി. സ്ത്രീകളുടെ മുറികളിൽ മൂന്നു വിധവമാരും അനിന്ദിതയും മുൻ പറഞ്ഞ രണ്ടു ആൺകുട്ടികളും മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. കാര്യസ്ഥന്മാരെക്കൊണ്ടും കണക്കെഴുത്തുകാരെക്കൊണ്ടും ഭൃത്യന്മാരെക്കൊണ്ടും വളയപ്പെട്ടു ഏററവും പ്രതാപത്തോടുകൂടി ഇരിക്കുന്ന ഒരു വൃദ്ധനായ സെമീന്ദാർ മാത്രമേ പുരുഷനായിട്ടു ആ ഗൃഹത്തിലുള്ളു.

അനിന്ദിതയ്ക്കു ഏകാന്ത വാസംകൊണ്ടു മുഷിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. സമവയസ്കയായ ഒരു സഖി പോലും അവിടെ അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവളുടെ വിധവയായ ഏളയമ്മയായിരുന്നു ഗൃഹത്തിലെ നായിക. അവർ ഉത്കൃഷ്ട സ്വഭാവിനിയായ ഒരു സ്ത്രീ തന്നെയായിരുന്നു. ഗൃഹ കൃത്യങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചും ഭൃത്യന്മാരെക്കൊണ്ടു ശരിയായ ജോലി ചെയ്യിച്ചും അവളുടെ ശ്രദ്ധയും

സമയവും മിക്കവാറും പോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. ബാക്കി സ്വല്പം സമയം ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു ദൈവാരാധനയ്ക്കു മനസ്സാലെ മാറ്റിവച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ഈ സ്ഥിതിയിൽ അനിന്ദിതയുടെ കാര്യം അന്വേഷിപ്പാനുള്ള സമയം തീരെ ഉണ്ടായില്ല. ഉമാഗതി ബാബു ഭക്ഷണത്തിന്നാരംഭിച്ച സമയത്തു അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയെ വരുത്തി. സൗകര്യമുള്ളപ്പോഴെല്ലാം അദ്ദേഹം അവളുമായി സംഭാഷണംചെയ്യും വിനോദിച്ചും സമയം നയിച്ചു വന്നു. അവൾക്കു അസൗകര്യമൊന്നും ഉണ്ടാകാതിരിപ്പാൻ അദ്ദേഹം വളരെ ശ്രമിച്ചുവന്നു. അവൾക്കു പ്രത്യേകിച്ചു യാതൊന്നും ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിലും അവളെ തന്റെ ഗൃഹസന്ദർശനത്തിൽ സന്തുഷ്ടയാക്കേണമെന്നുള്ള വിചാരം മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ ഈ ആധുനിക യുവതിയെപ്പറ്റി ശരിയായ അറിവു അദ്ദേഹത്തിന്നു ലഭിപ്പാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിശ്രമങ്ങൾ എല്ലാറ്റിലും സഫലമല്ലാതെയാണ് പര്യവസാനിച്ചതു്. ഏതു വിധമായാലും കൊട്ടാരത്തിന്നു കിടപിടിക്കുന്ന ആ ഗൃഹത്തിൽ ഒരു സുഹൃത്തു് അനിന്ദിതയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അതു് ആ വൃദ്ധൻ മാത്രമേ ആയിരുന്നുള്ളൂ. രണ്ടു പേരും ഇഷ്ടകരങ്ങളായ പ്രസംഗത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് അവർ കാലയാപനം ചെയ്യും. ചില ദിവസത്തിൽ രണ്ടോ മൂന്നോ മണിക്കൂർ സമയം കഴിയും. പിന്നീടു അവളുടെ ഏകാന്തവാസം പരിപൂർണ്ണാവസ്ഥയിൽ എത്തുകയും നിശ്ശബ്ദത വർദ്ധിക്കയും ചെയ്യും. അവളുടെ അരികിൽ വരുവാൻ ഒരാളും തുനിഞ്ഞില്ല. വരുത്തുവാൻ അവൾ ശ്രമിച്ചതുമില്ല. ആ ഉൾനാട്ടിലുള്ള പെൺകുട്ടികളെ ആരേയും അനിന്ദിതയ്ക്കു പരിചയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള മറ്റു സ്ത്രീകൾ സമുദായാചാരാദിനിവേശവും വാർദ്ധക്യവും കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണരായിരുന്നതിനാൽ അനിന്ദിതയെ ചങ്ങാതിയാക്കുവാനും അവർ ശ്രമിച്ചി

ല്ല. രാത്രി അനിന്ദിത ശയിക്കുന്ന മുറിയിൽ ഒരു പരിചാരിണി മാത്രം കാവൽ കിടക്കുക പതിവാണ്. ഭൃത്യന്മാരിലാരെങ്കിലും അവൾ അനിന്ദിതയെ കുറെക്കാലത്തേക്കു ശരിയായി ഉറക്കംകൂടി ഉണ്ടായില്ല. അനിന്ദിത പിതാമഹന്റെ ഗൃഹത്തെക്കുറിച്ചു സഹോദരിമാരോടു വല്ലപ്പോഴും വല്ലതും പറഞ്ഞെങ്കിൽ അപ്പോഴെല്ലാം അവർ അവളോടു മൗനം പൂണ്ടിരിക്കുക പതിവാണ്. "അതൊക്കെ ആലോചിച്ചിട്ടും കണ്ണുനീരിടും ഉള്ളിടത്തോളം എന്തിനാണ് കൊല്ലംതോറും പിന്നെ പോകുന്നതു്?" എന്നു സുമിത്രൻ ചോദിച്ചു. "ഛീ, ഈ ശരിക്കെന്നെയോ? എന്തെങ്കിലും ഞങ്ങളെയൊക്കെയിട്ട് അകന്നുപോകുന്നതു്? അനാഥയായ ഞങ്ങളെ കൾ എന്തിനാണ് ... ഉണ്ടാക്കി കരയിക്കുന്നതു് ല്ല. ... ഒരു ... ആണ്" എന്നാൽ കൊല്ലംതോറും എന്തിനാണ് അവളെ കാണ്മാനായി പോകുന്നതു്?" എന്ന് ...

അനിന്ദിതയുടെ പിതാവിനും ഈ കാര്യത്തിൽ പ്രതിഷേധിക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ലായിരുന്നു. ... തന്റെ സഹോദരന്മാരും, തന്നെ ... ങ്കിൽ അനിന്ദിതയെ ഉപേക്ഷിച്ച്, ... അനിന്ദിത ഒരു വൃദ്ധനെ വാസ്തവത്തിൽ ഉള്ളിൽ സ്നേഹിച്ചിരുന്നു. ഒരു നിമിഷം കിട്ടിയാൽ അവളെ ... ടുവാനാഗ്രഹിക്കാത്ത ... ആണ് അവളുടെ പതിവ്. ... നാട്ടിൽ നടന്ന് ... ഇല്ല.

യുവാക്കളോ സമാ കൂട്ടുകെട്ട് ... ആകുന്നവരാണ്. വിശേഷിച്ചും അനിന്ദിതയെപ്പോലെയുള്ളവർ ഇങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ ...ക്കാത്ത കൂട്ടുകാരെ ... പ്രേരകരാക്കാത്... ഇല്ല. എന്നാൽ ഇതൊക്കെ അനിന്ദിത അവളുടെ

സ്വപ്നങ്ങളിൽനിന്നും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽനിന്നും തീരെ ഒഴി ഞ്ഞിരിയ്ക്കുയാണ്. ഒരാളുടെ മുഖം പോലും കാണാതെ ഇക്കാല ത്തു അവരുടെ ജീവിതം അസഹ്യമായിത്തീർന്നു.

തെളിഞ്ഞുള്ള ഒരു ദിവസം; ആകാശത്തിന്റെ നിറം ഇ മെന നീലവസ്ത്രപ്പകിട്ടിൽ നിന്ന തുന്നു വിലിമയോലെക്ക പകർന്നു ഇടങ്ങി. നെവിൽ പുറത്തു വന്ന ആകാശത്തെ നോക്കി കൊണ്ടു നിന്നു.

[illegible]

മാളികയിൽ നിന്ന പുറത്തു വന്ന നോക്കുമ്പോൾ ഗൃഹം ശൂന്യമായിരിക്കുന്നതു അവൾ കണ്ടു. നെവിൽ, അതെ; ആ വൃദ്ധൻ [illegible] ന്യായക്കോടതി കൂടി യിരിക്കയാണ്. [illegible] പുറത്തു പോകു [illegible] വിധത്തിൽ [illegible]. അവൾ ഒരിക്കൽ കൂടെ പുറം നോക്കി [illegible] ഗൃഹ വാതിലിലൂടെ പുറത്തേയ്ക്കിറങ്ങി.

[illegible] നെവിൽ ക [illegible] ഉപയോഗിക്കുന്ന

ള്ളതാണിത്. നാട്ടുകാരെല്ലാം ഉപയോഗിക്കുന്നതും പ്രധാനഗേറ്റിന്റെ മുൻവശത്തായി നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതുമായ വലിയ കുളം തങ്ങളുടെ അന്തസ്സിനു തീരെ പോരാത്തതാണെന്നു സ്ത്രീകൾ വിചാരിച്ചിരുന്നു. വലിയ കുളത്തിലെ വെള്ളം കുറെ അധികം നല്ലതാണ്. പൊതുജനങ്ങൾ യഥേഷ്ടം ഉപയോഗിക്കുന്ന വലിയ കുളത്തിലെ വെള്ളം അന്തസ്സുകാരായ ജന്മിമാർ വനിതമാർ ആദരിച്ചു ഉപയോഗിക്കാമോ? ഇല്ല; അതുമാത്രം വിസ്ഥിതം അവർക്കില്ല. വലിയ കുളത്തിനു ചുറ്റുമായി കാണപ്പെടുന്ന ഉദ്യാനത്തിലെ പുഷ്പങ്ങൾ ഗൃഹദേവതയെ ആരാധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മാത്രമേ ഉപയോഗിക്കാറുള്ളൂ. ഗൃഹനായിക ആ ഉദ്യാനത്തെ പ്രത്യേകം സൂക്ഷിച്ചുരക്ഷിച്ചിരുന്നു. ഉദ്യാനവും കുളവും ഒരു വേലികെട്ടിനകത്തുതന്നെയാണ്. ഒരു ചെറിയ വാതിൽ ഉദ്യാനത്തിൽ ഒരു മൂലയിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ആരെങ്കിലും അതു തുറക്കുന്നതായാൽ അതിനപ്പുറം കാണുക ഒരു വലിയ വയലായിരിക്കും. എന്നാൽ ആ വാതിൽ ദുർല്ലഭമായിട്ടേ തുറക്കുക പതിവുള്ളൂ.

അനിന്ദിത കുളിക്കുവാനായി പുറത്തു കടന്നു. ഏറെ താമസിയാതെ അവൾ പൂന്തോട്ടത്തിലെത്തി. ചെറിയ ഗേറ്റിനു മുമ്പൊരിക്കലും തുറക്കപ്പെട്ടതായി കാണുവാൻ അവൾക്കു ഇട വരാത്തതിനാലും, ഗേറ്റിനപ്പുറത്തു എന്താണെന്നു അറിയുവാനുള്ള ജിജ്ഞാസയാലും അതൊന്നു തുറന്നാലോ എന്നു അനിന്ദിത വിചാരിച്ചു. എന്തിനധികം, ആ യുവതി ഉത്സാഹപൂർവം ഗേറ്റു തുറന്നു വയലിന് അഭിമുഖമായി മുന്നോട്ടു നടന്നു.

പഴയ ഉദ്യാനം അവളുടെ കണ്ണുകളിൽ പതിഞ്ഞു. ഉൾനാട്ടിലെ സാധുക്കൾ കൂട്ടം കൂട്ടമായി താമസിക്കുന്ന മൺപുരകൾ ഉടനെ അനിന്ദിതയുടെ വീക്ഷണകോണിനു വിഷയീഭവിച്ചു.

സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാറായി; അസ്തമനാർക്കന്റെ കിരണങ്ങൾ ഉദ്യാനത്തെ സ്വർണ്ണത്തിൽ കുളിപ്പിച്ചു. അനിന്ദിത മുന്നോട്ടു നടന്നു. പകൽ സമയമായതുകൊണ്ട് കുറെ അധികം ദൂരം പോകുന്നതായാൽ തന്നെയും ഭയപ്പെടേണ്ട ആവശ്യം ഇല്ലായിരുന്നു. ഇന്നു കൊമ്പുകളിലും ഉതിർന്നു വീണുകിടക്കുന്ന ഇലകളിലും കാലടികൾ പതിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അനിന്ദിത വേഗത്തിൽ നടന്നു. അന്ധകാരവുമായി സമ്മേളിക്കുവാനിരിക്കുന്ന സന്ധ്യാ പ്രകാശമാണോ തന്റെ കൺമുമ്പിലുള്ള ചൈതന്യമെന്ന് അവൾക്കു തോന്നി. പക്ഷെ, അതോർമ്മിക്കാൻ മനുഷ്യ നിർമ്മിതങ്ങളായ പാതകളായിരുന്നിരിക്കാം? ഇപ്പോഴൊക്കെ അവയൊക്കെ പുല്ലു പിടിച്ചു കിടക്കയാണ്. ഉണങ്ങിയ ഇലകൾ നിബിഡമായി തറയിൽ അവിടവിടെ കിടന്നിരുന്നു. പല സമയങ്ങളിൽ അവയെ കൊട്ടാരവേലക്കാർ മാറ്റിക്കളഞ്ഞിരുന്നു. എത്ര വാരിയിട്ടും അവ ഒഴിഞ്ഞു ചെറിയ അരുവികളെ ... ട്ട് ഒടുങ്ങും പോയിരുന്നില്ല. കൊഴിഞ്ഞ ഇലകളും കൊഴിയുന്ന പുഷ്പങ്ങളും ഫലങ്ങളും ദ്രവിച്ച് മണ്ണിന്റെ അകത്തിൽ ഗാഢ നിദ്രയിൽ വിലയിച്ചു. ഒരു പക്ഷേ അനന്തരമായ വസന്ത കാലത്തിൽ അവ വീണ്ടും ആ മാതാവിന്റെ സ്തന്യപാനം കൊണ്ടു വളർന്ന് പുഷ്പങ്ങൾ കായ്ച്ചു പരോപകാരം ചെയ്യുകയും ചെയ്തിരിക്കാം. എന്നാൽ ആ സംഗതി ആരാണറിയുക?

അനിന്ദിത സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പാതയുടെ വലത്തുഭാഗത്തായി ഒരു മരം ഉണങ്ങി വീണു കിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അനിന്ദിത അതിനരികെ ചെന്നു നിന്നു. ഒരു പക്ഷേ പുരാതന കാലത്ത് സംഭവിച്ച കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ ഫലമായിരിക്കാം ഈ അധഃപതനം. അതിന്നരുകിൽ ചരിഞ്ഞ് കുറെ നേരമെങ്കിലും ഇരിക്കാതെ പോകാൻ അവൾക്കു മനസ്സു വന്നില്ല.

ആ കാട്, ശബ്ദായമാനമെങ്കിലും ഒരൊററ ജീവിയെ യെങ്കിലും അവർക്കവിടെ കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. തലയ്ക്കു മീതെ ഇടതൂർന്ന പച്ചിലപ്പന്തൽ കെട്ടിയിട്ടു്. ചിറകിട്ടടിക്കുന്നതു്, ചില കാൽപ്പെരുമാററം അവിടവിടെ കേൾപ്പാനുണ്ടു്. ഒരു ശംഖു് മുഴങ്ങുന്നതുപോലെ [illegible] ഇരമ്പിക്കൊണ്ടിരുന്ന സമുദ്രം ഉൾക്കി വരാറ്റു്. അവർക്ക [illegible] കൊമ്പിനിടയിലൂടെ ഴുന്ന ആഴം സംശയിച്ചിട്ടുപോലുമില്ല. ആ ദൃശ്യത്തിന്റെ മനുഷ്യരിൽ [illegible] ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു് ലോകസമ്മതി മാണെന്ന് അറിയുന്നതല്ലാതിരുന്നു. പക്ഷേ, ഇതാ അവർക്ക് അനന്ത വാസികളായിരിക്കുന്നവരുള്ള ഒരു ചെറിയ കല്ലറയാക്കിയ ന ജീവിതം [illegible] താമസിച്ചാലോ എന്നൊരു [illegible] ഉണ്ടായി.

പെട്ടെന്നു് [illegible] പറയുന്ന ശബ്ദം അവർ കേട്ടു. അവിടെ നിന്നു [illegible] പുറവും പോയി നോക്കുന്നതിനോ അവർ ധൈര്യമില്ലാതായി. [illegible] ഇടയിലൂടെ ഒരു ദീർഘകായൻ സാവധാനത്തിൽ [illegible] അവർ കണ്ടു. ഇതോടുകൂടി അവരുടെ ഹൃദയം തുടിച്ചു; കണ്ണു [illegible] ഉറയ്ക്കാതായി. അതാരായിരിക്കും? [illegible] അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ അവർ സമാധാന പൂർവ്വം ഒരു നിശ്വാസമിട്ടു. ആഗതനെ അവർ വഴിപോലെ നോക്കി. അയാൾ അടുത്തെത്തി അവർക്കു സ്വാഗതം നൽകിക്കൊണ്ടു മന്ദഹാസപൂർവ്വം ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—“ഒരു സമയം ഉപദ്രവങ്ങളിൽ നിന്നൊഴിഞ്ഞു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭവതി ഒരു പക്ഷേ [illegible] ആയിരിക്കാം. [illegible] കൂടാതെ ഒരു വനത്തെ [illegible] കൂടി ഉണ്ടെന്നു സ്വപ്നത്തിൽ പോലും ഞാൻ ഇതു [illegible] കരുതിയിട്ടില്ലായിരുന്നു.

വ്യസനപൂർവ്വം പറയാം." അയാളുടെ പ്രത്യക്ഷതയിൽ അനിന്ദിതയ്ക്കു സന്തോഷമില്ലായിരുന്നു. അവൾ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ ഒരു സ്വതന്ത്രനാണ്."

"എന്തുകൊണ്ട്" എന്നു ദേവപ്രിയൻ ചോദിച്ചു.

"ഈ മനോഹര സ്ഥലത്തെ ശ്ലാഘിക്കുന്ന ഒരാൾ മാത്രമേ ഉള്ളുവെന്നു നിങ്ങൾ കരുതുന്നു. അതുകൊണ്ടു തന്നെ."

ഈ അഭിപ്രായം കേട്ട ദേവപ്രിയനു തെല്ലൊരാശ്ചര്യമുണ്ടായി. തന്റെ, അവസരോചിതമല്ലാത്ത, ആഗമനം അനിന്ദിതയെ മുഷിപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്നു അദ്ദേഹം മനസ്സിലാക്കി. ദേവപ്രിയൻ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ മനോഭാവം വ്യക്തമാക്കി, "വാസ്തവത്തിൽ അങ്ങിനെയല്ല; ഈ മനോഹര ഭാഗത്താൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടവരിൽ ഒരുവൻ ഞാൻ തന്നെയായിരുന്നുള്ളുവെന്നാണ് കരുതിപ്പോയത്. ഇവിടം സന്ദർശിക്കുവാനുള്ള ഭാഗ്യം ഞാൻ മാത്രമേ അനുഭവിച്ചിട്ടുള്ളുവെന്നായിരുന്നു എന്റെ വിചാരം. ഈ നാട്ടുകാർ വളരെക്കാലമായി ഈ സ്ഥലം ശ്രദ്ധിക്കാതെയായി അവഗണിച്ചിരിക്കുമെങ്കിലും നഗരത്തിൽനിന്നും ഇവിടെ പുതുതായി വരുന്നവർ ഇതെത്രയും അത്യുത്തമമായവയെല്ലാം ആകർഷണീയമായിരുന്നതെന്നെയാണ്."

"നഗരത്തിൽനിന്നു പുതുതായി വന്നവരുടെ നിലയിൽ മാത്രമല്ല, നഗരത്തിലെ ഇരുമ്പുകൂട്ടിൽനിന്ന് മോചനം ലഭിച്ച ഒരുത്തിയുടെ നിലയിലും എനിക്ക് ഈ സ്ഥലം കൂടുതൽ ആകർഷണീയമാണ്. നിങ്ങൾ എന്താണ് ഇരിക്കാത്തതു്?"

ദേവപ്രിയൻ മരത്തടിയുടെ മറ്റെ അറ്റത്തു ഇരുന്നു. അനന്തരം അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—"ഈ സ്ഥലം മനോഹരമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ. യാതൊരു സംശയവും ഇല്ല. എന്നാൽ ഒറ്റയ്ക്കു സഞ്ചരിക്കുന്നതിനും അത്ര എളുപ്പമല്ല. ഞാൻ ഒരു ചങ്ങാതിയെ കൂടി കൂട്ടിക്കൊണ്ടു ഇങ്ങോട്ടു പോന്നില്ലല്ലോ എന്നോർത്തു വളരെ വ്യസനിക്കുന്നു.

"ഞാൻ ആ സ്ഥലം ഒരിക്കലും പോയികാണാനാകയുണ്ടായിട്ടില്ല. കുട്ടിക്കാലത്തൊരിക്കൽ അവിടെ ഭൂഗർഭത്തിൽ വളരെ ക്രൂരജന്തുക്കൾ ഉണ്ടെന്ന് അമ്മായി പറഞ്ഞുതന്നിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ അവർ പറയുന്നതിൽ വിശ്വസിച്ചു ഭയപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. വിശ്വാസം പണ്ടത്തെപ്പോലെ പ്രബല കുറഞ്ഞുവെങ്കിലും ഭയം ഇനിയും പൊയ്യൊഴിഞ്ഞിട്ടില്ല"

"ഭവതിക്ക ബാല്യകാലം ഇവിടെ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ സാധിച്ചതുകൊണ്ട് ഭവതി ഭാഗ്യവതിയാണ്. നഗരത്തിലേക്ക കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട കുട്ടികളിൽ പലരും നഗരവാസം കഷ്ടതരമാണെന്ന കരുതുന്നവരായി കാണപ്പെടുന്നില്ല. പ്രായപൂർത്തി വരുമ്പോൾ ആ നാഗരികർ ഉൾനാട്ടിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവന്ന ബാല്യത്തെപ്പറ്റിപ്പോലും അസന്തോഷമാണല്ലോ! "ശരിതന്നെ. ഈ ഉൾനാട്ടിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവന്ന ബാല്യത്തെക്കുറിച്ച് എനിക്ക കൃതജ്ഞതയാണുള്ളത്. പകലില്, ഒരിക്കലും അവസാനിക്കാത്ത ബഹളം, മോട്ടോർ വണ്ടികളുടെ ഇരപ്പ്, ജനങ്ങളുടെ തിരക്ക ഇതെല്ലാം ഒത്ത നഗരത്തിൽ വസിക്കേണ്ടി വരുമ്പോഴും ഞാൻ ബാല്യത്തെപ്പറ്റി ഓർക്കുക പതിവാണ്. പച്ചനിറത്തിലുള്ള ഈ വനത്തിന്റെ ഏകാന്തമായ ഉൾനാട് എനിക്ക് ഇന്നും അഭയസ്ഥാനമാണ്. നിങ്ങൾ ബാല്യം കഴിച്ചത് ഈ ഉൾനാട്ടിലല്ലേ? നിങ്ങളുടെ മാതാവ് ഈ രാജ്യത്തേക്ക വരുകയുണ്ടായെന്ന ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്" എന്ന് അനിറ്റിത പ്രതിവചിച്ചു.

ഡാ: പ്രി:—"ഒരിക്കൽ മാത്രം എന്നാണ് എന്റെ ഓർമ്മ. അക്കാലത്ത് എനിക്ക 14 വയസ്സു പ്രായമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഇപ്പോഴാകട്ടെ, എല്ലാ കാര്യവും അന്വേഷിക്കേണ്ടവനായിട്ടാണ് ഇവിടെ എത്തിയിരിക്കുന്നത്"

അനിറ്റിത:—"നിങ്ങൾ ഒഴിവു കാലം മുഴുവനും ഇവിടെ താമസിക്കുവാനാണോ വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളത്?"

ദേ: പ്രി:—"ഞാൻ നിൎമ്മിക്കാത്ത ഒരു ഒഴിവു കാലത്തിന്നും എനിക്കൎഹതയില്ല. ഇത്തവണ എനിക്ക് ഫ്രഞ്ചുലീവാണ് എടുക്കേണ്ടതു." ഒരു മന്ദഹാസം ദേവപ്രിയന്റെ ദന്തമുകുളങ്ങളെ പുറത്തു കാണിച്ചു.

"എന്തുകൊണ്ടാണതു്?" എന്നു അനിന്ദിത അത്ഭുതാവിഷ്ടയായി ചോദ്യം പുറപ്പെടുവിച്ചു.

ദേ: പ്രി:—"ഭവതി ഒരു ദീൎഘവിവരണത്തിന്നു കാംക്ഷിക്കുന്നതായി തോന്നുന്നല്ലോ. ആകട്ടെ, എന്റെ ജോലി എനിക്കു പ്രയോജനത്തിന്നുള്ളതാണ്. ഞാൻ അതിനെക്കുറിച്ചു മറ്റുള്ളവരോടു പറയാറുള്ളപ്പോഴെല്ലാം എന്റെ സമയവും യുക്തിയും നഷ്ടമായിട്ടാണ് പൎയ്യവസാനിക്കാറുള്ളതു്. ഞാൻ അതു പറയുവാൻ തുടങ്ങിയാൽ നിറുത്തിക്കളവാൻ ഉടനെ ഭവതിയും ആവശ്യപ്പെട്ടേക്കും."

അനി:—"എന്റെ സമയം ഒട്ടും വിലയുള്ളതല്ല. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ഇടയ്ക്കു നിറുത്തിക്കളയുവാൻ ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുമെന്നു ഭയപ്പെടേണ്ടതില്ല. ഒന്നിലും ദൃഷ്ടി പതിക്കാതെ നിശ്ശബ്ദമായിരുന്നു ഞാൻ നിങ്ങൾ പറയുന്നതു കേൾക്കാം."

ദേവപ്രിയന്നു ഒരു വലിയ അത്ഭുതമാണിതുകേട്ടപ്പോൾ ഉണ്ടായതു്. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—"എന്നാൽ കൊള്ളാം. ഭവതി എന്നെ അനുവദിച്ചതുകൊണ്ടു് ഭവതിയെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നതിൽ എനിക്കു ഭയം തോന്നുന്നില്ല. ഞാൻ എന്റെ വ്യാപാരത്തെക്കുറിച്ചു് പലരോടും വിവരിച്ചുപറയുവാൻ പരിശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ചിലർ എനിക്കു് ഭ്രാന്താണെന്നും മറ്റു ചിലർ എന്നെ കൊള്ളരുതാത്തോനാണെന്നും സങ്കല്പിച്ചു. വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ ഭ്രാന്തനായിരിക്കാം; എന്തുകൊണ്ടു്? വ്യാമോഹമല്ലാതെ മറ്റൊന്നും അവശേഷിക്കാത്ത ഒരു സമുദായത്തിന്നു വേണ്ടി എന്റെ ജീവിതം ഞാൻ സമൎപ്പിച്ചതുകൊണ്ടു്! ഒരു സംയുക്ത

കുടുംബത്തിലാണ് ഞാൻ പിറന്നത്. ആദ്യമായി ഈ സമ്പ്രദായം പുരസ്കരിച്ചപ്പോൾ ജനങ്ങൾ ഓരോരുത്തരും മററുള്ളവരുടെ സുഖ ദുഃഖങ്ങളിൽ പങ്കു കൊള്ളുമെന്നായിരുന്നു എൻെറ വിചാരം അധികവും. എന്നാൽ എനിക്കനുഭവമായതു ഈ തോന്നലിനു തുലോം വിരുദ്ധമായ ഒന്നായിരുന്നു. അവരെ വിട്ടുവെങ്കിൽ യഥേഷ്ടം സ്വഭാവങ്ങളെ ആശ്രയിച്ച് അവർ ജീവിച്ചു കൊള്ളും. മററുള്ളവരെ ഉപദ്രവിക്കയും ചെയ്യുകയില്ല. എന്നാൽ ശക്തി പ്രയോഗിക്കുന്ന പക്ഷം ബന്ധുജനങ്ങളിൽ അവക്കുള്ള പ്രേമവും, മററുള്ളവരിൽ ഉള്ള ഔദാര്യവും നശിക്കുവാനിടയായിത്തീരും. നാം കുട്ടികളാണ്; നമ്മുടെ ഹസ്തങ്ങൾ പ്രേമവല്ലികളാണ്. എന്നാൽ കോപവും പകയും നമ്മെ കഠിനരാക്കിത്തീക്കുന്നു. ശിക്ഷയെ ഭയന്നു വിറച്ചും, അതിൽ നിന്ന് ഒരിക്കലും ഒഴിവാകാൻ വഴി കാണാതെയും നാം നമ്മുടെ ബാല്യം അസുഖമായി നയിച്ചു. എൻെറ പിതാവ് പരലോക പ്രാപ്തനായപ്പോൾ ഞാൻ കുഴങ്ങി. അതിൽ നിന്ന് വിമുക്തനാകുന്നതിനു മുമ്പായി ഞാൻ ഏതൊരു മാന്യ മാതാവിനെ സ്നേഹിച്ചുവോ, ആ മഹതിയുമായി വേർപിരിഞ്ഞ് കൽക്കത്തയിലെ ഒരു ബോഡിങ്ങ് വിദ്യാലയത്തിലേക്കു എനിക്കു പോകേണ്ടി വന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ സന്തോഷ കണിക പോലും ഇല്ലാതെ ഞാൻ ആ കാലമെല്ലാം കഴിച്ചുകൂട്ടി. പ്രായം തികഞ്ഞപ്പോൾ എനിക്ക് ആവശ്യമുണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ച സന്തോഷം ഒരു യഥാർത്ഥ വസ്തുവല്ലെന്നു എനിക്കു ബോദ്ധ്യമായി. എന്നല്ല, ഈ ലോകം മുഴുവൻ അയഥാർത്ഥംകൊണ്ടു ഇരുളടഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലായി. ബങ്കാളിലെ ശിശുക്കൾ, ജീവിതം ദുഃഖ ഭൂയിഷ്ഠമാണെന്നും അതു അന്ധകാര പൂർണ്ണമായ ഒരു ഗുഹയാണെന്നും പാപ പരിഹാരത്തിനു അത്യാവശ്യമായ ജ്ഞാനം ഇല്ലെന്നും പ്രകൃത്യാ തന്നെ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതല്ലാതെ മറെറാന്നും അവർ തങ്ങളുടെ പു

രോമാഗത്തു കാണുന്നില്ല. ദാരിദ്ര്യം, അജ്ഞാനം, ദുർവൃത്തി, രോഗം എന്നിവ അവരെ കെടുത്തിക്കളയുന്നു. അവർ വൃദ്ധരായിപ്പിറന്നു, അവൎക്കു ബാല്യവുമില്ല; യൗവ്വനവുമില്ല. ഭയ ധ്വനിയും ഭയ ദർശനവും ഇടകലൎന്ന ഒരു ജീവിതത്തെ അവർ കൈക്കൊള്ളുന്നു. സന്തോഷമെന്നുള്ളതു അവരുടെ ആയുഷ്കാലത്തിലില്ല. അവരുടെ ഇടയിൽ പററിക്കൂടിയിട്ടുള്ള മൂഢന്മാർ സുഖജീവിതത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചു മന്ദഹസിക്കുന്നു; ജ്ഞാനികൾ അവരുടെ മന്ദഹാസത്തെ നിയന്ത്രിക്കുന്നു; പെൺകുട്ടികൾ പരിഹാസത്തിനു പ്രത്യേകം ബലിയായിത്തീരുന്നു. ജനനംകൊണ്ടു തന്നെ തങ്ങൾ വലിയ അപരാധികളായി തീൎന്നിട്ടുണ്ടെന്നു അവർ വ്യക്തമായി മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് സന്തോഷത്തിനു തങ്ങൾ അവകാശികളല്ലെന്നും ധരിച്ചുവശായിട്ടുണ്ടു" ദേവപ്രിയൻ വീണ്ടും തുടൎന്നു പറഞ്ഞു:—

"ഇതു എന്നെ അത്യധികം വ്യസനിപ്പിച്ചു. അതിനാൽ എന്റെ കാളേജു വിദ്യാഭ്യാസം തീൎന്ന ഉടൻ സമുദായത്തിന്റെ നികൃഷ്ട സ്ഥിതിയിൽ നിന്നും അതിനെ ഉയൎത്തുവാൻ കഴിയുന്നതു പ്രവൎത്തിക്കണമെന്നും സന്തോഷത്തിനുള്ള അവസരം നിൎദ്ദേശിച്ചു കൊടുക്കണമെന്നും ഞാൻ തീർച്ചയാക്കി. ഇതൊരു ജോലി മാത്രമേ എനിക്കുള്ളു. എന്റെ ബന്ധുക്കൾ ആദ്യമായി എന്നെ ശകാരിച്ചു; രണ്ടാമതു ഭ്രാന്തനെന്നു വിളിച്ചു; പിന്നീട് നിരാശപ്പെട്ടു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ സന്തോഷ വിക്രയത്തിനായി ഒരു കച്ചവടക്കാരനെപ്പോലെ രാജ്യമെങ്ങും ചുററി സഞ്ചരിക്കയാണ്."

ഈ സമയമെല്ലാം അനിന്ദിത, അദ്ദേഹം പറയുന്നതു ശ്രദ്ധാപൂർവ്വം കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ദേവപ്രിയൻ പ്രസംഗം അവസാനിപ്പിച്ചപ്പോൾ അവൾ ജ്ഞാനമുള്ളവളായിത്തീൎന്നു. അവൾ പെട്ടെന്നു പ്രിയനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു ഇപ്രകാരം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു:—

"ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ചു് ഇന്നാണു് ഇദംപ്രഥമമായി എനിയ്ക്കു കേൾക്കാൻ ഇടവന്നതു്. സർവ്വത്ര മൈത്രിയെ പുലർത്തുവാൻ വേണ്ടി ജീവിക്കുന്ന പല പരോപകാരികളെപ്പററിയും ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇതേവരെ ഒരാളും സഹജീവിയുടെ സങ്കടത്തെ തീർക്കുന്നതിനു പരിശ്രമിച്ചിട്ടില്ല. അങ്ങിനെ വേണമെന്നു വാസ്തവത്തിൽ അവർക്കാഗ്രഹമുള്ളതായും അവർ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല."

ഒ: പ്രി:—'അതായിരിക്കാം അവരുടെ ആശയം. ഞാൻ എന്റെ പ്രവൃത്തിയെ നിർവ്വഹിക്കുന്നതു് മററുള്ളവരെ സുഖിപ്പിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയാണു്. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിലുള്ള ജനതയുടെ മാനസികാന്തരീക്ഷം മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു"

അനി:—"കൊള്ളാം. അതു് ഏതായാലും ഒരു നല്ല കാലം തന്നെ. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ ജോലിയിൽ നിങ്ങൾ പിൻതുടരുന്ന സാമാന്യനിയമം എന്താണെന്നു എന്നോടു പറയുമോ?"

ഒ: പ്രി:—"പലതുമുണ്ടു്. സർവ്വ ജനൈക്യത്തിന്നായി ശ്രമിക്കുന്ന ചില സ്നേഹിതന്മാരെ പിൻതുടൎന്നു, ഞാൻ തൊഴിലാളികൾക്കുവേണ്ടി ഒരു ക്ലബ്ബും ഒരു നിശാപാഠശാലയും സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ എനിക്കു സ്വന്തമായ ചില നിയമങ്ങളും ഉണ്ടു്. കഴിവുള്ളിടത്തോളം സ്നേഹിതന്മാരെ സമ്പാദിക്കാനാണു് എന്റെ ഇപ്പഴത്തെ ശ്രമം. കുട്ടികൾക്കു ഞാൻ കഥ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നു; "ചിത്രപ്രദർശന"ങ്ങൾ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു; അവരെ ഞാൻ സർക്കസ്സിനും സിനിമയ്ക്കും കൊണ്ടുപോകുന്നു. കുരങ്ങാട്ടികളേയും ജാല വിദ്യക്കാരേയും ഞാൻ അവർക്കായി ഏർപ്പാടുചെയ്തിട്ടുണ്ടു്; ആ കളിക്കാർ കുട്ടികൾക്കുവേണ്ടി ജോലിചെയ്യുന്നു; കളിക്കാൎക്കു ഞാൻ ശമ്പളവും കൊടുക്കുന്നു."

അനി:—"രോഗത്തിനു ശരിയായ പ്രതിവിധി ഏർപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ കാര്യപരിപാടികൾ എ

ല്ലാം നടപ്പിലായോ? നമ്മുടെ രാജ്യത്തുള്ളവരെ ഉന്നതിനേർ വഴിക്കു കൊണ്ടുപോവാമെന്നുള്ളത് നമ്മ എളുപ്പമായ ഒരു കാര്യമല്ല."

ദേ: പ്രി.—"ചെറുപ്പക്കാരിൽ എന്റെ പ്രയത്നങ്ങൾ കൂടുതൽ കൂടുതൽ ഫലവത്തായിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അവർ എന്നിൽ വലിയ ആദരവും ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സന്തോഷം അവർ അവരിൽത്തന്നെ കാണുന്നു. ഉറങ്ങിയവരെ കല്ലുപോലെ ഇരിക്കുന്ന അവരുടെ ഏതായ ഗതിയുമായി യോജിക്കുക എന്ന കാര്യം ഇപ്പോൾ വൈഷമ്യമുള്ളതാണ്. അവരെ പരിഷ്കൃതരാക്കുവാനാണ് എന്റെ ഉദ്യമം. അതുപോലെ സ്ത്രീ ലോകത്തിൽ അധികം പേരും മറ്റുള്ളവരെ സ്വതന്ത്രരാക്കുന്നതിനായി വേല ചെയ്യുന്നു. പക്ഷേ [illegible]."

നാനി:—"എന്റെ സഹോദരികളെപ്പോലെയുള്ള സ്ത്രീകളുമായി നിങ്ങളെ ഞാൻ പരിചയപ്പെടുത്താം. അവർ അവരുടെ കൺമുമ്പിൽ സദാ കാണുന്ന ദുഃഖിതരെ സമാശ്വസിപ്പിക്കുന്നതിൽ അനുകൂലമാരാണ്."

ദേ: പ്രി—"എനിക്കും അതു വളരെ നല്ല കാര്യമായി തോന്നുന്നുണ്ട്. ചെറിയ പെൺകുട്ടികളെ സഹോദരികളായി കിട്ടുന്നതുകൊണ്ട് വലിയ പ്രയോജനമൊന്നും ഇല്ല. സ്ത്രീ സമാജത്തിലെ പ്രവേശനം ഫലപ്രദമായിരിക്കുമെന്ന് എനിക്കു സംശയമില്ല. മതി എനിക്ക് ഒരു മാർഗ്ഗദർശിനിയായി വേല ചെയ്യാമെന്നുള്ള പക്ഷം ഇതെല്ലാം എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കും. അവരുടെ ഇടയിൽ എന്നെ പരിചയപ്പെടുത്തുന്നതിനോടുകൂടി നല്ലതു് മതിതന്നെ ജോലി [illegible] അവരുടെ ഇടയിൽ അതു് നടപ്പിൽ വരുത്തുകയായിരിക്കും. അവരുടെ ഇടയിൽ എനിക്കുള്ള സ്ഥാനം കേവലം [illegible] ഒരു [illegible] ഇരിക്കുന്നുള്ളൂ."

ആനി:—“നിങ്ങളുടെ മാഗ്ദലീനിയായിരിയ്ക്കുന്നതുകൊണ്ടു വ്യഥ എനിയ്ക്കുണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങളുമായി സഹ പ്രവർത്തനം തുടങ്ങുന്നപക്ഷം മറ്റുള്ളവർ അനുഭവിക്കുന്ന സന്തോഷങ്ങളുടെ അംശം എനിക്കും അനുഭവയോഗ്യമായിരുന്നു.”

ആനിയ്ക്കു തന്റെ സംഭാഷണം പെട്ടെന്നു നിറുത്തി. സ്വകാര്യജീവിതത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ഒരു ഭാവന അനാവശ്യമായി അവർക്കുണ്ടായി. സർവ്വാപഹാരിയായി അതു് അവളെ അലട്ടിയിരുന്നു. അതു മനസ്സിലാക്കുവാൻ ദേവപ്രിയനു സാധിയ്ക്കാതിരുന്നില്ല.

സംഭാഷണത്തിൽനിന്നു വിരമിക്കാതിരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—“എന്റെ അമ്മ എന്നെ അവരുടെ വിട്ടു കാണുവാനായിട്ടാണു് ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിലും ഞാൻ എന്റെ സ്വന്തം പ്രവൃത്തി കൂടി നടത്തുവാനാണു് തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളതു്. ഇവിടെ എന്റെ ഒരു വ്യാപാരശാല തുറക്കണമെന്നു് ഞാൻ വിചാരിയ്ക്കുന്നു. അതിനാവശ്യമുള്ളതെല്ലാം കൊണ്ടുവന്നിട്ടുമുണ്ടു്.”

ആനി:—“ശരിതന്നെയോ? എപ്പോഴാണതു ആരംഭിക്കുന്നതു്? നിങ്ങളുടെ പുതിയ വിദ്യാലയത്തിന്റെ പ്രവർത്തിയ്ക്കുന്നതിനെ ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു.”

ദേവപ്രി:—“ഇവിടത്തുകാർക്കു് കാര്യത്തിൽ ഉത്സാഹം ധാരാളം ഉണ്ടായിരുന്നാലും ആ സമയത്തു അവരെക്കൊണ്ടു് ഒരു കാര്യവും നടക്കുകയില്ല. വൈകുന്നേരമാണിതിനു പറ്റിയ സമയം. നിങ്ങൾ സായാഹ്നത്തിൽ വരണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നുവോ? ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു്, ശ്രമത്തിലേക്കു്, കാണിക്കാൻ, ഒരുങ്ങുകയാണോ?”

ആനിയിത പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് “ഇതു് പട്ടണമല്ലാതുള്ള കാര്യം നിങ്ങൾ മറന്നുപോകുന്നു. നിങ്ങളുടെ വരവു് അപരിചിതമായി വിചാരിക്കപ്പെടുവാനാണു് എളുപ്പമുണ്ടാവുക. ഭയപ്പെടേണ്ട, ഞാൻ വന്നുകൊള്ളാം.” എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയനു സന്തോഷമായി. കൽക്കത്ത വിട്ടതിനുശേഷം ഇതുവരെ ആഹ്ലാദകരവും അത്ഭുതകരവുമായ ഒരു കൂട്ടുകെട്ട് ഉണ്ടാവുമെന്ന അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. ഉദ്യാനത്തിലെ മുഷിഞ്ഞ വാസം ദുഃഖകരമായിത്തീരാതെ സന്തോഷകരമായി പരിണമിക്കുമെന്ന ദേവപ്രിയൻ ഹൃദി ആശ്വസിച്ചു.

അന്തരീക്ഷത്തിലെ സ്ഥിതിക്കൊപ്പറി ... രണ്ടു യുവാക്കളും മൗനമവലംബിച്ചിരുന്നു. പെട്ടെന്ന മിന്നൽപ്പിണർപോലെയുള്ള ഒരു വികാരം അവരുടെ ഹൃദയത്തിലൂടെ പാഞ്ഞു പോയി. അവിടവിടെ പാതിവിടർന്ന കുസുമപാത്രങ്ങളിലും, വികസിച്ചുനിൽക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളിലും തട്ടിവരുന്ന ഒരു ശീത മാരുതൻ അവരുടെ മുഖത്തെ സ്പർശിക്കാൻ തുടങ്ങി.

“എനിക്കിപ്പോൾ മടങ്ങിപ്പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ നാളെ ഇതേമാതിരി വരുമെന്നുള്ള കാര്യം മറക്കരുതല്ലൊ” എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് മന്ദഹാസപൂർവ്വം അനിന്ദിത അവളുടെ സങ്കേതത്തിലേക്ക മടങ്ങി.

ആ സുന്ദരീരത്നത്തിന്റെ ചാരു വിന്യാസ ഭംഗിയേയും, ദ്രുത ഗതിയേയും വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയൻ കുറെ നേരം ആ ആരണ്യമദ്ധ്യത്തിൽ നിന്നു. അനന്തരം അദ്ദേഹം ആ പ്രാചീന ഉദ്യാനത്തിൽ നിന്ന മടങ്ങി.

അദ്ധ്യായം 8.

‘[illegible]
[illegible]’.”

അനിന്ദിത ഗൃഹത്തിൽ എത്തുന്നതിന മുമ്പായി ഒരു വലിയ മഴ ആരംഭിച്ചു. ഗൃഹത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തുള്ള ഉദ്യാന-

ത്തിൽക്കൂടി വേഗം ചെന്നിട്ടു സ്വന്തം മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ അവളുടെ ഇളയമ്മ ഇരിക്കയും അവളെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നതു നൽപ്പനി എടുത്തുകൊണ്ടു ഇരിക്കുന്നതായിരുന്നു. അനിയത്തിയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു "ഈ സമയംവരെ നീ എവിടെയായിരുന്നു? സന്ധ്യാമണി പിന്നെക്കൊണ്ടാണു ഉൽക്കണ്ഠിതയായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്" എന്നിളയമ്മ പറഞ്ഞു.

അനി:—"ഞാൻ ഉദ്യാനത്തിൽ നടന്നു പാറുകയായിരുന്നു. ഇപ്പോഴും മടങ്ങിയെത്തിയതു് താമസമായി; അതല്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ തീർച്ചയായും മഴയിൽ കുളിക്കുമായിരുന്നു."

ഇളയമ്മ: "എന്നിട്ടും മഴ, നനഞ്ഞുകഴിഞ്ഞല്ലോ. വേഗന്നു വസ്ത്രങ്ങൾ മാറുക."

അനിയത്തി അവളുടെ അറയിലേക്കു പോയി വസ്ത്രങ്ങൾ മാറി, അനന്തരം ഒരു പുസ്തകം എടുത്തുകൊണ്ട് അടുത്ത മുറിയിലുള്ള ജാലകത്തിനരികിലേക്കു് ചെന്നു. അവളുടെ മനസ്സും ദൃഷ്ടികളും ഗ്രന്ഥത്തിലെ എഴുത്തുകളിൽ സ്വൈരമായി പതിയുന്നതിനു് അശക്തങ്ങളായിരുന്നു. പുറമെ നടമാടുന്ന മഴക്കാറുകളിൽ നിന്നു് പൊഴിയുന്ന ജലശീകരങ്ങളും അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ശമിപ്പിക്കുന്നതിനു് പര്യാപ്തങ്ങളായിരുന്നു. ഏതാനും ഭൂമിയിലെല്ലാം നേരെ പതിക്കുവാൻ കൊട്ടുകാററു് സമ്മതിക്കാത്തതാൽ കാറ്റോടുകൂടി കുറെനേരം കളിച്ചുതിരിച്ചുവാൻ അവയ്ക്കു കഴിവുണ്ടായില്ല. കാറ്റിന്റെ ശക്തിയാൽ മഴത്തുള്ളികൾ പാറി വരാന്തയിലും ജനൽപ്പടികളിലും വീണുകൊണ്ടിരുന്നു. മേഘമാർഗ്ഗത്തിൽ അങ്ങുമിങ്ങും വിളറുന്ന മഴത്തുള്ളികൾ ചിന്നിച്ചിതറുന്ന വെള്ളത്തുള്ളികൾപോലെ ശോഭനതരം പ്രകാശിച്ചു.

ഭൈരവിയെപ്പററിയുള്ള വിചാരങ്ങൾകൊണ്ട് അനിയത്തിയുടെ ഹൃദയം പരിപൂർണ്ണമായി. ഭൈരവിയുടെ സായാഹ്നങ്ങളിലെ ഓർമ്മപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകളും അസാ

ധാരണകളായി അവർക്കു തോന്നി. അനിന്ദിത അവളുടെ ആയുഷ്കാലത്തിൽ പല യുവാക്കന്മാരേയും കണ്ടിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ അവരിൽ അധികവും ചപലതകൾക്കു അടിമകളായിരുന്നില്ല. അവരെക്കുറിച്ചു ഒരാക്ഷേപം സമാധാനിക്കാൻ വഴിയില്ല. സ്വാഭാവികമായ ഒരു വാക്കുപോലും പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പിൽ അവർ സാമുദായിക കാര്യങ്ങളെപ്പറ്റി കണ്ടുക്കോളം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങും. അനിന്ദിതയ്ക്കു ഒരു സംഗതി പോലെ അവസരത്തിലും അനഭിമതമാണ്. എന്നാൽ ദേവപ്രിയനാകട്ടെ അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ ഒരു പ്രത്യേക സ്ഥാനത്തു പ്രതിഷ്ഠാപിതനായിക്കഴിഞ്ഞു. സാമുദായിക നിയമങ്ങളെ കൊണ്ടു മനുഷ്യരെ പുറത്തു വിടാത്ത, ചെറിയതും വലുതുമായ, സോപാനങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള ഉപദേശംപോലും അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം അവളെ ഒരു പ്രാവശ്യം മാത്രമേ കണ്ടിട്ടുള്ളു. എങ്കിലും ചിരപരിചിതനായ ഒരുവനെപ്പോലെ അദ്ദേഹം, തന്നെയും, തന്റെ പ്രവൃത്തികളേയും പറ്റി അവളോടു പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പൊതുജനദൃഷ്ടിക്കു സ്തുത്യർഹമായി തോന്നുന്നവയായിരുന്നില്ല അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംരംഭങ്ങളും പ്രവൃത്തികളുമെങ്കിലും, അവയെ പരിഗണിക്കാതെ അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയ്ക്കു് സ്വഹൃദയം തുറന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തു.

എന്നാൽ ദേവപ്രിയന്റെ ഭാവി വിദ്യാലയം സമ്പാദിക്കാമെന്നു അവർ സ്വപ്നം ചെയ്ത വാഗ്ദാനത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെന്താണ്? അവർക്കു അതെങ്ങിനെ സാധിക്കും? അദ്ദേഹം എവിടെയാണ് താമസിക്കുന്നതെന്നുകൂടി അവർക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. മാത്രമല്ല, ഗൃഹത്തിലുള്ളവർ അവർ പോകുന്നകാര്യം അനുവദിക്കുമോ എന്നുകൂടി അവർക്കു നിശ്ചയമില്ല. മുത്തച്ഛനും അമ്മായിയ്ക്കും സമ്മതമാകുന്നവിധത്തിൽ കാര്യം പറഞ്ഞു അ

വരെ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതെങ്ങിനെയാണെന്നു കൂടി അനിന്ദിതയ്ക്കറിവില്ല.

പ്രായോഗികമല്ലാത്ത പല മാർഗ്ഗങ്ങളും ഹൃദയത്തിൽ രൂപവൽക്കരിച്ചുകൊണ്ട് അനിന്ദിത സ്വയം നിരാശയിൽ പെട്ടു. പുസ്തകത്തിൽ ശ്രദ്ധ പതിപ്പിക്കുവാൻ അവൾ ശ്രമിച്ചു. മഴ മാറിത്തുടങ്ങി, വളരെ നേരത്തെ പ്രയത്നംകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചിരുന്നപോലെ കാർമേഘഖണ്ഡങ്ങൾ അന്തരീക്ഷമദ്ധ്യം, വിട്ടു മാറുവാൻ ആരംഭിച്ചുകഴിഞ്ഞു. "ഗൃഹനായകൻ വന്നു കൊച്ചമ്മയെ കാണ്മാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നു" എന്നു ഒരു പരിചാരിണി വന്നു അനിന്ദിതയെ അറിയിച്ചു. അനിന്ദിത അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോഴും അവളുടെ ഹൃദയം ചിന്താക്രാന്തമായിത്തന്നെ ഇരുന്നു.

സുശീലൻ സ്കൂളും വിട്ടു മടങ്ങിയെത്തി. അനിന്ദിതയെ കണ്ടപ്പോൾ അവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഇന്നു ചിത്രം കാണിക്കലും പാട്ടുകച്ചേരിയും ആട്ടവും മറ്റും ഉള്ളതറിഞ്ഞില്ലേ? ഞാനതു കാണ്മാൻ പോകയാണ്"

"ശരിതന്നെയോ? നീ എന്നെക്കൂടി കൊണ്ടുപോകയില്ലേ?" എന്നു അനിന്ദിത ചോദിച്ചു.

തന്റെ ജീവിതത്തിൽ ഇതിന്നുമുമ്പു അനിന്ദിതയെപ്പോലുള്ള ഒരുവളിൽ നിന്ന്, ഒരു വക വിനോദങ്ങൾക്കിഷ്ടപ്പെടുന്നവളെന്നു പറയുന്ന ഒരു വാക്കെങ്കിലും കേൾപ്പാൻ സുശീലനു ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടില്ല. ആ ഉൾനാട്ടിലെ സ്ത്രീകൾ ദേവാലയത്തിൽ പോകാവുന്നതല്ലാതെ ഈ വകയ്ക്കൊന്നും ഇഷ്ടപ്പെടുന്നവരല്ലായിരുന്നു. "അതു വളരെ ദൂരെയാണല്ലോ. നിങ്ങൾക്കെങ്ങിനെയാണ് പോകാൻ കഴിയുക" എന്നു സുശീലൻ പറഞ്ഞു.

ഈ സമയത്തു ഉമാഗതി ബാബു അവരിരിക്കുന്നിടത്തേക്കു കടന്നുവന്നു "എന്താണധികം ദൂരെ? എവിടെയ്ക്കാണ് നിങ്ങൾ പോവാൻ വിചാരിക്കുന്നതു" എന്നു ചോദിച്ചു.

അനിന്ദിത മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട് സംഗതി അദ്ദേഹത്തിനോടു സവിസ്തരം പ്രസ്താവിച്ചു. "നീ പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നെങ്കിൽ വണ്ടി ഏർപ്പാടു ചെയ്യാം; ഗേറ്റുകാവല്ക്കാരിൽ ഒരാളെ സഹായത്തിനയച്ചുതരികയും ചെയ്യാം" എന്നു ബാബു മറുപടി പറഞ്ഞു.

ഈ വക വിനോദങ്ങളിൽ പങ്കു കൊള്ളുവാൻ വാസ്തവത്തിൽ അനിന്ദിതയ്ക്കാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നില്ല. മററുള്ളവർ അതു നിർബന്ധമായി തോന്നുകയും ചെയ്യും. എന്നാൽ ഗത്യന്തരമില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അവൾ പോകാമെന്നു തന്നെ തീരുമാനിച്ചു. ഉൾനാട്ടിൽക്കൂടെ സായന്തന സവാരി ഏററവും വിനോദപ്രദമായിരിക്കുമല്ലോ. പക്ഷെ, യുവതിമാരുടെ പാതിരി കാൽനടയായി സഞ്ചരിക്കുന്നതു ഒരിക്കലും ഉചിതമായിരിക്കുന്നതല്ല. അത്ഭുതകരമെങ്കിലും കൽക്കത്തയിലെ നിരത്തുകളിൽ കൂടി ആൎക്കും ഏതു സമയത്തും സഞ്ചരിക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ല. ഏററവും സന്തോഷകരമെങ്കിലും ഈ നാട്ടിലെ നിരത്തുകളിൽക്കൂടി അനിന്ദിത നടന്നുപോകുന്നതു മററുള്ളവർ തീരെ രുചിക്കുന്ന ഒരു സമ്പ്രദായമായിരിയ്ക്കയില്ല. എന്നല്ല, അതു കുറ്റാരോപണത്തിനുള്ള ഒരു തെളിഞ്ഞ മാൎഗ്ഗം കൂടെയായിരിക്കും. ഈ നില അനിന്ദിതയ്ക്കും ഇഷ്ടമായി തോന്നിയില്ല. എങ്കിലും മുത്തശ്ശൻ അവളെ പോകാനനുവദിച്ചതുകൊണ്ടു അവൾ സന്തോഷിക്ക തന്നെ ചെയ്തു.

ദേവപ്രിയൻെറ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു എത്തുവാൻ ഏറെ നേരം വേണ്ടിവന്നില്ല. വണ്ടിയിൽ നിന്നിറങ്ങിയ ഉടനെ ആ ഗൃഹത്തിൻെറ പ്രവേശനദ്വാരം പല തരത്തിലും, പല പ്രായത്തിലുമുള്ള കുട്ടികളെ കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരുന്നതായി അനിന്ദിത കണ്ടു. ഉൾനാട്ടിലെ ചില ചെറുപ്പക്കാർ ദേവപ്രിയൻെറ കൂട്ടുകാരായി, അദ്ദേഹത്തിൻെറ മുറിയിൽ ഇരിയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. കുറെ പേർ അവിടവിടെ ചുററി നടക്കുന്നുണ്ട്. അലങ്കാരത്തിനും

പ്രൗഢിയ്ക്കും കുറവു വരുന്നെങ്കിലോ എന്നു ഭയന്നു അവർ കുട്ടികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേരാതെയാണ് നിന്നിരുന്നതു്. ചില കൃഷിക്കാരും കുറെ തൊഴിലാളികളും ആ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നില്ല.

അനിന്ദിത വരുമെന്നു താൻ പ്രതീക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതായി ദേവപ്രിയൻ ഹൈമവതിയോടു കാലേ കൂട്ടി പറഞ്ഞിരുന്നു.

ആ വൃദ്ധസ്ത്രീയ്ക്കു ഈ വക കാര്യങ്ങളിലൊന്നും വലിയ് ആസക്തിയില്ലെങ്കിലും ഉപചാര പരിപാലനത്തിനു വേണ്ടി പുറത്തുവന്നു അനിന്ദിതയ്ക്കു സ്വാഗതം നൽകി. പ്രിയന്റെ അമ്മയാണ് ഇതു സല്ക്കാരത്തിന്നൊരുങ്ങിയതെന്ന് ഛായ കണ്ടു അനിന്ദിതക്കു ക്ഷണത്തിൽ മനസ്സിലായി. ഉടനെ അവൾ ആ വൃദ്ധയെ ബഹുമാനപുരസ്സരം കുമ്പിട്ടു തൊഴുതു. ഹൈമവതി യുവതിയെ ഒരു മുറിയിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി, ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"ഓമനേ, ഇരിയ്ക്കു. എല്ലാം കാണുന്നതിനു നിനക്കു സാധിയ്ക്കും."

അനിന്ദിത, പകുതിമാത്രം തുറക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വാതിലിലൂടെ അടുത്ത മുറിയിലേയ്ക്കു കടന്നു. അവിടം ജനബാഹുല്യം കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായിരുന്നു. അവരുടെ നടുവിലായി ഒരു സംഗീത ഗ്രാഹി യന്ത്രവും ഇരിയ്ക്കുന്നുണ്ടു്. ദേവപ്രിയനെ ചിലർ റിക്കാട്ടുകൾ തരം തിരിച്ചു എടുത്തു കൊടുത്തു സഹായിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു. മററു ചിലർ പുക വലിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു.

ഗാന ഗ്രാഹി യന്ത്രം പ്രവർത്തിപ്പിയ്ക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ കുട്ടികൾ വേഗത്തിൽ അകത്തേക്കു കടന്നു ചെറിയ കുട്ടികളുടെ കരച്ചിലും അവരേക്കാൾ പ്രായം കൂടിയ കുട്ടികൾ കരച്ചിൽ നിർത്തുവാൻവേണ്ടി ശാസിക്കുന്നതും കുറെ നേരത്തേക്കു സംഗീതത്തെ ഗ്രസിച്ചുകളഞ്ഞു. ദേവപ്രിയനും മററു രണ്ടു മൂന്നു ചെറുപ്പക്കാരും കുട്ടികളെ സമാധാനിപ്പിച്ചു വീണ്ടും യന്ത്രം നടത്തി. വരാന്തയ്ക്കു പുറത്തും ജനങ്ങൾ തിങ്ങിക്കൂടിയിരുന്നു. നരച്ച വൃദ്ധന്മാ

ടെ ശിരസ്സുകൾ ജാലകങ്ങൾ വഴിയായി അകത്തേക്കു നീട്ടപ്പെട്ടു. കൂട്ടത്തിൽ കുട്ടികളുടെ മുഖവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നില്ല.

കുറെ നേരം അങ്ങിനെയും കഴിഞ്ഞു. ഉടനെ യുവാക്കന്മാർ ഓരോരുത്തരായി പിരിയുവാനാരംഭിച്ചു. അവരുടെ സ്ഥാനം പുതിയ പുതിയ സന്ദർശകന്മാർ കയ്യിലാക്കി. ആഭരണങ്ങളുടെ കിലുക്കം ഇടക്കിടെ കേൾപ്പാൻ സാധിച്ചതിനാൽ ഗ്രാമത്തിലെ സ്ത്രീകളും അവിടെ സന്നിഹിതരായിട്ടുണ്ടെന്നു ദേവപ്രിയനു മനസ്സിലായി. അവർ വരുന്ന പക്ഷം അവരുടെ സൗകര്യത്തിന്നായി ഒരു തിരസ്കരണി ആ രണ്ടു മുറികൾക്കും ഇടയിലായി അദ്ദേഹം ഏർപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ബയസ്കോപ്പിൽനിന്നും സ്ഥാനഗ്രാഹിയന്ത്രത്തിൽ നിന്നും കണ്ണെടുക്കാതെ ശ്രദ്ധിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്ത്രീജനങ്ങൾക്കു് അനിന്ദിതയെ് പ്രഥമ ദൃഷ്ടിയിൽ തന്നെ ആശ്ചര്യം തോന്നി. അനിന്ദിതയുടെ സൗന്ദര്യവും, പ്രായവും, വസ്ത്രങ്ങളും അവിവാഹിതനിലയും ആയിരുന്നു് സ്ത്രീകളുടെ സംഭാഷണ വിഷയം. പക്ഷെ ആ ഗോപ്യസംഭാഷണം ഇന്നതാണെന്നറിയുവാൻ അവർക്കു് കഴിവുണ്ടായില്ല.

ഒന്നര മണിക്കൂർ സമയത്തിനു ശേഷം പ്രദർശനം അവസാനിച്ചു. പിറെറ ദിവസവും വിനോദമുണ്ടാകുന്നതാണെന്നുള്ള ആശയോടു കൂടി സന്തോഷിച്ചു് കൂട്ടുകാർ മടങ്ങി. അനിന്ദിതയുടെ അരികിലിരുന്ന സ്ത്രീജനങ്ങൾ അവളെ തിരിച്ചറിയാതെ അവരവരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേക്കു തിരിച്ചു.

ഈ സമയമെല്ലാം ദേവപ്രിയൻ അനിന്ദിതയുടെ ആഗമനത്തെക്കുറിച്ചു ഓർത്തു മതി മറന്നിരിക്കുകയായിരുന്നു. എല്ലാവരും പോയി മുറി ഒഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹം തിരസ്കരണി മാററി അനിന്ദിതയോടു് "എന്റെ പുതിയ വിദ്യാലയത്തിന്റെ ആദ്യസമ്മേളനം ഭവതിക്കു രസിച്ചുവോ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

"ഓ, രസിച്ചു. ഞാനും കൂടി സന്തോഷത്തിൽ മുങ്ങിപ്പോ

യി. നിങ്ങൾ ഈ വിനോദപ്രദർശനത്തിന്ന 'ടിക്കറ്റ്" വെച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ആദായത്തിൻ പകുതിയും ഞാൻ അവകാശിയാകുമായിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ അതിഥികളായ സ്ത്രീകൾ സംഗീതത്തിനേക്കാളും ബാന്റ്സ്റ്റൂപ്പിനേക്കാളും, കൂടുതൽ എന്നിലാണ് ശ്രദ്ധ പതിച്ചത്." എന്നു അനിത പറഞ്ഞു.

"അപ്പുറം വാസ്തവമായും ശ്രുതി എന്നെ സഹായിച്ചുവോ? ഭിന്നവും ശരിയെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. നാളെ മുതൽ സാഹിത്യ പ്രസംഗം കൂടി നടത്തണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ അതു ഈ നാട്ടുകാർക്കു തികച്ചും കമ്മിയായി തോന്നിയേക്കാം. എന്നാൽ സ്വല്പം പാശ്ചാത്യസാഹിത്യം കൂടി ഞാൻ അതിൽ ചേർത്തു വിളമ്പും. അല്ലെങ്കിൽ അവർ രുചി നോക്കുന്നതേയല്ല."

അനി:—"ശരി; എന്നാൽ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ മനോരസ വിദ്യാലയത്തിൽ പ്രസംഗം ആരംഭിക്കുന്നതെന്തിനായിട്ടാണ്?"

ഷൈ: ഡി:—"എന്തിനെന്നുവെച്ചാൽ പഠിപ്പിക്കുന്നതിനെന്ന അവരെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനാണ്. ഈ ഉൾനാട്ടിലെ യുവാക്കന്മാർ നല്ല സംഗീതവും ശ്ലാഘിക്കുന്നതല്ലെന്നു വെളിപ്പെ മനസ്സിലായിരിക്കയാണല്ലോ. ഇതാണു ഉയർന്ന വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഫലം. യഥാർത്ഥസന്തോഷം അനുഭവിക്കണമെങ്കിൽ എല്ലാവർക്കും ആദ്യമായി യഥാർത്ഥ വിദ്യാഭ്യാസമാണു വേണ്ടത്".

അനി:—"ഈ ജനങ്ങളെല്ലാം വിദ്യാഭ്യാസമില്ലാത്തവരെന്നോ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്?"

ഷൈ: ഡി: "അല്ല; എന്നാൽ അവരുടെ നിത്യ ജീവിതം അവരുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തെ സ്പർശിക്കുക പോലും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഞാൻ അവരെ മറ്റു നിരവധി പാഠശാലയുടെ സഹായത്തോടെ

വിജ്ഞാനികളാക്കിക്കൊള്ളാമെന്നു തീർച്ചയായും പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ല. ഒന്നാം പാഠമോ റോയൽ റീഡരോ അവരെ പഠിപ്പിക്കുകയല്ല, അവരുടെ ചിന്താശക്തിയേയും ബുദ്ധിയുടെ പ്രാഭവത്തെയും ഉണർത്തുകയാണ് എന്റെ കർത്തവ്യമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. എനിക്ക് എന്റെ ശിഷ്യരെ പഠിപ്പിക്കേണ്ടതിനെക്കാൾ അധികം നന്മയായിരിക്കുക സംസാരിക്കലാണ്. സംഭാഷണാവസരത്തിൽ ഇതിനു മുമ്പ് ഒരിക്കലും പറഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത സംഗതികൾ പറഞ്ഞുപോകുന്നു. അവർ അവരുടെ ഹൃദയങ്ങളിൽ പല നൂതനശക്തികളേയും കാണുന്നു. ഒരു മാർഗ്ഗദർശിയായി ഞാൻ ഇരിക്കുക മാത്രമേ വേണ്ടു."

ഹൈമവതി ഇതെല്ലാം കേട്ടു മൌനം ദീക്ഷിച്ചിരുന്നതേയുള്ളു. നഗരവാസികളായ പെൺകുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കുന്നതും ചെയ്യിട്ടുണ്ടെന്നും അവരെക്കൊണ്ടു യാതൊരു പ്രയോജനവുമില്ലെന്നും ഒരു വൃദ്ധ കേൾക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലാത്ത പുരുഷന്മാരുമായി മടിയില്ലാതെ സംസാരിക്കുവാൻ ഇവർക്കെങ്ങനെ സാധിക്കുന്നു എന്ന് ഇപ്പോൾ മാത്രമേ ഹൈമവതിക്കു അറിയാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളു. ഹൈമവതിയുടെ ആശ്ചര്യം കണ്ട് ജ്ഞാനമിത സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നേരം വൈകുന്നു. ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകട്ടെ"

ദേ: പ്രി—"ഭവതി എന്റെ പ്രസംഗ ശ്രവണത്തിൽ നിന്നു ഒഴിഞ്ഞുപോകുവാനോ ശ്രമിക്കുന്നതു്? ജ്ഞാനമില്ലാത്തവരെ പഠിപ്പിക്കുന്നകാര്യം എനിക്കു സാദ്ധ്യമല്ല. ചിലർ ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കുന്നതിൽ കൂടി പതിയുന്നുണ്ട്. അതുതന്നെ കൊണ്ടു ഞാൻ വളരെ തൃപ്തനായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇനി വൈകിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ശരിയല്ലതാനും."

"ഞാൻ നാളെയും വന്നുകൊള്ളാം" ഇത്രയും പറഞ്ഞ് ജ്ഞാനമിത, ഗൃഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

അനിന്ദിത പോയ ഉടൻ ഹൈമവതി പുത്രനെ നോക്കി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“എത്ര സൗന്ദര്യമുള്ള പെൺകുട്ടി! എന്നാൽ എന്തുകൊണ്ടാണ് അവൾ ഇനിയും അവിവാഹിതയായിരിക്കുന്നത്? ആ വൃദ്ധന് പണമില്ലെന്നോ?”

ദേ: പ്രി:—‘‘എങ്ങിനെയാണമ്മേ അത് ഞാൻ അറിയുക?”

ഹൈ:—‘‘ഓ, നിനക്കതു നല്ലപോലെ അറിയാമെന്നു കരുതിയാണ് ഞാൻ ചോദിച്ചത്. എന്നാൽ നമുക്ക മറവുള്ളവരുടെ കാര്യം അറിഞ്ഞിട്ടെന്താവശ്യം?” ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ വൃദ്ധ സ്ത്രീ അവിടെനിന്നും അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു.

തന്റെ പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ചാലോചിച്ചുകൊണ്ട് അനിന്ദിത മടങ്ങി. ഇതുപോലൊരു പ്രവൃത്തി പണ്ടൊരിക്കലും അവൾ ചെയ്തിട്ടില്ല. സ്റ്റേഷനിൽ തീവണ്ടി ഇറങ്ങിയാൽ മുത്തച്ഛന്റെ ഭവനത്തിലേയ്ക്കു ഒരു വണ്ടിയിൽ കയറിപ്പോകയല്ലാതെ മറെറാരിടത്തും സഞ്ചരിയ്ക്കുക ഇതം പ്രഥമമായിട്ടാണ്. ഗ്രാമ ഉൾനാട്ടിമായിട്ടോ അതിലെ അധിവസിക്കുന്നവരുമായിട്ടോ യാതൊന്നിലും അവൾ പങ്കുകൊണ്ടിരുന്നില്ല. ഒന്നോ രണ്ടോ മാസം മുത്തച്ഛന്റെ ഗൃഹത്തിൽ അവൾ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ദൃഷ്ടികളെ വിടാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടും. അതിനു ശേഷം സ്റ്റേഷനിലേക്കു ജട്ക്കയിൽ കയറി പുറപ്പെട്ടു. അവിടെനിന്ന് തീവണ്ടി വഴിയായി അവൾ കല്ക്കത്തയിലേക്കും പോകും. എന്നാൽ ഇത്തവണ അവൾ തന്റെ ഹൃദയത്തെ ഉൾനാട്ടുമായി സംഘടിപ്പിച്ചു. നാട്ടുകാരുടെ അത്ഭുതത്തെപ്പററി അവൾക്കധികം ഉൽക്കണ്ഠയുണ്ടായിരുന്നില്ല. ദേവപ്രിയന്റെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു വീണ്ടും പോകാതിരിക്കുന്നതിനു പോലും അവൾ കരുതിക്കൊണ്ട് “എന്തിനാണവിടെപ്പോകുന്നത്? ഒരു മനോഹരസ വിദ്യാലയത്തിലെ ഒരു വിദ്യാർത്ഥിനിയായിരിയ്ക്കുന്നമെന്നു വാസ്തവത്തിൽ എനിക്കാഗ്രഹമില്ലല്ലോ.” അവൾ ദേവപ്രിയന്റെ വീട്ടി

ൽ പോകാതിരുന്നാൽ അദ്ദേഹം നിരാശപ്പെടുകയില്ലേ? എന്ന വിചാരം ഹൃദയംഗമമായി പരിണമിച്ചു. ഉടൻ അവൾ ഒരു കഠിനമായ ശാസനയിലേക്കു ആനയിക്കപ്പെട്ടു. ദേവപ്രിയൻ വ്യസനിക്കട്ടെ, അഥവാ, സന്തോഷിക്കട്ടെ അവൾക്കിതുകൊണ്ടെന്തൊരു കാര്യമാണുള്ളത്? ഒരു പ്രത്യേക പരിചയമല്ലാതെ അദ്ദേഹത്തിനും അവൾക്കും തമ്മിൽ എന്തൊരു ബന്ധമാണുള്ളത്?

കർത്തവ്യമല്ലാത്ത ഒന്നിനോടു കൂടിയിരിക്കുന്നതിനു അനിന്ദിത ആലോചിച്ചുറപ്പിച്ചു വച്ചതെങ്ങിനെയോ അതിനെപ്പറ്റി ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു നിർദ്ദയമായി തന്നെ അവൾ പുറപ്പെട്ടു. പുരുഷവർഗ്ഗത്തെ ഒന്നാകെ നിരസിച്ചുകളഞ്ഞിരുന്ന ഒരു ധീരയാണ്, അനിന്ദിതയെങ്കിലും പ്രത്യേകമായ യാതൊരു കാരണവും കൂടാതെ അവൾക്കു ദേവപ്രിയനെ പെട്ടെന്നു ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ കഴിവില്ല. അതൊരു കൊള്ളരുതായ്ക ഏടയായിത്തീരും. സാധാരണമായ സൗഹൃദഗതിയിൽ പ്രിയനുമായി വർത്തിക്കാമെന്നു തന്നെ അവൾ തീരുമാനിച്ചു. പക്ഷേ, അവളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ വീണ്ടും ഒരു ശത്രുവിനു പ്രവേശം കൊടുക്കണമെന്നു അവൾ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. വിചാരം കൊണ്ടു ക്ലേശിക്കപ്പെട്ട അനിന്ദിത ഉറക്കറയെ ശരണം പ്രാപിച്ചു.

ആ യുവതി പോയതിനു ശേഷം അവളെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു ദേവപ്രിയനും കഴിച്ചുകൂട്ടി. അദ്ദേഹവുമായി യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലാത്ത മറ്റൊരു പെൺകുട്ടിയെയും ഈ വിധം ഒരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിനു സ്നേഹിക്കാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്നാൽ പ്രിയന്റെ ഹൃദയം അവളുമായുള്ള സംസർഗ്ഗത്തിനുവേണ്ടി അത്യാസക്തിപൂണ്ടു. യൗവന പ്രഭാവം വാസ്തവത്തിൽ ഇതാണല്ലോ. ഇതുവരെ അദ്ദേഹം തന്റെ ആഗ്രഹം സൗകര്യപ്രകാരത്തോടു കൂടി ഒളിപ്പിച്ച് അതിൽ മുഴുകിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

സുന്ദരിയായ ആ പെൺകുട്ടിയുമായുള്ള സമാഗമത്തിന്റെ അസാധാരണ രീതി നിയന്ത്രിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആഗ്രഹത്തെ വീണ്ടും യഥേഷ്ടം വിഹരിയ്ക്കുവാൻ അനുവദിച്ചു. ദേവപ്രിയന്റെ വിചാരങ്ങൾ ആ സുന്ദരവക്ത്രത്തിന്നു ചുററും ചെന്നു പററിയിരുന്നു. അവയ്ക്കു മററാരിടത്തും പോകുവാൻ കഴിവുണ്ടായില്ല. ശ്രദ്ധയിൽ നിന്നും അവ വ്യതിചലിച്ചു പോയി. അവയെ ശരിയായി നയിക്കുവാൻ ദേവപ്രിയൻ ശ്രമിച്ചുമില്ല; ആ നിലയിൽ അവ സംഘം ചേർന്നു വിഹരിക്കുന്നതു കാണുവാൻ പ്രിയനു സന്തോഷമാണുണ്ടായതു്.

അദ്ധ്യായം ൯.

''നിന്തിരുവടിയുടെ [illegible]
[illegible] വെടിച്ചിട്ടു.''
''[illegible]
[illegible]''
''ഉണ്ടിനിയെല്ലാം [illegible]
[illegible] വാണീടുന്നു''

തക്കർത്താലാ ഗ്രാമത്തിൽ ഘോഷാസമ്പ്രദായം നിർബ്ബന്ധിതമായിരുന്നില്ല. യുവതിമാരും വിവാഹിതമാരുമായ സ്ത്രീകൾപോലും ഗൃഹംതോറും തങ്ങളുടെ മുഖം മൂടാതെ പോവുക പതിവുണ്ടു്. ഗ്രാമത്തിലെ പെൺകുട്ടികൾ എല്ലാം അവരുടെ മറ ഉപേക്ഷിച്ചിരുന്നു. ഹൈമവതിയാകട്ടെ മിത്ര ഗൃഹത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്തെപ്പോലെ തന്നെ ഇവിടെയും സ്വദേശ കന്യക എന്ന നിലയിൽ ഘോഷാസമ്പ്രദായം മതാചാരമായി ഗണിച്ചു ശരിയായി, അനുഷ്ഠിച്ചു.

ദേവപ്രിയന്റെ ഗൃഹത്തിൽ യുവജനങ്ങളുടെ സായന്തന സമാഗമങ്ങൾക്ക ഒരു കുറവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അനിന്ദിത കൂടക്കൂടെ ദേവപ്രിയന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വരാറുണ്ടു. സമവയസ്സുമാരായ രണ്ടുമൂന്നു ബാലികമാരെ അവൾക്ക തോഴിമാരായി ലഭിച്ചു. ഇവർ അനിന്ദിതയോടു സംസാരിപ്പാൻ തക്ക ധീരതയുള്ളവരായിരുന്നു. അനിന്ദിതക്ക ഇതിൽ സന്തോഷം തോന്നി. പക്ഷെ ദേവപ്രിയന്റെ മനഃസ്ഥിതി അതിനോടു തീരെ യോജിച്ചില്ല. അവളുമായി നേരിട്ടു സംസാരിക്കുവാൻ സംഗതിവശാൽ സ്വല്പം സമയം ലഭിക്കുന്ന പക്ഷം അനിന്ദിതയുടെ സഖിമാർ അവരെ അതിൽ നിന്നു അലട്ടി അകറ്റും. ഇതദ്ദേഹത്തെ നിരാശപ്പെടുത്തി. ദിവസത്തിലൊരിക്കൽ അദ്ദേഹത്തിനു അവളുടെ സുന്ദരമുഖം ഒരു നോക്കു കാണ്മാൻ സാധിച്ചിരുന്നതിനാൽ അവൾ നിത്യവും സന്നിഹിതയാകാറുണ്ടെന്നു മാത്രം ദേവപ്രിയനു അറിയാമായിരുന്നു.

അത്യുഷ്ണ മാസങ്ങളായ മേയും ജൂണും ഉണങ്ങി വരണ്ടു കിടക്കുന്ന ഭൂമിയോടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു. അതിനു ശേഷം കറുത്തിരുണ്ട മേഘ പടലങ്ങൾ ആകാശത്തിൽ നിറയുകയും അതിനെത്തുടർന്നു ഘോരമായി മഴയാരംഭിക്കയും ചെയ്തു.

രാവും പകലും മഴ ഇടവിടാതെ പെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഗ്രാമ വീഥികളിൽക്കൂടെ നടക്കുക വളരെ വിഷമമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായിത്തീർന്നു. മുട്ടുവരെ താഴ്ന്ന ചെളിയിൽക്കൂടെ വേണം നടക്കുവാൻ. കുളങ്ങൾ നിറഞ്ഞു വഴിയുന്ന ജലം ജനങ്ങളുടെ ഗൃഹാങ്കണങ്ങളിലും വീഥികളിലും കെട്ടിനില്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ചെളിവെള്ളംകൊണ്ട് വയലുകൾ സമുദ്രങ്ങളായി. മാത്രമല്ല അവയിൽ നിന്നടിക്കുന്ന, ഏറെ വലിപ്പമായ, തിരമാലകൾ സ്റ്റേഷൻ പ്ലാറ്റുഫാറത്തെ മർദ്ദിക്കയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

ധാരമുറിയാത്തുള്ള മഴയും അവസാനമില്ലാത്ത ഇരുട്ടും ദേവപ്രിയനെ ഉന്മേഷരഹിതനാക്കിത്തീൎത്തു. കല്ക്കത്തയിലെ ജനങ്ങൾ മഴയോടു മല്ലിടുവാനും അതിൽ വിജയം നേടി നില്ക്കുവാനും പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഒന്നാന്തരം കവാടങ്ങൾ തഴുതിട്ട മുറിക്കകത്തിരുന്ന പല വിധമുള്ള വിനോദങ്ങളിൽ ഏൎപ്പെടുകയാണവർ ചെയ്യുന്നത്. എന്നാൽ ഈ ഗ്രാമത്തിലെ സ്ഥിതിയോ, മഴ പെയ്യുന്നതും നോക്കിക്കൊണ്ട് മടിയനായിരിക്കയല്ലാതെ ആൎക്കും ഗത്യന്തരമില്ല. നഗരത്തിലാകട്ടെ, ഒരാൾക്കും ഒരിടത്തും നേരംപോക്കു കുറഞ്ഞതായി വരികയില്ല; എത്രയോ പലതരത്തിലുള്ള വാഹനങ്ങൾ അവിടെയുണ്ട്. നടക്കുവാൻ ബുദ്ധിമുട്ടായാൽ പോലും മഴക്കോട്ടും കുടയും മറ്റും ഉപയോഗിക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കും. അപ്രതീക്ഷിതമായി മഴ പെയ്യുവാനിടയായാൽ തന്നെയും കൎമ്മസ്ഥാനത്തിന്നു ഒരു കുറവും അവിടെ ഉണ്ടായിയെന്നു വരുന്നതല്ല.

ഇവിടെയാകട്ടെ നടക്കുന്ന കാൎയ്യം വളരെ വിഷമമാണെന്നു ഇതിന്നു മുമ്പെ തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. എട്ടും പത്തും പരിവൃത്തി വായിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള പുസ്തകങ്ങൾ തന്നെ വീണ്ടും തിരിച്ചും മറിച്ചും നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കയല്ലാതെ ദേവപ്രിയനു ഒരു കഴിവും ഉണ്ടായില്ല. ഇവിടത്തെ യുവജനസംഘം ദേവപ്രിയനെ അസഹ്യപ്പെടുത്തുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ ഒരു കുറവും വരുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്നില്ല. ആൎക്കും സുഖമില്ലാത്ത കാലമാണെന്നു ദേവപ്രിയനു അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ടു ഒരാളെയും ചെന്നു കാണുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു കഴിവുണ്ടായില്ല. പോകുന്നതിന്നു അദ്ദേഹം പ്രയത്നിച്ചാൽത്തന്നെയും തോട്ടിലെ വെള്ളത്തിൽക്കൂടെ നീന്തേണ്ടിവരികയോ പാടങ്ങളിലെ ചെളി പുരളുവാൻ സംഗതിയാകേണ്ടി വരികയോ ചെയ്യും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സായാഹ്നവായനശാല മഴസ്ഥലിയായിത്തീൎന്നിരുന്നു. ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ഒരു കാൎയ്യമായിത്തന്നെ തീൎന്നാലും പുറത്തിറങ്ങേണ്ട കാൎയ്യം ഒരാൾക്കും

ഇഷ്ടമായിരുന്നില്ല. കല്ലിട്ടുറപ്പിച്ച നിരത്തുകളിൽക്കൂടെ സാധുക്കൾ ഓലക്കുട ചൂടിയോ മുണ്ടു നാലഞ്ചായി മടക്കി തലയിൽ ഇട്ടോ വളരെ സൂക്ഷിച്ചാണ് നടന്നതു്. എന്തിനധികം, സ്ത്രീകളായ സന്ദർശകർ കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ നിന്നു തീരെ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു.

ഈ കാരണങ്ങളാലെല്ലാം, ഗ്രാമവാസം ദേവപ്രിയനു തീരെ രുചിക്കാതായിത്തീർന്നു. ഒരിക്കലും, ഇതിനു മുമ്പദ്ദേഹം ഒരു വിധത്തിൽ സമയം കളഞ്ഞിട്ടില്ല. ദേവപ്രിയന് ഒരു സ്ഥിതി എന്തെന്നില്ലാത്ത വ്യഗ്രത കാരണമായിട്ടുറിണമില്ല. ജനങ്ങളിൽ അധികം പേരും ജലദോഷപ്പനി പിടിപെട്ടു കിടപ്പിലായി; തണുപ്പു തട്ടി ജ്വരം ബാധിച്ചെങ്കിലോ എന്നു ഭയന്നു ദേവമതി പുത്രനെ പുറത്തു പോവാൻ അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. ഒടുവിൽ അക്ഷമനായ ദേവപ്രിയൻ അമ്മയോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"അമ്മേ. ഞാൻ കല്ക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങുകയാണ്. അമ്മ ഈ ഗ്രാമത്തിൽ താമസിച്ചു ഇവിടത്തെ ചെളി കണ്ടു ആനന്ദിച്ചുകൊള്ളുക. എനിക്ക് ഒരു വിധം മതിയായി."

രസകരമായ ഒരു ശണ്ഠയ്ക്കു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ, തന്നിഷ്ടക്കാരനെപ്പോലെ റോട്ടു ചുറ്റുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന് പാദരക്ഷയും കുടയും ഉണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ചെരിപ്പിട്ടു ചെളിയിൽ നടക്കുക അസാദ്ധ്യമല്ലാതെ ഇരിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണ്? അതുകൊണ്ടു തന്നെയായിരിക്കണം കുടയും ചെരിപ്പും അദ്ദേഹം ജാലകത്തിൽക്കൂടെ അകത്തേക്ക് വലിച്ചെറിഞ്ഞതു്! കാൽനടയായിത്തന്നെ—വെറും കാലോടുകൂടിത്തന്നെ—പ്രിയൻ പുറപ്പെട്ടു.

ഏതെങ്കിലും ഒരു ക്ലിപ്തസ്ഥലത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കിയിട്ടല്ല ദേവപ്രിയൻ പുറപ്പെട്ടതെന്നു വരികിലും, ജെമീന്ദാരുടെ ഗൃഹത്തിനരികെയുള്ള പഴയ ഉദ്യാനത്തിൽത്തന്നെയാണ് അദ്ദേഹം ചെന്നെത്തിയതു്. ഇക്കാര്യത്തിൽ ഒരത്ഭുതവും പ്രിയനുണ്ടായി

ല്ല. കാലപ്രകൃതി നിമിത്തം അവിടത്തെ ഭയങ്കരത ഒന്നുകൂടി വർദ്ധിച്ചിരുന്നു. ഒരു പ്രവേശന ദ്വാരം കണ്ടെത്തുവാനായി അദ്ദേഹം ഉദ്യാനത്തിന്നു ചുറ്റും നടന്നു. അദ്ദേഹം ആശിച്ചതെന്തോ അതു ഫലവത്തായിത്തീരുന്ന കാര്യം വളരെ വൈഷമ്യത്തിലാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിനു മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിവുണ്ടായതും ഇല്ല.

ഒടുവിൽ അദ്ദേഹത്തിന് ഉദ്യാനപ്രവേശം ലഭിച്ചു. കാറ്റുകൊണ്ടിളക്കപ്പെട്ട പുൽച്ചെടികൾ അദ്ദേഹത്തിനെ അതിഥിയായി കൈക്കൊണ്ടു. വനകുസുമങ്ങളിൽ തട്ടിവരുന്ന കാറ്റ് ദേവപ്രിയന്റെ നാസാരന്ധ്രങ്ങളിൽ ബലാൽക്കാരേണ കടന്നു കൂടി. ജലശീകരങ്ങളാൽ ആർദ്രങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങൾ തല താഴ്ത്തുകയും, പത്രാവലികളിൽനിന്ന് ജലം ഭൂമിയിലേയ്ക്കു ധാര മുറിയാതെ പൊഴിക്കയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ശിഥിലങ്ങളായ മേഘഖണ്ഡങ്ങളിൽ നിന്ന് രശ്മി പ്രവഹിക്കപ്പെട്ട വൈദ്യുതകണികകൾ കാട്ടുപാതകളിൽ പതിച്ച് സ്വൈരം ദ്രുമങ്ങളെ തൊട്ട് മന്ദഹസിച്ചു തുടങ്ങി.

ദേവപ്രിയൻ ഉദ്ദേശരഹിതനായി നടന്നു. ചില കാട്ടുപൂക്കൾ പറിച്ച് കയ്യിലാക്കിക്കൊണ്ടും വളർച്ചയെത്താത്തവയും അപരിചിതങ്ങളുമായ, പൂക്കളെ നോക്കിക്കണ്ടും പ്രിയൻ സമയം പോക്കി. യാതൊരു സംഭവമോ ഹേതുവോ കൂടാതെ അദ്ദേഹം വിവശനായി കാലുകൾ പിന്നാക്കം വയ്ക്കാനാരംഭിച്ചു.

ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുശേഷം പ്രിയന്റെ മുഖം പ്രസന്നമായി; വൈവശ്യമെല്ലാം നാമാവശേഷമായി; ഒരു സ്കൂൾകുട്ടിയെപ്പോലെ അദ്ദേഹം ആനന്ദപരവശനായിത്തീർന്നു. അവിടെ ഒരു സത്വം പ്രിയന്റെ മുൻഭാഗത്തായി വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഇരിയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മങ്ങിയ നിറത്തെ വഹിയ്ക്കുന്ന ഒരു സാരി ആ ആകാരത്തിൽനിന്ന് ലംബമാനമായി ഒളിപ്പിച്ചുവെച്ചതുപോലെ നശിക്കാത്ത ഒരു കടാക്ഷത്തെ

ആവരണം ചെയ്തിരുന്നു. താൻ കാണുന്നതു വനദേവതയെയായിരിക്കുമോ അല്ലയോ എന്നുള്ളതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു സംശയമേ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ വർഷകാലത്തെ ഒരു പ്രഭാതത്തിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നയനങ്ങൾക്കു പ്രസ്തുത ബാലിക സ്വർഗ്ഗലോകത്തിലെ ഏതെങ്കിലും ദേവതയെക്കാൾ ഏററവും സുന്ദരിയായിരുന്നെന്നാണ് തോന്നിയതു്.

പുൽച്ചെടികൾ ദേവപ്രിയന്റെ കാൽകളെ നിർജ്ജീവങ്ങളാക്കിയിരുന്നു. അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയുടെ സന്നിധിയെ അഭയം പ്രാപിക്കുന്നതു വരെയും അവൾക്കദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗമനത്തെക്കുറിച്ചു ബോധം പോലും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അനിന്ദിത ചോദിച്ചു:—"അങ്ങ് എങ്ങിനെയാണിവിടെ എത്തിയതു്? ഞാൻ അങ്ങു വരുമെന്നു അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല."

"ഞാൻ ഭവതിയെ പരിഭ്രമിപ്പിക്കണമെന്നു കരുതിയിരുന്നില്ല. പുൽച്ചെടികൾ എന്റെ പാദങ്ങളെ നിർജ്ജീവങ്ങളാക്കിത്തീർത്തു. ഭവതിയെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കാനിടവരുത്താതെ ഉദ്യാനം വിട്ടു പോകണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കുയായിരുന്നു. പക്ഷെ ഏതോ ഒരു പ്രലോഭനം എന്നെ അനുവദിച്ചില്ലന്നേയുള്ളു. ഭവതി ഞങ്ങളെ പൂർണ്ണമായി ഉപേക്ഷിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു."

"പോകുന്നതുകൊണ്ട് എന്താണ് പ്രയോജനം?"

"ഭവതിയ്ക്കു തോന്നുന്നതു് ആ വിധമാണെങ്കിൽ പോകുന്നതു കൊണ്ട് യാതൊരു പ്രയോജനവും ഇല്ല."

അനിന്ദിതയ്ക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശബ്ദം പരിചിതമല്ലാത്തതായി തോന്നി. സംഭാഷണവിഷയം മാററുവാനായി ശ്രമിച്ചു കൊണ്ട് അനിന്ദിത അദ്ദേഹത്തിനോടു ഈ വിധം പറകയുണ്ടായി:—

"ഇന്നു കാലത്തു് സമീരന്റെ കത്തെഴുത്തു എനിയ്ക്കു കിട്ടി. ഡർജീലിങ്ങിൽനിന്ന് അവർ മടങ്ങിയെത്തിട്ടുണ്ടത്രെ."

"വാസ്തവമോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഭവതിയ്ക്കും വളരെ വേഗത്തിൽ കൽക്കത്തയിലേയ്ക്കു മടങ്ങേണ്ടി വരുമല്ലോ."

"അതെ; ഞാൻ നാളെ പോകയാണു്. ഇന്നു നിങ്ങളെ കണ്ടതു ഭാഗ്യമായി. നിങ്ങൾ കൽക്കത്തയിലേയ്ക്കു വരുമ്പോൾ എന്നെയും കാണുമെന്നു ഞാനാശിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ മുതലിയരുടെ കൂടെ പല പ്രാവശ്യം ഞാൻ വരികയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. അതിനു പകരമാവില്ലെങ്കിലും,"

അനിന്ദിതയെ അത്രമാത്രം വികാരപരാധീനയാക്കിത്തീർത്ത ആ വാക്കുകൾ ദേവപ്രിയനെ കുഴക്കുവാൻ എന്താണു് ഹേതുവെന്നു അവൾ ഊഹിക്കാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഈ അവസരത്തിൽ അവൾ അദ്ദേഹത്തിനോടു മറെറന്താണു് പറയുവാനുള്ളതു്? അനിന്ദിതയുടെ വേർപാടിനെപ്പററി കേട്ടപ്പോൾ ദേവപ്രിയൻ വിട്ട ഒരു കണ്ണേറു അവളെ ഭയപ്പെടുത്തി.

കുറെനേരം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം മൗനഭംഗം ചെയ്തു ദേവപ്രിയൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—"ഭവതി എന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വന്നതുകൊണ്ടു് ഞാൻ അത്യന്തം ഭാഗ്യവാനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഭവതി എന്നെ ഭവതിയുടെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു ക്ഷണിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അതും ഞാൻ എന്റെ ഭാഗ്യാതിരേകമായിട്ടാണു് പരിഗണിയ്ക്കുന്നതു്".

അനിന്ദിത ആധിയ്ക്കു് അധീനയായിത്തീർന്നു. സന്തോഷപ്രദമല്ലാത്ത പരിതഃസ്ഥിതികളോടുകൂടിയാണു് അവൾ ആദ്യമായി അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടുമുട്ടിയതു്. പിന്നീടദ്ദേഹവുമായുള്ള പരിചയം വർദ്ധിപ്പിക്കേണമെന്നു അവൾ ആഗ്രഹിച്ചതുമില്ല. എന്നാൽ സംഗതി അവളുടെ ഭാവനകൾക്കെതിരായിത്തന്നെയാണു് പ്രവർത്തിച്ചതു്. എന്തിനധികം? അനിന്ദിത അവളുടെ നിശ്ചയത്തിനെതിരായി അദ്ദേഹത്തെ സ്നേഹിയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സൗഹൃദ് ബന്ധത്തിൽ കൂടുതലായ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തെ കണക്കാക്കണമെന്നു അവൾ കരുതിയിരുന്നില്ല. അവൾ

ക്ക ആ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തെ സ്വീകരിക്കണമെന്ന ആഗ്രഹവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഒരേ ഒരു അപരാധം ലോകജീവിതത്തിൽ ആകെ സംഭവിക്കാമെന്നു അവൾക്ക പൂർണ്ണവിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നു. മേലാൽ ആ വിധമുള്ള അവസ്ഥ തന്നെ സാധിക്കാതിരിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി അവൾ ഹൃദയത്തെ നിയന്ത്രിച്ചു. ഒരിക്കൽ അവൾ സ്വഹൃദയത്തെ യഥേഷ്ടം പ്രവർത്തിക്കുവാൻ വിട്ടുകയുണ്ടായി. അപമാനവും ദുഃഖവും അവൾക്കനുഭവിക്കുവാൻ ഇട വരികയും ചെയ്തു. ആ പരീക്ഷണത്തെ ഇനിയും ആവർത്തിക്കുവാൻ അവൾ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല.

എന്നാൽ ഇന്നത്തെ സ്ഥിതിയോ? ഞാൻ ഒരു സ്ത്രീയാണെന്നും തന്റെ പങ്കാളി ഒരു പുരുഷനാണെന്നും ഉള്ള ബോധനയെ വീണ്ടും വീണ്ടും അവൾ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥിരമായി പ്രതിഷ്ഠിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അവരുടെ സംഭാഷണത്തിൽ ആ മനസ്ഥിതി ഒരു പ്രത്യേകതയെ സൂചിപ്പിക്കാതിരുന്നില്ല. തന്റെ അഭിപ്രായം അവൾ പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞുവെങ്കിലും അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള വിചാരം അവൾക്കില്ലാതായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു! വിവിധ കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു വായിൽ വന്നതുപോലെ അവൾ ഓരോന്നു പറയുവാൻ തുടങ്ങി. എന്നാൽ ദേവപ്രിയൻ ഒരൊറ്റ വാക്കുപോലും പുറപ്പെടുവിച്ചില്ല. കുറെ നേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അനിലിതയും മൗനം ദീക്ഷിക്കാൻ തുടങ്ങി.

നിശ്ശബ്ദമായിരിക്ക എന്നുള്ളതു അത്ര എളുപ്പമായി അവൾക്ക തോന്നിയില്ല. പദ്യകൃത്തുക്കളും ഗദ്യകാരന്മാരുമെല്ലാം ഇതിനെക്കുറിച്ചു ഗൗരവമായി വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവർക്കെന്നാധികസമയം സംസാരിക്കാതിരിക്കാൻ സാധിക്കയില്ല. പെട്ടെന്നാണെങ്കിലും ദ്രുതഗതിയിൽ ദേവപ്രിയൻ സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

"എന്റെ "ലാഫ്ടർ റൂം" ഒരു ൨൫ ദിവസമായി തീരെ മുടങ്ങിക്കിടക്കുകയാണ്. ഞാൻ എന്റെ ശിഷ്യരിൽ ഒന്നിനെയും കാണുന്നതുമില്ല. അവർ ഹാജരായാൽതന്നെയും എങ്ങ

നെയാണവരെ ആഹ്ലാദിപ്പിക്കുവാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നതെന്നു ഞാനറിയുന്നില്ല. ദൈവത്തെ കരയിപ്പിക്കുന്നതിന്നു ഇന്നത്തെ അന്തരീക്ഷത്തിന്നു ധാരാളമായും കഴിയും"

"അതൊരിക്കലും അങ്ങനെ. മററുള്ളവരെ ആഹ്ലാദിപ്പിക്കുന്ന ദൈവമാണങ്ങ്. ഇതു വേഗത്തിൽ അതിൽ നിന്നു പിൻമാറുക വയ്യ. ഇതന്നോ, കടം വാങ്ങിയോ മോഷ്ടിച്ചോ എങ്ങിനെയെങ്കിലും നിങ്ങൾ അതു നിലനിറുത്തണം."

"ആരോടാണ് ഞാൻ കടം വാങ്ങേണ്ടതു? ഒരു പക്ഷേ ഭവതി വിചാരിച്ചാൽ കുറെ ധനം കടം തരുവാൻ സാധിക്കും. തീർച്ചയായും ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടട്ടയോ?"

"എന്റെ അധീനത്തിൽ അതിന്നു വകയുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ സമ്മതിപൂർവ്വം കുറെ ധനം നിങ്ങൾക്കു ഞാൻ വാഗ്ദത്തമായിരുന്നു. എന്നാൽഞാൻ സ്വാതന്ത്ര്യയല്ലെന്ന് അങ്ങയ്ക്കറിയാമല്ലൊ."

ഈ വാക്കുകൾ ദേവപ്രിയനെ ആശ്ചര്യഭരിതനാക്കിത്തീർത്തു. പൊതുജനദൃഷ്ടിക്കു തന്റെ ക്ഷാത്രചൈതന്യം കാട്ടുവാൻ അവൾക്കു സാധിച്ചിരുന്നില്ല. എന്തിനെങ്കിലും വേണ്ടി അവൾ ആ മ്ലേച്ഛനെ സ്നേഹിതനാക്കിയിരുന്നുവോ?

എന്നാൽ അനിന്ദിതയുടെ അടുത്ത മറുപടി ദേവപ്രിയനെ പൂർവ്വാധികം വിസ്മയിപ്പിച്ചു. അവൾ പെട്ടെന്നു പ്രിയനെ അഭിമുഖമാക്കിക്കൊണ്ടു "വേണ്ടാത്തതും, പലതും പറഞ്ഞിട്ടെന്താണു പ്രയോജനം. ഞാൻ നിങ്ങളോടു ചിലതു പറവാൻ വിചാരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈ സമയമെല്ലാം ഞാനതു മററു കാര്യങ്ങൾക്കടിയിൽ താഴ്ത്തിയിട്ടിരുന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളെ ഉന്നതനിലയിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, നിങ്ങളുടെ മൈത്രി എനിക്കു ഏററവും വിലമതിക്കത്തക്കതായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, എനിക്കാ സംഗതി നിങ്ങളെ അറിയിക്കേണ്ട ആവശ്യം നേരിടുകയില്ലായിരുന്നു. നിങ്ങൾ എന്നെ അഹങ്കാരിണിയോ പെണ്ണല്ലാതെ വ

ല്ലോ ആയി കരുതുകയില്ലെന്ന ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു, ഒരു പക്ഷെ ഒന്നും തന്നെ പറയാതിരിക്കയാണ് അധികം നല്ലതു്. ദുഷ്ടമായ സമുദായാചാരത്തെയും പഴമൊഴിയെയും വിചാരിക്കുമ്പോൾ എനിക്ക അസ്വാസ്ഥ്യം തോന്നാതിരിക്കുന്നതില്ല. അതിലൊന്നും തന്നെ നന്മയായിട്ട എനിക്ക തോന്നുന്നില്ല. എൻെറ ആയുഷ്കാലത്തിൽ ഒരിക്കലേക്ക മാത്രം വേണ്ടി സ്വാതന്ത്ര്യവിശ്വാസമനുസരിച്ചു പ്രവൎത്തിക്കുവാനാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു. എന്താണനുഭവമെന്ന കാണാമല്ലൊ.”

കുറച്ചുനേരത്തേക്ക് അവർ സംഭാഷണം നിൎത്തി. ഏതോ ഒരു ഭാരം ദേവപ്രിയൻെറ ഹൃദയത്തിൽ തങ്ങിനില്ക്കുന്നതായി അദ്ദേഹത്തിന തോന്നി. അനിന്ദിതയുടെ സമുദായം തനിക്ക ഏറാവും അകന്നിയമാകണമെന്നുള്ള തത്വം മറച്ചുവെക്കുന്നതിന ദേവപ്രിയൻ ഒരിക്കലും യത്നിക്കയുണ്ടായില്ല. ഈ വാസ്തവത്തെപ്പററി അനിന്ദിതയ്ക്കുണ്ടായിരുന്ന ഭാവന അജ്ഞാനാപേക്ഷമായ ഒന്നായിരുന്നു. അവൾക്കതിനെപ്പററി വെറുപ്പുണ്ടെന്നൊ, അവളുടെ മന്ദഹാസവും, മധുര വാണിയും അവൾ ഭർത്സനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നൊ ദേവപ്രിയനു തോന്നിയിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഈ കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളത എന്തായിരിക്കണം? ഇന്ന് അവളെക്കണ്ട ഉടനെ, അദ്ദേഹം അവൾ തന്നിൽനിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുപോകാൻ ശ്രമിക്കയാണെന്ന സങ്കല്പിക്കുന്നു. എന്നാൽ അതെന്തുകൊണ്ട്? ഒരു മഹാ ശക്തികൊണ്ട് താൻ സ്വയം ആകൎഷിക്കപ്പെട്ട പോയി എന്ന് അദ്ദേഹം വിചാരിക്കുന്നു. അപരിചയത്തിൻെറ ഒരു ചെറിയ അംശം അദ്ദേഹത്തെ സങ്കടാധീനനാക്കുന്നു; എന്നാൽ അവൾ ഒടുവിൽ പുറപ്പെടുവിച്ച വാക്കുകൾ അദ്ദേഹത്തെ ധീരനാക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിനോട് തനിക്ക് അതൃപ്തി തോന്നിയിട്ടുണ്ടെന്ന അവൾ പറഞ്ഞിട്ടില്ല. എന്തോ ചിലതു് മനസ്സിലാക്കുവാനാണ് അവൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്. വേഗ

പ്രിയനുമായുള്ള ബന്ധമെല്ലാം ശിഥിലീഭവിപ്പിക്കുവാൻ അവൾ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരുന്നുവെങ്കിൽ തീൎച്ചയായും അവൾക്കു ഒരു ബുദ്ധിമുട്ടായിത്തീരുമായിരുന്നില്ല.

അതുകൊണ്ടു് അവൾ പറഞ്ഞു:—"ദയവു ചെയ്തു് ഭവതിക്കു പറയുവാനുള്ളതു് പറയുക. ഗൎവ്വിഷ്ഠയായോ, പെൺജാതിയല്ലാത്തവളായോ ഞാൻ എപ്പോഴെങ്കിലും ഭവതിയെ പരിഗണിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു വാസ്തവത്തിൽ ഭവതി വിചാരിക്കയില്ലെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം. എന്റെ നിലയെക്കുറിച്ചു് ആവശ്യമില്ലാതെ വല്ലതും പറയുന്നതു ദോഷത്തിനായിട്ടേ ഇരിക്കയുള്ളു. അഥവാ കുറെ അധികം അതിനെപ്പററി എനിക്കു പറയുവാനുണ്ടായിരിക്കാം. എന്റെ മൈത്രി വിലയുള്ള ഒരു വസ്തുവായി ഗണിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ ഭവതിയുടെ മൈത്രി വാചാമഗോചരമായ ഒരു വസ്തുവായിട്ടാണു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്. അതു വ്യാഖ്യാനിക്കുവാൻ ഞാൻ ശ്രമിക്കുന്നുവെങ്കിൽ മനോഭാവത്തെ മുഴുവൻ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനു് എനിക്കു കഴിവില്ലാതെ വരും. എത്രയോ സമയം നാം അനാവശ്യമായി സംഭാഷണം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞു. ആവശ്യമുള്ള കാൎയ്യങ്ങൾ ഇതു വിധമുള്ള സമയവ്യയം കൊണ്ടു തടയപ്പെടുകയാണു് ചെയ്യുന്നതു്."

തനിക്കു പറയുവാനുള്ളതു് ഏതു വിധത്തിലാണാരംഭിക്കേണ്ടതെന്നറിയാതെ അനിവിത കുഴങ്ങി. അനന്തരം അവൾ ഉടനിങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—"ഞാൻ പറയുവാൻ ഭാവിക്കുന്നതെന്താണെന്നു അങ്ങു മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ ഊഹിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. നമ്മുടെ മൈത്രിയെപ്പററിയാണു് ഞാൻ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതു്. സഹോദരൻ [illegible] അങ്ങയുടെ ഒരു ചങ്ങാതിയായിരുന്നുവെങ്കിൽ അയാൾക്കനുവദിച്ചുകൊടുത്തിട്ടുള്ളതുപോലെ ഒരു യഥാൎത്ഥമിത്രത്തിന്റെ അവകാശങ്ങൾ അങ്ങു് എനിക്കും നൽകുമോ? നിങ്ങളുടെ [illegible] വിചാരാഭിപ്രായങ്ങളും കണ്ണീരാൽ കലൎന്ന കരമായ പ്ര

സംഗതങ്ങളും കേൾപ്പാനല്ലാതെ മറ്റൊന്നിനും ഞങ്ങൾ തക്കവരല്ലേ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അവയൊന്നും കൂടാതെ എനിക്കു ചെയ്യാൻ കഴിയും."

"ഭവതി എന്നോടാവശ്യപ്പെടുന്നതിനു എത്രയോ മുമ്പേ തന്നെ, മറ്റാരും സ്വന്തമായി നൽകുന്ന സൽക്കാരം ഞാൻ ഭവതിയ്ക്കു നൽകിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു" അനന്തരം ദേവപ്രിയൻ ഇങ്ങിനെ പ്രസ്താവം ചെയ്തു:

"ഞാൻ നിന്നെ വിശ്വസിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മൈത്രിയേക്കാൾ വലുതായ ഒന്നിനെ സമ്പാദിക്കാനായി അതിപ്രയത്നം ചെയ്യുകയാണ് അല്ലേ? എനിക്കതു മനസ്സിലായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു!"

"[illegible] എനിക്ക തോന്നുന്നില്ല. ഞാൻ [illegible] ഇങ്ങനെ [illegible]"

ദേവപ്രിയൻ അതു കേട്ടു ഉടനെ [illegible] പുഞ്ചിരിയിട്ടു: —

"ഭവതി [illegible] ഒരിക്കലും ഞാൻ മറന്നിട്ടില്ല. [illegible] മറ്റുപ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുമായിരുന്നില്ലല്ലോ."

[illegible] പറഞ്ഞു: — "ഞാൻ അങ്ങയ്ക്കു [illegible]. ഈ വക കാര്യങ്ങളെ പറ്റി പറഞ്ഞു സമയം കളയുന്നതു എന്താണാവശ്യം? ഞാൻ ഒരു സ്ത്രീ ആണെങ്കിലും എന്നോടു [illegible] എൻറെ [illegible] അങ്ങയ്ക്ക് എൻറെ [illegible] സംരക്ഷണം ചെയ്യാൻ [illegible]ില്ല. [illegible]നോടു നിങ്ങൾ എന്തെല്ലാം പറയുമോ അതെല്ലാം എന്നോടും നിങ്ങൾക്കു പറയാം. [illegible] ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നില്ലെന്നു ഇതാ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. വിളിന്ന ഞാ

തിയിലുള്ള രണ്ടു പേർ മിത്രങ്ങളായിരിക്ക എന്നുള്ളതു് യശസ്സിന നന്നല്ല. ഒരു തരത്തിലുമുള്ള ബന്ധം ആവശ്യമുണ്ടാകുന്നതാണോ? ഒരു പുരുഷനും സ്ത്രീയും തമ്മിലുള്ള മൈത്രിക്ക അർത്ഥം കല്പിക്ക മാത്രമാണ് നമ്മളെല്ലാം ചെയ്യുന്നതു്. നിരവധി ദോഷങ്ങൾക്കും ക്ലേശങ്ങൾക്കും അതു് കാരണഭൂതമായിരിക്കുന്നു.”

മനുഷ്യർ സാധാരണയായി സംസാരിക്കുവാനാരംഭിച്ചാൽ പറയേണ്ടതിൽ എത്രയോ അധികം പറഞ്ഞു തീർക്കേണ്ടതായിട്ടാണ് വരുന്നതു്. അനിന്ദിതയുടെ അഭ്യന്തര വിചാരങ്ങൾ അറിയുവാൻ ദേവപ്രിയനു സാധിച്ചു. അദ്ദേഹം അവൾ പറഞ്ഞതിനോടെല്ലാം യോജിക്കയുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ എന്തെങ്കിലും അഭിപ്രായത്തെക്കാൾ അദ്ദേഹവുമായി അവൾ സ്വധം ആകുന്നു നില്ക്കുന്നതു കൊണ്ടു് എതിർത്തു പറയുന്നതിൽ നിന്നു അദ്ദേഹം പിൻമാറി.

അനിന്ദിതയുടെ സംഭാഷണം അവസാനിച്ചപ്പോൾ പുഞ്ചിരിയോടു കൂടി ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ നിങ്ങളുടെ തീരുമാനങ്ങളെ സമ്മതിക്കുന്നു. എനിക്കും ഒരു പേരുണ്ടെന്നു ഭവതി അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കുമോ? ഭവതിക്കുപയോഗിക്കാൻ സാധിക്കയില്ലേ?”

“ഇല്ല, തീർച്ചയായും കഴികയില്ല. എല്ലാംകൊണ്ടും എന്നേക്കാൾ അതു് ശ്രേഷ്ഠനാണ്. ഞാൻ അങ്ങയെ പേർ വിളിക്കുന്നപക്ഷം അതു വല്ലാത്ത ഒന്നായിരിക്കും.” ഇതായിരുന്നു അനിന്ദിയുടെ മറുപടി.

“അതൊരു തെററുതന്നെയാണ്. എന്നാൽ ഭവതിയുടെ ഇഷ്ടംപോലെ ആയിക്കൊള്ളുക. പിന്നീട് എന്നെ പഴിച്ചുകയോ ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിമതിയെ ചവിട്ടിത്താഴ്ത്തിയെന്നു പരാതി പറകയോ മാത്രം അരുതു്. തെററിദ്ധാരണയ്ക്കു് ഇടം കൊടുക്കാതെ ഉള്ള കാര്യം തുറന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു ഞാൻ വളരെ നന്ദി പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. സ്നേഹിതന്മാർ ഒരിക്കലും അന്യോ

ന്നും അത്യധികം സദാ ഇണങ്ങി വാഴുകയില്ലെന്ന ഭവതിയ്ക്കറിയാമല്ലോ. അതുകൊണ്ട് ഈ സമയം മുതൽ വാക്കുകളാൽ വിവരിക്കുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കാത്തതായിരുന്നാൽപോലും എന്റെ കൃതജ്ഞതയെ ഭവതി സ്വീകരിക്കുക."

"എന്നാൽ ഞാനെപ്പോഴാണതു ചെയ്തതു്? നിങ്ങളിൽനിന്ന് കൃതജ്ഞതയ്ക്കു ഞാനർഹയാണെന്നു എങ്ങിനെ എനിയ്ക്കറിയാൻ സാധിക്കും?" എന്ന അനിന്ദിത മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു.

ദേവപ്രിയന്റെ നയനങ്ങൾ പ്രകാശമാനങ്ങളായി "അപ്പോൾ മുതൽ ഞാൻ ഭവതിയ്ക്കും ഭവതിയുടെ സൃഷ്ടികർത്താവിനും കൃതജ്ഞത പ്രദർശിപ്പിക്കുവാൻ അർഹനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു."

അനിന്ദിത മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. പെട്ടെന്ന അവൾ എഴുന്നേററു "മഴ വരുന്നുണ്ടോ എന്നു സംശയിക്കുന്നു." എന്നു പറഞ്ഞു.

"ശരിതന്നെ ഭവതി ഇപ്പോൾ ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക തന്നെ" ദേവപ്രിയൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അവളുമായി വേഗത്തിൽ വേർപിരിഞ്ഞു. അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം ഇടിച്ചു. അനിന്ദിതയോടു കുറെക്കൂടി അടുപ്പമുണ്ടാകണമെന്നാണു് പ്രിയൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതു്. അതു 'അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചിട്ടുമുണ്ടു. പക്ഷെ അദ്ദേഹം ആഗ്രഹിച്ച നിലയിൽ അല്ലെന്നു മാത്രം. അദ്ദേഹം നിർമ്മിച്ചിരുന്ന ഗന്ധർവ്വ ഹർമ്മ്യങ്ങളെല്ലാം ഒന്നോടെ ഇടിഞ്ഞു-പൊളിഞ്ഞു അധഃപതിച്ചു.

അനിന്ദിത വിവരിച്ചു പറയത്തക്ക നിലയിലല്ലാത്ത ഒരു സൗഹാർദ്ദബന്ധം ഒരു പുരുഷനും സ്ത്രീയ്ക്കും തമ്മിൽ ഉണ്ടാകുവാൻ വിഷമമൊന്നും ഇല്ല. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തലച്ചോറു സമ്മതിച്ചതെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം നിഷേധിച്ചു.

അദ്ധ്യായം 10.

"[illegible]
[illegible]
[illegible]"
"[illegible]
[illegible]"
"[illegible]"

വളരെ കാലം കൽക്കത്താനഗരം വിട്ടു എങ്ങോ താമസിച്ചിരുന്ന ഒരുവൻ വീണ്ടും ആ പട്ടണം സന്ദർശിച്ചു വരുന്നതായാൽ ഉണ്ടാകുന്ന സന്തോഷം [illegible] പ്രത്യക്ഷത്തിൽ [illegible] താണെന്നുള്ളതു [illegible] ഒരു [illegible] പ്രധാനനിരത്തുകളും [illegible] വീഥികളും [illegible] കാണാൻ [illegible] [illegible] നാലഞ്ചു നാൾ കഴിഞ്ഞാൽ കാണേണ്ടതു [illegible] [illegible] പകരം [illegible] കൊണ്ടാണ് [illegible] വന്നിട്ടുള്ള [illegible] കാലത്തു [illegible] [illegible] കഴിഞ്ഞു.

[illegible] എന്തുപ്പറ്റം [illegible] [illegible] ചിന്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. എന്നാൽ [illegible] സഹോദരി [illegible] തുടങ്ങിയിരുന്നു. [illegible] ഒരാഴ്ചയിലധികം താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതെങ്കിൽ [illegible] എന്ന് സമീരനു മനസ്സിലായില്ല. [illegible] എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടോ? സമാജമുണ്ടോ? സിനിമയുണ്ടോ, ഒരു സർക്കസോ [illegible]

യുണ്ടോ? യാതൊന്നുമില്ല. അവിടത്തുകാർ ഫുററ്ബോളെന്നോ ഹാക്കിയെന്നോ കേൾക്കകപോലും ചെയ്തിട്ടില്ല. വിദ്യാഭ്യാസവും പരിഷ്കാരവും സിദ്ധിച്ചു വരുന്ന ഈ വിധമുള്ള ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ എങ്ങിനെയാണ് കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ സാധിക്കുക ?

അനിശ്ചിത നാട്ടിൽപുറത്തു നിന്നു തിരിച്ചെത്തിയ ഉടൻ ഒരു സംസാരമാണ് അവൎക്കു കേൾപ്പാൻ ഇടയായതു്. സമീരൻ പറയുന്നു;—"എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട യുവതി, ഞാൻ നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഒരു കണ്ണട വാങ്ങുവാൻ പോകയാണ്. ഒരു മാസകാലം മയവുചെയ്തു അതു ധരിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതത്യാവശ്യമാണ്. അല്ലാത്ത പക്ഷം നാട്ടിൽ നിന്നു ലഭിച്ച ദോഷത്തിനു ശമനമുണ്ടാകുന്നതല്ല."

സുഷമയും സമീരനെ പിന്തുടൎന്നു ഇങ്ങിനെ ചോദിപ്പാൻ തുടങ്ങി:—"എന്താണ് ദീദീ അവിടെ കാണുവാനുള്ളതു്? വാസ്തവത്തിൽ എനിക്കു വലിയ അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. ഒരിക്കൽ ഞാൻ പിതാവൊന്നിച്ച് അവിടെ പോകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ മൂന്നുദിവസത്തിലധികം അവിടെ താമസിക്കുവാൻ എനിക്കു മനസ്സുവന്നില്ല. സൃഷ്ടികൎത്താവു പടുവങ്കന്മാരെയെല്ലാം അവിടെയാണ് ഒന്നിച്ചു കൂട്ടിയിരിക്കുന്നതു്. എന്റെ നേരെ ഒട്ടുകണ്ണിട്ടുനോക്കലും അമ്മായിയുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന് "എന്താണമ്മേ, ഈ പെൺകുട്ടിയ്ക്കു പ്രായപൂൎത്തിവന്നുകഴിഞ്ഞിട്ടും കല്യാണം കഴിക്കാത്തതു്"?" എന്നിങ്ങനെ കണ്ഠക്ഷോഭം ചെയ്യലുമല്ലാതെ അവൎക്കു അവിടെ ഒരു പണിയും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇതു മൂന്നുകൊല്ലം മുമ്പാണ് കേട്ടോ. അന്ന് എനിക്കു വലിയ പ്രായമൊന്നും ആയിട്ടില്ല."

ഇതു കേട്ട് മറുവടിപറഞ്ഞതു് സമീരനായിരുന്നു:—

"സുഷമേ, സുഷമ അന്നു തടിച്ചുകൊഴുത്തിരുന്ന കാലത്തെ മറന്നുപോയിരുന്നിരിക്കാം. അല്ലാതെ അവർ മറെറാന്നും ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടായിരിക്കയില്ല അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്. ജനങ്ങൾക്കു സു

ഷമയുടെ ശരിയായ വയസ്സു എങ്ങിനെയാണറിയുവാൻ കഴിയുക? എന്നെ ഇവിടെ സുഷമ വിളിക്കുന്നതു് മാമാ എന്നല്ലെ! സുഷമയ്ക്കു പതിനേഴുവയസ്സു പ്രായമായിരിക്കണമെന്നാണു് അവരുടെ ഉദ്ദേശം. എനിക്കാണെങ്കിൽ ഒരു പതിനാറുവയസ്സു അവർ കാണും."

അവരുടെ ശ്രദ്ധ മറെറാരുവഴിക്കു തിരിഞ്ഞു. അതിന്റെ കാരണം അനിൻദിതയായിരുന്നു; സമീരനും സുഷമയും അവരുടെ അന്യോന്യസ്ഥിതിയെപ്പററി ശക്തിയായ വാദപ്രതിവാദം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വരൂപ അനിൻദിതയുടെ അരികിൽ ചെന്നിരുന്നു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ദിദീ, വാസ്തവത്തിൽ കൽക്കത്ത എനിക്കു ഭയങ്കരമായിട്ടാണു് തോന്നുന്നതു്. ഡാർജിലിങ്ങിനുശേഷം ഞാൻ എത്രയും മനോഹരമായ ഫേർണസ്സും മോസ്സും പിരിച്ചു ശേഖരിച്ചിട്ടുണ്ടു. അതിൽ കൂടുതൽ എനിക്കു സാധിക്കുമായിരുന്നു: പക്ഷെ സമീരനു് ഒന്നു സഹായിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല."

"അത്രയെങ്കിലും ചെയ്തുതന്നല്ലൊ ഭാഗ്യമെന്നു കരുതിക്കൊള്ളുക. ഒരു സഹോദരിയുടെ നാട്യസാന്നിധ്യത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല ഞാൻ ഡാർജിലിങ്ങിനുപോയതു്."

ഒരു വാഗ്വാദത്തിലൊന്നും ബീജു കറച്ചെല്ലുങ്കിലും സമയം വ്യയം ചെയ്തില്ല. അനിൻദിത കൽക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങിയപ്പോ കൊണ്ടുവന്ന മാമ്പഴത്തെപ്പററിയായിരുന്നു അവൻ ഗാഢമായി ആലോചിച്ചതു്. പഴങ്ങളുടെ ചാറിലുള്ള രുചി ബീജു സ്വയം അനുഭവിച്ചതിനുശേഷം സമീരന്റെ കുപ്പായക്കീശയിലുള്ള ചിത്രപടം കിട്ടുന്നതിനു് കൊതി കാണിപ്പാൻ തുടങ്ങി. മാമ്പഴച്ചാറിൽ കുറെ സഹോദരനു നൽകിക്കൊണ്ടു നയജ്ഞനായ ബാലൻ ചിത്രപടം കയ്ക്കലാക്കി. സമീരൻ ബീജുവിനു ഒരു കളിപ്പെട്ടി നൽകിക്കൊണ്ടു, "ഞാനെന്താണു് ചെയ്യുക. നോക്കു! ബീജു എന്റെ പഞ്ചാബിടൈഗർ നശിപ്പിച്ചു കളഞ്ഞിരിക്കുന്നു."

എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ട് സുഷമയാകട്ടെ ഈ വിധം ഉചിതമായ ഒരു മറുപടി നൽകി:—"അവൻ അതു ശരിയാക്കയാണ് ചെയ്തതു്. ബീജ്ജു, പോരിക. നിനക്കു ഞാൻ ബിസ്കററു തരാം. കേട്ടോ!"

വെക്കേഷനുശേഷം സ്കൂളുകളും കോളേജുകളും തുറക്കപ്പെട്ടു. അതുകൊണ്ടു അവൾക്കു ശ്രേ നിവൃത്തി മററുജോലികൾ ഒരുങ്ങേണ്ടതായി വന്നു. ഒരു മണിക്കൂറിനകം ആ ഗൃഹം നിശ്ശബ്ദമായി. അനിന്ദിത ഒരു പായ വിരിച്ച് കട്ടിൽ ഒരു പുസ്തകവുമായി കിടപ്പായി. പുസ്തകത്തിലുള്ള ഓരോ ഏടുകളും മറിച്ചു നോക്കുമ്പോഴും അതിൽ പതിഞ്ഞ അക്ഷരങ്ങൾക്കു പകരം അവൾ കണ്ടതു തക്ഷശിലയിലെ ഉദ്യാനങ്ങളുടേയും വെള്ളം നിറഞ്ഞ വയലുകളുടേയും ചിത്രമായിരുന്നു. മനുഷ്യജീവികളും അതിൽ നിന്നു ഒഴിവാക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. അവളുടെ ചങ്ങാതിയുടെ മുഖവും, തീക്ഷ്ണ വീക്ഷണങ്ങളും ആ ചാതുര്യോചിതങ്ങളായ വാക്കുകളും അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ശക്തിയായി പതിയുവാൻ തുടങ്ങി.

ഉൾനാട്ടിലെ സ്റ്റേഷനിൽവെച്ചാണ് അദ്ദേഹം അവളെ കാണുകയുണ്ടായതു്. പക്ഷെ അവർക്കവിടെവെച്ച് അധികം സംസാരിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

പ്ലാററുഫാറത്തിൽനിന്നു വണ്ടി ഇളകിയപ്പോൾ അവളുടെ ഹൃദയഭാരവും ചലിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പച്ചനിറഞ്ഞു മനോഹരങ്ങളായി തോന്നുന്ന ദൃശ്യങ്ങളെ ഓരോന്നോരോന്നായി പിന്നാക്കിക്കൊണ്ടു വണ്ടി പായുമ്പോൾ ജാലകത്തിൽക്കൂടി ആ ഭംഗി കണ്ടാനന്ദിക്കുവാനുള്ള ആഗ്രഹം അനിന്ദിതയ്ക്കുണ്ടായില്ല. മനസ്സിന്റെ ഭാരം ചലനത്തെ മാററുവാൻ അവൾക്കു സാധിക്കാതെ വന്നു. ഒരു സുഹൃത്തിന്റെ വിയോഗം കൊണ്ടുള്ള ദുഃഖം അനുഭവിച്ചു തീരും എന്നു അവൾ സ്വയം സ

മാധാനിപ്പാനുറച്ചു. ദൈവപ്രിയന്നും ഒരു വേർപാടു ഏററവും ഗൗരവമായിത്തോന്നി.

ആപല്ക്കരങ്ങളായ ഈദൃശവിചാരങ്ങളിൽ നിന്നു ഹൃദയത്തെ സ്വതന്ത്രമാക്കണമെന്നുദ്ദേശിച്ച് അനിന്ദിത തന്റെ ശ്രദ്ധ മുഴുവനും "ഡോറിയൻഗ്രേ"യിലേക്കു പതിച്ചു. എന്നാൽ പുസ്തകം അതിവേഗത്തിൽ അവളുടെ കൈപ്പാട്ടിൽ നിന്നു കുതിച്ചുചാടുകയും ഒരു സന്ദർഭം നോക്കിയിട്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു നിദ്രാദേവി അവളെ ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്കയും ചെയ്തു.

സന്ധ്യയാകുന്നതിനു ഏതാനും നാഴിക മുമ്പായി കോളേജിൽ നിന്നും സ്കൂളിൽ നിന്നും വിദ്യാർത്ഥികൾ ഗൃഹത്തിലെത്തി, അവിടെ ഉറങ്ങിക്കിടന്നവരെയെല്ലാം വിളിച്ചുണർത്തി. കണക്കുശാസ്ത്ര പ്രൊഫസർ അന്നു ക്ലാസ്സിൽ പറഞ്ഞ നേരമ്പോക്കു സുഷമ അത്യാസക്തിയോടുകൂടി അവരോടു വിവരിച്ചുപറഞ്ഞു. സമീരന്റെ മുഖം ഇതുകേട്ട് താനേ ചുളിഞ്ഞു. പക്ഷെ സുഷമ പറഞ്ഞു തീർക്കാനുള്ളതു കഴിച്ചുകൊള്ളട്ടെ എന്നു കരുതി അയാൾ മൗനംഭജിച്ചു. എന്നിട്ടുപോലും സ്വരൂപ അയാളെ ഉന്തിത്തള്ളിപ്പുറത്താക്കി.

കാപ്പിക്കു ശേഷം ആ മൂന്നു സഹോദരിമാരും കൂടി സായന്തന മാരുത സ്പർശം ഏല്ക്കുന്നതിനായി മാളികയിൽ ചെന്ന് ഒന്നിച്ചുകൂടി. സമീരൻ ഫുട്ബോൾ മൈതാനത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ബിജു തന്റെ ചെറിയ വാഹനവും കയ്യിലാക്കി ഭൃത്യനൊന്നിച്ചു ലാത്തുവാനിറങ്ങി. സുശോഭന ഭർത്താവാകുന്ന സുഹൃത്തിനാൽ വിളിക്കപ്പെട്ടവളായിട്ട് ആഫീസ് മുറിയിലേക്കും പ്രവേശിച്ചു.

അനിന്ദിതയുടെ ദിവസങ്ങൾ ഓരോന്നോരോന്നായി പൊഴിഞ്ഞു. കുറച്ചു ജോലി; സ്വല്പം സംസാരം; കുറഞ്ഞൊന്നു വായന എന്നിങ്ങിനെ അവൾ ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. കഴിഞ്ഞ

കാൎയ്യങ്ങളേ ഗാഢമായി ഓൎത്തും ശാന്തമായും അവരം കാലം പോക്കി.

"ഹാ! നാലഞ്ചുമാസങ്ങൾ എത്ര ക്ഷണത്തിൽ പോയ്ക്കഴിഞ്ഞു." എന്നിങ്ങിനെ അവരം തന്നത്താൻ ഇടക്കിടക്ക പറയുക പതിവായിരുന്നു.

ദേവപ്രിയൻ കൂടക്കൂടെ സമീരന്ന എഴുതയക്കാറുള്ളതുകൊണ്ട് തക്ഷൎത്താലയിലെ വിവരങ്ങളെല്ലാം അനിന്ദിതയ്ക്കു അറിയുവാൻ സാധിച്ചു. സമീരന്ന ആദ്യത്തെ എഴുത്തു കിട്ടിയ ദിവസം ആയാൾ ആ എഴുത്തുംകൊണ്ടു അനിന്ദിതയുടെ അടുക്കൽ വന്നു ഇങ്ങിനെ ശഠിച്ചു. "ദിദീ ഇങ്ങോട്ടു നോക്കു, ദേവപ്രിയബാബുവിന്നു എന്നെപ്പററി അറിയുവാൻ എന്തൊരക്ഷമ. അതുകൊണ്ടാണ് ആയാൾ എനിക്കെഴുതിയിരിക്കുന്നതു?"

അനിന്ദിതക്ക ഇതു അത്ര രസമായില്ല. എന്തുകൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹം അവൾക്ക നേരിട്ടു എഴുതാഞ്ഞതു? ഒരു സുഹൃത്തിന്റെ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്നവൾ സൎവ്വാധികാരങ്ങളും കൊടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. പിന്നെ എന്താണു അവൾക്ക കത്തെഴുതുവാൻ പ്രതിബന്ധം? എന്നാൽ കുറെ ദിവസങ്ങൾക്കശേഷം അവളുടെ കോപത്തിന്നു ശമനമുണ്ടായി. അവളിങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു. "പക്ഷെ ഇതു ഉത്തമമായി. ഞാൻ ആരോടും ദേവപ്രിയറായിയെപ്പററിയുള്ള കഥ പറഞ്ഞിട്ടില്ല".

എന്നാൽ മൂന്നാമൻ വഴിയായിട്ടുള്ള എഴുത്തുകുത്തു അധികകാലം നിലനിന്നില്ല. "ഈശ്വര! ഞാൻ എന്റെ ഒന്നാന്തരം എഴുത്തു കടലാസ്സുകൾ എന്തിനാണ് അയാൾക്ക വേണ്ടി ചിലവു ചെയ്യുന്നതു്? അയാളുടെ 'ലാഫിംഗ് ഗ്യാസ് ഫാക്റ്ററി'യെപ്പററി എനിക്കൊന്നും അറിയേണ്ടതില്ല. അതിന്റെ പ്രയോജനം ലോകത്തിലെ പടുവങ്കന്മാൎക്കല്ലേയുള്ളു. ദിദീ, ദിദിയുടെ പഴയ ബുഡോന്നു നേരിട്ടുതന്നെ എഴുതിക്കൊള്ളുക. എന്നെക്കൊണ്ട് അയാൾക്ക കത്തെഴുതുവാനാവില്ല. ഞാൻ ദിദി

യ്ക്കു വേണ്ടി എത്ര നാളാണ് കത്തെഴുതുക. ഇനി എനിക്കതു സാധിക്കയില്ല.” സമീരന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടു അനിന്ദിത ആയാളെ ശകാരിച്ചു. എന്നാൽ സമീരനുമായി പിണങ്ങുന്ന പക്ഷം ദേവപ്രിയനെപ്പററിയുള്ള കൂടുതൽ വിവരങ്ങൾ അറിയുവാൻ അവൾക്കു സാധിക്കാതെ വരും. അതുകൊണ്ടു സമീരന്റെ പ്രവൃത്തിക്കു തക്ക ശിക്ഷ കൊടുപ്പാൻ അവൾ ഭയപ്പെട്ടു. ആദ്യമായി ഒരു ചങ്ങാതിപ്പെണ്ണിനു എഴുത്തു എഴുതുവാൻ എളുപ്പം സാധിക്കും. എന്നാൽ സ്ത്രീ പുരുഷ വ്യത്യാസത്തെ പററി പലതും സംസാരിക്കാൻ ഇട വന്നിട്ടുള്ളതു കൊണ്ടു ദേവപ്രിയൻ ഒരു പുരുഷനാണെന്നുള്ള കാര്യം അവൾക്കു ഓർമ്മ വന്നു. ഈ കാരണത്താൽ അവർ അന്യോന്യം മൗനം കയ്ക്കൊണ്ടു. ഇതിൽ നിന്ന് അവ്യവസ്ഥയായി അവൾക്കു വിരമിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന പക്ഷം അഹങ്കരിക്കുവാനുള്ള മാർഗ്ഗം തുറക്കപ്പെടും. എന്നാൽ തന്റെ സ്വഹൃത്തിൽ നിന്നു പരിപൂർണ്ണമായ ഈ വ്യത്യാസം മറക്കുവാൻ സാധിക്കാതിരിക്കുന്നതു അവൾക്കു സങ്കടത്തിനു കാരണമായി തീർന്നില്ല. അവളുടെ ഹൃദയം കല്ലാക്കിത്തീർക്കാമോ എന്ന് അവൾ പരീക്ഷിച്ചിരുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള അവസ്ഥ മനസ്സിനു സിദ്ധിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ മാനുഷികവികാരങ്ങളേയും സന്തോഷങ്ങളേയും ജയിക്കുവാൻ കഴിയുമല്ലോ. മറെറാരുവന്റെ ഹൃദയത്തെ എപ്പോഴെങ്കിലും ആകർഷിക്കേണ്ട ഭാരം തനിക്കുണ്ടെന്നു അവൾ കണ്ടാൽ ദീർഘനിശ്വാസംകൊണ്ടു അതിനെ അനുകൂലിക്കുവാൻ അവൾക്കു കഴിയുന്നതല്ല.

ഒരു വൈകുന്നേരം അവർ ഒരു സദ്യ കഴിഞ്ഞു മടങ്ങി വന്നു ഒന്നിച്ചുകൂടി വിനോദിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കവേ, ഭൃത്യൻ അവിടെ എത്തി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. “ഒരു മാന്യൻ വിളിക്കയുണ്ടായി. അപ്പോൾ നിങ്ങളെല്ലാവരും പുറത്തുപോയിരിക്കയായിരുന്നു.”

സ്വരൂപ അവളുടെ ആഭരണങ്ങൾ അഴിച്ചു വെയ്ക്കുകയായിരുന്നു. അവൾ ഉടൻ ആ തിരസ്കരണിയുടെ അരികിലേക്കു വന്നു, "ആരായിരുന്നു അതു്? നീ അറിയുമോ?" എന്നു ചോദിച്ചു. ഭൃത്യൻ ഇങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞു. "ഇല്ല കൊച്ചമ്മേ, ഞാൻ ഇതിനുമുമ്പൊരിക്കലും അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടിട്ടില്ല. വളരെ പൊക്കമുള്ള ഒരു ശക്തിമാനാണു് അദ്ദേഹം. അദ്ദേഹം വിസിററിങ്ങ്കാർഡു തന്നിട്ടുണ്ടു."

ഭൃത്യൻ അതെടുത്തുകൊണ്ടുവരാനായി പോയി. സ്വരൂപ അവളുടെ ശ്രദ്ധയെ വസ്ത്രാഭരണങ്ങളിലേക്കു പതിച്ചു.

ദേവപ്രിയനല്ലാതെ മററാരുമായിരിക്കയില്ല വന്നതെന്നു അനിശ്ചിത തീർച്ചപ്പെടുത്തി. മറെറാരു ദിവസവും ഇങ്ങോട്ടു വരുവാൻ അദ്ദേഹം കണ്ടില്ലെന്നു വരുമോ? എന്നു അവൾ വിചാരിച്ചു. ഇതാ കാഡെന്നുപറഞ്ഞു് ഒരു കഷണം കടലാസ്സും കയ്യിൽ വച്ചുകൊണ്ടു ഭൃത്യനായ ധ്രുവൻ നില്പായി.

അനിശ്ചിത കാഡ് അവനോടു വാങ്ങി. "ആരുടെയാണു് അതു്" എന്നു സ്വരൂപ ദീദിയോടു ചോദിച്ചു.

കടലാസ്സുഖണ്ഡത്തിൽ നോക്കിക്കൊണ്ടു "മിസ്റ്റർ ദേവപ്രിയറായി"യുടെ എന്നു അവൾ മറുപടി പറഞ്ഞു. പെട്ടെന്നു ഉറക്കാവിട്ടു് ഡ്രസ്സിംഗ്റൂമിലേക്കു സ്വരൂപ പ്രവേശിച്ചു.

"എന്തു നിർഭാഗ്യമാണെന്നു നോക്കണേ. ഞങ്ങൾ അടുത്തുള്ള സമയത്തൊരിക്കൽ അദ്ദേഹത്തിനു വരാൻ പാടുണ്ടായിരുന്നില്ലേ? എനിക്കദ്ദേഹത്തെ കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടു" എന്നു സ്വരൂപ പറഞ്ഞു.

ഈ സമയത്തെല്ലാം സുഷമ മാതാവിന്റെ മുറിയിൽനിന്നു പോയി ബീജുവായി കലഹിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. സ്വരൂപ പറഞ്ഞ ഒടുവിലത്തെ വാക്കുകൾ കേട്ടുകൊണ്ടു് സുഷമ അവിടെ പ്രത്യക്ഷയായി.

"ആരാണെന്നു് മിമീ, ആരെയാണ് കാണ്മാൻ കൊതിക്കുന്നതു്?" ഇതായിരുന്നു സുഷമയുടെ അത്യാസക്തിയോടുകൂടിയ ചോദ്യം.

"സമീരനും മിമിയും കൂടി രാവും പകലും ആരെപ്പററി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ ആ ദേവപ്രിയ ബാബുവാണതു്. നാം പുറത്തു പോയിരുന്നപ്പോളാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുറപ്പാടു്. വിസിററിംഗ്കാഡ് ഇവിടെ കൊടുത്തിട്ടാണദ്ദേഹം പോയതു്. കുറേനേരം അദ്ദേഹം കാത്തിരിക്കയെന്നു സുഷമക്കറിഞ്ഞുകൂടെ?"

"കാഡ് എവിടെയാണ്? ഒന്നു കാണാമല്ലോ" എന്നു സുഷമ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ആ കല്ലോസ്സു കഷണം അവിടെയെങ്ങും കാണപ്പെട്ടില്ല. സമീരനും, സുഷമയും, സുരുചിയും ദേവപ്രിയനെപ്പററിത്തന്നെ ഇടവിടാതെ ഉറങ്ങാൻ പോകുന്നതുവരെ, സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അനിന്ദിത അതിൽ അധികം പങ്കു കൊള്ളുകയുണ്ടായില്ല. അതുകൊണ്ടു സമീരൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"മിമി, സങ്കടകരമായ നിരാശയിൽ പെട്ടിരിക്കയാണ്. അയാളുടെ മേൾവിലാസം അറിയാൻ കഴിയാഞ്ഞതു് വലിയ നിർഭാഗ്യമായിപ്പോയി. അയാളെ അന്വേഷിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരാമായിരുന്നില്ലെ?"

കുറേനേരം പിന്നെയും കഴിഞ്ഞു. വൈകുന്നേരമായ ഉടൻ അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം ചങ്ങാതിയുടെ വരവിനെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രതീക്ഷകൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. സഹോദരിമാർ മേൽകഴുകി വസ്ത്രധാരണം ചെയ്യുന്നതിന്നുമുമ്പായിത്തന്നെ അനിന്ദിത അവളുടെ ഗൃഹജോലിയും സ്വജോലിയും എല്ലാം തീർത്തു. സഹോദരിമാർ നിർദ്ദയമായി അവളെ അസഹ്യപ്പെടുത്താൻ തുടങ്ങി. എന്നിട്ടും അനിന്ദിതയ്ക്കു ഒരു കുലുക്കവും ഉണ്ടായില്ല.

ഒരു ദിവസം രാവിലെ സമീരൻ കാളേജിൽ നിന്നു വന്നു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— "ഞാൻ പിച്ചൂർ പാലസ്സിലേക്കു പോക

യാണ്". സ്ത്രീകളേ! നിങ്ങളാരെങ്കിലും വരുന്നുണ്ടോ? അങ്ങാടിയിൽനിന്ന നിങ്ങൾക്ക വല്ലതും വാങ്ങേണ്ടതുണ്ടോ"

"ഞങ്ങളും വരുന്നുണ്ടെ"ന്ന സുഷമയും സ്വരൂപയും ഒരെ നിമിഷത്തിൽ അഭിപ്രായം പുറപ്പെടുവിച്ചു കഴിഞ്ഞു.

കുറെ നേരത്തെ ശണ്ഠയ്ക്കും വാഗ്വാദത്തിനും ശേഷം ആ പെൺകുട്ടികൾ പുതിയ വസ്ത്രം ധരിക്കുവാൻ അറയിലേക്ക പ്രവേശിച്ചു. "മിമി തീർച്ചയായും പോകുകയില്ലെന്ന തന്നെയാണോ വച്ചിരിക്കുന്നത്? ആത്മസുഹൃത്തിനെ കാണ്മാൻ കൊതിക്കുന്ന മിമിയുടെ നയനങ്ങൾ ചാർലിചാപ്ലിയിന്റെ നൃത്തത്തെ അഭിനന്ദിക്കുന്നതല്ല." എന്ന സുഷമ് പറഞ്ഞു.

"ഗുരുത്വമില്ലാത്തോളെ മിണ്ടാതിരിയ്ക്കൂ". ഇപ്പോൾ എന്റെ പ്രതീക്ഷയെല്ലാം ബീജുവിന്റെ നേരംപോക്ക കേൾപ്പാനാണ്." എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അനിമിത മററു സഹോദരിമാരെക്കാൾ വളരെ മുമ്പു തന്നെ വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തു.

പിച്ചർ പാലസ്സിൽ പ്രദർശനം ആരംഭിക്കുന്ന സമയമായതോടുകൂടി അവർ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. "നാം കൃത്യസമയത്താണെത്തിയത്. രണ്ടു മിനിട്ടേ ഇനി താമസമുള്ളു. ഞാൻ ടിക്കററുകൾ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു വരുന്നതുവരെ ഇവിടത്തന്നെ ഇരിക്കിൻ" എന്ന ദ്രുതഗതിയിൽ ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു സമീരൻ വണ്ടിയിൽനിന്നിറങ്ങി.

അയാൾ നേരെപോയി ജനബാഹുല്യത്തിനിടയിൽക്കൂടെ ടിക്കററുവാങ്ങി കൊണ്ടുവന്നു. ഉടനെ അവരെല്ലാം ഹാളിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഹാളിന്റെ കവാടങ്ങൾ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു; വിളക്കുകൾ കെടുത്തി.

'ക്ല്യാവെട്രിസ്" കഥ പ്രദർശിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. സുഷമ ഈ ചരിത്രം ഒരിക്കൽ വായിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. സ്വരൂപ ചോദ്യങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിക്കാൻ തുടങ്ങി. അവരുടെ സംസാരം മററുള്ളവരുടെ കർണ്ണങ്ങൾക്ക അസഹ്യമായിത്തീൎന്നു. അവരുടെ ശ്രദ്ധ,

കഥ കാണുന്നതിനേക്കാൾ കൂടുതൽ അരികത്തിരുന്നവരിലാണ് പതിഞ്ഞതു്. സതീശൻ അസാധാരണമായ ഗൗരവം മുഖത്തു പ്രകാശിപ്പിച്ചു കൊണ്ട് സ്വസ്ഥനായി ഇരുന്നു പ്രദർശനം കണ്ടു.

ഒന്നാംഭാഗം അവസാനിച്ചു ഉടൻ ദീപം വീണ്ടും പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. കണ്ണട വെച്ചിട്ടുള്ളവർ ഓരോരുത്തരെ നോക്കിത്തുടങ്ങി; ലെമനാഡിനും ഐസ് ക്രീമിനും ഓരോരുത്തർ മുറവിളി കൂട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പെട്ടെന്നു സതീശൻ അനിന്ദിതയുടെ അരികിലേക്ക് നീങ്ങി അവളോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ദീദീ ഭാഗ്യംകൊണ്ടാണ് ഇങ്ങോട്ടു ദീദി വന്നതു! മുൻഭാഗത്തേക്ക നോക്കു. ദീദിയുടെ നവീന ബന്ധു ഇതാ ഗ്യാലറിയിൽ ഇരിക്കുന്നു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂട്ടുകാരെ കണ്ടാൽ പേടി തോന്നും"

അനിന്ദിത മുൻഭാഗത്തേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ ദേവപ്രിയന്റെ പിൻവശം മാത്രമേ അവൾക്കു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തെ തിരിച്ചറിയുവാൻ അവൾക്കു ഒരു വിഷമവും ഉണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചുറ്റും രണ്ടു മൂന്നു ബെഞ്ചു നിറയെ കുട്ടികൾ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ കുട്ടികളിൽ അധികം ഭാഗവും പഴന്തുണികളാണുടുത്തിരിക്കുന്നതെങ്കിലും തലമുടി പിൻഭാഗത്തു മോടിയായി കെട്ടിവയ്ക്കുന്ന കാര്യം മറന്നിരുന്നില്ല. വസ്ത്രധാരണയിൽ അത്ഭുതകരം എന്നു തോന്നുമാറു കാണപ്പെടുന്നവരും ആ കൂട്ടത്തിലുണ്ട്. വിശ്വസാർവ്വത്രികമായ ഒരു സമ്പ്രദായത്തെ നാനാതരേന പ്രദർശിപ്പിക്കുവാനാണോ അവർ പഴയതും പുതിയതും ആയ വിധത്തിൽ വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു? ചിലർ വിദേശവസ്ത്രങ്ങളാണുടുത്തിരിക്കുന്നതു്; മറ്റു ചിലർ ധോത്തിയോടുകൂടി ചേർക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഷർട്ടുകളാണു ധരിച്ചിട്ടുള്ളതു്! ചിലർ പഞ്ചിയുടെ സംയോഗത്തിൽക്കൂടെയാണ് കാണപ്പെടുന്നതു്. ചിലർ

അഴകെ പാരണ തുവൽത്തൊപ്പികളും മററു ചിലർ ജീൎണ്ണിച്ച സൂൎയ്യകാന്തിത്തൊപ്പികളുമാണ് തലയിൽ ഇട്ടിട്ടുള്ളതു്.

സമീരൻ അവരെ വളരെ നേരം സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അനന്തരം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ശംഭോ, ചിരിപ്പാഠശാലയിലെ വിദ്യാൎത്ഥികളാണോ ഈ കുട്ടികളെല്ലാം? ദേവതകളെക്കൂടി ചിരിപ്പിക്കാൻ ഇവർ മതി. ഒരു സദാചാര ധീരതയുള്ള ദേവപ്രിയനു വി. സി. യുണ്ടായിരിക്കണം. ഡോൺക്വിക്സോട്ടിനു കൂടി ഒരു വിധം ധൈൎയ്യം ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല."

ഈ വികൃതമായ കാഴ്ച കണ്ടിട്ടു പുറപ്പെട്ട ചിരി അടക്കുവാൻ കഴിയാതെ സുഷമയും സുരൂപയും കുഴങ്ങി. എന്നിട്ടും അവർ സമീരനെ തടയുകയാണ് ചെയ്തതു്. "ആരെങ്കിലും എന്തെങ്കിലും ആയിക്കൊള്ളട്ടെ. നിനക്കെന്താണ് നഷ്ടം" ഇതായിരുന്നു അവരുടെ മറുപടി.

അനിന്ദിത പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങളെപ്പോലെ നവീനരീതിയിലല്ല അവർ വസ്ത്രധാരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു് അതു തീൎച്ച തന്നെ. പക്ഷെ, ദൈവം ഒരു സ്ഥിതിയിൽ തന്നെ അവരെ പരിഷ്കരിച്ചു അവൎക്ക് സമാധാനം നൽകാതിരിക്കയില്ലെന്നാണ് എന്റെ വിചാരം".

സമീരൻ:—"ദീദീ, ദൈവത്തെ ഓൎത്ത് ഒരു മിഷ്യനറിയെപ്പോലെ പ്രസംഗിക്കാതിരിക്കണേ! ദീദിയുടെ 'ചങ്ങാതിസ്തുതിനായി ഞാനൊന്നും തന്നെ പറയുന്നില്ലല്ലോ. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധീരതയെ വാസ്തവമായും ശ്ലാഘിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നതു! ഒരു വിഡ്ഢികളായ അനുഗാമികളോടുകൂടി പുറത്തിറങ്ങി നടക്കാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു ഒരിക്കലും സാധിക്കുന്നതല്ല."

അനിന്ദിത:—"നിനക്കു് നിർബാധം പറയാൻ കഴിയും. പക്ഷെ നിനക്കിത്തൊഴിൽ സാധിക്കയില്ലെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടേ?"

കഥയുടെ രണ്ടാം ഭാഗം പ്രദർശിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ അവർ വാഗ്വാദം നിറുത്തി. പ്രദർശനം കഴിഞ്ഞു അവർ പുറത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ സ്വരൂപ സമീരന്റെ കർണ്ണത്തിൽ "നീ പോയി അദ്ദേഹത്തിനോട് ഇങ്ങോട്ടു വരാൻ പറയാത്തതെന്താണ്" എന്നു മന്ത്രിച്ചു.

"അങ്ങിനെ ആയിക്കളയാം." എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു സമീരൻ ആ തിരക്കിൽകൂടി ഹാളിലേക്കു വീണ്ടും പ്രവേശിച്ചു.

അനിന്ദിത പുറവും തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ട് "സമീരൻ എവിടെപ്പോയി?" എന്നു സഹോദരിമാരോടു ചോദിച്ചു.

ശാന്തസ്വരത്തിൽ "അവൻ വണ്ടി എവിടെയെന്നു നോക്കാൻ പോയിരിക്കയാണെ"ന്നു സ്വരൂപ പറഞ്ഞു.

അടങ്ങാത്ത ചിരിയെ അടക്കുവാൻ പണിപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ട് സുഷമ താഴത്തു വീണേക്കുമോ എന്നു ആർക്കും തോന്നിപ്പോകും.

മൂന്നുനാലു നിമിഷം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സമീരൻ ദേവപ്രിയനൊന്നിച്ചു മടങ്ങിവന്നു. "ഇതാണ് എന്റെ രണ്ടാമത്തെ സഹോദരി, സ്വരൂപ; ഇത നില്ക്കുന്ന സുഷമ എന്റെ ഇളയ സഹോദരിയാണ്. മൂന്നാമത്തെ സ്ത്രീ എന്റെ മൂത്ത സഹോദരി അനിന്ദിതയാണെന്നു പക്ഷേ നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരിക്കും." എന്നിങ്ങിനെ സമീരൻ സഹോദരിമാരെ പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് പ്രിയനോട് സംസാരിച്ചു.

ദേ: പ്രി:—"അതു എനിക്കറിയാം, ഞാൻ മിനിയാന്നാൾ നിങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ വന്നിരുന്നു, പക്ഷേ നിങ്ങളാരും ഗൃഹത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല."

സ്വരൂപ:—"ശരിതന്നെ; നിങ്ങൾ പോയ ഉടൻ തന്നെ ഞങ്ങൾ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി. വിവരമറിഞ്ഞു ഞങ്ങൾ വളരെ നിരാശപ്പെടുകയും ചെയ്തു. നിങ്ങളെപ്പറ്റി ദിദിയും സമീര

നം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുള്ളതു കൊണ്ട് ഞങ്ങൾക്ക് നിങ്ങൾ അപരിചിതനല്ല."

മെ: പ്രി:—"വാസ്തവമായി സമീരൻ എന്നെ ഓർക്കുവാൻ ഇടവുണ്ടാകുമെന്നു ഒരു നിമിഷം വരെ ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. എന്റെ എഴുത്തുകൾക്കു ഒരു മറുപടിപോലും അയച്ചുതരുവാൻ ആയാൾക്കു തോന്നിയില്ല."

സമീരൻ:—"എന്നെ ഒരു സ്ഥിതിയിൽ ആക്രമിക്കുന്നതു നിങ്ങൾക്കു ഭൂഷണമല്ല. ഒരു സംഗതിയിൽ എഴുതുവാൻ എനിക്കു കഴികയില്ലെന്നറിയാമല്ലൊ." സമീരന്റെ മുഖത്തു ലജ്ജ പ്രകാശിച്ചു.

ഒരു സമയമെല്ലാം അനിന്ദിത മൗനം ഭജിച്ചു നിന്നതേയുള്ളൂ. എങ്കിലും ഒടുവിൽ അവൾ, "ഉൾനാട്ടിൽ നിന്ന് നിങ്ങൾ എപ്പോഴാണ് മടങ്ങിയെത്തിയതു" എന്നു ആദ്യമായി ചോദിച്ചു.

മെ: പ്രി:—"ഒരാഴ്ചമുമ്പ്. നാളെ ഞാൻ അങ്ങോട്ടുതന്നെ തിരിച്ചു പോകുന്നതാണ്."

സ്വരൂ:—"അപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക് ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ വരാൻ നിവൃത്തിയുണ്ടാകയില്ലെന്നു തോന്നുന്നല്ലോ. വാസ്തവത്തിൽ ഇതൊരു മര്യാദയില്ലായ്മ തന്നെയാണ്."

മെ: പ്രി:—"എനിക്കു വളരെ വ്യസനമുണ്ട്. പക്ഷെ ഞാൻ താമസിയാതെ മടങ്ങി എത്തുന്നതാണ്. അപ്പോഴേക്കും പൂജാ വെക്കേഷൻ പ്രമാണിച്ചു നിങ്ങൾ നഗരം വിട്ടു പോകുമായിരിക്കാം."

സ്വരൂ:—"ഇല്ല; അങ്ങനെ വരുന്നില്ല. പോർട്ടിയയും മാമായും പരീക്ഷയ്ക്കുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ഉള്ളതുകൊണ്ട് ഇവിടെ താമസിക്കാനാണ് വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളത്. പക്ഷെ നിയമമെല്ലാം അ[illegible]

അമ്മൻ അമ്മയുമൊന്നിച്ചു ഈനാട്ടിലെ ഗ്രാമങ്ങളിലേക്കു പോകും. എന്റെ കാര്യം ഒരിടത്തിന്നുമാത്രം അറിയാം."

എല്ലാവരും ഇതു കേട്ടപ്പോൾ അവരോടു അനുകമ്പ തോന്നി. മെഫ്രിയർ അനിയത്തിയായ ഡാനകി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു: "എന്റെ വിദ്യാലയം മുഴുവൻ നശിച്ചതാണു്. സ്ത്രീകളും വരുന്നുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ അതിനുശേഷം ആരും വന്ന പഠിപ്പുണ്ടായിരിക്കാൻ ഇടയില്ല. അതുമാത്രമല്ല ഭാവത്തിൽ ഇതു ഓർക്കുക."

അനാബെൽ:—"ഇതിനെ വിലവെയ്ക്കുന്ന ചിലർ ഒരു ലോകത്തുള്ളവരെ രക്ഷപ്പെടുത്തുവാനുണ്ടു്" എന്നിട്ട് അവളെ ഉണ്ടായിരുന്നവർ പഠിച്ച ഇംഗ്ലണ്ടിൽതന്നെ പോയി താമസിക്കുവാൻ അവരുടെ ആഗ്രഹം. ഈ നഗരത്തിലെ പുരുഷന്മാർ എല്ലാവരെയും പിടിപ്പിക്കുന്നതാണ്" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു."

മെ. ഫ്രി:—"എനിക്കു എന്തുകൊണ്ടു വന്നു?"

അനി:—"പക്ഷെ, അങ്ങേക്കെപ്പോലെ സ്വാതന്ത്ര്യം ഉള്ള ആളായിരുന്നെങ്കിൽ ഉടനെ പുറപ്പെടുമായിരുന്നു."

മെ:—"എന്റെ കൂട്ടുകാർ കാരണമായിട്ടാണുകൊണ്ടു എനിക്ക പോകുവാൻ വൈകിയതു ഇന്ന പ്രയത്നത്തിനു പോകുവാൻ ഞാനൊരുങ്ങുമായി".

മെഫ്രിയർ അവരുടെ ഉള്ളിൽനിന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ സുന്ദര ഇപ്രകാരം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു:—"ലിലി, അദ്ദേഹം എത്ര സുന്ദരൻ! ചിത്രങ്ങളിൽ കാണപ്പെടുന്ന രാജകുമാരനെപ്പോലെ തോന്നുക."

സുഭ:—"അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവവും അങ്ങിനെ തന്നെ. യുവാക്കന്മാരുടെ ഇടയിൽ കാണുന്ന ദോഷവും ഗർവ്വും ഒന്നും അദ്ദേഹത്തിനില്ല. പ്രപഞ്ചത്തിൽ കൊതിക്കുന്ന സമ്പത്തുകളും അദ്ദേഹത്തിനു തികച്ചില്ല."

സമീ:—"സൌദാമിനീ [illegible], പറ [illegible] ങ്ങളെല്ലാം പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞുവെങ്കിൽ ഞാൻ [illegible] ചിലതു [illegible] തെളിക്കാൻ [illegible]? [illegible] "[illegible]" മാത്രമല്ല [illegible], മറ്റൊരു വിധത്തിൽ [illegible] അല്ല; തീർച്ചയായും അന്യായമായിരിക്കും."

അദ്ധ്യായം 11.

"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]"

പൂജാ സംബന്ധമായ ഒഴിവുകാലങ്ങളിൽ കൊല്ലംതോറും [illegible] നാഥൻ തന്റെ [illegible] സന്ദർശിക്ക പതിവായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ [illegible] കുട്ടികളുമൊന്നിച്ച് [illegible] ഇക്കാലത്ത് [illegible] അതാണ് [illegible] പതിവ്. എന്നാൽ ഇക്കൊല്ലം [illegible] [illegible] പുറപ്പെട്ടു. സമീരനും സത്യപാലനും [illegible] [illegible] കാറു [illegible] ആമസിച്ചു [illegible] കുട്ടികൊണ്ടു അവധി കാലംപോക്കി. [illegible]

ത്തിലില്ലാതിരുന്നതു നിമിത്തം വീട്ടുകാര്യങ്ങളെല്ലാം അനിന്ദിതയുടെ മേൽവിചാരിത്വത്തിലായിത്തീൎന്നു. ആ സാധു സ്ത്രീക്ക സ്വസ്ഥയായിരിക്കാൻ വളരെ ചുരുക്കമായിട്ടു കഴിവുണ്ടായുള്ളു. അവളുടെ സഹോദര സഹോദരിമാർ ഗൃഹനായികയായ യുവതിയുടെ നിയമവാഴ്ചയിൽ വളരെ വളരെ സന്തോഷം പ്രദൎശിപ്പിച്ചു. അതിനാൽ അവരുടെയെല്ലാം ജീവിതം ആനന്ദമയമായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. സതീശനും സ്വരൂപയും പരീക്ഷയ്ക്കു വലിയ ഒരുക്കങ്ങളൊന്നും ചെയ്തു കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല.

ഒഴിവുകാലം പകുതിയും കഴിയുന്നതുവരെ ഒരേ സ്ഥിതിയിൽത്തന്നെ കാൎയ്യങ്ങൾ നടന്നുവന്നു. ദിവ്യങ്ങളായ പാരവിന്യാസങ്ങളോടുകൂടി കൽക്കത്തയിൽ വസന്ത കാലം ആവിൎഭവിച്ചു. വാസന്തികാഗമനത്തെപ്പററി നഗരത്തിലെ അധികമാളുകളും അറിഞ്ഞതേയില്ല. സ്വച്ഛനീലിമ പൂണ്ട ആകാശം വാസന്തിക ദേവതയുടെ പ്രശാന്ത മനോഹരങ്ങളായ വീക്ഷണങ്ങളെ വിളംബരം ചെയ്തു. നിശബ്ദ സന്ധ്യാസമയത്തിൽ, ഒരേ നീലാന്തരീക്ഷത്തിൽ ചെമ്മരിയാട്ടിൻ-തോൽ പാളികൾ പോലെ ശുഭ്രങ്ങളായ മേഘ ഖണ്ഡങ്ങൾ വിലക്ഷണ സഞ്ചരിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു; ഒരു ജാതി വെള്ളപ്പക്ഷികൾ ചിറകുകൾ ഒന്നായി വിടർത്തിക്കൊണ്ടു കൂട്ടംകൂട്ടമായി പറന്നു പോകയുമുണ്ടും വന്നുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. ആസന്നമായ മഞ്ഞു കാലത്തിന്റെ നേരെ, ഉദ്യാനവും പൊഴിക്കുന്ന ദീപിതവസ്ത്രത്തെ മൂടി പടലിട്ടു മറയ്ക്കാൻ അത്യദ്ധ്വാനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സായാഹ്നം പ്രശാന്ത രമണീയവും അന്തരീക്ഷം ധൂമാവൃതവുമായിത്തീൎന്നു. നക്ഷത്രങ്ങൾ മങ്ങിമങ്ങി പ്രകാശിക്കാൻ തുടങ്ങി.

അനിന്ദിത ഏകാന്തതയായിരുന്നു് ബാഹ്യഗ്രഹമായി ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും ആ ഉദ്യാനത്തിനെപ്പററി ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു സമയം നയിച്ചു. ഏററവും മനോഹരമായ നിലയിൽ വസന്തം അവിടെ പ്രവൎത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പഴയ ഉദ്യാനത്തിലുള്ള

ശിഫാലിവൃക്ഷങ്ങളും പൂത്തു തഴച്ചു ഫലാഢ്യങ്ങളായി നിന്നിരുന്നു. ആ പഴയ മരങ്ങൾ ഇപ്പോൾ പത്രപുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടിരിക്കണം. ഇപ്പോൾ ആരെങ്കിലും അവിടെ പോകുമോ? ഇല്ല, ഒരിക്കലുമില്ല.

ഒഴിവുകാലം കഴിഞ്ഞു. പത്തു പതിനാലു ദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ലൈസെല്ലൂ നാഥൻ ബീട്രീസിനോടും പ്രിയ പുത്രിയോടും കൂടി കൽക്കത്തയിൽ തിരിച്ചെത്തി. അദ്ദേഹത്തോടൊന്നിച്ചു മറ്റൊരാളും കൂടിയുണ്ടായിരുന്നു. സുശോഭനയുടെ മരുമകൾ അമല തന്നെയാണ് അവൾ. അനിന്ദിതയുടെ സമവയസ്കയാണ് അമല എന്നു വരികിലും അവളുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ട് ഇപ്പോൾ ഏഴെട്ടാണ്ടു കൊല്ലമായി. പ്രസ്തുത വിവാഹത്തിനു ഞാനാവഴി പാതി ചെലവു ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. സദ്ഗുണശാലി ബിരുദധാരിയായ ഒരാളാണ് അമലയുടെ ഭർത്താവ്. ഗണ്യമായ ഒരു സംഖ്യ സ്ത്രീധനമായി നൽകപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അവൾക്കു ഒരു പെൺകുട്ടിയെ പ്രസവിച്ചു. പക്ഷെ നിർഭാഗ്യവശാൽ അഞ്ചാറു വയസ്സു പ്രായമായപ്പോൾ ആ ശിശു ഇങ്ങിനി വരാത്തവണ്ണം ലോക രംഗത്തിൽ നിന്നും അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. കേവലം അനാരോഗ്യയായിപ്പരിണമിച്ച അമലക്കു വേറെ കുട്ടികളും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ദുഷ്ടനായ അവളുടെ ഭർത്താവു മറ്റൊരു സ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്തു അവളൊന്നിച്ചു താമസമാക്കി. ഒന്നു രണ്ടു മാസക്കാലം അമല പണിപ്പെട്ടു അവരോടൊന്നിച്ചു പാർത്തതിനുശേഷം, അവിടത്തെ പാർപ്പു പൊളിച്ചു പിതൃഗൃഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

പിതൃഗൃഹം എന്നു പേര് മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ലൈസെല്ലൂൻ നഗരത്തിൽ വസിക്കുന്ന കാലങ്ങളിലെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വീടും വസ്തു വകകളും ശരിയായി നോക്കിവന്നതു അമലയുടെ മാതാവ് (ലൈസെല്ലൂന്റെ സോദരി) ആയിരുന്നു. അമലയുടെ പിതാവ് പരലോകം പ്രാപിച്ചിട്ട് കുറേ നാൾ ക

ഴിഞ്ഞു. ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ സാഗ്രഹം സഹർഷിച്ച് അവിടെ താമസിച്ചുവരവെ, അമലയുടെ വൃദ്ധയായ മാതാവ് ജ്വരബാധിതയായി പരമഗതിയടഞ്ഞു. ഉൾനാട്ടിലെങ്ങും പനിയുടെ പെരുക്കു വർദ്ധിച്ചു. സുഹാസിനിക്കും ബീജുവിനും പനി പിടിപെട്ടു. എന്നാൽ ഈ വിവരം കല്ക്കത്തയിൽ താമസിക്കുന്ന മക്കളെ അറിയിക്കാതിരുന്നതിന്റെ യാഥാർത്ഥ്യം അവരെ ഭയാകുലരാക്കേണ്ട എന്നുള്ളതു മാത്രമായിരുന്നു. കാര്യമെല്ലാം അവതാളത്തിലാകുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ശൈലേന്ദ്രൻ രോഗികളേയും, സാധാരണയായി ക്ഷീണിച്ചുപോയിരുന്ന അമലയേയും കല്ക്കത്തയിലേക്കു കൊണ്ടുപോന്നു.

വ്യസനത്തോടും അസ്വസ്ഥതയോടും കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മക്കളെല്ലാം രോഗികളുടെ അടുക്കൽ എത്തി. എന്നാൽ അവരുടെ സുഖക്കേട് വേഗത്തിൽ ഭേദമായി, ശരീരസ്ഥിതി ആരോഗ്യത്തോടു കൂടിയതായിത്തീർന്നു. ഡാക്ടർമാർ ആളെ അയക്കുവാനും രോഗികൾക്കു ആഹാരം തെയ്യാറു ചെയ്യുന്നതിനും അവിടെയുള്ള എല്ലാവരുടേയും ശ്രദ്ധ പൂർണ്ണമായി പതിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ടു ഒന്നു രണ്ടു ദിവസത്തേക്കു, സുഖക്കേടു പിടിപെടുവാനുള്ള കാരണം എന്തെന്നു ചോദിപ്പാൻപോലും ആ കുട്ടികൾ മറന്നു പോയി.

ആ ഗ്രാമത്തെ ആശ നൽകി ദൈവം ഇങ്ങനെ രക്ഷിച്ചു; അതായതു അവിടത്തെ കുഴപ്പങ്ങളെല്ലാം തീർന്നു സമാധാനമായിരുന്നു സാരം.

അക്കാലത്തു ബീജുവിന്റെ സ്ഥിതി വളരെ സങ്കടത്തിലായിരുന്നു. അവന് നടക്കുവാനോ ഇരിക്കുവാനോ കിടക്കുവാനോ സാധിക്കയില്ല. എല്ലാവരേയും ശകാരിക്കും; എല്ലാം പരാതിതന്നെയേ ഉള്ളു. അവനെ എടുത്തുകൊണ്ടുനടക്കണം; വൈകുന്നേരം അവനു മാളികയിലേക്കു പോയേ തീരൂ.

സുഷമ മാതാവിന്റെ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച ദിവസം ബീജ "മിത്രി എനിക്കു മുകളിൽ പോകണം" എന്നു കയ്യും കാലും തല്ലി ശാഠ്യം പിടിക്കുകയായിരുന്നു.

സുഷമ മുറി വിട്ടു സ്മൃതിയിൽ പുറത്തേക്കു പോന്നു. പോകുന്ന വഴിക്കു അവൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "എല്ലായ്പ്പോഴും നിന്നെ എടുത്തുകൊണ്ടു നടക്കുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടാവില്ല; മിത്രി വരട്ടെ, എന്നാൽ നിന്നെ മിത്രി എടുക്കും."

ബീജ അവനെ ശേഖരിച്ചിട്ടുള്ള ശക്തി മുഴുവനും കാണിച്ചു എതിർത്തു നിലവിളിച്ചു. അനിന്ദിത ബീജവിന്റെ കരച്ചിൽ കേട്ട്, അവളുടെ മറ്റു ജോലികളെല്ലാം ക്ഷണത്തിൽ തീർത്തിട്ടശേഷം അടുക്കളയിൽ നിന്നവനെ എടുത്തു മുകളിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി.

സുരൂപ ഒരു ചരിത്രപാഠ്യപുസ്തകവും കയ്യിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടു തെക്കേ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അനിന്ദിതയെക്കണ്ട ഉടനെ സുരൂപ പുസ്തകം അടച്ചു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"അമ്മയുടെ അടുക്കൽ ആരുമില്ലേ?"

"സുശീ അവിടെയുണ്ട്; അതല്ല, അമ്മയ്ക്കു ബാർലിവെള്ളം തയ്യാറാക്കുകയാണ്. ബീജവിനെ എടുത്തുകൊണ്ട് അതാണ് ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു."

സുരൂപ:—"മിത്രി, അമലയുടെ ഭർത്താവ് ഒരു മന്ത്രിയായി ഗണിക്കപ്പെട്ടുന്നതെങ്ങിനെ എന്ന് എന്നോടൊന്നു പറഞ്ഞു തരാമോ? ആദ്യത്തെ ഭാര്യ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ മറ്റൊരു വിവാഹം കഴിക്കാൻ അയാൾക്കു എങ്ങിനെയാണ് കഴിയുന്നതു്?"

അനിന്ദിത:—"എനിക്കു പറയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല; ഇതിനുമുമ്പ് ഞാൻ തെരുവുകളിൽ [illegible] വസിച്ചിരുന്നതു് എന്നെ എനിക്കു തോന്നുന്നു. അതുകൊണ്ടാണു എനിക്കു [illegible] എല്ലാം [illegible]

ന്റെ തോൽ ധരിച്ചിട്ടുള്ള ചെന്നായ്ക്കളായിട്ടാണ് അനുഭവപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. നമുക്ക ഉപേക്ഷിക്കാൻ കഴിവില്ലാതിരിക്കുന്നവരെല്ലാം ഇങ്ങനെക്കാരാണ്."

സ്വരൂപ:—"മിമീ, അതു ശരിയാണെന്ന എനിക്കഭിപ്രായമില്ല. ഇതുപോലെയാണൊ മറ്റു ഭർത്താക്കന്മാരെല്ലാം? തീർച്ചയായിട്ടും അല്ല. വളരെ സ്ത്രീകൾ വിവാഹിതമാരായി ജീവിതം സസുഖം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നുണ്ടല്ലൊ!"

അനിന്ദിത:—"നമ്മുടെ നാട്ടിലെ സ്ത്രീകൾ നല്ല ഭർത്താക്കന്മാർ ഹിതകാരികളായിരിക്കുന്നില്ല. മർദ്ദനമല്ലാതെ മറെറാന്നും പ്രതീക്ഷിക്കാത്ത പുരുഷന്മാരെ ചവിട്ടുകൊണ്ടുള്ള പ്രലോഭനത്തിൽനിന്നു തടുക്കുന്നവർ സ്ത്രീകളിൽ തന്നെ ദുർല്ലഭമായുള്ളൂ. നാം കാണുന്ന പുരുഷന്മാർ വെള്ളക്കാരായ യജമാനന്മാരുടെയും കറുത്തവരായ ഭാര്യമാരുടെയും ചവിട്ടടിയിൽ കിടക്കുന്നവരാണ്. സ്വതന്ത്രമായി പ്രതിമാർഗ്ഗം കിട്ടുന്ന അനുഭവം ഇതു തന്നെയാണ്. നമ്മുടെ മാതൃകാ സ്ത്രീകളുടെ സ്ഥിതി ഇതിന്നേരെ വിപരീതമായിരുന്നുവെന്നു സ്വരൂപക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടേ? ഈ വിധമുള്ള ഒരു രാജ്യത്തു എങ്ങിനെയാണ് ജീവിക്കുന്നതെന്നു വാസ്തവമായും എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. പക്ഷെ എല്ലാ രാജ്യത്തിലെയും സ്ഥിതി ഒരേ വിധം തന്നെയായിരിക്കുമോ? ആരറിഞ്ഞു?"

സ്വരൂപ:—"മിമീ, അവളെ വിവാഹത്തിനു ശേഷം ആദ്യമായി ഇവിടെ വന്നതു എപ്പോഴാണെന്ന ഓർമ്മയുണ്ടോ? അവളുടെ ഭർത്താവ് അവളെ ഏകാന്തമായി കണ്ടു സംസാരിപ്പാൻ എത്ര ആസക്തിയുള്ളവനായിരുന്നു! അന്നു നമുക്ക ചെറുപ്പമായിരുന്നു. എന്നിട്ടും അതിനെക്കുറിച്ചു നാം നേരമ്പോക്ക് പറയാറില്ലെ?"

അനിന്ദിത:—"ദയവുചെയ്ത് അക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു ഇനി അധികമൊന്നും പറയരുതെ. വാസ്തവത്തിൽ എനിക്കതു തി

തെ രസിക്കുന്നില്ല. മനുഷ്യൻെറ ദുർബ്ബലത വിചാരിച്ചു നോക്കു. ഈ ലോകത്തിൽ നിന്നു മുക്തി ലഭിക്കണമെ എന്നു് ഞാൻ പലപ്പോഴും വിചാരിക്കാറുണ്ടു. നമുക്കുവേണ്ടി തന്താദൃശനായ ഒരു പ്രേമപാശത്തിൽ നമ്മെക്കാൾ ശക്തി പ്രയോഗിക്കാൻ കഴിയാത്തതു നമ്മുടെ താല്ക്കാലികാവസ്ഥയുടെ ഒരു വ്യക്തമായ രൂപമാകുന്നു."

സുരൂപ:—"ലിലി സ്വയമേവ അതിനു ശക്തയാകുമോ എന്നു നമുക്കു കാണാം. ലിലിയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുന്നതിനും അവൾക്കു ദ്രുതഗതിയിൽ സ്വസ്ഥനായിരിക്കാനും കഴികയില്ലെന്നുള്ളതു് എനിക്കു തീർച്ചയാണു."

അനിന്ദിത:—"സുരൂപയ്ക്കു താങ്കളോടു് ഇതിൽ ഇത്ര വളരെ ജിജ്ഞാസ എന്നു ഞാൻ അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. ലിലിക്കു പ്രേമ [illegible] ഞാൻ [illegible]; എന്നാൽ ആ യുവാവു് എന്നെ [illegible] അത്യാസക്തനായിരുന്നു എന്നു സുരൂപ അറിഞ്ഞുവോ?"

സുരൂപ കുറച്ചൊന്നു അടങ്ങി. എന്നാൽ താൻ തുടങ്ങിയ സംഗതിയിൽ നിന്നു പിന്മാറാതെ അവൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"പ്രിയ ലിലീ, എന്തു പറഞ്ഞാലും എല്ലാ മനുഷ്യരും ഇങ്ങിനെയാണല്ലോ. ഒരു കുരങ്ങിൻെറ കഴുത്തിൽ ലിലി ഒരു മുത്തുമാല അണിയിച്ചു നോക്കു. അതു് മാലയുടെ വില അറിയാതെ കഴുത്തിൽ നിന്നു പൊട്ടിച്ചുകളയാതിരിക്കുമോ? ഇതിലെന്താണുള്ളതു്?"

അനിന്ദിത:—"എന്നാൽ ആ മാലയ്ക്കു നാശം സംഭവിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി മനുഷ്യരിൽ നിന്നു് കുരങ്ങന്മാരെ തിരിച്ചറിയുവാൻ ആ പരിശുദ്ധ [illegible] ക്കുന്നതിനായാണു് കഴിയുക എന്നു് നമുക്കു മനസ്സിലായിക്കഴിഞ്ഞു. പക്ഷേ കാലത്തെ [illegible] ഷ്ട്യത്തിലൊന്നു മാത്രമേയുള്ളു. എന്നാൽ ഇനിയും അക്കാര്യത്തെപ്പറ്റി സംസാരം ചെയ്യാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഞാൻ [illegible] പോകയാണു്." ലിലിയെ [illegible]

ൽകൊണ്ടു പുതപ്പിട്ടില്ല. അവരും താഴത്തെക്കു പോയി. സ്വരൂപ വീണ്ടും അവളുടെ പുസ്തകം കയ്യിലെടുത്തു.

അനിന്ദിത ബീരുവിനെയും എടുത്തുകൊണ്ടു സ്വരോജിനിയുടെ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു; സമയം അവിടെ കുറെപ്പേർ കൂട്ടം കൂടിയിരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. പിതാവു, മധുസൂദനബാബു, (ഗൃഹഡാക്ടർ) അദ്ദേഹത്തിന്റെ അസിസ്റ്റണ്ട് സുധീരൻ എന്നിവരും ആക്കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. സമീരനും സുഷമയും അവരുടെ വിലയേറിയ അഭിപ്രായങ്ങൾ കൊണ്ട് അവരെ സഹായിപ്പാനായി അവിടെ വന്നിരിപ്പുണ്ടു. അവരുടെ വാദവിഷയം ഏറ്റവും പ്രധാനമുള്ള ഒന്നായിരുന്നു. സ്വരോജിനയ്ക്കും ബീരുവിനും ദേശാന്തരവാസം ആവശ്യമായി കാണപ്പെട്ടുകൊണ്ടു അതിന്നു പറ്റിയ ഒരു സ്ഥലം കണ്ടു പിടിക്കുവാനാണ് അവർ ആലോചിക്കുന്നതു്. തലസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു ആ സ്ഥലം സ്വാതന്ത്ര്യമായിരിക്കണം; പക്ഷെ ഒരു ഗ്രാമ്യമായി അത്യധികം ആ സ്ഥലത്തിനെ [illegible]; പൂർണ്ണവിശ്രമം കൈക്കൊള്ളേണ്ടതു് സ്വരോജിനയുടെ ആരോഗ്യാവസ്ഥക്കു ഒഴിച്ചുകൂടാത്തതെന്നു ഡാക്ടർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ഉൾനാടുകളിൽ കിട്ടപ്പെടാത്ത മരുന്നും അത്യാവശ്യമായി വന്നാൽ ഡാക്ടർമാരും വേണമെങ്കിൽ നഗരത്തിൽനിന്നു ആളയിക്കണ്ടിവരും. ഇതിനെല്ലാം പുറമെ തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെടുന്ന ഉൾനാട്ടു ആരോഗ്യവിനോദങ്ങൾക്കു ആഹ്ലാദകരമായിരിക്കത്തക്കവിധം പ്രകൃതി വൈചിത്ര്യത്തോടും കൂടിയതാകണം. 18 പ്രദേശങ്ങളോളം ആലോചനകൾ വിഷയീഭവിച്ചുവെങ്കിലും ഓരോന്നിനും കുറവും കുറവും ഉണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. സുഷമയും സമീരനും ഈ ആലോചനകൾ ശേഷം മുറിയിൽ നിന്നു പിന്മാറി. അനിന്ദിത ബീരുവിനെ ഉറക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ശൈലേന്ദ്ര നാഥൻ എഴുന്നേറ്റു ഇതിനെ പറഞ്ഞു:—

"[illegible] ഞാൻ [illegible] അവർ [illegible]

ട്" ഏർപ്പാടു ചെയ്തു തരുമോ എന്നു പരീക്ഷിക്കട്ടെ. കഴിവുള്ള വേഗത്തിൽ കൽക്കത്ത വിടുവാൻ പരിശ്രമിയ്ക്കാം." അനന്തരം ഡാക്ടർമാരോടുകൂടി അദ്ദേഹം മുറി വിട്ടു പുറത്തേയ്ക്കിറങ്ങി.

മാന്യന്മാരെല്ലാം മുറിയിൽനിന്നു പോയെന്നുകണ്ടപ്പോൾ സുരശോഭിനി "ഒരു അവസാനമില്ലാത്ത യാത്രകളെക്കൊണ്ടാണ് ഞാൻ കിടിലായപ്പിരിക്കുന്നതു. രോഗികൾക്കു ഇതെത്ര ബുദ്ധിമുട്ടാണെന്നു ഈ ഡാക്ടർമാർ മനസ്സിലാകയുമില്ല. കുട്ടികൾ അവരുടെ പരീക്ഷണങ്ങളെല്ലാം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ എന്നു എനിക്കു ശ്രദ്ധിച്ചു കഴിഞ്ഞു. അവരാണെങ്കിൽ പഠിപ്പിന്നു പകരം എന്നെ ശുശ്രൂഷിക്കയാണ് ചെയ്യുന്നതു്. ഞാൻ പോകുന്നപക്ഷം ഒരു ഗൃഹം ആരാണ് ഭരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുക? അനിന്ദിതേ, നീ ഇങ്ങോട്ടു വാ. നിന്നെ ഭരമേല്പിച്ചു എനിക്കു പോകാൻ സാധിക്കയുള്ളു; പിന്നെ ചിലർ ഞങ്ങളെ പരിപാലിക്കാൻ കൂടെ പോരേണ്ടതുമുണ്ട്. എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ."

അനിന്ദിത:—"നിവൃത്തിയില്ലാത്ത കാര്യത്തോടു എതിർത്തിട്ടു എന്താണാവശ്യം? അതു നിർവ്വഹിച്ചുകൊണ്ടു പോകയാണാവശ്യം. അമലയും ഞാനും കൂടി പരസ്പരം ഗൃഹകാര്യങ്ങൾ നടത്തിക്കൊള്ളാം."

സുരശോഭിനി:—"അമലയെ കണക്കാക്കണ്ട. അവൾ നമ്മോടൊന്നിച്ചു വസിക്കുമെന്നു പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതു ഒരിക്കലും ശരിയാകയില്ല. അവൾ ഭർത്തൃഗൃഹം വിട്ടതുതന്നെ കോപിച്ചിട്ടായിട്ടാണ്. എന്നാൽ സ്ത്രീകളായ നമുക്കു ഒരുമിവസത്തിലധികം കോപത്തെ വെച്ചു വളർത്താൻ സാധിക്കുക ദുർല്ലഭമാണ്. യാചകന്മാരെ ആരും വരിക്കുന്നില്ല. തന്നെത്താൻ ഭരിക്കാൻ അശക്തരായവർ എന്താണ് ചെയ്യുക? തീർച്ചയായും അവർ

സുഖമെന്നുള്ളതില്ല. എന്നാൽ ഏതു വിധമെങ്കിലും അവൾ ജീവിക്കാതെ നിവൃത്തിയുണ്ടോ?”

ഈ സമയത്തു ബാർലി വെള്ളവും കൊണ്ടു അമല മുറിയിലേക്കു കടന്നു വന്നു. താൻ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ അമല കേട്ടിരിക്കുമോ എന്നുള്ള സംശയം സുശോഭനയ്ക്കുണ്ടായി. പക്ഷെ യാതൊന്നും കേട്ടതായി വിചാരിക്കുവാൻ തെളിവുകൾ ഒന്നും അമലയിൽ കാണപ്പെട്ടില്ല. സാവധാനത്തിൽ അമല ബാർലിവെള്ളം ഒരു കപ്പിൽ പകർന്ന് ലില്ലിക്കു കൊടുത്തു. അവൾ അതു കുടിക്കാൻ മനസ്സില്ലാതെ ശാഠ്യം പിടിക്കയും പകുതി വെള്ളവും അവൾ കൈതട്ടിക്കൊണ്ട് നിലത്തു വീഴ്കയും ചെയ്തു. എന്നിട്ടും തൃപ്തയാകാതെ അവളോടു കുട്ടികളുടെ ശബ്ദം ഒന്നില്ല. ഭക്ഷണത്തിൽ ഏതുവിധമായിരിക്കുമോ ആ മുഖത്തിൽ ഉറക്കെ നിലവിളിക്കാൻ തുടങ്ങി. അമലയും അനിയത്തിയും വളരെ പണിപ്പെട്ടു ശ്രമിച്ചിട്ടും ഫലമില്ലാതെ വന്നതുകൊണ്ട് അവർ അവളെ നിദ്രയിൽ പെടുത്തി.

അമല ഡാക്ടരുടെ അരികിലേക്കു പരിഭ്രമിച്ചവളായി കരിഞ്ഞു നില്ക്കയായിരുന്നു. “അമലേ എന്താണിവിടെ നില്ക്കുന്നത്? ഇനിയും അമലയുടെ കളിയും ചിരിയും അടക്കി ഇരിക്കും കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ. ഇതെല്ലാം വേഗത്തിൽ കഴിച്ചാൽ വെളിയിൽ സ്വല്പനേരം നടന്നു കളിക്കുവാൻ സാധിക്കും. ഒരു ദിവസമെങ്കിലും ശുദ്ധവായു ശ്വസിക്കാനിട വന്നില്ലെങ്കിൽ അമലയും കൂടി ദീനത്തിൽ അകപ്പെടും.”

അമല തല കുലുക്കിയില്ലെങ്കിൽ വേണ്ട; പക്ഷെ അവരുടെ ഉപദേശത്തിനെന്താണ് അവകാശം? “എൻ്റെ ജീവിതം കൊണ്ടെന്താണൊരു പ്രയോജനം? മറ്റുള്ളവർക്കു ബുദ്ധിമുട്ടിനല്ലല്ലോ. ഞാൻ ജീവിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം മറ്റുള്ളവർക്കു ഭാരം മാത്രമായിരിക്കയുള്ളൂ.”

സുരേന്ദ്രൻ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ അമല കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു തനിക്കു ഖണ്ഡിതമായി തീർച്ചപ്പെട്ടതില്ല. എന്നിട്ടും അവന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം പറഞ്ഞു—"അമല ഒരു മാതൃകാഭാര്യയാണെന്നു ഒരാളും വിചാരിക്കുന്നില്ല. സ്വന്തം ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലല്ലേ അവൾ വസിക്കുന്നതു്? ഈ അമലയുടെ സ്നേഹം തങ്ങൾക്കു ലഭിക്കാത്തതെന്താണ്? ഞങ്ങൾ ഉററവരല്ലെന്നോ അവൾ വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നതു്?"

"എപ്പോഴും ഒരുവൾ വിവാഹിതയായിത്തീരുന്നതോടു കൂടി അന്നുമുതൽ ഭർത്താവിനൊഴികെ മററുള്ളവർക്കെല്ലാം അവൾ ഉററവളാകുന്നില്ല. ഒരാളിലും അവൾക്കു താല്പര്യമില്ല. എന്നാൽ ഞാനൊരു ഭർത്താവിനാൽപ്പോലും പരിത്യക്തയായിത്തീർന്നവൾ. മററുള്ളവരിൽ നിന്നു എന്താണ് എനിക്കു പ്രതീക്ഷിക്കാനുള്ളതു്?" ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അമല പെട്ടെന്നു താഴെ വീണു് തേങ്ങിത്തേങ്ങിക്കരയുവാൻ തുടങ്ങി.

അനിയത്തിയുടെ ആ ദയനീയ സ്ഥിതി കണ്ടു് വളരെ വ്യസനം തോന്നി. അവളെക്കുറിച്ചെന്തു ചെയ്യുവാൻ കഴിയും? ലോകദൃഷ്ടിയിൽ അവളൊരു ഭിക്ഷുകിയല്ലേ? "അമലേ, നിന്റെ ദുഷ്ടനായ ആ ഭർത്താവിന്റെ രക്ഷയിൽ നിന്നും ഒഴിയുവാനിടയായതിനെപ്പററി വിചാരിച്ചു വ്യസനിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഉററവരല്ലാതെ ആർക്കും നിന്നെ ക്ലേശിപ്പിക്കുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല. ഞങ്ങളുടെ കൂടെ താമസിക്കുവാൻ അമല വന്നതിനെപ്പററി ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം സന്തോഷമേയുള്ളു. എല്ലായ്പ്പോഴും നീ ഞങ്ങളോടൊന്നിച്ചുണ്ടായിരിക്കയില്ലല്ലോ എന്നോർക്കുമ്പോഴാണ് ഞങ്ങൾക്കു വ്യസനം തോന്നുന്നതു. അമ്മയും കൂടി ഇക്കാര്യം പറയുന്നുണ്ടു."

അമല കണ്ണുകൾ തിരുമ്മിക്കൊണ്ടു അവിടെ നിന്നു എഴുന്നേററു പോയി. ജീവിതസ്നേഹം തീരെ നശിച്ചു കൊണ്ടു വ്യസനാകുലമായ നികൃഷ്ട ജീവിതം ഏതു വിധമെങ്കിലും അവ

സ്ഥാപിപ്പിക്കണം എന്നു അവൾ ആഗ്രഹിച്ചു. ഒരു സ്ത്രീക്കു ഒരിക്കലും സ്വാതന്ത്ര്യപൂർവ്വം ജീവിതം നയിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ലെന്നു ബാല്യം മുതൽക്കേ അവൾ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അവൾ ജീവിതത്തിലെ ഓരോ ദശയിലും ഓരോ പുരുഷന്റെ അടിമയായിരിക്കേണ്ടവളാണ്. എന്നാൽ അമലയുടെ ഭർത്താവ് അവളെ ഉപേക്ഷിച്ചു. അങ്ങിനെ ചെയ്വാൻ പുരാണങ്ങൾ ഒരിക്കലും അയാളെ അനുവദിച്ചിട്ടില്ല. ആത്മത്യാഗം ചെയ്യുന്നതു കഠിനമായ പാപമാണെന്നു ഉച്ചസ്വരത്തിൽ പലരും പ്രസംഗിക്കുന്നതു അവൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടു. എന്നാൽ ആർക്കും അടിമപ്പെടാതെ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും, ആരും അവളെ നയിക്കുന്നതിനില്ലാത്തതുകൊണ്ടും എങ്ങിനെയാണു ജീവിക്കേണ്ടതെന്നുള്ളതിനെപ്പറ്റി ഒരാളും പറയുന്നതു അവൾ കേട്ടിട്ടില്ല.

അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം വലിച്ചു വൈരാഗ്യം കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. രാവും പകലും ഇടവിടാതെ അവൾക്കു ജോലി ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. എവിടെ അവൾ തിരിഞ്ഞു നോക്കുന്നുവോ അവിടെയെല്ലാം അവ അനിന്ദിതയുടെ വിചാരങ്ങൾക്കു ഉചിതങ്ങളായ ഭക്ഷണ പദാർത്ഥങ്ങൾ നൽകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആ ചിന്തകൾ നിസ്സാരങ്ങളോ ആസ്വാദ്യങ്ങളോ ആയിരുന്നില്ല. സ്വജീവിതത്തിൽ അവൾ അനുഭവിച്ചു കഴിഞ്ഞ വ്യഥകൾ എല്ലാം വീണ്ടും കൺമുമ്പിലേക്കു കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടതു ആ വിചാരങ്ങൾ വഴിയായിട്ടായിരുന്നു. ജീവിതസുഖത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നതിൽ അവൾക്കു പരാജയം സംഭവിച്ചു. എന്നാൽ ജീവിതത്തിന്റെ ഗൗരവവും വ്യഥയും അവൾക്കു എത്രമാത്രമെന്നു അനുഭവസിദ്ധമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. സ്വോദരപൂരണം അവൾക്കു ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ഒന്നാണെന്നും അവളും ഒരു മനുഷ്യജീവിയാണെന്നും ഇപ്പോൾ ഒരാൾക്കെങ്കിലും ഓർക്കുവാൻ സാധിക്കാതെ പോയി. അവർക്കെല്ലാം അവൾ ജോലി ചെയ്യുന്ന ഒരു യന്ത്രമാണെന്നുള്ളതു് അറിയുവാനിട വന്നിട്ടുണ്ട്. അവളി

ൽനിന്നു ഒരു പ്രയോജനകരമായ പ്രവൃത്തിയെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നവർ വല്ലപ്പോഴെങ്കിലും അതിന്നു പ്രതിഫലം നൽകേണ്ടതാണെന്നു കരുതിയിട്ടുണ്ടോ? ഒരു ഭാഗ്യ ലോകത്തിൽ അവൾ ജാതയായി; അവളുടെ ബന്ധുക്കളോടു അവൾക്കുണ്ടായിരുന്ന കർത്തവ്യങ്ങൾ അവസാനിക്കപ്പെട്ടതായി തോന്നി. തന്റെ വിചാരങ്ങളെ അമലയ്ക്കു കൈമാററം ചെയ്യാലെന്താണെന്നു അനിന്ദിത വിചാരിച്ചു. പക്ഷെ അതൊരിക്കലും സാധിക്കുന്നതല്ലല്ലൊ. അനിന്ദിതയെപ്പോലെ അമലയ്ക്കു ഏകാഗ്ര ചിത്തയായി തന്റെ ഭൂതകാലാനുഭവത്തെപ്പററി അഗാധ ചിന്ത ചെയ്യാനോ അതു മൂലം സീമാതീതമായ സങ്കടം അനുഭവിക്കാനോ പ്രാപ്തിയില്ല. മററുള്ളവർ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന വഴിയിലൂടെ പോകുവാൻ അവൾ സദാ സന്നദ്ധയായിരുന്നു. കഠിന വ്യഥയിൽ പോലും അവൾ കണ്ണുനീരൊഴുക്കുക പതിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. തനിക്കു വ്യഥയുണ്ടാക്കിത്തീർത്ത സന്ദർഭങ്ങൾക്ക് അതു് ഒരു അധിക്ഷേപമായിത്തീരുകയില്ല എന്നാണവൾ ശങ്കിക്കാറുള്ളതു്. മനസ്സാക്ഷിയെ വഞ്ചിച്ചുകൂടി അവൾ അവരുടെ മുമ്പാകെ സങ്കടം പ്രകാശിപ്പിക്കാതിരിയ്ക്കു പതിവാണ്.

ക്രിക്കളെ അവളുടെ ഹൃദയം വെറുപ്പുകൊണ്ടു കലങ്ങിമറിഞ്ഞിരുന്നു. ഈ അവസ്ഥയിൽ നിന്നു എങ്ങിനെയെങ്കിലും മോചനം ലഭിക്കുവാൻ അവൾക്കു കഴിയുമോ? എങ്ങിനെ കഴിയും? ഒരു മാന്യ കുടുംബത്തിന്റെ ഭാവി സമ്പാദ്യമായിട്ടു ഒരൊറ്റപ്പെൺകുട്ടി മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ജനങ്ങൾ ആകാശവാനോളം വാഴ്ത്തി വരുന്നുണ്ടു. എന്നാൽ അതിൽ എത്രത്തോളമാണ് വാസ്തവമുള്ളതു്? വിവാഹത്തെക്കുറിച്ചു അവൾക്കു തോന്നിയിട്ടുള്ളതു ഏററവും ഹീനതയായ ഒരഭിപ്രായമായിരുന്നു. മാത്രമല്ല, പ്രേമസംബന്ധമായ അവളുടെ പരിചയം അവളെ അത്യധികം പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചുമില്ല. ഇവയെ പരിഗണിക്കാതെ ശേഷത്തെ തെളിയിച്ചു കാണിയ്ക്കുന്ന ഒരു പ

സ്ഥാവിരെയ്യ് പോലെ വിന്യാസം ചെയ്യാൻ അവൾക്ക് ധീരതയുണ്ടായിരുന്നോ?

രോഗികളുടെ സ്ഥിതി ആശാജനകവും സമാധാനപ്രദവുമായിപ്പരിണമിച്ചപ്പോൾ ഗൃഹത്തിലെ നാമാവശേഷമായിരുന്ന സന്തോഷവും പതുക്കെപ്പതുക്കെ തല പൊന്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സമീരൻ അയാളുടെ സഹപാഠികളോട് വീണ്ടും കലർന്നു തുടങ്ങി. ബിന്ദു, സായന്തന സഞ്ചാരത്തിനിണയായിരുന്ന മുടക്കവും തീർന്നു. ഗൃഹജോലികൾ കുറച്ചുകൂടി കുറവുള്ളതായതോടുകൂടി സരിതയ്ക്കു വിശ്രമിക്കാനും സ്വല്പം സമയം ലഭിച്ചു. ഈ സമയത്തു പോലും അവളുടെ ഹൃദയത്തിന് വിശ്രമം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

ഒരു ഞായറാഴ്ച ദിവസം; അന്നു സുരൂപക്കു കാളേജിൽ പോകേണ്ട ആവശ്യം ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട് അവൾ പുസ്തകങ്ങളുമായി ലൈബ്രറിയിൽ 'മ്യൂസിക്ക് റൂമി'ലേക്കു പോയി. അവളിരുന്ന മുറി സംഗീതവീചികൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. ഗാനം കേൾപ്പാൻ വേണ്ടി അനിതയും സുരൂപയുടെ അടുക്കൽ ചെന്നിരുന്നു.

പെട്ടെന്നു സംഗീതത്തെ ഭേദിച്ചുകൊണ്ടുള്ള സമീരന്റെ ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടു. "ദീദീ അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു, വേഗം വരിക."

അനിത എഴുന്നേറ്റു പിതൃസന്നിധിയിൽ ചെന്നു. "നിങ്ങളുടെ സാധനങ്ങളെല്ലാം ഒരുക്കി വെച്ചുകൊള്ളുക. നാളെ പുറപ്പെടണം" ഇതായിരുന്നു ഗൃഹനാഥന്റെ കോമളമായ അധരങ്ങളിൽനിന്നു വഴിഞ്ഞൊഴുകിയ ഭാഷാ പീയൂഷകണങ്ങൾ.

അ:—"നാം എവിടേയ്ക്കാണ് പോകുന്നത്? അമ്മയോടു കൂടി പോകുന്നതു ആരാണ്."

ഗൃഹനാഥൻ സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ കൂടി പ്രസ്താവിച്ചു:—"എന്റെ കുട്ടികളിൽ

ലോറംക്ക് അവിടെ ഒരു നല്ല ഗൃഹമുണ്ട്. അതദ്ദേഹം എനിക്ക തരാമെന്നു ഏററിട്ടുമുണ്ട്. വാടകയൊന്നും കൊടുക്കേണ്ടതില്ല. വീടിനെപ്പററിയുള്ള വിവരങ്ങൾ തൃപ്തികരങ്ങളാണ്. നിങ്ങൾ കൂടി അതിനെ അനുകൂലിക്കാതിരിക്കയില്ല. നഗരത്തിൽ നിന്ന് നാലഞ്ചു നാഴിക അകലെ ഒരു വയലിന്റെ മുകപ്പിലായിട്ടാണ് ഗൃഹം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതു്. അവിടെ അടുത്ത് മൂന്നുനാലു ഗൃഹങ്ങളും ഉണ്ട്. മലേറിയാ എന്ന പേർ അവിടത്തുകാർ കേട്ടിട്ടും കൂടിയില്ല. അവിടെ താമസിക്കണമെന്നാണ് ഡാക്ടർമാർ ബലമായി അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതു."

ആ കുടുംബം മുഴുവനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുറവും വന്ന വളരെ കഴിഞ്ഞു. "നമ്മളിൽ ആരെല്ലാമാണ് പോകേണ്ടതെന്നു തീരുമാനിച്ചിട്ടുള്ളതു്?" എന്നു അനിന്ദിത വീണ്ടും ചോദിച്ചു.

പിതാവു:—"ആ കാര്യമാണിപ്പോഴും തീർച്ചപ്പെടുത്താനുള്ളതു്? നീ പോവുകയാണെങ്കിൽ ഒരു ഗൃഹത്തിലെ കാര്യങ്ങൾ നോക്കാൻ ആരാണുള്ളതു്? നീ പോകാതിരിക്കുന്ന പക്ഷം ബീജുവിനെയും മാതാവിനെയും നോക്കുവാൻ ആരാണ്? നിന്റെ അമ്മ പറയുന്നതു അമല അവരുടെ കൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കണം എന്നാണ്. എന്നാൽ ആ വലിയ ചുമതല അവളുടെ വിശ്വാസ്യതയിൽ വിട്ടുകൊടുക്കാമോ? അതിനു തക്ക പ്രാപ്തി അവൾക്കുണ്ടെന്നു എനിക്ക തോന്നുന്നില്ല. മാത്രമല്ല അവളുടെ ഉത്തരവ് ഉല്ടങ്ങൾ വലിച്ചു നമ്മുടെ തലയിൽ ഇടുകയും ചെയ്തേക്കാം. അയാൾ അവളെ വീണ്ടും ആവശ്യപ്പെടുന്നുണ്ടെന്നു കേൾക്കുന്നു. സകല ചുമതലയും വഹിക്കുന്നതിനു ഏററവും ചെറുപ്പമായ സുഷമയ്ക്കു സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല; സത്യം പറയുകയാണെങ്കിൽ പരീക്ഷയ്ക്കുള്ള ബദ്ധപ്പാടിലുമാണ്."

സുഷമ പറഞ്ഞു:—"ഉവ്വ് അച്ഛാ, ഞാൻ സകല ഭാരവും വഹിച്ചുകൊള്ളാം. എനിക്ക എല്ലാം അറിയുകയും ചെയ്യാം."

ഒരു ഡോക്ടറി സ്ഥാനം സുഷമയ്ക്കു കിട്ടുന്ന പക്ഷം സമീപത്തെ

തന്റെ ആഗ്രഹങ്ങൾ വല്ലപ്പോഴുമെങ്കിലും കീഴ്പ്പെടുത്താമെന്നു അവൾ വിചാരിച്ചു. ഇതു ഒരു പ്രധാന സംഗതിയാണു സുഖിജ്ഞയാണ് താനെന്നു പറയുവാൻ അവളെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്.

സുശീലന മുറിയിൽ കിടന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ഇവിടത്തെ ഭാരമെല്ലാം സുഷമ കയ്യേൽക്കട്ടെ. ഭൃത്യന്മാരെല്ലാം വൃദ്ധരായതുകൊണ്ടു പറഞ്ഞുകൊടുത്തു ചെയ്യിക്കേണ്ടതായിട്ട് അധികമൊന്നും ഇല്ല. സുരൂപ അവളെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യും, ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ" "കൊള്ളാം. വളരെ നല്ല കാര്യം. ഞാൻ പോകുന്നതിനു ഒരുങ്ങിക്കൊള്ളട്ടയോ? സുശീ. ഇന്നു മുതൽ പുതിയ മുറകൾ നന്നായി ആരംഭിച്ചുകൊള്ളുക" എന്നു അനിന്ദിത പറഞ്ഞു.

എല്ലാവരും അവരവരുടെ ജോലിക്കായിപ്പോയി. പോകുവാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ അതിവേഗമായി നടന്നു. പെട്ടി, കിടക്ക എന്നിങ്ങിനെയുള്ള ഉപകരണങ്ങൾ ഒരു മുറിയിൽനിന്നു മറ്റൊന്നിലേക്കു മാററപ്പെട്ടു.

സുഷമ അവളുടെ മുറകൾ ആരംഭിച്ചു. അവൾ സമീരന്റെ അടുക്കൽ പാഞ്ഞണഞ്ഞ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു;—"സമീരാ, സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളുക. ഇനി നീ എന്നോടു അത്യാവശ്യം പണം ആവശ്യപ്പെട്ടാം. പക്ഷേ അക്കാര്യത്തിൽ വലിയ കഴപ്പമൊന്നും ഉണ്ടാക്കാതിരിക്കാം. എന്നാൽ പോരെ."

സമീരൻ അവളുടെ മുഖത്തേയ്ക്കൊന്നു തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ട്, "സുശീലയോടോ പണം ചോദിക്കുന്നതു്! ഒരു നിമിഷം മുതൽ ഞാൻ മേലധികാരികളുമായിട്ടാണു എടവാടു ചെയ്യാനുദ്ദേശിക്കുന്നതു്." ഇപ്രകാരം സഗൌരവം പ്രതിവചിച്ചു. സുഷ:—"അങ്ങിനേയോ? നീ പിതാവിനോടു ചോദിച്ചു ഒരവണയെങ്കിലും പണം വാങ്ങുന്നതു് എനിക്കും ഒന്നു കാണാമല്ലൊ"

യാത്രക്കുള്ള ഒരുക്കങ്ങളെല്ലാം പൂർത്തിയായി. ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ അവരൊന്നിച്ചു പോകാനാണു് വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. പക്ഷെ അദ്ദേഹം സുശോഭനയും മറ്റും ശരിയായി താമസിക്കുന്നതിനു വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തതിനുശേഷം കൽക്കത്തയിലേയ്ക്കു തന്നെ താമസിയാതെ മടങ്ങുന്നതാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പഴയ ഗുമസ്ഥൻ മാധവൻ അവിടെയുള്ള കാര്യങ്ങൾ ഭംഗിയായി നടത്തും. അമലയുടെ ഭർത്താവു യാത്ര പുറപ്പെടുന്നതുവരെ എത്തിക്കാണാഞ്ഞതുകൊണ്ടു അവളെയും കൂടെ കൊണ്ടുപോകുവാൻ ശൈലേന്ദ്രൻ തീരുമാനിച്ചു.

പുറപ്പെടുന്നതിനുള്ള സമയമായി. സുഷമയുടെ നയനങ്ങൾ ബാഷ്പാകുലങ്ങളായി. എങ്കിലും പുതിയതായി അവൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ള അധികാരത്തെ അവൾ ഭൃത്യന്മാരോടു കല്പന പുറപ്പെടുവിക്ക മാത്രമായി വ്യക്തമാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ധാരാളം ഭാണ്ഡങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അതിനിടയ്ക്കു അവയെ നോക്കി സൂക്ഷിക്കേണ്ട ഭാരം കൂടി നേരിട്ടു. തന്നിമിത്തം മറ്റൊന്നിലും ശ്രദ്ധ പതിയ്ക്കാനോ സ്വല്പ സമയം പോലുമെങ്കിലും വിശ്രമിക്കുവാനോ കഴിഞ്ഞില്ല. മര്യാദക്കാരനായിരിക്കണമെന്നും സുഷമയെ ക്ലേശിപ്പിക്കരുതെന്നും മറ്റും പ്രത്യേകമായി സതീശനോടുപദേശിച്ചതിനുശേഷം സുശോഭന വണ്ടിയിൽ കയറി. താൻ വേർപിരിയുവാൻ പോകുന്നുവെന്നു സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ടായിരിക്കാം ബീജു ബാല സുലഭമായ രോദനം മുഴക്കി സുഷമയോടു യാത്ര പറഞ്ഞതു്. ശക്തിയോടു കൂടിയ കൈകൊട്ടിച്ചിരിയുടെയും കണ്ണുനീരിന്റെയും സമ്മേളനത്തിന്നിടയിൽ സുശോഭനയും മറ്റും കയറിയ വണ്ടി ഇളകി. സുഷമ കണ്ണുനീർ തുടച്ചു് സ്വകൃത്യ നിർവ്വഹണത്തിന്നായി ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങി.

അവരുടെ യാത്രക്കു ശേഷം ആ വീട് ശൂന്യവും ഏകാന്തവുമായിത്തീർന്നു. സുഷമ പാഠ്യപുസ്തകങ്ങൾ നിമിത്തം ക്ലേശിച്ചു. സതീശൻ അവളെ വേറെ വിധത്തിലും അലട്ടിത്തുടങ്ങി.

പരീക്ഷയ്ക്കു വായിപ്പാനുള്ള ധൃതിയും, അതുകൊണ്ടുള്ള മനസ്സമടിപ്പും ശരീരത്തെ കുഴക്കി; സുശീല മാതാക്കളുടെയും സാന്നിധ്യമില്ലാതായി. ദിവസം അസാധാരണ ദീർഘമുള്ളതായി അവൾക്കു തോന്നി; ഒരു ഏകാന്തതയിൽ തന്നെ വിട്ടുകൊണ്ടു സ്വഭവനത്തിനായി പോയ മാതാപിതാക്കന്മാരോട് അവൾക്കു കോപം തോന്നി. ഭരമെല്ലാം ഏറ്റു നടത്തുവാൻ താൻ നന്നായിട്ടാണെന്നു അവരോടു അവൾ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്ന കഥ തന്നെ സാധു വിസ്മരിച്ചു പോയി.

ഒരു ദിവസം ഏതോ ഒരാൾ അവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഭൃത്യൻ വന്നു സുഷമയെ അറിയിച്ചു. ഉടനെ അത്യാസക്തിയോടുകൂടി അവൾ ആഗതനെ കാണ്മാൻ സ്വീകരണമുറിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഇതിലെന്താണാശ്ചര്യപ്പെടുവാനുള്ളത്. ആഗതൻ മെഹ്റ്റ്യൻ തന്നെയായിരുന്നുള്ളു. അദ്ദേഹം അവളുടെ മുഖം കണ്ട ഉടൻ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു,—"ഓ സുഷമ നല്ല കുട്ടിയാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഞാൻ വളരെ വൈകിയാണ് വന്നതെന്നു പറയുകയുണ്ടായില്ലേ? ഇപ്പോഴോ? ഇങ്ങിനെയാണ് നല്ല കുട്ടികളുടെ സ്ഥിതി. ആരുടെ നിർബ്ബന്ധം ഇക്കുറി നഗരം വിട്ടു പോകയുണ്ടായില്ല! അല്ലേ?"

സുഷമ മെഹ്റ്റ്യയോടു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. അനന്തരം മറ്റൊരു ഇരിപ്പടത്തിൽ സുഷമയും ഇരുന്നുകൊണ്ടു "അമ്മയും ഫാദറും മാത്രമേ പോയിട്ടുള്ളു. മറ്റെല്ലാവരും മാറിപ്പാർക്കാൻ പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്." ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

മെഹ്റ്റ്യൻ ചോദിച്ചു:—"മാറിപ്പാർക്കുവാനെന്തു കൊണ്ടു? വല്ലവർക്കും സുഖക്കേടുമായിരിക്കുമോ?"

ഒരു ചോദ്യവും കേട്ടുകൊണ്ടു മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച സുരൂപ തന്നത്താൻ ചിരിച്ചു "അമ്മയ്ക്കും ബിജുവിനും കുറേശ്ശ സുഖക്കേടാണ്. ഇപ്പോൾ കുറെ ആശ്വാസമുണ്ട്. ശരീരസുഖ

ത്തിന്ന പററിയ ഒരു ഉൾനാട്ടിലെയ്ക്കാണ് അവർ പോയിരിക്കുന്നതു്; മിസിയും കൂടെ പോയിട്ടുണ്ടു്!"

ശരീരസുഖത്തിന്ന പററിയ ആ ദിക്ക് ഏതാണെന്ന ദേവപ്രിയന്ന മനസ്സിലായില്ല. ആ ദിക്കിനെക്കുറിച്ചു അറിയുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്ന ഉൽക്കണ്ഠ വർദ്ധിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനെ കാണുന്ന കാര്യം ആ പെൺകുട്ടികൾക്ക വളരെ സന്തോഷമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് രണ്ടു മണിക്കൂർ നേരം ഓരോന്ന പറഞ്ഞു അദ്ദേഹത്തെ അവിടെ ഇരുത്തി. സമീരനും അവിടെ കിണ്ണത്തിൽ എന്തി കഴിഞ്ഞു?

അദ്ദേഹം വാസസ്ഥലത്തേക്ക മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോൾ രാത്രി 8 മണി സമയമായികഴിഞ്ഞിരുന്നു. ദേവപ്രിയൻ റെയിൽവെ ടയിംടേബിളും കയ്യിൽ വെച്ചു കൊണ്ടു തറയിൽ ഇരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്നേഹിതന്മാർ കൽക്കത്തയിൽ അവർ ഏറെറടുത്തിരുന്ന ജോലി ഭംഗിയായി നിർവ്വഹിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിന്ന ഉൾനാട്ടിലെക്ക മടങ്ങുവാൻ വളരെ സ്വാതന്ത്ര്യം തോന്നി. എന്നാൽ തള്ളത്താല അദ്ദേഹത്തിന്ന വളരെ ക്ഷീണിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. വളരെക്കാലമായി ദേവപ്രിയൻ എതിർത്തുകൊണ്ടിരുന്നതു് ഏതൊരു അസന്തോഷത്തോടോ, അതു ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ പിടികൂടി. ഒരു പ്രത്യേക തരമായ ആശയോടു കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്ന കൽക്കത്തയിലേക്ക വരേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ദേവപ്രിയൻ നിരാശപ്പെടുത്തപ്പെട്ടു.

പെട്ടെന്നു് ആരോ അവിടെ പ്രവേശിച്ചു. ദേവപ്രിയൻ ആഗതനെ നോക്കി; പൂർണ്ണനാണവിടെ വന്നതു്.

ഫോട്ടോകാരൻെറ സ്ഥലത്തുവെച്ചു പിരിഞ്ഞതിനുശേഷം പ്രിയൻ പൂർണ്ണനെ കാണുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. കാണ്മാൻ ശ്രമിച്ചുമില്ല. സംശയാവഹനായി പ്രിയനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു

പുന്നൻ പറഞ്ഞു:—"ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കട്ടെയോ? അതല്ല നിങ്ങൾ എന്നെ ചവിട്ടി പുറത്താക്കുമോ?"

ദേവപ്രിയൻ മന്ദഹസിക്കാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ട് "ഓഹോ, തീർച്ചയായും ഇരിക്കാം" എന്ന് മറുപടി പറഞ്ഞു.

ഒന്നു രണ്ടു നിമിഷം പുന്നൻ മൗനം ദീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ഇരുന്ന ഇരിപ്പിൽ നിന്ന് ഇളകാതെ സ്ഥിതിചെയ്തു. അതിനു ശേഷം അവൻ:—

"നിങ്ങൾ എവിടെയെങ്കിലും പോകുന്നുണ്ടോ? എന്താണ് സമയവിവരപ്പട്ടികയിൽ തന്നെ ശ്രദ്ധാലുവായിരിക്കുന്നതു? പുതിയ സ്ഥലത്തു എങ്ങാൻ മന്ദഹാസ പാഠശാല സ്ഥാപിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നുണ്ടോ?"

പ്രി: വ:—"അതിന്റെ സ്ഥാപനം ഒരുവിധം അവസാനിച്ചിരിക്കയാണ്. മൃത്യുമുഖത്തിൽ നിന്നു രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാർഗ്ഗം കാണാതെ—ആശ്വാസത്തിനു മാർഗ്ഗം കാണാതെ—ജനങ്ങൾ കഷ്ടപ്പെടുമ്പോൾ അവരെ ചിരിപ്പിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതു ഒരു വിധം മൗഢ്യമല്ലേ? അതുകൊണ്ട് ഞാൻ ഇപ്പോൾ ദാരിദ്ര്യത്തിനോടു ഒരു യുദ്ധം ചെയ്വാനാണ് തീരുമാനിച്ചിട്ടുള്ളതു. ഈ ഭയങ്കരാവസ്ഥകൊണ്ടു പടിഞ്ഞാറൻ ബംഗാൾ കേവലം ശ്മശാനഭൂമിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു."

"നിങ്ങൾ എന്നെക്കൂടി കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുമോ?" എന്നു പുന്നൻ ചോദിച്ചു. "എന്താണു നാശാവഹമായ രോഗം?" ദേവപ്രിയൻ പറയുന്നതു കേട്ട് കുറെ നേരത്തേക്ക് പുന്നൻ മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. പിന്നീട് അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

"എന്റെ മാതൃ പരലോകം പ്രാപിച്ചു. കൽക്കത്ത എനിക്കു സങ്കടകരമായ ഒന്നായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഒരു നിമിഷം പോലും എനിക്കിവിടെ ജീവിക്കുവാൻ മനസ്സു വരുന്നില്ല'

ദേ: പ്രി:—"കൊള്ളാം. ഞങ്ങളോടുകൂടി വരിക. നാളെ ഉച്ചക്ക 12 മണിക്കാണ് വണ്ടിയുടെ സമയം. സമയത്തിന്ന പുറപ്പെടുവാൻ തയ്യാറായിക്കൊള്ളുക."

അദ്ധ്യായം 12.

"ആരിഹ വരുന്നിവനാരതമെന്തിനിങ്ങിനെയോ?"
"പരിചൊടിവനെ ശക്തി കാൺകയും മമ
കരളിലുള്ളതറിയിക്കയും വേണമല്ലോ."
"കരുണാർദ്രയായ് ഒരു നൽ ബ്രാഹ്മണ കന്യക
പരിണതിയെ വഹിപ്പിച്ചിടുന്നതു കണ്ടീലയോ"
"അങ്ങോട്ടു ജഗത്തിൽ മറ്റൊരു ദിക്കും
കണ്ടീടുവാൻ കണ്ണുകളില്ല ഞാനം"

അനിന്ദിതയും സഹോദരനും നിശ്ചിത സ്ഥലത്തെത്തിയപ്പോൾ വൈകുന്നേരമായി കഴിഞ്ഞു. റെയിൽവെ സ്റ്റേഷനിൽനിന്ന അവരുടെ വസതിയിലേക്ക് കുറെ ദൂരമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് കാളവണ്ടിയുടെ സഹായം അവർക്കു ആവശ്യമായിരുന്നു. ട്രെയിൻ യാത്ര കൊണ്ടും കാളവണ്ടിയിൽ ഇരുന്ന ദേഹം ഇളകിയതുകൊണ്ടും അനിന്ദിതയ്ക്കു പറയത്തക്കതില്ലാത്ത ക്ഷീണം തോന്നി. ശക്തിയുണ്ടായിരിക്കട്ടെ ഇല്ലാതിരിക്കട്ടെ, അവൾ ആ ഭാഗ്യത്തിൽ കണ്ടപാലുകളിലും തൈകൾമാത്രം വരാതെ ക്ഷമാപൂർവ്വം സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

സായാഹ്നവേളയിലെ നിലാവിലും അനിന്ദിതയുടെ അനന്ദതയിലും കൂടി മണിമാളികപ്പുര ആ ഗൃഹം സ്വർഗ്ഗതുല്യമായി രൂപാന്തരം പ്രാപിച്ചുവോ എന്നു അവർക്കു തോന്നിയെങ്കിൽ അത് അത്ഭുതം തന്നെ. വാസ്തവത്തിൽ ആ ഗൃഹം മനോഹരമായ ഒന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ രാത്രിയുടെ ആഗമനാന്തരം

ട്ടുകൂടി അവിടമെല്ലാം അന്ധകാരത്തിൽ ആണ്ടുപോയി. ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു ഉടൻ ആദ്യമായി അനിന്ദിത മുറികൾ അടിച്ചു വെടിപ്പാക്കുന്നതിലും കിടക്കകളെല്ലാം യഥാസ്ഥാനം വെയ്ക്കുന്നതിലും ഗൃഹോപയോഗത്തിനുള്ള ഉപകരണങ്ങളും മറ്റും ശരിയാക്കി അതാതിടത്തു വെയ്ക്കുന്നതിലും ആയിരുന്നു ശ്രദ്ധ പതിച്ചതു്. അർദ്ധരാത്രിയാകുന്നതുവരെ ഈ പ്രവൃത്തികളിൽ നിന്നു് ഒഴിയുവാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. സന്തോഷകരങ്ങളല്ലെങ്കിലും ഈ വക ജോലികൾ അടുത്ത ദിവസത്തേക്കു മാറ്റി വെയ്ക്കുവാൻ അവൾ ആഗ്രഹിച്ചില്ല. അമലയും അവൾക്കു കഴിവുള്ള വിധത്തിലെല്ലാം അനിന്ദിതയെ സഹായിച്ചു. ഒരു പുതിയ സ്ഥലത്തു കഴിച്ചു കൂട്ടേണ്ടി വരുന്ന ആദ്യരാത്രി എല്ലായ്പോഴും അത്ര സുഖകരമായി എന്നു വരുന്നതല്ലല്ലോ. അനിന്ദിത കിടക്കയിൽ കിടന്നു, അങ്ങുമിങ്ങും തിരിഞ്ഞും മറിഞ്ഞും മയങ്ങിയും പ്രഭാതം വരെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഉടനെ അവൾ ഉണർന്നു, എഴുന്നേറ്റു ദിനകൃത്യങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി ഗൃഹത്തിൽ നിന്നിറങ്ങി പുറത്തുവന്നു് ലാത്തുവാൻ ആരംഭിച്ചു. ഗൃഹത്തിന്നു് ഏറെ ദൂരെയല്ലാത്ത ഒരു വയലിൽ എത്തിയപ്പോൾ അതി പാണ്ഡുരയായ ഇന്ദ്ര ദിഗംഗനയുടെ മുഖവും ശുക്രനേത്രന്റെ സംവീക്ഷണവും അവൾക്കു പരമാനന്ദകരമായിത്തീർന്നു.

ഗൃഹത്തിനു പിൻവശത്തു രണ്ടു മൂന്നു നാഴിക അകലെ മന്ദമായി പ്രവഹിച്ചു കൊണ്ടിരുന്ന നദി ആവശ്യമുള്ള പക്ഷം അവർക്കും കാണ്മാൻ കഴിയും. അതിന്റെ മറുകരയിലായി പച്ചനിറത്തിലുള്ള ഒരു വൻകാടു കാണപ്പെടുന്നുണ്ടു്. നഗര ജീവിതത്തിൽ നിന്നു കുറച്ചു കാലത്തേക്കെങ്കിലും മുക്തി പ്രാപിക്കുവാൻ യോഗം കൈവന്നതു വിചാരിച്ചു് അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം സന്തോഷാധിക്യത്താൽ ചാഞ്ചാടിക്കളിയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അവൾ വയലിലൂടെ നടന്നു, ശീതളവും മന്ദമാ

ഹൃദ്യമായ ചെറുകാററ് അവളുടെ മുഖകമലത്തെ സ്പർശിച്ചു. ആ നിമിഷത്തിൽ ദിവ്യൗഷധത്തിന്റെ ഫലംകൊണ്ടു രോഗിയെന്നപോലെ അനിന്ദിതയുടെ ദേഹത്തിനു ഉന്മേഷവും സുഖവും സിദ്ധിച്ചതായി അവൾക്കു തോന്നി. ഗൃഹത്തിലേക്കു അനിന്ദിത തിരിച്ചു് പോന്നു ഗൃഹകൃത്യങ്ങളിൽ വ്യാപൃതയായി.

ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ പിറെറദിവസം തന്നെ കൽക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങി. പോകുന്ന അവസരത്തിൽ അദ്ദേഹം സുശോഭനയെയും മററും ഉപചരിക്കുന്നതിന്നു, കൽക്കത്തയിൽ നിന്നു കൊണ്ടുപോരപ്പെട്ട ഭൃത്യന്മാരെ വിളിച്ചു് ശുശ്രൂഷയോടും ശ്രദ്ധയോടും പ്രവൃത്തിചെയ്യണമെന്നു, പ്രത്യേകം ഏർപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

അനിന്ദിതയുടെ ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും ഈ ദേശാന്തരവാസം എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു മാററമുണ്ടാക്കിത്തീർത്തു. വിളറിയിരുന്ന മുഖവും, വിശേഷിച്ചു് കപോലദേശങ്ങളും രക്തപുഷ്ടമായി; മനസ്സിന്നു എന്തെന്നില്ലാത്ത നിർവൃതിയും ഉണ്ടായി. ഒരു രഹസ്യം സുശോഭന പരസ്യമായി മനസ്സിലാക്കി.

പകൽ മുഴുവനും ജോലിചെയ്കയാൽ അമലയ്ക്കു സ്വന്തം കാര്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കുവാൻ സാധിക്കാതെ വന്നിരുന്നു. അമലയ്ക്കു വേണ്ടതെല്ലാം ചെയ്തുകൊടുക്കുന്നതിൽ അനിന്ദിത ബദ്ധശ്രദ്ധയായിരുന്നു. പ്രഭാതത്തിനു മുമ്പു് അവൾ ഉണർന്നു പുറത്തുപോയി ഉന്മേഷപൂർവ്വം നടക്കുകയും നഗരവാസം കൊണ്ടു മനസ്സിന്നു സംഭവിച്ചിരുന്ന ക്ലേശങ്ങൾ തീരെ വിസ്മരിക്കയും ചെയ്തു. ചിലപ്പോൾ ഭൃത്യനായ ബാലനാൽ അനുഗമിക്കപ്പെട്ടു അനിന്ദിത നദീതീരം വരെ സഞ്ചരിക്കും. സുവർണ്ണനിറത്തിലുള്ള തിരമാലകളോടുകൂടിയ ആ നദിയിലെ ജലം രജതപാളിപോലെ ശുഭ്രമായിരുന്നു. നദീതീരത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന സൈകതികശയ്യയിൽ ഇരുന്നു അംബരാന്തരീക്ഷത്തിലെ കുസുമതാരങ്ങളെ നോക്കി പലപ്പോഴും അവൾ ആനന്ദിച്ചിരുന്നു. സൂര്യ

ദേവൻ ഉദയപർവ്വതത്തിലൂടെ ലോകരംഗത്തിലേക്ക കരവല്ലരി കളെ നീട്ടുവാൻ തുടങ്ങുന്നതു കാണുമ്പോഴേക്ക ഭൃത്യനാൽ സന്നദ്ധി തയായ അനിശ്ചിത വസതിയിലേക്ക മടങ്ങും.

ഉൾനാട്ടിലെ മന്ത്രൻ നഗരത്തെ സംബന്ധിച്ചുള്ളതോ ളം അന്യായാശ്രയിട്ടാണോ പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നതു? ഇവിടത്തെ മന്ത്രിക ഏതുതരം ദുർഭാഗ്യത്തിലായിരുന്നു. ഇവിടത്തെ അന്തരീക്ഷം പൊടി പടലത്തിൽ നിന്നും ധൂമ ബാധയിൽ നിന്നും വിമുക്തമായി കാണപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

പ്രത്യക്ഷമായ അനിശ്ചിതത്വത്തെ ഹൃദയത്തിന്റെ ക്ഷേത്ര ക്കവാനുള്ള പരമാർത്ഥം വാസ്തവത്തിൽ അതിനുള്ള ദൃഢവും സുഖ മായി കാണപ്പെടുന്ന പ്രകൃതി വൈചിത്ര്യം തന്നെയായി രുന്നുള്ളൂ. പരമകാരുണികനായ ദൈവം നമ്മുടെയെല്ലാം ഗുണ ത്തിനു പ്രതിപത്തിലോകത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും, അതിനു കണ്ടെത്തുവാൻ സാധിതനായ ട്രാൻസ് മനുഷ്യർക്ക് ജീവാ വസാനം വരെ ഏകാഗ്രചിത്തരായി ചിന്തയോടും കൂടി കഴിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടി വരുന്നതെന്നും അനിശ്ചിതത്വം വേണ്ടുവോളം മനസ്സിലായി.

എന്നാൽ അനിശ്ചിതത്വമില്ലാതെ ആ കൂട്ടത്തിലുള്ളവ ർക്കാർക്കും ഇതുവരെയും സുഖം തോന്നിയിരുന്നില്ല. അവിടത്തെ വിജനതയും ഭയങ്കരമായിരുന്നു; ഇതിൽ നിന്നു ക രകയറാനുള്ള മാർഗ്ഗം അവൻ കണ്ടെത്തിയെങ്കിൽ കാരണഭൂതനാ ർ കതിരുകളുടെ വേഷം അണിഞ്ഞു അഭിനയിക്കുന്ന ദൃശ്യങ്ങ ളാണ്. ആരെയും അറിയിക്കാൻ മനസ്സില്ല എന്താണെ ന്നറിയുക സാധ്യമായിരുന്നില്ല. രാവും പകലും ഒടിമയെന്ന വണ്ണം അവരെ വേവലാതിപ്പെടുത്തി. വളരെ ഉത്സാഹിച്ചാൽ തന്നെയും അവരെ അവളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽ നിന്നു മോചിപ്പിച്ചു കൊണ്ടുപോകുക അനിശ്ചിതക്ക സാദ്ധ്യമായി രുന്നില്ല. അതുപിരിട്ടു നേരത്തെ കൂടിലും വീട്ടുവിട്ടു പുറപ്പെ ട്ടുക അവർക്ക് അസാദ്ധ്യമായിരുന്നു. അനിശ്ചിത ലവ

ളെ ക്ഷണിച്ചാൽ തന്നെ അവളിൽ നിന്നു പതിവായി കിട്ടുന്ന മറുപടി എന്താണെന്നു താഴെ കാണിക്കും പ്രകാരമാണ്—"ലിലീ, പോയി ഉൾനാട്ടിന്റെ സൗന്ദര്യം കണ്ടാനന്ദിച്ചു കൊള്ളുക. ഞാൻ ഉൾനാട്ടിൽ പിറന്നാളും ജീവിതം മുഴുവനും, വയലുകളും, വൃക്ഷങ്ങളും അരുവികളും ധാരാളം കണ്ടു പരിചയിക്കപ്പെട്ടവളുമാണ്. ഇനി അതിൽ കൂടുതലായൊന്നും കാണണമെന്ന് ആശയും ഇല്ല." സുഭാഷിണിയുടെ പിച്ചക്കാരെല്ലാം നഗരത്തിൽ വിട്ടേച്ച കുട്ടികളെക്കുറിച്ചായിരുന്നു. ആ ഉൾനാട്ടിലെ സ്ഥിതി തൃപ്തികരമല്ലെന്നു അവൾക്ക് തോന്നി വിവരം കൈലാസനാഥനെ അറിയിച്ചു. അതിനു മറുപടി അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെയാണ് എഴുതിയിരുന്നതു്:—

"ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ലെന്നാണ്, ഡാക്ടരുടെ അഭിപ്രായം. സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം. ഇനി ജ്വരം ബാധിക്കാനിടയില്ലെന്നാണദ്ദേഹം പറയുന്നതു്."

അനിന്ദിതയുടെ സന്തോഷസാഗരത്തിന്റെ നടുവിൽ ചിന്തകളാകുന്ന ഘനപാറക്കെട്ടുകളും ദൈവേച്ഛയോടു ചെല്ലുന്നതിനു പ്രതിബന്ധങ്ങളായ ചില വലിയ ദുഃഖശിലകളും ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്നുള്ള സംഗതി മറക്കത്തക്കതല്ല. പ്രകൃതി പ്രഭാവം അവളെ ആനന്ദിപ്പിച്ചു. പക്ഷേ അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ കുറേക്കാലമായി വേരൂന്നികിടക്കുന്ന ആ ഒരു ചിന്ത അവളെ അലട്ടി. പ്രതിവിധിയില്ലാത്തതായ ആ ദുഃഖചിന്ത മനോമുകുരത്തിൽ പ്രതിബിംബിക്കാതായിരിപ്പാൻ കഴിയുന്നതും അവൾ പരിശ്രമിച്ചു.

സുഷമ പതിവായി അനിന്ദിതയ്ക്കു വലിയ വലിയ കത്തുകൾ അയക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. അവയിൽ ഒരു വമ്പിച്ച ഭാഗം സഖിമാരെക്കുറിച്ചുള്ള പരാതികളും ഭൃത്യന്മാരുടെ ആലസ്യത്തെയും അനുസരണമില്ലായ്മയും കുറിച്ചുള്ള അഭിപ്രായങ്ങളും കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായിരുന്നു. ആദ്ധ്യാത്മികങ്ങളായ ഉപദേശ

ങ്ങളാണ് ശൈലേന്ദ്രന്റെ എഴുത്തുകളിൽ അടങ്ങിയിരുന്നതു സമീരനും സുരൂപയും മറ്റും ശിക്ഷിപ്പെട്ട പരീക്ഷക്കാലം അടുത്തിരുന്നതുകൊണ്ടു തന്നെയായിരിക്കണം; എന്നല്ല അവർ പാഠ്യപുസ്തകപ്പുഴുക്കളായി സമയവ്യയം ചെയ്തുവന്നു. ഒരു കുന്നരം എത്രയാണ് അസ്തമനസൂര്യന്റെ സ്വാഗതം പറവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന അനിന്ദിത ഗൃഹജോലികളെല്ലാം നിവൃത്തിച്ചതിനുശേഷം മേൽ കഴുകി വസ്ത്രങ്ങൾ മാറി പതിവുപോലെ നടക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. അപ്പോഴേക്കും കൽക്കത്തയിൽനിന്ന് തപാൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ബീജു അലട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നതിനെ ബലമായി തട്ടിത്തള്ളി അനിന്ദിത എഴുത്തു വായിച്ചുതുടങ്ങി. ദേവപ്രിയൻ ഗൃഹം സന്ദർശിച്ച വിവരം സുഷമ എഴുത്തിൽ കാണിച്ചിരുന്നു. മാത്രമല്ല, സുരൂപ അവളുടെ കയ്യൊപ്പിനു താഴെയായി, ദേവപ്രിയൻ ബീബിയുടെ ആധുനിക വാസസ്ഥലത്തെയും മറ്റും പററി പൊലിപ്പിച്ചെഴുതിയിരിക്കുന്നതായും ഏററവും മനോഹരങ്ങളായ ചെറിയ ലിപികളിൽ ഭംഗിയായി വിന്യസിച്ചിരുന്നു.

അനിന്ദിത ആ എഴുത്തു ഭദ്രമായി സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ബീജുവിനെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാറായതുകൊണ്ട് അന്തരീക്ഷം പാടല വർണ്ണമായി. പക്ഷെ അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയഗതി വഴിപോലെ ഗ്രഹിച്ച് അവളോടനുകമ്പ പ്രദർശിപ്പിക്കയോ എന്നു തോന്നുമാറ് ആദിത്യൻ സ്വകരങ്ങൾ അവളുടെ ശിരസ്സിൽ ശരിയായി അർപ്പിച്ചു. കർണ്ണാനന്ദകരമായ പ്രേമഗാനം മുഴക്കിക്കൊണ്ടു സായാഹ്നസമീരണൻ മന്ദമായി വീശി. * സന്താൾ ഗ്രാമങ്ങൾ കൂടാതെ ബംഗാളികൾ താമസിക്കുന്ന ഒരു ഉൾനാട് അവിടെയുണ്ടെന്നും അതിനു കുറെ നാഴിക അപ്പുറമായി ഒരു ചെറിയ നഗരമുണ്ടെന്നും

* സന്താളന്മാർ എന്നായിരിക്കാം.

വഴിക്ക വച്ച് ഭൃത്യന്മാരുമായുള്ള സംഭാഷണത്തിൽ നിന്നു അനിന്ദിത മനസ്സിലാക്കി. നഗരം വിട്ടു ഉൾനാട്ടിൽ എത്തിയതിനു ശേഷം പ്രകൃതിയുമായുള്ള സൗഹാർദ്ദത്തെ പൂർവ്വാധികം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിൽ അവൾ ആസക്തയായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു മറെറാരു സുഹൃത്തിന്റെ ആവശ്യമേ അവൾക്കില്ലെന്നു തന്നെ പറയാം. എന്നാൽ ദേവപ്രിയൻ വരുമെന്നു കേൾക്കുന്നതുകൊണ്ടു അത്യുത്സാഹമായി സന്തോഷിപ്പാൻ അവളെ പ്രേരിപ്പിച്ച ചേതോവികാരം എന്തായിരിക്കും? അതു് ഒരു ആശ മാത്രമല്ലാതെ മറെറാന്നുമല്ലായിരുന്നു. സുഹൃന്നിധിയായ പ്രകൃതിയുടെ സൗകമാര്യത്തിനു പോലും വിചാരപാരവശ്യം കൊണ്ടു സങ്കടത്തിൽപെട്ട അനിന്ദിതയെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

മദ്ധ്യാഹ്ന ഭക്ഷണത്തിന് ശേഷം അനിന്ദിതയും അമലയും ഒഴികെ ആ കുടുംബത്തിൽ ഉള്ളവരെല്ലാം ഉറക്കം തൂങ്ങിക്കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഇവർ രണ്ടു പേരും ഈ ദുഷിച്ച സമ്പ്രദായത്തിന വഴിപ്പെട്ടില്ല. വസ്ത്രക്കഷണങ്ങൾ തുന്നിപ്പിടിപ്പിച്ചും സൂചിയുടെ പഴുതിൽ കൂടെ ഇടക്കിടെ നൂൽ കോർത്തും, ചെയ്തു തീർത്ത ജോലികളെപ്പററി അനിന്ദിതയോടു അഭിപ്രായം ചോദിച്ചും അമല സമയം പോക്കി. അനിന്ദിതയാകട്ടെ, ഒന്നുകിൽ ഗ്രന്ഥവായനയിൽ ഏർപ്പെട്ടോ അഥവാ കൺമുമ്പിൽ കാണുന്ന പ്രകൃതിവൈചിത്ര്യത്തെപ്പററി പരിചിന്തിച്ചുകൊണ്ടോ ആണു സമയവ്യയം ചെയ്യുക.

അടുത്ത ദിവസം അനിന്ദിത പ്രഭാതസഞ്ചാരത്തിനു ഒരുങ്ങി, മുൻ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട ചെറിയ നദി ഇറങ്ങി മറുകര കയറി ഒന്ന് രണ്ട് നാഴിക പിന്നേയും അവൾ മുന്നോട്ടു നടന്നു. മടങ്ങി വസതിയിൽ എത്തിയപ്പോൾ നേരം വളരെ പുലർന്നിരുന്നുവെന്നു അനിന്ദിത അറിഞ്ഞു. സുമശോഭന പരിഭ്രമിച്ചു ഭൃത്യന്മാരെ നാനാ ദിക്കിലേക്കും അയച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ വലിയ ബുദ്ധിമുട്ടുകളൊന്നും കൂടാതെ മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ അവർ അനിന്ദിതയെ

കണ്ണുകുട്ടി ഗൃഹത്തിൽ മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോൾ മററുള്ളവരുടെയെല്ലാം മദ്ധ്യാഹ്നഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഉടനെ അവൾ കുളിക്കുവാനൊരുങ്ങി. നേരം വൈകിയതിനെക്കുറിച്ചു മാതാവിന്റെ ശകാരവും കേട്ടു. കുറെ കഴിഞ്ഞു ലീലുവുമൊന്നിച്ചു അവൾ ഉറക്കറയിലേക്കു പോയി. കുളികഴിഞ്ഞു വരാന്തയിൽ എത്തിയപ്പോൾ അമല തുന്നൽ പണിയിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധയായിരിക്കുന്നതു കാണപ്പെട്ടു. അനിന്ദിതയും അവളുടെ അടുക്കൽ ഇരുന്നു. "ലീലീ, നിന്റെ ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞുവോ?" എന്ന് അമല ചോദിച്ചു. യാതൊരു മറുപടിയും പറയാതെ തുന്നൽപ്പണിയും നോക്കിക്കൊണ്ടു അനിന്ദിതയും സ്വസ്ഥയായിരുന്നു.

ഒരു വഴിപോക്കൻ മുട്ടോളം താഴ്ന്ന പൊടിയണിഞ്ഞു കൊണ്ടു വഴിയിൽ കൂടെ നടന്നിരുന്നു. കുറെ അകലമുള്ള ആ നിരത്തിൽ പോകുന്നവരെ തിരിച്ചറിയുക അത്ര എളുപ്പമായ ഒരു കാര്യമല്ലെങ്കിലും വഴിപോക്കനാരാണെന്ന് ഉടനെ അനിന്ദിതക്കു മനസ്സിലായിക്കഴിഞ്ഞു.

നിരത്ത് വിട്ടു ആ പാന്ഥൻ പെട്ടെന്നു വയലിലേക്കിറങ്ങി. അനിന്ദിതയുടെ പരിഭ്രമം വർദ്ധിച്ചു. അമല ആയാളെക്കണ്ടു അനിന്ദിതയോട് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു. "ആരാണയാൾ? നിങ്ങളറിയുന്ന വല്ലവരുമാണോ?" അനിന്ദിത ഇപ്പോഴും മൗനം ദീക്ഷിച്ചതേയുള്ളു. വഴിപോക്കൻ അടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അനിന്ദിത എഴുന്നേററു വരാന്തയിൽ അങ്ങുമിങ്ങും നടന്നുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു, അതു ആ വഴി പോക്കനോടു തന്നെയായിരുന്നു, "ഈ ചുട്ടെരിയുന്ന വെയിലത്തു നിങ്ങളെവിടേക്കാണ് പോകുന്നത്?"

ദേവപ്രിയനല്ലാതെ അവളുടെ ദൃഷ്ടിക്ക് വിഷയീഭവിച്ചു ആരും മററാരുമായിരുന്നില്ല. അനിന്ദിതയുടെ ചോദ്യം കേട്ടു അമലയും പുറത്തിറങ്ങി. ദേവപ്രിയൻ വരാന്തയിലേക്ക് കയറി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ ഇതിനടുത്തുള്ള ഒരു വില്ലേജിലായിരുന്നു. 10 മണിക്കു മുമ്പായി മടങ്ങണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടു കൂടിയാണ് ഞാൻ പുറപ്പെട്ടത്. മടങ്ങി പോകണമെന്നുള്ള കാൎയ്യം തന്നെ മറന്നു പോകത്തക്കവണ്ണമാണ് കാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം സംഭവിച്ചത്"

"അഞ്ച് ഠരം സമയം വരെ ഒന്നും ഭക്ഷിച്ചിരിക്കയില്ലല്ലൊ"

"ഇല്ല; എന്താണ് ചെയ്യുക. ഞാൻ ആരെ കാണ്മാൻ പോയോ ആ ആൾ കുറെ നാളായി ഭക്ഷണം 'കഴിച്ചിട്ട്'. അതോൎക്കുമ്പോൾ എന്റെ വിശപ്പ് എത്രയോ നിസ്സാരമായി എനിക്കു തോന്നി. എന്നാൽ അതിനെ കുറിച്ചു വിചാരപ്പെടണമെന്നില്ല. ഞാൻ താമസിക്കുന്നിടത്തേക്ക് ഇവിടെ നിന്നു അര നാഴികയിലധികം ദൂരം ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ട് അധികം വൈകാതെ പോയി ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ എനിക്കു സാധിക്കും" എന്നു മന്ദഹാസപൂൎവ്വം ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു.

"ഠരം സമയത്തു പോകാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെ ഒരിക്കലും അനുവദിക്കയില്ല പക്ഷെ അതിനു വേണമെങ്കിൽ സമ്മതിക്കാം. കുറച്ചു വല്ലതും ആഹാരം കഴിച്ചേച്ചു കഴിയൂ. അര മണിക്കൂർ സമയം നടക്കണ്ടയോ ? കൊള്ളാം."

"ശരി; കൊള്ളാം. എന്നാൽ എനിക്കുവേണ്ടി വീണ്ടും ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്യാനാണോ ഭാവിക്കുന്നത് ? ഭവതിയുടെ ഗൃഹത്തിലുള്ള എല്ലാവരും ഇപ്പോൾ മിക്കവാറു ഭക്ഷണം കഴിച്ചിരിയ്ക്കും. ഇവിടെയെങ്ങും പലഹാരക്കടകളും ഇല്ല. എവിടെ നിന്നാണ് .ഇപ്പോൾ പലഹാരം വാങ്ങുക ? എങ്ങിനെയാണ് ഭവതി ആഹാരം ശരിപ്പെടുത്തുന്നത് ?"

"നോക്കിക്കൊള്ളുക;" എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അനിന്ദിത ഭൃത്യന്മാരെ വിളിച്ചു ദേവപ്രിയനു കുളിയ്ക്കുവാൻ സകല ഏൎപ്പാടും ക്ഷണത്തിൽ ചെയ്തു കൊടുപ്പാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. അനന്തരം അവർ അവിടെ നിന്ന് അന്തൎദ്ധാനം ചെ

സ്സു. മററു യാതൊരു ശങ്കയും കൂടാതെ ദേവപ്രിയൻ അനിന്ദിതയുടെ ആതിഥ്യം സ്വീകരിച്ചു.

കുളിയും ഭക്ഷണവും കഴിഞ്ഞതിന്നു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ വരാന്തയിൽ ഉപവിഷ്ടനായി. അനിന്ദിതയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപം ഉപവേശിച്ചു. ഇങ്ങോട്ടു അദ്ദേഹം വരുവാനുള്ള കാരണം പറയുവാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് അനിന്ദിതാദേവി ചോദ്യം പുറപ്പെടുവിച്ചുവെങ്കിലും എന്താണാദ്യമായി പറയേണ്ടതെന്നറിയാതെ പ്രിയൻ കുഴങ്ങി. "അങ്ങു് എത്ര നാളായി ഇവിടെ വന്നിട്ടു്?" എന്നു അവൾ ചോദിച്ചു.

"ഇപ്പൊഴേക്കു് ഏതാണ്ടു ഒരാഴ്ചയായിരിക്കുന്നു. ഭവതി ഇവിടെയാണു് താമസിക്കുന്നതെന്നു എനിക്കു മനസ്സിലായി. എങ്കിലും വന്നു കാണ്മാൻ കൃത്യാന്തരബാഹുല്യതയാൽ സാധിച്ചില്ല. അഭയാർത്ഥികളെ സംബന്ധിക്കുന്ന ചുമതലകളെല്ലാം എന്റെ തലയിലാണു് കേറിയിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു തന്നെയാണു് ഭവതിയെ കാണ്മാൻ ഇതേവരെ സാധിക്കാതിരുന്നതു്. ഞാൻ അധീരനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ദാരിദ്ര്യത്തോടു മല്ലിടുന്നതിനുള്ള പ്രയത്നത്തിൽ എന്റെ ശക്തി തീരെ ക്ഷീണിച്ചു പൊയ്ക്കൊഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു!"

ഇതിന്നു മറുപടിയൊരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പല്ലവാധാരങ്ങളിൽനിന്നു നിരാശയുടെ ഒരു വാക്കുപോലും പുറപ്പെടുന്നതു കേൾപ്പാൻ അനിന്ദിതയ്ക്കു സാധിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു. ഒരു യുവഭടനെപ്പോലെയുള്ള ചൈതന്യവും ധീരതയുമാണു് അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയത്തെ അദ്ദേഹത്തിങ്കലേക്കു് ആകർഷിച്ചതു്. നികൃഷ്ടാവസ്ഥകളോടു മല്ലിടുവാൻ തന്നെയാണു അദ്ദേഹം ജനിച്ചതെന്നു് തോന്നപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകൾ ആ ഭാവനയെ അസ്ഥിബന്ധമിളക്കിപ്പിക്കയും ചെയ്തു.

ഒരു വിനാഴികയ്ക്കുശേഷം ദേവപ്രിയൻ വീണ്ടും പറവാൻ തുടങ്ങി:—"ഇനി ഒന്നും ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതായില്ല. ഞാ

തിരപ്രേമചിത്തനായ ഒരുവൻപോലും എതിരിടേണ്ടതായ ഒരു സ്ഥിതിയാണിപ്പോൾ ഉണ്ടായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതു."

ഈ അവസരത്തിൽതന്നെയാണ് "അമ്മ, ഒന്നിവിടത്തോളം വരിക" എന്നുള്ള അമലയുടെ അപേക്ഷ മുഴക്കം വിട്ടു അനിന്ദിതാ ദേവപ്രിയന്മാരുടെ കർണ്ണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചതു്.

ഉടൻ അവർ അവിടെനിന്നു പോയി. അകത്തെത്തിയ ഉടൻ അനിന്ദിതയോടു വീണ്ടും അമല ഇങ്ങിനെകൂടി പറയുന്നതു കേൾപ്പാൻ ഇടയായി:—"എന്താണമ്മ, ഇതിന്റെയെല്ലാം സാരം? ഞാൻ കൂടി ഒന്നറിയട്ടെ! നീ നിന്റെ ഭക്ഷണം അദ്ദേഹത്തിനു നൽകി; എന്നിട്ടും ഒരു കല്മഷമില്ലാത്തവരെപ്പോലെ വിശപ്പുകേടിയുംകൊണ്ടു അദ്ദേഹവുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു! നിനക്കു ക്ഷുൽപാനീയങ്ങളൊന്നും വേണ്ടായിരിക്കുമോ? നിന്റെ ഈ സമ്പ്രദായത്തെപ്പറ്റി ഇളയമ്മ അറിഞ്ഞാൽ എന്താണവർ വിചാരിക്കുക!" അമല ഉച്ചസ്വരത്തിൽതന്നെയാണ് ഈ വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുവിച്ചതു്.

"ശിവശിവാ ഇതുപോലൊന്നും പറയല്ലേ! ഇതാ ആ മാന്യൻ കേൾക്കാനിടവന്നെങ്കിൽ അദ്ദേഹം എന്താണ് കരുതുക! ഞാൻ വരികയല്ലേ?" ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അനിന്ദിത മുറിവിട്ടിറങ്ങി. ദേവപ്രിയനെ കണ്ടപ്പോൾ അവളുടെ ഹൃദയം ഭയത്തിന് അധീനമായി പരിണമിച്ചു. അമല പറഞ്ഞതെല്ലാം അദ്ദേഹം കേട്ടിരിക്കുമെന്നുതന്നെ അനിന്ദിത തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

"അമ്മ, എന്തൊരു തെറ്റാണീ പ്രവർത്തിച്ചതു! ഭവതിയുടെ ഭക്ഷണമാണ് എനിക്കു നൽകിയതു! അല്ലേ?" എന്നു ദേവപ്രിയൻ അനിന്ദിതയെ കണ്ട ഉടൻ പറഞ്ഞുപോയി.

അനിന്ദിതയുടെ ഓമനപ്പേർ വിളിച്ചു ഇതിനു മുമ്പൊരിക്കലും അദ്ദേഹം അവളോടു യാതൊന്നും സംസാരിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഒരു ഓമനപ്പേർകൊണ്ടു അവളെ സംബോധന ചെയ്യുന്നതിന്നപ്പോൾ ആ വിധത്തിൽ വാക്കുകൾ പുറപ്പെട്ടു എന്നു മാത്രമെയുള്ളു.

അനിന്ദിതക്കു അത്ഭുതം തോന്നി. അവൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ചോദ്യത്തിനു ഇങ്ങിനെ മറുവടി പറഞ്ഞു:—"അയ്യോ; അതുകൊണ്ടെന്തുവരാം? എൻെറ ക്ഷണനത്തിൽനിന്നു അങ്ങു ഉപായമാർഗ്ഗം കണ്ടുവെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു ഞാൻ മരിച്ചുപോകയും മറവുമില്ല."

"ഞാനും മരിക്കയില്ല; പേടിയെ മറന്നു എന്നെ സൽക്കരിക്കുവാൻ എന്താണൊന്നു വിശേഷാൽ കാരണം? ഭവതി എത്രതന്നെ പറഞ്ഞാലും, ഭവതി തെറ്റുചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു പറഞ്ഞാൽ അതു സാധ്യമാകുന്നതല്ല."

"വാസ്തവംതന്നെ; ഒരു അതികഠിനമായ വെയിലത്തു ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങുവാൻ അനുവദിക്കാതെ ക്ഷണം കഴിപ്പിച്ചതു തെറ്റാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കണമെന്നായിരിക്കുമോ? ഇതുകൊണ്ടെന്താണ്" എനിക്കൊന്നു വരാനുള്ളതു? രാവുപകൽ ഇടവിടാതെ അങ്ങ് അദൃശ്യപൂർവ്വരായ സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി കഷ്ടപ്പെടുന്നതു ഒരു തെറ്റായി എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല. ശരിതന്നെ; ഞങ്ങൾ സ്ത്രീകളാണല്ലോ? ഞങ്ങൾക്കിതിനൊന്നും അർഹതയുമില്ലെന്നല്ലെ വയ്പു?"

ഷെവല്ലിയൻ മൌനം ദീക്ഷിച്ചു. അമല ഈ അവസരത്തിലും അസ്വസ്ഥയായിത്തന്നെയാണിരിക്കുന്നതു്. ഒരിക്കൽക്കൂടെ അവൾ വരാന്തയിലേക്കു നോക്കി, ഷെവല്ലിയൻ അതു സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"അതു, എനിക്കിപ്പോൾത്തന്നെ പോയേ കഴിയൂ. ഈ അവിചാരിതമായ സമ്മേളനം എ

ഒന്നു ബുദ്ധിമുട്ടാക്കിത്തീൎത്തു. ചില സംഗതികൾ ഭവതിയോടു പറയാതെ പോകാൻ എനിക്കു കഴിവില്ലെങ്കിലും ഇപ്പോൾ ഞാൻ സംഭാഷണം നിറുത്തുവാൻ തന്നെയാണു് തീൎച്ചയാക്കുന്നതു്. ഈ കാലത്തു ഞാൻ കണ്ടുകാഴ്ച ആത്മാക്കൾ അവരുടെ ഓമനക്കുട്ടികൾക്കുള്ള ആഹാരം ഭക്ഷിക്കുന്നതായിട്ടാണു്. ദാരിദ്ര്യം ശരീരത്തെത്തന്നെയല്ല മനുഷ്യാത്മാവിനെക്കൂടി ഹനിക്കുന്നുണ്ടു. ആത്മത്യാഗം സ്വാഭാവികമായ സ്നേഹത്തിന്റെ വ്യക്തമായ വികാരമാണു്. അതാണല്ലോ ഭവതി എനിക്കു ഭാവിയ്ക്കുള്ള ആഹാരം നൽകിയതും. ഞാൻ ഭവതിയുടെ പരിചിതനായ ഒരു സുഹൃത്താണു്. മാതൃസ്നേഹത്തെക്കാൾ മഹത്തായിട്ടു യാതൊന്നുമില്ലെന്നു കാണിച്ചുതന്നതും ഒരു ലക്ഷണംതന്നെയാണു്. മനുഷ്യരിൽത്തന്നെ മൃഗങ്ങളും ദേവതകളുമുണ്ടു. ഈ കാലത്തു് ഞാൻ കണ്ടുകാഴ്ച ദൈവം മനുഷ്യവേഷത്തിൽ മൃഗങ്ങളെയും ലോകത്തിൽ തള്ളിവിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ തെളിവായിരിക്കുന്നുണ്ടു. എന്നാൽ ഭാഗ്യവശാൽ എനിക്കു ഭവതിയെ കാണ്മാൻ ഇടയായി. ഉത്തമമായ എന്റെ ആശയ്ക്കു പുനൎജ്ജന്മവും ഉണ്ടായി."

അനിന്ദിത യാതൊന്നും സംസാരിച്ചില്ല. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞു ദേവപ്രിയൻ യാത്രപറവാനായി എഴുന്നേറ്റു. അനിന്ദിത നിരത്തുവരെ അദ്ദേഹത്തെ അനുഗമിച്ചു. പിരിയുന്ന അവസരത്തിൽ അവൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"അങ്ങു് കൂടെക്കൂടെ ഇതിലെ വരികയില്ലയോ?"

ദേവപ്രിയൻ മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു:— "വരാം. സംശയപ്പെടേണ്ടതെന്നില്ല. ഭവതിയുടെ വയററിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുന്ന ഭക്ഷണം വാങ്ങി ഉപയോഗിക്കയും ചെയ്യാം. എന്നാൽ എന്നെ അധിക്ഷേപിക്കമാത്രം അരുതേ!" എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"കൊള്ളാം. വരിക തന്നെ. ഞാൻ അങ്ങയെ അധിക്ഷേപിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നു കാണാമല്ലോ. എന്നാൽ മറെറാരു മാൎഗ്ഗമായി അങ്ങു പോകുന്നതല്ലെന്നു എന്നോടുറപ്പായി പറയണം. ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ കുറച്ചു ശ്രദ്ധിക്കാതെ വാക്കു ഫലവത്താക്കിത്തീൎക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല."

"നാം നമ്മെത്തന്നെ നിന്ദിക്കുന്നതുകൊണ്ടു തൃപ്തരാകുന്നുവെന്നു ഭവതിക്കറിഞ്ഞുകൂടയോ? മഹാദേവനായ ശിവൻ ഒരു യാചകനായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ അന്നപൂൎണ്ണയെ നമുക്കറിയാൻ സാധിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? ഭവതിക്കു നമസ്കാരം!"

അനിന്ദിത നിരത്തിൽ നിന്നു നിലയനത്തിലേക്കു മടങ്ങി. അമല അനിന്ദിതയെക്കുറിച്ചു് ഓരോന്നു ശകാരിച്ചുകൊണ്ടു അരമണിക്കൂറിലധികം സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടി. "പുരുഷജാതിയിലുള്ള ഒരൊററയെണ്ണത്തിനെപ്പോലും എന്തെങ്കിലും പ്രവൃത്തിക്കുന്നതു നിഷ്ഫലമാണു്; അവരെല്ലാം കൃതഘ്നതയാൽ ഗ്രസിക്കപ്പെട്ടവരാണ്" ഈ വിധം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അനിന്ദിത അവളുടെ പ്രസംഗം അവസാനിപ്പിച്ചതും അനിന്ദിതയുടെ സ്വഭാവം സുശോഭനമായിത്തീരണമെന്നു ഒന്നിലധികം പ്രാവശ്യം അമല വിചാരിച്ചതും മിക്കവാറും ഒരേ സമയത്തുതന്നെയായിരുന്നു.

ഭൃത്യൻ വന്നു പാത്രങ്ങളും കഴുകാനായി നോക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ചോറു അതിൽ ഇരിക്കുന്നതു കണ്ടു അത്ഭുതപ്പെട്ടു.

വ്യഥാകലുഷങ്ങളായ ചിന്തകൾകൊണ്ടു അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥലം പിടിച്ച സംഗീതാങ്കുരം പുറമേയുള്ള പ്രകാശത്തെ കാണ്മാൻ അവളെ ശക്തയാക്കിത്തീൎത്തു.

അദ്ധ്യായം 13.

"പ്രേതവാസാകമ, പോന്ന പോയി ഞാൻ നിരാശപ്പെ-
ട്ടുകൊണ്ടിനസന്തതികളെ മറ്റുമേ പാടേ തന്നേ!"
"മാളിക മുകളേറിയ മന്നന്റെ
തോളിൽ മാറാപ്പു കേറ്റുന്നതും ഭവാൻ"

കൽക്കത്തായിൽ നിന്നും വന്നു താമസിക്കുന്ന സഹോദരീ തുടങ്ങിയവരുടെ ഗൃഹം നില്ക്കുന്നതു് ഏതാനും വയലിനടുത്താണ്. അതിൽ ഏതാനും മുൾച്ചെടികൾ അല്ലാതെ ആ ശീതകാലത്തു യാതൊരു ധാന്യവും അവിടവിടെയായി കുറെ കുപ്പച്ചെടികൾ നില്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ദരിദ്രരായ ആ നാട്ടുകാർ വളരെ കാലം മുമ്പേ തന്നെ കതിരുകളെല്ലാം പറിച്ചെടുത്തിരുന്നതുകൊണ്ടു് ഫലശൂന്യങ്ങളായ ഈ കുപ്പച്ചെടികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ ഇപ്പോഴും അസ്ഥികൂടങ്ങൾ മാത്രം അവശേഷിച്ച ചില മനുഷ്യസത്വങ്ങൾ ഏററം കടിഞ്ഞ കല്ലുകളും കോടികളിന്മേൽ ഗാഢമായി പതിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് നടക്കുന്നതായി കാണപ്പെടുന്നുണ്ടു്. അനിഡിതയും ഈ സാധുക്കളെ കണ്ട മാത്രയിൽ, അവരുടെ നിരാശ്രയപൂർണ്ണമായ ജീവിതത്തിന്റെ പ്രതിഛായ കണ്ട മാത്രയിൽ, എന്തെന്നില്ലാത്ത വ്യസനം തോന്നി വല്ലതും ചെയ്യാൻ കൊള്ളാമെന്നു അവൾ വിചാരിക്കാതിരുന്നില്ല; പക്ഷെ അവൾക്കെന്തു ചെയ്വാൻ കഴിയും ?

ഒരു ദിവസം ബീജ്രുവിനോടും കൂടെ പ്രഭാത വേളയിലെ ഭക്ഷണത്തിനുള്ള റൊട്ടിയും പാലും കയ്യിൽ എടുത്തു് വയലിന്മേലെ അനിഡിത യാത്രയായി. ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ബീജ്രുവിനെ ഇരുത്തി അവളും ഉപവിഷ്ടയായി; അനന്തരം ബീജ്രുവിനു പ്രാതൽ നൽകാൻ തുടങ്ങി. അതവസാനിക്കുന്നതിനു സ്വല്പ സമയം മുമ്പായി രണ്ടു മെലിഞ്ഞ കുട്ടികൾ ഭക്ഷ

ഞെട്ടിപ്പായി നിലവിളിക്കുന്നതു അനിന്ദിത കേട്ടു. അവളുടെ നയനങ്ങൾ ബാഷ്പപൂർണ്ണങ്ങളായിത്തീർന്നു. ദരിദ്രരുടെ കഷ്ടപ്പാടുകൾ ഓർത്തു് അവൾക്കു അസാധാരണമായ വ്യഥ തോന്നി. അനിന്ദിതയെ അനുഗമിച്ചിരുന്ന ഭൃത്യൻ സാധുക്കളായ കുട്ടികളെ ആട്ടിപ്പായിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഈ സംരംഭം കണ്ടു് അവൾ ഭൃത്യനോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"എടാ, അവരോടു വീട്ടിൽ പോയി നമ്മുടെ അമ്മയോടു മററൊ ഭിക്ഷ യാചിക്കുവാൻ പറയുക. ഏതൊരുത്തനും ഭക്ഷണത്തിനു അമ്മ നൽകാതിരിക്കയില്ല."

ഭൃത്യൻ 'കൊച്ചമ്മ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ' കോപസ്വരത്തിൽ അവരോടു പറഞ്ഞു. ആ ദരിദ്രബാലൻ ആ ഉൾനാട്ടിലെ സ്ഥിതിയറിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ടും അനിന്ദിത പറഞ്ഞ ഗൃഹം കൽക്കത്തയിൽ നിന്നു പുതിയതായി വന്നു താമസിക്കുന്നവരുടേതാണെന്നു ധരിക്കാത്തതുകൊണ്ടും വളരെ വിമുഖത കാണിച്ചു. അനിന്ദിത ഈ വൈമനസ്യം കണ്ടു മൗനമായിരുന്നതേയുള്ളൂ. [illegible] ഈ കുട്ടികളുടെ കാര്യത്തിൽ എത്ര പ്രവൃത്തിക്കുമെന്ന അവൾക്കു അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ കഷ്ടസ്ഥിതികണ്ടു കൊണ്ടു് അവൾ എങ്ങിനെയാണു് കഴിച്ചുകൂട്ടുക?

ഈ അവസരത്തിൽ ദേവപ്രിയൻ എങ്ങിനെയോ അതുവഴി അവിടെ എത്തി. അദ്ദേഹം അഗതികളായ ദരിദ്രരെ സഹായിപ്പാൻ വേണ്ടി ഒരു സ്ഥലത്തു നിന്നു മറെറാരു സ്ഥലത്തേക്കു പോകയായിരുന്നു. ഏതോ ഒരു സംഗതി ഈ വഴിക്കൂടെ വരുവാൻ അദ്ദേഹത്തെ പ്രേരിപ്പിച്ചുവെന്നേയുള്ളൂ. എങ്ങിനെയെങ്കിലുമായിക്കൊള്ളട്ടെ, അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയെക്കണ്ടു അവളുടെ സമീപത്തേക്കു ചെന്നു. "ഭവതി എന്താണിവിടെ ചെയ്യുന്നതു" എന്നു ദേവപ്രിയൻ ചോദിച്ചു.

"ഈ നാട്ടുകാരെല്ലാം ഈ വിധം കഷ്ടാവസ്ഥയിൽ പെട്ടവരാണോ? ഈ കുട്ടികൾക്ക മാതാപിതാക്കന്മാരില്ലെ? എന്താണിവർ അനന്യാശ്രയരെന്നപോലെ അലഞ്ഞു നടക്കുന്നത്?"

കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയൻ മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"അധികം പേരും ഈ സ്ഥിതിയിലാണ്. ചിലർ മാതാപിതാക്കന്മാരില്ലാത്തവർ; മറ്റു ചിലർ മാതാപിതാക്കന്മാരാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവർ; ഞാൻ ഈ രണ്ടു കുട്ടികളെ എന്റെ കൂടെ കൊണ്ടുപോരുന്നുള്ളൂ. ഇവരെ സഹായിക്കാനായി ബുദ്ധിമുട്ടുന്നവരെന്നില്ല. ഇക്കാര്യത്തിൽ മനുഷ്യത്വം എത്രമാത്രമോ ദരിദ്രമായാണ് ദൈവം നൽകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ സഹായിപ്പാൻ പലർക്കും ഇഷ്ടമായിരുന്നാലും സാധിയ്ക്കുന്നില്ല."

"അനാഥിനി തന്റെ കയ്യിൽ നിന്ന ഒരു ചെറിയ ആഭരണം അഴിച്ചെടുത്തു, ദേവപ്രിയന്റെ കയ്യിൽ സമർപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതിന് എന്തു വിലയാണ് കിട്ടുക? പക്ഷെ മറ്റൊന്നും വിലയുള്ളതു കൊടുപ്പാൻ എനിക്കില്ലാതായിപ്പോയി. ഇതാർക്കും നൽകാൻ വളരെ പോരാത്തതായി എനിക്കു തോന്നുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ ഉപദേശം എനിക്കധികം ഒരുങ്ങാൻ ഒരു പോരായ്മയും തോന്നുന്നില്ല. ഇതു വിറ്റു കിട്ടുന്ന സംഖ്യകൊണ്ടു ഇവർക്കു ഭക്ഷണം വല്ലതും വാങ്ങിക്കൊടുക്കുക. നാളെ ഇവരുടെ വിശപ്പു തീർക്കുമെന്ന എനിക്കറിയാം. എന്നാൽ എന്റെ വകയായി വല്ലതുമെങ്കിലും ഇവർക്കു നൽകിയാൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ള ആശയാണ് എന്നെ ഇതിനു പ്രേരിപ്പിച്ചത്."

ദേവപ്രിയൻ അതു തന്റെ കുപ്പായസ്സഞ്ചിയിൽ ഇട്ടുകൊണ്ടു ഈ വിധം പറഞ്ഞു:—"എനിക്കിന്നു വരെ ഇത്ര സന്തോഷമുണ്ടായിട്ടില്ല. അല്ലാത്തപക്ഷം ഒന്നിനൊന്നിച്ചു ചെലവാക്കേണ്ടതായി വരും. ഞാൻ ഈ ആഭരണം വിറ്റു കുട്ടികൾക്ക ഭക്ഷണം വാ

ത്ഥം വാങ്ങിക്കൊണ്ടുകൊള്ളാം." അനന്തരം അദ്ദേഹം കുട്ടികളെ വിളിച്ചു അവരൊന്നിച്ചു പുറപ്പെട്ടു.

മതിഭ്രമത്താൽ ആക്രാന്തമായ ഉൾനാടിനെ അഭിമുഖമാക്കി ദേവപ്രിയൻ മുന്നോട്ടു പോയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം ശക്തിയില്ലാത്ത ശങ്കകളിൽ നിന്നുണ്ടായ വികാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ദേവപ്രിയന്റെ കരതലം ആഭരണവിന്യാസം ഹേതുവായി സ്പർശിക്കപ്പെട്ടു. ആ അവസരത്തിൽ പ്രഫുല്ലകുസുമങ്ങൾക്കു ചുറ്റും കൂട്ടുന്ന തേനീച്ചകളെപ്പോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിന്തകൾ ആ സ്വപ്നത്തിന്റെ സകലഭാഗവും ചുറ്റിപ്പറ്റി കൂടിയിരുന്നു.

ധ്യാനത്തിന്റെ ശേഷം ദേവപ്രിയൻ സ്വവസതിയുടെ പുരോഭാഗത്തുള്ള നിരത്തിലൂടെ നടന്നുപോകുന്നതു അനിന്ദിതയും അവരും ഗൃഹോപരിഭാഗത്തു നില്ക്കുന്നതു ദേവപ്രിയനും കാണുകയുണ്ടായി. പെട്ടെന്നു കൺമുമ്പിൽ ആവിർഭവിച്ച അനിന്ദിതയെ നോക്കി "ഞാൻ അവരുടെ വിശപ്പടക്കി" എന്നു ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു.

ബിജുവിനെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കാതെ വന്നതുകൊണ്ടു സുശോഭന ഉറങ്ങാതിരിക്കയാണു്. ദേവപ്രിയനുമായി അനിന്ദിത മാതാവിനെ പരിചയപ്പെടുത്തി. ബിജുവും അതിൽ തീരെ പതിക്കാതിരുന്നില്ല. മാത്രമോ ആ ബാലൻ ദേവപ്രിയന്റെ ചുമലുകളിൽ കയറി സവാരിക്കൊരുങ്ങി കുറേനേരം ഉല്ലസിക്കയും ചെയ്തു. ദേവപ്രിയനോടു അകത്തു കടന്നിരുന്നു കുറേനേരം വിശ്രമിച്ചിട്ടു പോകാമെന്നു സുശോഭന പറഞ്ഞുവെങ്കിലും അപ്രകാരം അതു സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു വ്യസനപൂർവ്വം അറിയിച്ചുകൊണ്ടു മറ്റെന്തോ ചിലതു കൂടിപ്പറഞ്ഞു അദ്ദേഹം അവിടെനിന്നു അന്തർദ്ധാനം ചെയ്യുകയാണുണ്ടായതു്.

"ഞാൻ ഉപചാര സംരക്ഷണത്തിന്നായി വെയിൽ കൊള്ളുന്നമെന്നില്ല. അഥവാ അങ്ങയുടെ മൂത്ത സഹോദരിയിൽ നിന്നു മറെറാരു ശകാരംകൂടി കേൾക്കാനിടവരും"

"എന്റെ മൂത്ത സഹോദരിയോ? അവർ ഏതാണെന്നു പറഞ്ഞുതരിക. അമലയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് അങ്ങ് പറയുന്നതെങ്കിൽ അവൾ എന്നേക്കാൾ പ്രായം കുറഞ്ഞവളാണ്"

"ശരി തന്നെ. എനിക്കാണ് തെററു പററിപ്പോയത്. ഭവതിയുടെ കൽക്കത്തയിലെ ഗൃഹത്തിൽ വെച്ചു അമലയെ ഞാൻ ഒരിക്കലും കാണുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. അവർ മററു വല്ല സ്ഥലത്തുമായിരിക്കുമോ താമസിച്ചിരുന്നത്?"

"അതെ; അവൾ ഇവിടെ വന്നതേയുള്ളു. അവളുടെ മാതാവു മരിച്ചു; പിതാവാണെങ്കിൽ രണ്ടാമതൊരു വിവാഹവും ചെയ്തു. അതുകൊണ്ടാണ് അവൾ ഞങ്ങളോടൊന്നിച്ചു താമസിക്കുന്നത്."

അമലയെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരമെല്ലാം ദേവപ്രിയനോടു പറയുവാൻ അനിന്ദിത നിർബ്ബന്ധിതയായിത്തീർന്നു. അതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നു പറയുക അത്ര എളുപ്പമല്ല. ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"ഇത്തരം വക സംഗതികൾ ഭവതി ആഖ്യായികകളിൽ വായിക്കുക മാത്രമേ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു. അതുകൊണ്ടാണ് അവയുടെ യാഥാർത്ഥ്യത്തിൽ ഒരാശ്ചര്യം തോന്നുന്നത്. എനിക്കിവയെപ്പററി കണ്ടറിവാൻ സാധിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു തീരെ അത്ഭുതം തോന്നുന്നില്ല. മനുഷ്യന്റെ ആകൃതിയൊന്നു; പ്രകൃതി വേറെയൊന്നു!"

"എന്നിട്ടും മനുഷ്യരെ നിർദ്ദോഷികളായിട്ടല്ലേ ലോകർ ഗണിക്കുന്നത്. ഇത്തരം പ്രവൃത്തികൾ മനുഷ്യന്റെ സ്വാർത്ഥതയല്ലേ? എനിക്കതു മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ തന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നവനു വേണ്ടി എത്രവിധം ക്ലേശവും സ

ഹിച്ച് പ്രേമത്തിന് ഉടവൊന്നുമേശാതെ ജീവിക്കുന്ന പലരേയും എനിക്ക് കാണുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുണ്ട്.”

“അത്തരത്തിലുള്ള ഒരാളെ സ്നേഹിക്കാൻ കഴിയുന്നതെങ്ങിനെയാണെന്നറിയുവാനാണ് ഭവതി ആഗ്രഹിക്കുന്നത്. ഇതൊരല്പം അസാധാരണമായിട്ടാണ് എനിക്ക് തോന്നുന്നത് സംശയമില്ല; അഥവാ പ്രേമം എന്തുകൊണ്ടാണ് അത്രത്ര മനോഹരമായിരിക്കുന്നത്? പരിപൂർണ്ണപ്രേമം എന്നത് വളരെ ദുർല്ലഭമായ ഒന്നാണ്. പക്ഷേ പരിപൂർണ്ണ മനുഷ്യരും അത്യന്താപേക്ഷിതമായിരിക്കണമെന്ന മാത്രമുള്ള അപൂർണ്ണമനുഷ്യരായ നമുക്കാവിധത്തിൽ വർത്തിക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്ന ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.”

ഈ അവസരത്തിൽ കടൽ അക്കരെനിന്നു ഒരു തേങ്ങൽ ശബ്ദം പുറപ്പെടുന്നത് അവർ കേൾക്കുവാനിടയായി. ശബ്ദം ഉയർന്നിച്ചു സ്ഥലങ്ങളെ ശബ്ദമുഖരിതമാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പ്രിയതമ തിരിഞ്ഞുനോക്കി “നോക്കുക! നിർഭാഗ്യവാന്മാരുടെ സമ്പാദ്യമാണ് കഷ്ടം! മനുഷ്യന്റെ പ്രാഥമികാവശ്യങ്ങളാണ് ഭക്ഷണം, വസ്ത്രം, ഗൃഹം എന്നിവ. ഇവ ക്രമത്തിൽ ഇല്ലാതായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയാണ് ഇന്നിവിടെ ഭൂരിഭാഗം കാണുന്നത്. ഞാൻ പോകുന്നു”

അനിതയെ അത്ഭുതത്തോടെ നോക്കിക്കൊണ്ട് കുറെ നിമിഷങ്ങൾ നിശ്ശബ്ദനായി നിന്നു. ഭയങ്കരമായ പുകകൊണ്ടു ആ ഗ്രാമത്തിലെ ഭവനങ്ങൾ മൂടപ്പെട്ടു. അഗ്നിബാധയുണ്ടായതിന്റെ കാരണമെന്തെന്നു ഇടവിടാതെ കേൾക്കുന്ന മുറവിളികൊണ്ടു വ്യക്തമായി. അനിതയുടെ മുഖം വിവർണ്ണമായി. ദയനീയമായ ജനങ്ങളുടെ ദീനക്രന്ദനം ശ്രവിച്ചു നിൽക്കുവാനാവാതെ

അനിതയുടെ നിർബന്ധം കൊണ്ട് ഗ്രാമത്തിലുള്ളവരെല്ലാം പുറത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. വൃദ്ധനായ ഗ്രാമനാഥൻ മാധവൻ, ബന്ധുമിത്രാദികളോടുകൂടി അഗ്നിബാധയേറ്റ സ്ഥലത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

"വെയിലത്തുനിന്ന കേറുക" എന്ന് സുശോഭന അനിന്ദിതയോട് പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത ആ ഗ്രാമത്തിന സംഭവിച്ച വിപത്തിനെപ്പറ്റി വ്യസനിച്ചുകൊണ്ട് അവിടെത്തന്നെ സാധുക്കളും നിന്നതേയുള്ളൂ.

കുറെനേരം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം അഗ്നി ക്രമേണ സംതൃപ്തമായിത്തീരുന്നതും മറവിളിയുടെ ശക്തി കുറഞ്ഞുവരുന്നതും കണ്ടും കേട്ടും അറിവാൻ അനിന്ദിതയ്ക്കു സാധിച്ചു. ഇപ്പുറം മാത്രമേ അനിന്ദിത ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തിലെക്കു മടങ്ങിപ്പോയുള്ളൂ.

മാധവൻ എത്തിയപ്പോൾ ഏറെനേരം വൈകിയിരുന്നു; അനിന്ദിതയും അമലയും ക്ഷണത്തിൽ ആ വൃദ്ധന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു ഇങ്ങിനെ ചോദിപ്പാൻ തുടങ്ങി:—

"എത്ര ഭവനങ്ങൾ അഗ്നിക്കിരയായി? തീ തീരെ കെട്ടുവോ? വല്ലവർക്കും അപകടം പറ്റിയോ?"

"പ്രിയകുട്ടികളേ, ആ ഉൾനാട്ടിലെ വീടുകളെല്ലാം തന്നെ ചാരമായിക്കഴിഞ്ഞു. കർഷകരായ ഏതാനും യുവജനങ്ങളുടെ അത്യുത്സാഹംകൊണ്ടു ശാലയും വീടുകൾക്ക രക്ഷ കിട്ടിയെന്നു പറയാം. ഒരാൾക്കും മരണം സംഭവിച്ചിട്ടില്ല. യുവാക്കന്മാരിൽ ഒരുത്തന് യാദൃച്ഛികമായി പൊള്ളൽ പറ്റിയിട്ടുണ്ട്. ഒരു പെൺകുട്ടിയുടെ ശരീരം ബാക്കിയില്ലാതെ പൊള്ളിപ്പോയിരിക്കുന്നു."

"ആ കുട്ടി ഏതാണ്" എന്നു സുശോഭന ജിജ്ഞാസുവായി ചോദിച്ചതിന്,

"കൊച്ചമ്മേ ഞാൻ അറിയില്ല. ജനത്തിരക്കിനിടയ്ക്ക ആ കുട്ടിയെ ഒന്നു ശരിയായി കാണ്മാൻകൂടി എനിക്ക സാധിച്ചില്ല. ഇന്നു കാലത്തു വന്ന ആ ഏജമാനനാണ് എന്നോടു വിവരം പറഞ്ഞതുതന്നെ" എന്നിങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ആ സാധു എവിടേക്കോ ബദ്ധപ്പെട്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

"അതു, അപകടം പറ്റിയതു അദ്ദേഹത്തിന്നായിരിക്കയില്ല. സമാധാനിക്കുക. ശ്വാസം നേരെ പോകുമാറാകട്ടെ" എന്ന അമല മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അദ്ദേഹത്തെ നിനക്കു പരിചയമുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ എന്നെപ്പോലെതന്നെയായിരുന്നേനെ നിന്റെ സ്ഥിതിയും."

"അതു, ഞാൻ നേരം പോക്കു പറകയാണു ചെയ്തതു. കേട്ടോ. ആ മാന്യനെയും അനാഥിനിയും സംബന്ധിച്ച സമീചീനം സ്വഭാവവും സ്വരൂപവും പറയുന്നതു എനിക്കു കേൾപ്പാൻ സംഗതിയായിട്ടുണ്ടു. അതുകൊണ്ടു പറഞ്ഞുപോയെന്നേയുള്ളൂ. വിരോധമുള്ള പക്ഷം ഇനി പറയുന്നതല്ല."

അനിന്ദിത അമലയുടെ പശ്ചാത്താപ സൂചകങ്ങളായ വാക്കുകൾ കേട്ടു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു "വേണ്ട. ആ വിനോദ സമ്പ്രദായം ഉപേക്ഷിക്കണമെന്നില്ല. ഞാനും ഈ വിധമെല്ലാം പറയുക സാധാരണമായിരുന്നു' എന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയനെ വൈകുന്നേരം കാണാനിടയാകുമെന്നു അനിന്ദിത വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ അതു നിഷ്ഫലമായിട്ടാണു പര്യവസാനിച്ചതു.

പിറ്റേദിവസം സുശോഭനെയ്ക്കു വീണ്ടും പനിയാരംഭിച്ചു. അനിന്ദിതയുടെ പരിഭ്രമം കണ്ടു സുശോഭന താഴെ കാണുംവിധം പറഞ്ഞു:—"വ്യസനിക്കയോ വിവരം പിതാവിനെ അറിവിക്കയോ വേണ്ട. അദ്ദേഹം എളുപ്പത്തിൽ ക്ഷോഭിക്കാറിടയുണ്ടു. സാരമില്ല. ഇതു മലേറിയായുടെ ഒരു ചെറിയ ഛായ മാത്രമാണു. ക്ഷണത്തിൽ ഭേദമാകയും ചെയ്യും.

നീ അദ്ദേഹത്തിന്നു എഴുതുന്ന പക്ഷം കുട്ടികളെല്ലാം അവിടെ തനിയെ ഇട്ടും വെച്ചു അദ്ദേഹം ധൃതിയിൽ ഇങ്ങോട്ടു പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി യാത്രയാകും. അതു അത്യധികം മോശമായി കലാശിക്കും. കഴിഞ്ഞ തവണ കുട്ടികൾകൊണ്ടുവന്ന ആ ധാ

ക്കുക അതെന്നെ അറിയിക്കാൻ പറയൂ. ബീജുവിനെ രാത്രി സൂക്ഷി ച്ചുകൊള്ളണേ."

കൽക്കത്തയിൽ വച്ചു കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടി വന്നതു പോലെയുള്ള കഷ്ടതകൾ ഇവിടെയും അനുഭവിച്ചില്ല, വർദ്ധിച്ചു വരാതെ. ഡോക്ടറെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു വരാൻ മാധവൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞു. അമല സുശീലനെ ശുശ്രൂഷിച്ചും അസ്വസ്ഥിത ഗൃഹജോലികൾ തീർത്തുതീർച്ചു ശാഠ്യക്കാരനായ ബീജുവിനെ സമാധാനിപ്പിച്ചും കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഡാക്ടർ വന്നു സുശീലനെ പരിശോധിക്കയും സാരമില്ലെന്ന് അഭിപ്രായപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അവരുടെ പരിഭ്രമത്തിനു കുറെ കുറവുണ്ടായെങ്കിലും മനസ്സമാധാനം ഇനിയും വന്നുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അമല അന്നൊരു ബന്ധം ഇന്നൽ പ്പുണ്ണിക്ക ശ്രമിച്ചതെല്ലി. ബീജുവിനെ മാതൃസന്നിധിയിൽ നിന്നു പണിപ്പെട്ടു കൊണ്ടുപോകുവാനുള്ള പരിശ്രമത്തിൽ അനായാസിതയും ഏർപ്പെട്ടു.

ഈ സമയത്തു പാദരക്ഷ കൂടാതെ ഓടി അണഞ്ഞു മഴിയ്ക്കുതെപോലെ ദൈവപ്രിയൻ അവിടെ എത്തി. അനിർവൃത അനുഗ്രഹത്തിന്റെ മുഖകമലം കാണുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. ബീജുവിനെ ഒരു കരവലയത്തിൽ ഒതുക്കി; അനുഗ്രഹത്തിന്റെ അടുക്കലേക്ക് അണഞ്ഞു അവൾ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു: "എന്താണു സംഗതി, വിശേഷം വല്ലതുമുണ്ടോ?"

ദൈ: പ്രി:— "ഓ! ഹാ! യാതൊന്നും; കുറെ ഭേദവി അറിഞ്ഞിരിക്കണം. ബാക്കി ഇതാ ഞാൻ ഇപ്പോൾ പറയുകയും ചെയ്യാം. ഈ വില്ലേജിലെ മിക്ക വീടുകളും കത്തിദ്ദഹിച്ചുപോയി. അഞ്ചോ ആറോ വീടുകൾ രക്ഷിക്കാൻ മാത്രമേ ഞങ്ങൾക്കു കഴിഞ്ഞുള്ളു; അവിടെ നിന്നിട്ടുള്ള ഷെഡുകളിലും ആയിട്ടാണ് വീടില്ലാത്തവർ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നത്*."

"അമ്മ നമ്മുടെ കളപ്പുരകൾ അവരുടെ ആവശ്യത്തിനു ഉപയോഗിച്ചുകൊള്ളുവാൻ നിങ്ങളോടു പറയണമെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ട്."

"അത്ര ദൂരം പോയി താമസിക്കുവാൻ അവരെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കയില്ല. അവരെല്ലാം ഒരിക്കൽ ഞാനുമായി ഗൃഹത്തിൽ നിന്നിറങ്ങിയ സമയത്തു തന്നെ വല്ല പാടും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതിന്നാണ് നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്. എന്നാൽ ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു കൂടാതെ സംഗതിക്കുടി പറയാനാണ്. ഭവതി എന്നോടൊന്നിച്ചു പോരാൻ കഴിയു."

അൻസിത ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. "എവിടേക്കു്? എന്തിന്നു വരണം?" എന്നിപ്രകാരം ചോദിച്ചു.

"ഭവതിക്കു ആശ്ചര്യം തോന്നിയേക്കാം; എന്റെ അപേക്ഷ എത്രമാത്രം യുക്തിയോടുകൂടിയതാണെന്നു സംശയവും തോന്നിയേക്കാം. പക്ഷേ മറ്റാരുമുള്ളതല്ലെന്ന പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണപ്പെടാവുന്ന ചില അവസ്ഥകൾ കൂടി കൈക്കൊള്ളേണ്ടിവന്നേക്കാം. ഭവതി എന്തിന്നുകൊണ്ട് വന്നിരുന്ന വീട്ടിൽ ഒന്ന എന്റെ സംശയത്തിൽ ഒരുവന്റെ മേൽ വീഴുകയാണു യുവാവിനെ പറഞ്ഞേൽക്കുകയും ചെയ്തു സംഗതി പക്ഷേ ഭവതി അറിഞ്ഞിരിക്കാം. ഇവിടെ നിന്നു ഉദ്ദേശം 1½ നാഴികയുള്ള സ്ഥലത്തു സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഒരു പാഠശാലയിലാണ് അദ്ദേഹം കിടക്കുന്നതു. അദ്ദേഹം ആരാണെന്നു ഭവതിക്കറിയാമോ?"

വാസ്തവത്തിൽ അൻസിതക്കു മനസ്സിലായില്ല. പ്രിയൻ തുടർന്നു പറഞ്ഞു:---

"പൂർണ്ണനാണതു്. അയാൾ ഞങ്ങളോടു ഒന്നിച്ചുവന്നു. ഭവതിയെ ഒരു നോക്കു കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടു."

അൻസിത ഒരക്ഷരംപോലും മിണ്ടിയില്ല. ദേവപ്രിയൻ തുടർന്നു പറഞ്ഞു:--- "അദ്ദേഹം ഭവതിയോടു തെറ്റു ചെയ്തിരിക്കാം. അദ്ദേഹത്തോടു ഭവതിക്കു കോപത്തിന്നു അവകാശമുണ്ടായിരിക്കാം. എന്നാൽ അതെല്ലാം മറന്നു അദ്ദേഹത്തിന്നു മാപ്പു കൊടുക്കേണ്ട സമയം ഇപ്പോഴല്ലാതെ മ

പ്പോഴാണ്? ആദ്യം ഇവിടെ വന്നതെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചില്ല. എന്നാൽ അങ്ങുന്നിന്റെ മുഖത്തു നോക്കിയപ്പോൾ ഇതൊരു ചാരപ്രവർത്തിയായിരിക്കും എന്നു തന്നെ എനിക്കു തോന്നി. അതു കൊണ്ടു തന്നെയാണ് ഞാൻ ഇവിടെത്തിരിച്ചുതു് അദ്ദേഹം ഇതിൽ പ്രതീതിപ്പിച്ചിരുന്നു."

"ഇപ്പ ഒരിക്കലും ഞാൻ ഭയപ്പെടുകയില്ല" എന്നു മന്ദസ്മിതത്തിലെങ്കിലും ഗൌരവഭാവത്തിൽ അവൾ പറഞ്ഞു.

"എന്തുകൊണ്ടു്?"

അതിനുശേഷം കുറെക്കൂടി അടുത്തുവന്നു അദ്ദേഹത്തിനോടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"വരിക്കപ്പെട്ടതു ഞാൻ പറയുന്നതിനു മുമ്പ് കാര്യങ്ങളെല്ലാം ... നൊമ്പരത്തിൽ കിടക്കുകയാണ്. ... വിട്ടുപോകുവാൻ എന്റെ ... യാണ് സാധിക്കുക. ... ഞാനൊരു ... കാണ്മാൻ ഞാൻ ... ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. നാം തമ്മിൽ കണ്ടതിൽ പിന്നെ ... സ്നേഹ് ... അധികാരം ... കഴിയുമെന്നു ഞാൻ ഒരിക്കൽ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ അങ്ങയോടു രഹസ്യമായി ഇതു പറയാം. എനിക്കു പോരാൻ കഴികയില്ല എന്നു ഞാൻ പറയുന്നതു അയാളുടെ മുഖം പിന്നെ കാണ്മാൻ ഇടവരരുതെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടാണ്. ഞാൻ ഒരു ... അദ്ദേഹം എന്നോടു ചെയ്ത അപരാധം ... എനിക്കില്ല. ... പറയുന്നതിനെ ... വിപരീതമായ ... എനിക്കില്ല. എല്ലാം അറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടും അദ്ദേഹം ... എന്നോടു പറയുവാൻ ... സ്തുതിക്കാൻ ... "

"എന്റെ അഭയകളായി എന്നോടുതന്നെ കോപിച്ചുകൊള്ളുക. എന്നാൽ ഒരു നിമിഷനേരത്തേക്കെങ്കിലും പുത്രനോടുള്ള കോപത്തെ മറക്കാൻ ഭവതിക്കു സാധിക്കയില്ലയോ? കാരണങ്ങളൊക്കെ എന്തുതന്നെ ആയിക്കൊള്ളട്ടെ; അതിനൊന്നും ഇത് സാധകമാകുന്നതല്ല. ഒരു മണിക്കൂർനേരത്തേക്കുമാത്രം അധികം ഭവതിയുടെ സാന്നിദ്ധ്യം ആവശ്യമില്ല."

"ഭവതിക്കു പോരുവാൻ സാധിക്കുന്നപക്ഷം വേണമെങ്കിൽ അമ്മയോടും ഞാൻ അനുവാദം വാങ്ങിക്കാം."

"എന്താണതുകൊണ്ടു ഒരു പ്രയോജനം? വരാൻ കഴികയില്ലെന്നു ഞാൻ അമ്മയോടു പറഞ്ഞില്ലേ?"

ദേവപ്രിയൻ പിന്നീടു യാതൊന്നുംതന്നെ സംസാരിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം അവിടെനിന്നും ഇറങ്ങി സാവധാനത്തിൽ നടന്നു. സഹോദരിയുടെ മുഖഭാവം കണ്ടു ബിജു ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു. "ദീദി അതുകൊള്ളാത്തതാണു മനുഷ്യൻ ദീദിയെ ശകാരിച്ചുവോ? ഞാൻ അയാളെ അടിക്കും."

ഒരു നിമിഷം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ബിജു വരാന്തയിൽ കിടന്നുറങ്ങി. ഭൃത്യൻ വന്നു കുട്ടിയെ എടുത്തുകൊണ്ടു പോയി. ദേവപ്രിയനെ അനിന്ദിത രണ്ടാമതും കണ്ടപ്പോൾ സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാറായിരുന്നു. അദ്ദേഹം മടങ്ങിവരികയാണ് ചെയ്തത്!

"അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ സങ്കോചത്തിൽ അനിന്ദിത ഉരിയാടാതെ നിന്നു. ക്ഷീണവും ദുഃഖവും കൊണ്ടു മൂർത്തിമത്തായ ഒരാളെപ്പോലെ അദ്ദേഹം കാണപ്പെട്ടു. അവളുടെ അന്തികേ വന്ന് അദ്ദേഹം "അന്നു, ഇതാ ഞാൻ വീണ്ടും വന്നിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോഴെങ്കിലും ഭവതിക്കു പോരുവാൻ മനസ്സുണ്ടാകുമോ?" എന്നു ചോദിച്ചു.

അനിന്ദിത മുറിയിൽ കടന്ന് ഒരു ഷാൾ എടുത്തു ദേഹം മുഴുവനും മറച്ചുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയനെ നോക്കി, "നമുക്കു പോ

കതന്നെ" എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "ഭവതി പോകയാണെന്നു
ള്ള കഥ ഒരാളോടും പറകയുണ്ടായില്ലല്ലൊ? നടന്നുതന്നെ പോകാ
മെന്നാണോ ഭവതി വിചാരിക്കുന്നതു്? വഴി വളരെ ദുർഘട
മാണു്."

മറുപടി പറയാതെ അനിന്ദിത മുന്നോട്ടു നടന്നു, വയലി
ൽ ഇറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. ദേവപ്രിയനും അവളെ പിന്തുടർന്നു. കുറേ
കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷം അനിന്ദിത തിരിഞ്ഞുനിന്നു് അദ്ദേഹത്തി
നോടു ചോദിച്ചു:— "മാപ്പുനൽകുവാനും ദയചൊരിയുവാനും
ശക്തിയുള്ള ഒരു ദേവതയായി അങ്ങു് എന്നെ കരുതുന്ന സ്ഥി
തിക്കു് എനിക്കു അങ്ങയെ ഒരു കാര്യം ഇപ്പോൾ അറിയിക്കാ
തെ കഴികയില്ല. ഞാൻ അങ്ങയുടെ നിർബ്ബന്ധം അനുസരിച്ചു ത
ന്നെയാണു് വസതി വിട്ടുപോന്നിട്ടുള്ളതു്. ഞങ്ങളുടെ പേരിനും
ജീവിതത്തിനും കളങ്കമുണ്ടാക്കിത്തീർത്ത ശത്രുക്കളുടെ മുമ്പിൽവെ
ച്ചാണു് പണ്ടുള്ളവർ മരിക്കുക പതിവായിരുന്നതു്! അങ്ങയു
ടെ മനഃസ്ഥിതി ഏതാണ്ടിപ്രകാരം തന്നെയായിരിക്കുന്നു."

ദേവപ്രിയൻ അവളുടെ മുഖത്തു നോക്കിയതല്ലാതെ ഒര
ക്ഷരം പോലും സംസാരിക്കുകയുണ്ടായില്ല. സ്കൂൾ കെട്ടിടത്തി
ൽ എത്തുന്നതുവരെ അവർ അതിവേഗത്തിൽ നടന്നു. ക്ഷുധാ
ർത്തരും നഷ്ടഗേഹരും ആയ അനാഥവൃന്ദം ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു
ആ കെട്ടിടത്തിന്റെ വരാന്ത നിറഞ്ഞിരുന്നു. ചിലർ തറയിൽ
കിടന്നുറങ്ങുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ ശീതകാലത്തുകൂടി ഓരോ തോ
ർത്തുമുണ്ടു മാത്രമേ അവർക്കുണ്ടായിരുന്നുള്ളു.

ദേവപ്രിയൻ മുറിയുടെ വാതിൽ സാവധാനത്തിൽ തുറന്ന
തിനുശേഷം അനിന്ദിതയോടു മുറിയിലേക്കു കടന്നുചെല്ലുവാൻ
അപേക്ഷിച്ചു.

അനിന്ദിത മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ തറയിലായി
വിരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കിടക്കയിൽ ബ്ലാങ്കറ്റുകൊണ്ടു സർവ്വാംഗം മൂ
ടപ്പെട്ടു് ഒരാൾ കിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മുഖം മാത്രം മറിച്ചിരി

ല്ല. കിടക്കുന്ന ആളുടെ അരികിലായി ഒരു യുവാവ് ഇരിക്കുന്നുണ്ട്. ദേവപ്രിയൻ അകത്തുകടന്ന ഉടൻ യുവാവ് എഴുനേററു ആ മുറിവിട്ടു പുറത്തെവിടേയോ പോയി. അവരുടെ പാദവിന്യാസം കേട്ടു പുണ്യൻ കണ്ണുതുറന്നു ദേവപ്രിയൻ പതുക്കെ കുനിഞ്ഞു് പുണ്യന്റെ ചെവിയിൽ എന്തോ മന്ത്രിച്ചു. "പുണ്യാ, ഇതാ, അനിന്ദിത" എന്നായിരുന്നു ആ അദ്ഭുതാക്ഷരീമന്ത്രം.

പുണ്യന്റെ നയനങ്ങൾ അനിന്ദിതയോടു അടുത്തുവരുവാൻ പണിപ്പെട്ടു് നിർദ്ദേശിച്ചതനുസരിച്ചു അവൾ അടുത്തുചെന്നു. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.—"അനിന്ദിതേ, ഞാൻ മരിക്കാൻ പോകുന്നു. ദയവുചെയ്തു ഭവതി ഞാൻ ചെയ്ത അപരാധം ക്ഷമിക്കണം."

അനിന്ദിതയുടെ നയനങ്ങളിൽ ബാഷ്പം നിറഞ്ഞു കവിഞ്ഞു വഴിഞ്ഞൊഴുകി. പുണ്യന്റെ ഏററവും വലിയ ശത്രുവിനു പോലും ആ കാഴ്ച, അതെ, പുണ്യന്റെ അപ്പഴത്തെ സ്ഥിതി കണ്ടാൽ സങ്കടപ്പെടാതിരിക്കാൻ കഴിവില്ലായിരുന്നു. ഈ മുഖം തന്നെയാണ് പൂമന്ദഹാസം കൊണ്ടു ജനമനസ്സുകളെയെല്ലാം ഒരു കാലത്തു കുളിർപ്പിച്ചിരുന്നതു്. മാത്രമോ സൗന്ദര്യത്തിന്റെയും സന്തോഷത്തിന്റെയും കേളീരംഗമായിരുന്നില്ലേ ആ മുഖാരവിന്ദം?

"അനിന്ദിതേ, ഭവതി എനിക്കു മാപ്പു നൽകി എന്നു ഞാൻ സമാധാനിക്കട്ടെയോ? ഞാൻ രണ്ടു തരത്തിലുള്ള പാപത്താൽ ആകൃഷ്ടനായിക്കഴിഞ്ഞു. ഒന്നാമത്തേതു് ഞാൻ ലോകാനുഭവങ്ങളെ പരിത്യജിക്കുവാൻ അകാലത്തിൽത്തന്നെ നിർബ്ബന്ധിതനായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതാണ്."

ആ വലിയ മുറിയുടെ ഒരു മൂലയിൽ ആ രണ്ടുപേരെനോക്കിക്കൊണ്ടും കണ്ണുനീരൊഴുക്കിക്കൊണ്ടും ദേവപ്രിയൻ ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. വിഷലിപ്തശരങ്ങൾ കണക്കെ അനിന്ദിതയുടെ കണ്ണുനീർത്തുള്ളികൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തെ പിള

ൻ. വാസ്തവത്തിൽ പൂൎണ്ണൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മസുഹൃത്തായിരുന്നു. അനിന്ദിതയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ അയാൾ എന്തിനാണു പ്രിയനെ അയച്ചതു്? എല്ലാമറിയുന്ന അദ്ദേഹം പോയതു എന്തിനു വേണ്ടി? അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയെ കാണുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ ഇവർ രണ്ടുപേരും പരസ്പരം സ്നേഹിച്ചിരുന്നില്ലേ? പ്രഥമപ്രേമത്തെ പൂൎണ്ണമായി വിസ്മരിക്കുവാൻ ഒരു സ്ത്രീക്കു എപ്പോഴെങ്കിലും കഴിവുണ്ടാകുമോ? അസൂയപ്പെടുവാനുള്ള ഒരവകാശം അദ്ദേഹത്തിനു നല്കിയതാരാണു്? അനിന്ദിത അദ്ദേഹത്തിനു ഒരു സ്നേഹപാത്രമാണു്. എന്നാൽ ഒരു സുഹൃത്തെന്ന നിലയെ അതിക്രമിച്ചു അവൾ ഒരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിനോടു പെരുമാറിയിരുന്നില്ല.

അരമണിക്കൂറിനു ശേഷം ദേവപ്രിയൻ ആ രണ്ടു പേരുടേയും അരികിൽ ചെന്നു. "മിത്രീ, നേരം വൈകിക്കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ ഭവതി മടങ്ങിപ്പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു." എന്നിപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തോടു കൂടി പൂൎണ്ണൻ കണ്ണുകൾ അടച്ചു. ഒരൊററവാക്കുപോലും പറയാതെ അനിന്ദിത മുറിയിൽ നിന്നും പുറത്തുകടന്നു. ദേവപ്രിയനെ അനുഗമിച്ചു സംസാരിക്കുവാനുള്ള ശക്തി നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയതായി ദേവപ്രിയനും വിചാരിച്ചു. അവർ സാവധാനമായും എന്നാൽ മൗനമായും നടന്നു. വീട്ടെത്താറായ അവസരത്തിൽ അവൾ തിരിഞ്ഞുനിന്നു ദേവപ്രിയനോടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥിതി എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നുവെന്നു അപ്പഴപ്പോൾ ദയവുചെയ്തു എന്നെ അറിയിക്കണെ."

"തീൎച്ചയായും നാളെ വൈകുന്നേരം ഞാൻ മടങ്ങി എത്തിക്കൊള്ളാം."

അദ്ധ്യായം 14.

"[illegible]
[illegible]"
"[illegible]
[illegible]
"[illegible]
[illegible]
"[illegible]
[illegible]"
"[illegible]"

മനുഷ്യചരിത്രത്തിന്റെ പ്രാരംഭകാലം മുതൽക്കുതന്നെ ഓരോ വിധത്തിലുള്ള തൊഴിലുകൾ ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്നുവെന്നു കാണപ്പെടും. പുരുഷൻ പുറമേ പോയി വേലചെയ്യും; സ്ത്രീ അവനേയും പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് അന്തഃപുരത്തിൽ വസിക്കും. ആധുനിക സ്ത്രീയെക്കാൾ പുരാതന വനിതമാർ ചില പ്രത്യേക ഗുണങ്ങളുള്ളവരായിരുന്നു. അവയിലൊന്നു ഭർത്താവ് വരുന്നസമയം മുൻകൂട്ടി അറിയാൻ ഓരോ സ്ത്രീക്കും കഴിയുമെന്നുള്ളതായിരുന്നു. കാടൊ മതിലൊ അവളുടെ ആ ആധ്യാത്മികദൃഷ്ടിയെ ആവരണം ചെയ്യുന്നതിനു പര്യാപ്തമായിരുന്നില്ല.

അനിന്ദിത അവളുടെ ഗൃഹത്തിനു മുൻവശത്തു നടക്കുകയായിരുന്നു. സമയം ഏതാണ്ടു സന്ധ്യയോടടുത്തു. സുശോഭനയ്ക്കു വീണ്ടും സുഖക്കേടാരംഭിച്ചതു നിമിത്തം കുറേ നാളായി, പതിവുപോലെ നടക്കുവാൻ പോകുന്നതിനു അനിന്ദിതയ്ക്കു കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ആരും പുറത്തുപോയില്ലെങ്കിൽപ്പോലും ശുദ്ധവായുവിന്റെ ആരോവം ആ ഗൃഹത്തിലുള്ളവരെ അലട്ടിയിരുന്നില്ലെന്നുള്ളത് ഭാഗ്യംതന്നെ. മാത്രമല്ല; അസ്ഥലത്തിനു പ്രത്യേകമായി മറ്റൊരു ഗുണം കൂടി യുണ്ടായിരുന്നു. ഗൃഹം നിന്നിരുന്ന വയലിന്നുചുററും മൂന്നു നാലു നാഴികദൂരം മനുഷ്യനെ മറയ്ക്കുന്ന യാതൊരു പ്രതിബന്ധവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

അതുകൊണ്ട് ദേവപ്രിയനോ മററു വല്ലവരുമോ ഉരെ നിന്നു വരുന്നതു അനിന്ദിതക്കു കാണ്മാൻ കഴിയും. അനിന്ദിതയുടെ വികാരങ്ങൾ ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി സമ്മേളിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ അവൾ താഴ് വരമാറു ആത്മഗതം ചെയ്തു:—"ഞാനെന്തിനാണ് പൂർണ്ണന്റെ സ്ഥിതിയെപ്പററി അറിയുവാൻ അത്യാസക്തി പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതു" പ്രേമത്തെ തടയുവാൻ ഏതൊന്നിനു സാധിക്കും? എന്നാൽ അവൾക്കു "ഇതൻ വരുന്നതുവരെയോ അന്ത്യം വരിക്കുന്നതുവരെയോ അടങ്ങിയിരിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലേ?" എന്ന അവളുടെ അന്തഃകരണം സ്വയംപ്രശ്നം ചെയ്തു.

ദേവപ്രിയൻ അനിന്ദിതയുടെ അടുത്തെത്തിയപ്പോൾ ആലസ്യമായിരുന്ന അദ്ദേഹം "പൂർണ്ണൻ ഇന്നു സ്വല്പം ആശ്വാസമുണ്ടെ"ന്ന അവളെ അറിയിച്ചു.

"അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരികത്തിരിക്കുന്നതു ആരാണ്?"

"ഡാക്ടർ, തെണ്ണിയർ ഇന്നു എത്തിയിട്ടുണ്ടു. വൈദ്യന്റെ ആവശ്യമൊന്നും അധികമായി അദ്ദേഹത്തിനു ഇപ്പോളില്ല. ഒരു നല്ല അറയും സവിശേഷമായ ശുശ്രൂഷയുമാണിപ്പോൾ അത്യാവശ്യമായിരിക്കുന്നതു്. ഇവയിലൊന്നും ഇവിടെ ഒരുക്കപ്പെടുന്ന കാര്യം കുറെ വൈഷമ്യത്തിലാണു കാണുന്നതു. കുറെക്കൂടി ആശ്വാസമുള്ള പക്ഷം, ചികിത്സയ്ക്കനുകൂലമായിരിക്കുന്നതായി കാണപ്പെടുന്ന പക്ഷം, അദ്ദേഹത്തെ വേഗത്തിൽ കൽക്കത്തയിലേക്കു കൊണ്ടുപോകണമെന്നു എനിക്കു ഉദ്ദേശം ഇല്ലാതെയുമില്ല"

അനന്തരം അവർ രണ്ടുപേരും മൗനം ദീക്ഷിച്ചു. ദേവപ്രിയനു എന്തോ ചിലതു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ അതു പുറത്തുപറവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു മടിതോന്നി. മനുഷ്യരെ സംബന്ധിച്ച കാര്യങ്ങളിൽ തനിക്കു ശ്രദ്ധയില്ലാത്ത മട്ടിൽ അവൾ കാണപ്പെട്ടു. അവൾക്കു കൂടുതലായിട്ടു യാതൊന്നും പറയുവാനോ കേൾക്കുവാനോ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

ആ സ്ഥിതിയിൽ ഏറെനേരം കഴിയുവാനനുവദിക്കാതെ ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു:—"ഞാൻ ചിലതുകൂടി ഭവതിയോടു പറയണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നുണ്ടു. അതു ഭവതിക്കു എത്രമാത്രം ക്ലേശം ഉണ്ടാക്കുമെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട."

"ആ പഴയ ഉദ്യാനത്തിൽവെച്ചു ഭവതി എന്താണെന്നോടു പറഞ്ഞതെന്നു ഓൎമ്മിക്കുന്നുണ്ടോ? അവയെ ആവൎത്തിച്ചുപറഞ്ഞിട്ടു ഒരാവശ്യവും ഇപ്പോഴില്ല. അന്നു പറഞ്ഞതനുസരിച്ചാണു് ചിലതു പറയുവാൻ ഞാൻ ഭാവിക്കുന്നതു്. ഭവതിയോടൊന്നും പറയുകയുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ ഞാൻ കേട്ടതു അതൊന്നുമാത്രമാണു്. ഭവതിയിൽനിന്നു ഒരു സാധാരണ മൈത്രിയെക്കാൾ കൂടുതലായി യാതൊന്നും പ്രതീക്ഷിക്കുവാനില്ലെന്നു എന്നെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ ഭവതി ശ്രമിച്ചു; അക്കാൎയ്യം ഞാൻ സമ്മതിച്ചു; അല്ല; അതുകൊണ്ടു ഞാൻ തൃപ്തിപ്പെട്ടു; ഭവതി എന്നോടപേക്ഷിച്ചതെന്തോ, അതു നിസ്സാരമെങ്കിലും ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനു എനിക്കു കഴിവില്ല."

അസ്മിത എന്തെങ്കിലും പറയുമെന്നു പ്രിയൻ പ്രതീക്ഷിച്ചു; പക്ഷേ അവൾ മൌനം കൈക്കൊണ്ടതേയുള്ളു.

"എന്നാൽ ഞാൻ മൈത്രിയെപ്പററി തെററിദ്ധരിച്ചിരിക്കയാണു്. ആദ്യകാലം മുതൽക്കേതന്നെ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ സാന്നിദ്ധ്യം വഹിച്ചിരുന്നതും, ഭവതി അത്രമാത്രം ശക്തിയുള്ളതാക്കിത്തീൎത്തതുമായ ആ വികാരം എപ്പോഴെങ്കിലും പൊയ്പ്പോകുമോ. അതിനെതിരായി കല്പിക്കാമെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടും ഇല്ല. ഞാൻ ഭവതിയിൽ പ്രേമം ഭാവിച്ചുവെങ്കിലും ഭവതിയുടെ മൈത്രിയിൽ അടങ്ങി വൎത്തിക്കാമെന്നാണു് വിചാരിക്കുന്നതു. ഞാൻ എന്റെ അപരാധം കണ്ടെത്തിക്കഴിഞ്ഞു; അതെന്നെ കഴക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! ഞാൻ പറയുന്നതെന്താണെന്നു ഭവതിക്കിപ്പോഴേ മനസ്സിലായിരിക്കയില്ലേ. സാമാന്യത്തിൽ ഭവതി പറയുന്നതെന്താണെന്നു മാത്രമേ ഞാൻ ചോദിക്കുന്നുള്ളു."

ആ സായാഹ്നപ്രകാശത്തിൽ അനിന്ദിതയുടെ മുഖം ഭയങ്കരമാംവണ്ണം വിളറിയിരുന്നു. അവൾ നിർന്നിമേഷമായി ദേവപ്രിയനെ നോക്കി; കണ്ണുനീർകൊണ്ടു രണ്ടും തടയപ്പെട്ടു. "അപ്പോൾ അവയെല്ലാം മിഥ്യാവാക്യങ്ങളല്ലാതെ മറെറാന്നും ആയിരുന്നില്ല; അല്ലേ? അങ്ങ് ഒരിക്കലും എൻ്റെ സുഹൃത്തായിരുന്നില്ല." ഇതായിരുന്നു അനിന്ദിതയുടെ മറുപടി. ദേ. പ്രി:—"പക്ഷേ, അതു ശരിയായിരിക്കാം. ഒരു യഥാർത്ഥമിത്രത്തെപ്പോലെ ഭവതിയെ ഒരിക്കലും ഞാൻ പരിഗണിച്ചിട്ടില്ല. ഭവതിയെ ഒരു ദേവതയായി കരുതരുതെന്നു ഭവതി എനിക്കറിവു തന്നു; ഞാൻ അപ്രകാരം കരുതിയിട്ടുമില്ല. ആദ്യമേ തന്നെ ഭവതി ഒരു സ്ത്രീയാണെന്നാണു് എനിക്കു തോന്നിയിട്ടുള്ളൂ്?"

അനന്തരം അദ്ദേഹം തൻ്റെ രണ്ടു കൈകളെക്കൊണ്ടും അവളുടെ ഒരു കയ്യ് സാവധാനത്തിൽ ഗ്രഹിച്ചു.

അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ കൂടെ ഒരു ശീതളമായ ശക്തി ഓടുന്നതായി അവൾക്കു തോന്നി. "എനിക്കു സാധിക്കയില്ല" എന്ന് അവൾ പിറുപിറുത്തു. ദേവപ്രിയൻ അവളുടെ ഹസ്തങ്ങളെ മോചിപ്പിച്ചു. കുറേനേരം അദ്ദേഹം അവളുടെ മുഖത്തു നിർന്നിമേഷനായി നോക്കി. അനന്തരം അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"യുക്തമായി! ഇന്നു മുതൽ നമ്മുടെ മൈത്രി ഞാൻ അവസാനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭവതിയോടു മാപ്പുചോദിക്കേണ്ടതെങ്ങിനെയാണെന്നു എനിക്കു അറിഞ്ഞുകൂടാ! ഞാൻ ഭവതിയെ അലട്ടിയതിലധികം എന്നെത്തന്നെ ഞാൻ അലട്ടിയിട്ടുണ്ടു. ഒരു ശരിയായ യാത്ര പറയലിൻ്റെ ആവശ്യം ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല ഇനി ഭവതിയോ ഞാനോ വീണ്ടും കൂട്ടി മുട്ടുന്നതിനു ഇടപ്പെടരുത്." അനിന്ദിത തറയിൽ ഇരുന്നു കൈകൊണ്ടു മുഖം മറച്ചു് ദീർഘമായി നിശ്വസിച്ചു. ദേവപ്രിയൻ രണ്ടാമതും അവളുടെ സമീപമെത്തി, ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"എ

ന്താണ് ഭവതി കരയുന്നതു്? ഇനി സമാശ്വസിക്കാമല്ലൊ. ഞാൻ ഭവതിയുടെ മിത്രമല്ലായിരുന്നു. എന്റെ നഷ്ടത്തിൽ ഭവതി എന്തിനാണ് സങ്കടപ്പെടുന്നതു്? മനുഷ്യജീവിതം സങ്കടംകൊണ്ടു നിറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. യഥാൎത്ഥമനുഷ്യത്വത്തിനപ്പുറമുള്ളവളായി കാണപ്പെടുന്ന ഭവതിക്കു പക്ഷെ രക്ഷ കിട്ടിയിരിക്കാം. എന്നാൽ ഭവതിയെ കണ്ണുനീരിൽ വിട്ടുകൊണ്ടു പോകണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല."

അനിൎമ്മിത കണ്ണുകൾ തുടച്ചു കൊണ്ടു "എപ്പോഴെങ്കിലും എനിക്കു അങ്ങയെ കാണാൻ കഴികയില്ലെ?" എന്നിപ്രകാരം ചോദിച്ചു.

ഒരു; പ്രി:—"ഞാനെങ്ങിനെയാണതിപ്പോൾ അറിയുന്നതു്? ഒരു നിറത്തിൽ കൂടി എനിക്കു പലപ്പോഴും ഗതാഗതം ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്. അപ്പോൾ നാം അന്യോന്യം കണ്ടെത്തുകയില്ലെന്നു വരുമോ? എന്നാൽ ഇന്നു മുതൽ ഞാൻ ഭവതിയെ ആരായുന്നതല്ലെന്നുള്ള തീൎച്ചതന്നെ. അഭയാൎത്ഥികൾക്കു വേണ്ടി കുറെക്കാലം ഞാൻ ഇവിടെ വേലചെയ്യുന്നതാണെന്നു ജനങ്ങളോടു വാഗ്ദാനം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. നാലുപേരുടെ പ്രത്യേക രക്ഷകനായിട്ടാണ് ഞാൻ ഇവിടെ എത്തിയതെന്നുള്ളതു് വാസ്തവംതന്നെ. ഗൃഹത്തിൽ നിന്നു വളരെ ദൂരം ഭവതിക്കു വേണ്ടി ഞാൻ പോന്നിരിക്കുന്നു. നേരം വൈകി. ഭവതി ഉടങ്ങിക്കൊൾക."

തന്റെ ഉപദേശം അനിൎമ്മിത അനുസരിക്കുന്നുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു നോക്കുകപോലും ചെയ്യാതെ അദ്ദേഹം ഉറ്റനാട്ടിലേക്കു പോയി. അനിൎമ്മിത അനങ്ങാതെ കുറെനേരം പിന്നെയും അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നു. പ്രിയൻ അവളുടെ കണ്ണുകൾക്കു ഗോചരനല്ലാതായി പരിണമിച്ചു.

അമല അനിൎമ്മിതയെ കാണാഞ്ഞു ഉൽക്കണ്ഠിതയായി ഇരിക്കയായിരുന്നു. കുറെ അധികം നേരമായിട്ടും അവളെ കാണാ

ത്തുകൊണ്ടു് എന്തെന്നില്ലാത്ത പരിഭ്രമം അമലയ്ക്കുണ്ടായി. ഭൃത്യന്മാരിൽ ഒരാൾ സ്വല്പം അകലെയായി കാണപ്പെടുന്ന വയലിൽ അനിന്ദിത ഉലാത്തുന്നുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു. ബീജുവിന്റെ ശാഠ്യം അമലയുടെ ഏകാഗ്രതയെ ശിഥിലമാക്കി. അവൾ ബീജുവിനെ എടുത്തുകൊണ്ടു ഭൃത്യനാൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട വഴിയിലൂടെ മുന്നോട്ടു നടന്നു. ഈ സ്വഭാവത്തിനു എന്താണർത്ഥമെന്നു കരുതി അമലയ്ക്കു ആശ്ചര്യം തോന്നി. അനിന്ദിതയെ കണ്ട ഉടൻ അടുത്തു ചെന്നു അമല ഈ വിധം ശകാരിച്ചു:—"ഈ തണുപ്പിൽ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതെന്താണനിന്ദിതേ! പനിപിടിച്ചു നിനക്കും കൂടി കിടന്നാൽ കൊള്ളാമെന്ന ആഗ്രഹമുണ്ടോ?"

അമലയുടെ പരിഭ്രമം കണ്ടിട്ടും ഒരക്ഷരം പോലും അനിന്ദിത മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. അമല അനിന്ദിതയുടെ മുഖഭാവം കണ്ടു അന്ധാളിച്ചു് താഴെ കാണുമാറു ചോദിച്ചു:—

"എന്റീശ്വരാ, ഈ വയലിൽ എന്താണു കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്? എന്താണിതിനു ഹേതു? വല്ലതെങ്കിലും സങ്കടവർത്തമാനം കേൾക്കുവാൻ സംഗതിയായോ? അമ്മാവനു സുഖംതന്നെയല്ലെ?"

ഒടുവിലത്തെ ചോദ്യത്തിനു 'ഇല്ല' എന്നു അർത്ഥം വരത്തക്കവണ്ണം അവൾ തല കുലുക്കി. അമല ബീജുവിനേയും എടുത്തുകൊണ്ടു ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങി. കൂടെ അനിന്ദിതയും പുറപ്പെട്ടു.

ഗൃഹത്തിൽ എത്തിയതിനു ശേഷം അമല വീണ്ടും ചോദ്യങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിക്കാൻ തുടങ്ങി. തൃപ്തികരമായ ഒരു മറുപടിയും കിട്ടായ്കയാൽ കോപാവിഷ്ടയായ അമല, "വാസ്തവമായ വ്യസനം ഇല്ലാത്ത ജനങ്ങൾ അതുണ്ടാക്കുകയാണു്. ഒന്നും ആവശ്യമില്ലാത്തവർ എന്തിനാണു് കരയുന്നതു്." എന്നിങ്ങനെ പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടു അനിന്ദിതയുടെ അടുക്കൽ നിന്നും പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

അമലയുടെ വാക്കുകൾ അനിന്ദിതയുടെ മനസ്സിൽ പ്രതിഫലിച്ച് പ്രതിധ്വനിച്ചു. യഥാർത്ഥമായി എന്താണവൾക്കു നിറവേററണ്ടതായിട്ടുള്ളതു്. യൗവ്വനാരംഭത്തിൽ അവൾ സ്നേഹത്തെ കാംക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അതു് അവൾക്ക് എതിരായി പ്രവർത്തിച്ചു പിന്നീട് നിരാശപ്പെട്ട്, എന്തിനാണവൾ പിന്മാറിയതു്? അവളുടെ ഹൃദയം തന്നെ അവളോടു മറുവടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ! ഒരു വൈവാഹിക മാല്യം അണിയണം തന്റെ കഴുത്തിൽ എന്നു അവൾ പിന്നീടു വിചാരിക്കയും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. പിന്നെ എന്തിനാണു് അവൾ കരഞ്ഞിരുന്നതു്? അതവൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

ദിവസങ്ങൾ ഓരോന്നോരോന്നായി പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. സുശോഭനയുടെ അസ്വാസ്ഥ്യം കുറഞ്ഞു തുടങ്ങി. കാര്യങ്ങളെല്ലാം പണ്ടത്തെപ്പോലെ തന്നെയായി. ചില സമയങ്ങളിൽ അനിന്ദിതയുടെ മുഖത്തു് അമല ഗൗരവമായതിലും ജിജ്ഞാസയോടും നോക്കി. എന്നാൽ അനിന്ദിത യാതൊന്നും പറഞ്ഞില്ല പറയുന്നതുകൊണ്ടു ഒരു പ്രയോജനവും ഇല്ലെന്നു അവൾക്കറിയാമായിരുന്നു. "അന്നു ദിവസവും ശോഷിച്ചു കൃശയായി വരുന്നു. എത്ര ബുദ്ധിമുട്ടാണിവൾക്കെന്റെ ഈശ്വരാ! നീയെന്താണ് വൈകുന്നേരം നടക്കാനിറങ്ങാത്തതു്." ഈ വിധമുള്ള സുശോഭനയുടെ പ്രസ്താവങ്ങൾക്ക് ചില ഒഴികഴിവുകളാണ് അനിന്ദിത മറുവടിയായി പറയാറുള്ളതു്. ഓരോ അവസരത്തിലും അമല അനിന്ദിതയെ പരുഷമായി ഒന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടു പുറത്തുപോകുക പതിവാണ്.

വൈകുന്നേരമായാൽ അനിന്ദിത ഒരു ഷാളും പുതച്ചു അവളുടെ മുറിയിൽ ഇരിക്കയാണു പതിവ്. എന്താണിതിനു കാരണമെന്നു ആരെങ്കിലും അവളോടു ചോദിച്ചാൽ "പുറത്തിറങ്ങാത്തതു ഏററവും തണുപ്പുകൊണ്ടു മാത്രമാണ്" എന്നായിരിക്കും അവളുടെ മറുവടി.

ഒരു ദിവസം അവരം ഒരം സ്ഥിതിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോഠം ഭൃത്യന്മാരിലൊരാഠം അവിടെ എത്തി ഒരു മാന്യൻ വന്നു അവളെ അന്വേഷിക്കുന്നുണ്ടെന്നു അറിയിച്ചു തയോട്ട പറഞ്ഞു. കുറച്ചു നേരത്തേക്ക അവരം യാതൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. "എഴുന്നേറ്റു പോകട്ടെ" എന്നു അവരം പറഞ്ഞു, "ഞാൻ എല്ലാം മനസ്സിലാക്കി; അധികകാലത്തേക്ക എന്റെ രാമനയും തരപ്പെടുത വിക്കേണ്ടിവരികയില്ല." എന്നുകൂടി അവരം തുടന്ന പറഞ്ഞു.

അനന്തരം മുറിയിൽ നിന്നെഴുന്നേറ്റു വരാന്തയിലേക്ക വന്നു. ആഗതനെ കണ്ടപ്പോഠം, പെട്ടെന്നവിടെനിന്നു ഓടിപ്പോകാം എന്നു അവരം വിചാരിച്ചു. പുണ്യൻ തന്നെയാണവിടെ പ്രവേശിച്ചത്. അദ്ദേഹത്തിന്നു അവരം ഒരു കസേര നീക്കിയിട്ടു കൊടുത്തതല്ലാതെ ഉപചാരമായി ഒരു വാക്കുപോലും പറഞ്ഞില്ല.

"എനിക്കുവേണ്ടി ആരും ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടതില്ല, ഒരാളിൽ നിന്നും യാതൊരുവിധത്തിലുള്ള ഉപചാരം ഞാൻ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ല. ഭവതിയുടെ ഭർത്താവാണ് ഇവിടെ വെച്ചു എന്നെ ആദ്യമായി കണ്ടതു; അവർ ഒരക്ഷരംപോലും എന്നോടു സംസാരിക്കയുണ്ടായില്ല, ഇതിലധികമായി മറെറന്താണാവശ്യം?"

അവരം പറയുന്നതു കേഠംപ്പാൻ പുണ്യൻ കാത്തുനിന്നു. അതു നിഷ്ഫലമായെന്നു കണ്ടു് അദ്ദേഹം വീണ്ടും തുടന്നു പറഞ്ഞു:—"ഭവതി അത്ഭുതപ്പെട്ടിരിക്കാം. ഞാൻ ഇവിടെ വന്നതിലും ഭവതിയുടെ സ്വീകരണം പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതിലും ഇതിനുള്ള ധൈര്യം എനിക്കു തന്നതും ഭവതി തന്നെയാണ്. ഞാൻ മരിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഭവതിയുടെ കണ്ണീർത്തുള്ളികഠം എന്നെ ജീവിപ്പിച്ചു. ഭവതിയുടെ പാദതാരിണകളിൽ എന്റെ ആത്മാവിനെ സമർപ്പിക്കാനാണ് ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു വന്നതെന്നു പറയുമ്പോഠം ഭവതിക്കു ആശ്ചര്യം തോന്നുമായിരിക്കാം"

"അങ്ങയെ ഇവിടെ വെച്ചു കാണുന്ന കാര്യത്തിൽ ആദ്യ

ക്ക തീരെ ഇഷ്ടമില്ലെന്നു നൊക്കേണ്ടതറിയാമല്ലോ; അവർ ഗൃഹനായികയായതുകൊണ്ടു അവരുടെ ആഗ്രഹം ഒരു നിയമമാണു്."

അവളുടെ പരുഷമായ വാക്കുകൾ കേട്ടു പൂർണ്ണൻ നടുങ്ങിപ്പോയി. പക്ഷെ ആ ഭാവഭേദം അദ്ദേഹം പുറത്തു കാണിച്ചില്ല. "ഒരിക്കൽ എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന അവകാശങ്ങൾ ഞാൻ തന്നെ നശിപ്പിച്ചു. അതിന് എന്തെങ്കിലും പരിഹാരമാർഗ്ഗം ഉണ്ടോ? ഭവതി വിശ്വസിക്കയില്ലായിരിക്കാം. വിശ്വസിക്കാതിരിപ്പാൻ മാർഗ്ഗമുണ്ട്. എന്തിലും അധികകാലം ഞാൻ ഇത്തരത്തിലുള്ളവനായിരിക്കുന്നതല്ല. എന്റെ ശരീരത്തിൽ അഗ്നിബാധ പിടിപെട്ടു. ഒരുവന്നു കഴിവുള്ളതായി വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അതു പറഞ്ഞു തരിക, എന്നാൽ ഞാൻ അതു ചെയ്യാം. ദയവുചെയ്തു എന്നോടു പറയുക."

"എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞ ദിവസങ്ങളും അവസരങ്ങളും ഇനി ഒരിക്കലും തിരിച്ചെത്തുന്നതല്ല. തിരിയെ കിട്ടുവാൻ എത്രതന്നെ ആഗ്രഹിച്ചാലും സഫലമാകയുമില്ല. ദൈവത്തിനുപോലും അതു സാദ്ധ്യമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ ഞാൻ പോകയാണ്. അമ്മ എന്നെ അന്വേഷിക്കുന്നുണ്ട്."

തങ്ങളെയെല്ലാം കഷ്ടതയിലും അപമാനത്തിലും അകപ്പെടുത്തിയ ഒരുവനുമായി വീണ്ടും അനിന്ദിത സംസാരിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങിയതുകൊണ്ടുള്ള പരാഭവത്താൽ അസന്തോഷകരങ്ങളായ ചില വാക്കുകൾ സ്വയമേവ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതു അനിന്ദിതയ്ക്കു കേൾക്കാമായിരുന്നു. അനിന്ദിതയ്ക്കു കുറ്റം സമ്മതിക്കാതിരിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതുകൊണ്ടു മറുപടിയായി യാതൊന്നും അവൾ പറകയുമുണ്ടായില്ല.

പൂർണ്ണനുമായി സംസാരിക്കാനല്ലെങ്കിലും ദേവപ്രിയനെക്കുറിച്ചു ചിലതെല്ലാം അറിയുവാനായി അവൾ വീണ്ടും അയാളുടെ സമീപത്തെത്തി.

ശീതകാലത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തോടുകൂടി ഭൂമിദേവിയുടെ മുഖം പ്രക്ഷാളനം ചെയ്യപ്പെട്ടു. ഗൃഹത്തിന്റെ പിൻവശത്തായി നില്ക്കുന്ന ദ്രാക്ഷാവൃക്ഷങ്ങൾപോലും തളിർത്ത് വിമലങ്ങളും സുവർണ്ണങ്ങളുമായ പുതിയ പത്രങ്ങളോടുകൂടി പരിശോഭിച്ചു. അനിന്ദിതയുടെ ആരോഗ്യത്തെ സംരക്ഷിക്കുന്നതിനു ആ ഗൃഹത്തിലുള്ളവരെല്ലാം അത്യധ്വാനം ചെയ്യുകയാണ്. സുഖക്കേടുകൾ ഇന്നതാണെന്നു ഡാക്ടർമാർക്കും അറിയുവാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ടു പ്രതിവിധികളെടുക്കുന്ന കാര്യം വളരെ വിഷമമായിരുന്നു. എന്നിട്ടും ബീജുവൊന്നിച്ചു വൈകുന്നേരം നടക്കാൻ പോകണമെന്നു സുശോഭന നിർബ്ബന്ധിച്ചിരുന്നു.

ഒരു ദിവസം സായാഹ്നത്തിൽ അനിന്ദിത ഗൃഹാങ്കണത്തിൽ മന്ദംമന്ദം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ, പെട്ടെന്നു കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന ഭൃത്യനോടു "നമുക്ക വില്ലേജിലേക്ക പോകുക" എന്നു പറഞ്ഞു. ബീജുവിനു ആ സംരംഭം തീരെ രസമില്ലെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ "ബീജു, നീ ഇവിടെനിന്നു കളിച്ചുകൊൾക ഞാൻ കുറെ നടന്നതിനു ശേഷം ക്ഷണത്തിൽ മടങ്ങിവരാം" എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു അനിന്ദിത തനിയെ പുറപ്പെട്ടു.

അഗ്നിബാധകൊണ്ടു നാമമാത്രമായ ആ ഉൾനാട് അവളുടെ ദീർഘാപാംഗങ്ങൾക്കു വിഷയീഭവിച്ചു. വിജനമായും മരുഭൂമിയായും കാണപ്പെട്ട ആ വില്ലേജിൽ ഇപ്പോഴും നിരക്ഷരരായ മനുഷ്യജീവികൾ ഉണ്ടെന്നു അവൾ മനസ്സിലാക്കി. എന്നാൽ അവിടെ അവൾ കണ്ടതെന്താണ്? നിഴലുകൾ പോലെ ചില സത്വങ്ങൾ അവിടവിടെയായി ചാഞ്ചാടുന്നതും കത്തിക്കരിഞ്ഞുകൊണ്ടു ഗൃഹങ്ങൾ നില്ക്കുന്നതും ആയ ആ കാഴ്ച! അതെ; അതുതന്നെയാണവൾക്കു കാണുവാനിടയായതു്.

അജ്ഞാതമായ ഭയം അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയത്തെ തുടിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. പിന്നീടവൾ സ്കൂൾകെട്ടിടത്തിനു സമീപത്തെത്തി. അവിടെയും നിശ്ശബ്ദതതന്നെ. വാതലുകളും

ജാലകങ്ങളും അടെക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിനാൽ അതിനകത്തേക്കും പ്രകാശമേ വ്യാപിച്ചിരുന്നില്ല; ആരെ അഥവാ എന്തിനെ തേടിയാണവർ വന്നതു? അവളുടെ ഹൃദയം പശ്ചാത്താപംകൊണ്ടും മിഴികൾ ബാഷ്പംകൊണ്ടും നിറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. മാപ്പു നൽകണമെന്നുള്ള അവളുടെ ന്യായവാദം ദൈവത്തിനല്ലാതെ മനുഷ്യനു കേൾക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല.

ആ ഭൂഭാഗം വിവിധവസ്തുക്കൾ തമ്മിലുള്ള പോരാട്ടത്തിന്നു രംഗമായിത്തീർന്നിരിക്കയാണ്. വസന്തകാലം അതിമനോഹരമായ നിലയിൽ അവിടെ പ്രവർത്തിച്ചു. അന്തരീക്ഷം സപ്തദീപികയെ ക്രമകളത്തു പ്രകാശിപ്പിച്ചു; പച്ചനിറത്തിലുള്ള ശാദ്വലംകൊണ്ട് ഭൂമി അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുകയാണെന്നു തോന്നും. അജ്ഞാതങ്ങളും ജ്ഞാതങ്ങളുമായ പുഷ്പങ്ങളുടെ സമ്പത്തിന്റെ മഹിമാവ് ഒരോ ഭാഗത്തും പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ചു.

അവിടത്തെ പ്രകൃതി വൈചിത്ര്യം കണ്ടു സ്തുതിപ്പാൻ ആളെങ്ങുണ്ട്? ഒന്നും ഇല്ല. എന്നാൽ ആ കാല കല്ലോലവും പ്രകൃതിയുടെ യന്ത്രത്തിരിപ്പിൽ മേൽകീഴായി മറിയും. എല്ലാ ഭാഗത്തും നിശ്ശബ്ദമായ തന്റെ ഹൃദയചരിത്രം പ്രതിഫലിക്കുന്നതായി അനിമിതക്കു തോന്നി. വസന്തകാലഗീതങ്ങൾ ഒരാളുടെയും കർണ്ണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കാതെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഖേദങ്ങളായ സ്വാത്മാപദാനങ്ങൾ മാത്രം അനിമിത കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു.

യാചകന്മാർ അവിടെ ഒട്ടും കുറവായിരുന്നില്ല. ഈ നിർഭാഗ്യവാന്മാരിൽ തന്റെ ശ്രദ്ധ പതിക്കുവാൻ അനിമിത പരിശ്രമിച്ചു. അവരുടെ ആവശ്യങ്ങൾ ഒന്നോ രണ്ടോ അല്ല, ബഹുലങ്ങളാണ്. ഉണ്ണാനോ ഉടുക്കുവാനോ കിടക്കുവാൻ ഗൃഹങ്ങളോ അവർക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. അനിമിതയുടെ ശക്തി പരിമിതമല്ലേ? ഈ സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി അവൾക്കു എന്തുചെയ്യാൻ കഴിയും? പ്രാപ്തിയുള്ളിടത്തോളം അവരെ സംതൃപ്തരാക്കണമെന്നു അവൾ ആഗ്രഹിച്ചു.

കീറിപ്പറഞ്ഞ ഒരു ഷാൾ ഉടുത്തും യാതൊന്നില്ലാതെ ഷഷിണിച്ചും അവിടെ ഒരു പെൺകുട്ടി നില്ക്കുന്നതുകണ്ടു. അനിന്ദിത ചോദിച്ചു.—"കുട്ടി, നിനക്കിതു എവിടെ നിന്നു കിട്ടി?"

അനിന്ദിതയുടെ ചോദ്യത്തിന്നു സമാധാനമായി ആ പെൺകുട്ടിയുടെ മാതാവു് പറഞ്ഞതിപ്രകാരമായിരുന്നു:—"കൊച്ചമ്മെ, ഞാൻ പനിയായി കിടക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ഏതോ ഒരു മഹാധന്യനാണ് ഇവൾക്കിതു കൊടുത്തതു"

അനിന്ദിത ക്ഷണത്തിൽപോയി കുടിലിൽ ഒരു വിലപിടിച്ച വസ്ത്രവുമായി മടങ്ങിവന്നു അതു ആ പെൺകുട്ടിക്കു കൊടുത്തുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ഈ ഷാൾ ഉടുത്തുകൊണ്ടു ആ പഴയവസ്ത്രം ഇങ്ങോട്ടുതരിക"

പുത്രിയ്ക്കും മാതാവിനും അനിന്ദിതയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടു അത്യാശ്ചര്യം തോന്നി. എങ്കിലും ആ മഹാമനസ്വിയുടെ എളിയ അപേക്ഷകളെ അവർ സ്വീകരിക്കുവാനും അനുസരിക്കയാണുണ്ടായതു.

ആ ഷാൾ അനിന്ദിതയ്ക്കു് ചിരപരിചിതമായ ഒന്നായിരുന്നു. നിറംകൊണ്ടു ഏതൊരു ഷാൾ, അവളുടെ പ്രിയസുഹൃത്തിനെ വളരെ ദൂരത്തുവെച്ചുപോലും തിരിച്ചറിയുന്നതിന്നു കാരണമാക്കിത്തീർത്തുവോ അതുതന്നെയാണ് ഇപ്പോൾ മാറായി അവൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ആ സുഹൃത്തിന്റെ പേർ വസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരരികിലായി പൊന്നിനൂൽകൊണ്ടു തുന്നിപ്പിടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. വസ്ത്രത്തിന്നു അവിടവിടെയായി കീറൽ സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അതിൽ സംബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങൾക്കു യാതൊരു പഴുതും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

ഗൃഹത്തിന്റെ അരികിലുള്ള ഒരു വൃക്ഷത്തിന്മേൽ ഇരുന്നു് ഒരു കറുത്ത പക്ഷി പാടുവാൻ ആരംഭിച്ചു. ഇതു കേട്ടു ഉടനെ സുശോഭന ബിജുവിനെ വിളിച്ചു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ബീജു നീ നിന്റെ മിമിയെ വിളിക്ക്. മററുള്ളവരെക്കാളും അവൾക്കാണല്ലോ ഇതിലെല്ലാം വലിയ ആഹ്ലാദമുള്ളത്."

ബീജു അവന്റെ സഹോദരിയെ വിളിക്കാനായി പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ അവൾ ഇരിക്കാറുള്ള മുറിയുടെ വാതിൽ അടയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. പതുക്കെ വാതിൽ തുറന്ന ബീജു അകത്തേയ്ക്കു കടന്നു. അനിന്ദിതയാകട്ടെ, ഒരു കീറിപ്പറിഞ്ഞ ഷാൾകൊണ്ടു മുഖം മൂടി നിലത്തു കിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. വിവരം അമ്മയോടു പറയാൻ, ഒരു നിമിഷവും പ്രതീക്ഷിക്കാതെ ബീജു ആ മുറിയിൽനിന്നും പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

സുശോഭന പരിഭ്രമിച്ച് അനിന്ദിതയുടെ അരികിലെത്തി അവളെ 'വാരിയെടുത്തുകൊണ്ട്' "എന്താണ്-മിമി, ഇതിന്റെയെല്ലാം സാരം? നീ തന്നെത്താൻ മരിയ്ക്കുവാനോ ഭാവിയ്ക്കുന്നത്? നിനക്കെന്നോടു കാര്യമൊന്നും പറയാൻ കഴികയില്ലെന്നുണ്ടോ? ഞാൻ ഒരു ചെറിയമ്മയെപ്പോലെയല്ലല്ലോ നിന്നോടു പെരുമാറുന്നത്? എന്നോടു പറയൂ കുട്ടീ. എന്തായാലും നിന്നെ ഞാൻ സഹായിയ്ക്കാം" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

അനിന്ദിത മൌനം ദീക്ഷിച്ചതേയുള്ളൂ. അവൾക്കെന്താണ് സുശോഭനയോടു പറയുവാനുള്ളത്?

കൽക്കത്തയിൽ എത്തിയതിനു ശേഷം അനിന്ദിതയുടെ താല്ക്കാലികനില കണ്ടു പലരും ആശ്ചര്യം പ്രദർശിപ്പിച്ചു. അക്കൂട്ടത്തിൽ ശൈലേന്ദ്രനാഥനും പെടാതിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം അനിന്ദിതയെ നോക്കി ഇപ്രകാരം ചോദിച്ചു:— "അമ്മു, നിന്റെ സുഖക്കേടിനെക്കുറിച്ചു നീ ഒരിക്കലും എഴുതിയിട്ടില്ലല്ലോ. ഇത്ര അവശതയിലാവാനുള്ള കാരണമെന്താണ്?"

തക്കതായ ഒരു മറുപടി നൽകുവാൻ അനിന്ദിതയ്ക്കു കഴിവുണ്ടായില്ല. സുശോഭന പല നിർദ്ദേശങ്ങളും പുറപ്പെടുവിച്ചു. പക്ഷെ ഒന്നും സ്വപ്നമോ സംഭാവ്യമോ ആണെന്നു പറയുവാൻ ആ മാന്യസ്ത്രീക്കു ധൈര്യം ഉണ്ടായില്ല.

ഒരു ദിവസം ഉച്ചതിരിഞ്ഞതിനുശേഷം അനിന്ദിതയെ തനിയെ കണ്ടുമുട്ടുവാൻ സംഗതിവന്നപ്പോൾ സ്വരൂപ ചോദിച്ചതു് ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—"അമ്മ പറഞ്ഞല്ലോ അന്നു, പൂർണ്ണൻ നിങ്ങൾ താമസിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു വരികയുണ്ടായി എന്നു്! വാസ്തവമാണോ അതു്? നമ്മുടെ സ്ഥലത്തേക്കു അയാൾ വരികയുണ്ടായോ?

"വാസ്തവം തന്നെയാണു്"

"ദേവപ്രിയ റായി ഇപ്പോൾ എവിടെയാണു്?"

"എനിക്കൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ"

അനിന്ദിത പറഞ്ഞ മറുപടി സ്വരൂപയ്ക്കു തീരെ രുചിച്ചില്ല. അവൾ പറഞ്ഞു:— "അനുവിന്റെ വനവാസം അനുവിനെ സ്വർഗ്ഗലോകത്തേക്കു കൊണ്ടുപോയെന്നു തോന്നുന്നില്ലല്ലോ! ആരോഗ്യം പൂർണ്ണമായി നശിപ്പിക്കുന്നതിനു സാധിച്ചതോടുകൂടി പരബ്രഹ്മ പ്രാപ്തിക്കു സംസാരത്തെ കൂടി ഉപേക്ഷിച്ചുവെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ. ബീജു മാത്രം കുറെ മെലിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. എന്തൊരു മാറ്റം! ശുദ്ധവായു മാത്രമേ അവിടെ കിട്ടുകയുള്ളുവെങ്കിൽ അതു അത്ഭുതം തന്നെ."

സ്വരൂപ ശാന്തയാകുന്നതിനു മുമ്പിൽ അവളോടു പലതും അനിന്ദിതയ്ക്കു വിസ്തരിച്ചു പറയേണ്ടി വന്നു. സുഷമ എല്ലാ സമയവും ബിജുവിനെ ലാളിക്കുന്നതിൽ തന്നെ ഏർപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു് ദിദിയെപ്പറ്റി അന്വേഷിക്കാൻ പോലും സമയമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

കല്ക്കത്തയിൽ വന്നതിനുശേഷം വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ അനിന്ദിത, ആ പഴയ അനിന്ദിത തന്നെ ആയി രൂപാന്തരപ്പെട്ടു

അദ്ധ്യായം 15.

[illegible]

ഉറക്കം കണ്ണെറല്ലു; തീറ്റ തന്നെ. അനിയിതയുടെ വ്യഥ അവളുടെ ഗർഭഗൃഹത്തിൽ നിന്ന പുറത്തു ചാടി കണ്ണ പ്രാപിക്കുവാൻ തക്കം നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പക്ഷെ അനിയിത തന്റെ ഹൃദയക്ഷതവൃണത്തിന്റെ [illegible] പാരവശ്യത്തെ സ്വീകരിച്ചു. അതിനാൽ അവളുടെ [illegible] ദോഷത്തിന്ന [illegible] ഉൾവും തേജസ്സും വർദ്ധിച്ചു തന്നെ വന്നു. [illegible] നിന്ന അനിയിത [illegible] സ്ഥാനത്തിൽ വസിപ്പാൻ [illegible]? [illegible] സാമുദായിക ജീവിതമാകുന്ന പന്ഥാവിൽ അവളെപ്പോലുള്ള ഒരു വ്യക്തിക്ക സഞ്ചരിപ്പാൻ എങ്ങിനെയാണ് കഴിയുന്നതു? മറ്റൊരു വ്യക്തിയുടെ തുണ കൂടാതെ കാലം കഴിക്കുക? അതാകട്ടെ സാധിക്കും?

[illegible] അവളുടെ ഉൾനാട്ടിലെയ്ക്കു കടക്കുവാൻ ശക്തിയായിക്കഴിഞ്ഞു. അവിടെ എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ 'ഭർത്താവു' തന്നെ സ്വീകരിപ്പാൻ നശിച്ചുപോയ പദവിയിൽ പുനഃപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്യുമെന്ന എങ്ങിനെയോ അവൾ ധരിച്ചു വശായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവളുടെ പ്രാണനാഥൻ കപ്പലിൽ വഴിക്കോ വ്യസനാക്രാന്തനായ മറ്റൊരു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകയോ ചെയ്യുമായിരുന്നത് [illegible] സമ്മതത്തെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ [illegible] തന്നെയായിരുന്നുവെന്ന

ണറിയുന്നതു്. അമലയുടെ വിശ്വാസത്തെ പിൻതാങ്ങുവാൻ അനിസിതക്ക കഴിവുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ നിർഭാഗ്യവതിയായ അവളുടെ വിശ്വാസത്തെ നിഷേധിക്കുവാനുള്ള മനഃസ്ഥിതിയും അനിസിതയ്ക്കുണ്ടായില്ല. അവർ എങ്ങിനെയാണു് ഇത്ര നാളും ഇവിടെ താമസിച്ചിരുന്നതു്? അവർ മററൊരാൾക്ക അടിമയല്ലേ? അവളുടെ ജീവിതം മററൊരുത്തനു ഉത്തരവാദിത്വമുള്ളതല്ലേ?

ഒരിക്കൽ യാദൃച്ഛികമായി അമലയുടെ ഭർത്താവു് കല്പത്തയിലേക്ക വരികയും, ശൈലേന്ദ്രനാഥന്റെ ഗൃഹത്തിൽ, ഉള്ളവരെ പെട്ടെന്ന വിസ്മയഭരിതരാക്കുകയും ചെയ്തു. അനന്തരം മാന്യപൂർവ്വം ശൈലേന്ദ്രൻ ആ അതിഥിയെ സ്വീകരിച്ചു. മാളികയിലെ ഒരു മുറിയിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി ഉപചരിച്ചതിനു ശേഷം താഴെ വന്ന വിവരമെല്ലാം മററുള്ളവരെ കേൾപ്പിച്ചു ആലോചനകൾ നടത്തുകയുമുണ്ടായി.

ഭർത്താവിന്റെ ആഗമനത്തെപ്പററി കേട്ടു് അമല കരഞ്ഞുകൊണ്ടു് മാത്രമായി. അമലയെയും അവളുടെ ഭർത്താവിനെയും ബാധിക്കുന്ന ആലോചനകളും നേതൃത്വവും ശൈലേന്ദ്രൻ സുശോഭനയിൽ സമർപ്പിച്ചു് എവിടേക്കോ പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

“അമലേ, അയാളോടു പൊയ്ക്കൊള്ളുവാൻ ഞാൻ പറയട്ടെ? കരഞ്ഞുകൊണ്ടാണു് നീ പോകുന്നതെങ്കിൽ നിന്റെ നിലയ്ക്കതു ഗുണമായിരിക്കുമെന്ന ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. നീ ഒരു ചെറിയ കുട്ടിയല്ലല്ലോ, എല്ലാം ഉപദേശിച്ചു തരേണ്ടതിന?” എന്ന സുശോഭന പറഞ്ഞു.

ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള പെരുപ്പക്കാരെല്ലാം കൂടി ഒത്തു് ഈ വിഷയത്തെപ്പററി ഓരോന്ന വാദപ്രതിവാദം ചെയ്യാൻ ഇട

ങ്ങി. സമീരൻ പറകയാണ്:—"അവിടെ ഈ കണ്ണുനീർ കൊണ്ടുപോയിട്ടെന്താണാവശ്യം? അയാൾക്ക് സമ്മതമില്ലെങ്കിൽ പോയ്ക്കൊള്ളട്ടെ, അതല്ലാത്ത പക്ഷം ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ആഡംബരപൂർവ്വം അനുഗമിച്ച് യാത്രയയപ്പിക്കാം."

സുരൂപ അവനെ ശകാരിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"നിന്റെ ധിക്കാരം! എല്ലാററിലും ജ്ഞാനിയാവാൻ ശ്രമിക്കണമെന്നില്ല. ഒന്നും ഗന്ധമില്ലാത്ത ഒരുവൻ ഒരു കാര്യത്തെപ്പററി എന്തിനാണൊരോന്ന് സംസാരിക്കുവാൻ ഇടങ്ങുന്നത്?"

സമീരൻ:—"എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മുത്തശ്ശി അമ്മേ, ഒന്നോ രണ്ടോ കാര്യം ആവശ്യമുള്ള പക്ഷം പഠിപ്പിച്ചു തരാൻ ഞാൻ ശക്തനാണ്. അല്ലെങ്കിൽ വിചാരിക്കയും മററും വേണ്ട. ഒരാൾ ജ്ഞാനിയെന്ന നടിക്കുന്നതും മറെറാരാൾ മൂഢനായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നതും നോക്കുമ്പോൾ മൂഢനാണ് കുറെക്കൂടി പൂജ്യൻ."

അമല കരച്ചിൽ നിർത്തി ഭർത്താവിനെ കാണ്മാൻ സമ്മതിച്ചു. ശൈലേന്ദ്രനാഥൻ വീണ്ടും അവിടെ പ്രത്യക്ഷനായി അമലയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി ഭർത്താവിരിക്കുന്ന മുറിയിലേക്കു പ്രവേശിച്ചു. അമല അകത്തായെന്ന കണ്ട ഉടനെ സുഷമ സുരൂപയെ നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"നമുക്കു അതിഥിയെ സല്ക്കരിക്കുവാനെന്ന നാട്യത്തിൽ ആ മുറിയിൽ പോയി വർത്തമാനമെന്തെന്നറിയുക തന്നെ."

സുരൂപ:—"പോയ്ക്കൊള്ളുക തന്നെ? അതിന് എന്താണ് ഞാൻ വേണ്ടത്? വൃദ്ധനും വിഡ്ഢിയുമായ ഒരുവന്റെ പ്രേമസല്ലാപം കേൾക്കാൻ എനിക്കാഗ്രഹമില്ല."

എന്നാൽ സുഷമ നിർബ്ബന്ധപൂർവ്വം പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ സുരൂപയും പിറകെ പോയി. അവനിതിയ്ക്കു ഇതെല്ലാം കേവലം വിനോദമായി തോന്നി. സുഷമയും സുരൂപയും ഒന്നു ചേർന്ന്

ആ ബങ്കാളി രാജാവിന്റെയും അയാളാൽ ഒരിക്കൽ നിന്ദ്യയായിത്തീൎന്ന രാജ്ഞിയുടേയും സംഭാഷണം കേൾക്കുവാൻ തന്നെ തീരുമാനിച്ചു.

കുറച്ചു നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ ആ കുട്ടിപ്പൂണൎമണികൾ രണ്ടു പേരും സംതൃപ്തരെന്നവണ്ണം മടങ്ങി. അനിന്ദിതയാകട്ടെ ഒരു അവസരത്തിൽ,:—"എന്താണിതൊക്കെ? ഇതിനെപ്പററി അവർ അറിയുന്ന പക്ഷം അവരെന്താണു് തോന്നുക?" സ്വരൂപ തറയിൽ ഉയരുന്ന അടക്കുവാൻ വിഷമമായ ചിരി മററാരും കേൾക്കാൻ ഇട വരുത്താതെ വസ്ത്രംകൊണ്ടു വായടച്ചു പിടിച്ചു. സുഷമയ്ക്കു അവളുടെ പ്രവൃത്തി ന്യായമാണെന്നേ തോന്നിയുള്ളു. അവൾ അനിന്ദിതയോടു ചോദിക്കുന്നതു കേൾക്കുക!:—"

"ലിലീ, നീ എന്തേ വരാതിരുന്നു? ബെയിൻസ്റ്റാപ്പിലെ ശൃംഗാരത്തെക്കാളും കുറേക്കൂടി വഷളാം അമല ലിലിയുടെ ഭൎത്താവിനെ കാണുന്നതു യുവയോഗിയായിട്ടല്ലെ? അവളോടു് ഒരു സ്ത്രീയുടെ യോഗിയായിട്ടല്ലെ? അവളോടു് ഒരു സ്ത്രീയുടെ കൎത്തവ്യത്തെപ്പററി എന്തെല്ലാമാണദ്ദേഹം ഉപദേശിക്കുന്നതു്. രണ്ടു ഭാൎയ്യമാരെ ഭരിക്കാൻ എങ്ങിനെയാണു് അയാൾക്കു സാധിയ്ക്കുക? ഭൎത്താവിന്റെ ആ നോട്ടത്താൽ പ്രിയ ഭാൎയ്യ മരിച്ചുപോയിരിക്കണം. അതായിരിക്കാം. അമല വൃദ്ധയാണെങ്കിലും അമലയെ വീണ്ടും കൊണ്ടുപോകാമെന്നുദ്ദേശിച്ചു് വന്നിരിക്കുന്നതു"

അമല ഭൎത്താവിനോടു കൂടി പുറപ്പെടുന്നതിനാരംഭിച്ചു. അനിന്ദിതയുമായി വേർപെടേണ്ടി വന്നതോൎത്തു കുറഞ്ഞൊരു ഖേദം അമലയ്ക്കുണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. അനിന്ദിതയെക്കൂടി കൂടെ കൊണ്ടുപോയാൽ കൊള്ളാമെന്ന അവൾക്കു ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും അതു നിറവേറുവാൻ കഴിയാതെയും അതിനുള്ള മാൎഗ്ഗം കാണാതെയും ഒടുവിൽ അവൾ അതു വേണ്ടെന്നു വെയ്ക്കുകയാണു് ചെയ്തതു്. പക്ഷെ അനിന്ദിതയ്ക്കു അവ

രോടൊന്നിച്ചു പോകുവാൻ സാധിയ്ക്കുന്നതായാൽ തക്രത്താലയിൽ എത്തുവാൻ എളുപ്പമാണെന്നു അറിയാമായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു തന്നെയായിരിക്കണം, അവൾ പിതാവിനോടനുമതി ചോദിച്ചതു്! അദ്ദേഹം പറഞ്ഞ മറുപടി ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—"അമലയൊന്നിച്ചു പോകട്ടെയോ എന്നു ചോദിക്കുന്നതു ശരിയല്ല; അവളുടെ ഭർത്താവു് ഒരു കഴുതമാടനാണു്. എനിക്കു നിന്റെ അപേക്ഷയിൽ അനുകൂലിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അമലയെക്കൂടി അയാളൊന്നിച്ചു അയക്കേണ്ട കാര്യം തന്നെ എനിക്കു പൂർണ്ണ മനസ്സില്ല. നിനക്കു പോകണമെന്നു് ആഗ്രഹമുള്ളപക്ഷം സമീരനെ കുറെ ദിവസം കഴിഞ്ഞുകൂട്ടി അയക്കാം. അപ്പോൾ പോയാൽ മതി."

അനിന്ദിത ഉടൻതന്നെ സമീരനെ അന്വേഷിച്ചു പുറപ്പെട്ടു. അവളുടെ അപേക്ഷ ആദ്യമേ തന്നെ അവൻ പ്രതിഷേധിക്കയാണുണ്ടായതു്. അന്നു തന്നെ പോയാൽ കൊള്ളാമെന്നു അവൾക്കാഗ്രഹമുണ്ടായി. അവളുടെ അഭിപ്രായത്തിനു പിന്നീടു് മാററം സംഭവിക്കുമായിരിക്കാം. അവൾ ബുദ്ധിശൂന്യയല്ലെങ്കിലും അടുത്ത ഭാവിയിൽ എന്താണു് വേണ്ടതെന്നു അവൾക്കറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. എന്നാൽ കൽക്കത്തയിൽ അധികകാലം താമസിക്കുന്നപക്ഷം അവൾ ഒരു കല്ലുപോലെതന്നെ ബോധശൂന്യയായി പരിണമിയ്ക്കും.

വളരെ നേരം യുക്തിയുക്തമായി സംസാരിച്ചതിനു ശേഷം ഒരു വിധത്തിൽ ഒടുവിൽ സമീരനെ സമ്മതിപ്പിച്ചു യാത്രയാക്കി. ഈ ദ്രുതഗതിയുടെ കാരണം ശൈലേന്ദ്രനാഥനു മനസ്സിലായില്ല. എങ്കിലും പോകുന്ന കാര്യത്തിൽ അദ്ദേഹം തീരെ വിസമ്മതം ഭാവിച്ചില്ല. അനിന്ദിത പോകുവാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ കൂട്ടിയതറിഞ്ഞു അവളുടെ സഹോദരിമാർ അരികിൽ വന്നു നിശ്ശബ്ദരായിനിന്നു.

സുഷമ ചോദിച്ചു:—"അമലാദേവി ഒരുമിച്ചു് എന്താണു ലിലിയും പോകുവാൻ തീരുമാനിച്ചതെന്നു അറിവാനാണു് ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്."

സുരൂപ:—"ലിലീ, എന്താണു് ഈ ഗൃഹം വിട്ടുപോകുവാൻ ഇത്ര വലിയ ധൃതി? ആരാണവിടെ ഒരു ചങ്ങാതിയുള്ളതു? പിതാമഹന്റെ ഗൃഹത്തിൽ സ്ഥിരമായി വസിക്കണമെന്നു ലിലി വിചാരിക്കുന്നില്ല. പിന്നെ എന്തിനാണു കൊല്ലത്തിൽ നാലുപത്തു പ്രാവശ്യം അങ്ങോട്ടു പോകുന്നതു. ലിലി വിചാരിക്കുന്നതായിരിക്കാം ഞാൻ ഒന്നിനും കൊള്ളരുതാത്തവളാണെന്നു. പക്ഷെ ലിലീ വിചാരിക്കുന്നിടത്തോളമുള്ള ദോഷത്വമൊന്നും എനിക്കില്ല. അതു തീർച്ചതന്നെ."

അനിന്ദിത വീണ്ടും ആ ഗൃഹത്തെ വിട്ടുപോകാൻ തീർച്ചയാക്കിയതുകൊണ്ടു അവളുടെ സഹോദരനാകട്ടെ സഹോദരിമാരും തീരെ സന്തോഷം പ്രകാശിപ്പിക്കയുണ്ടായില്ല. അവൾക്കു അവളുടെ യാത്രയിൽ സന്തോഷവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല; പക്ഷെ എന്തോ ഒരു വലിയ ശക്തി അനിന്ദിതയെ ആ ഗൃഹംവിട്ടുപോകുവാൻ നിർബന്ധമായി പ്രേരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുവെന്നല്ലാതെ മററാന്നും അവൾക്കു അറിഞ്ഞുകൂടില്ല.

അവർ നാലുപേർ, അനിന്ദിത, സമീരൻ, അമല, അമലയുടെ ഭർത്താവ് എന്നിങ്ങനെ ചതുരംഗം, മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളുവെങ്കിലും രണ്ടു വണ്ടി ഏർപ്പാടുചെയ്യേണ്ടതുള്ള കാരണം തന്നെ അമലയായിരുന്നു; അനിന്ദിത പോകുന്നതിനുള്ള സംഗതി സ്പഷ്ടമാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

ഭോജനത്തിനു ശേഷം ഭർത്താവും ഭാര്യയും ഒരു വണ്ടിയിലും സഹോദരനും സഹോദരിയും മറെറാരു വണ്ടിയിലും കയറി റെയിൽവേസ്റ്റേഷനിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. മാർഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽ വച്ചു അമലയും ഭർത്താവുമായി ഒരു ചെറിയ ശണ്ഠനടന്നു. പ്ലാററുഫോറത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നപ്പോഴും അതിന്റെ അവശിഷ്ടം അവ

ളുടെ വാക്കുകളിലും ഭാവങ്ങളിലും തിളങ്ങി വിളങ്ങുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഭർത്താവിന്റെ ഓരോ ചോദ്യത്തിനും അമലയുടെ മറുവടി നിരുപാഗർമായിത്തീർന്നിരുന്നു. വണ്ടിയിൽ കയറി കുറെ കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷം ഒരു മാതൃകാഭർത്താക്കന്മാരുടെ സ്വഭാവത്തെ കൃത്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു ആലോചിച്ചു അനിന്ദിത ക്ഷുബ്ധയായിത്തീർന്നു. അമലയുടെ സമീപത്തിരിക്കുവാൻ അസംതൃപ്തിയുള്ളതുപോലെ കാണപ്പെട്ട അനിന്ദിത വണ്ടി മുറിയിലുള്ള ജാലകങ്ങളിലൊന്നിൽക്കൂടെ പുറത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു ഇപ്രകാരം സ്വഗതം ചെയ്തു;—"ഇതാണു പ്രേമത്തിന്റെ അന്ത്യാവസ്ഥ! എന്തു കഷ്ടം! എത്ര ശോചനീയം!, തിക്കിക്കൂടിയിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ നടുക്കുവെച്ചു ആ മോഹൻ എന്താണു ഗർജ്ജിക്കുന്നതു്"? ഇയാൾ തന്നെയല്ലേ അമലയെ ഒരൊററ നിമിഷമെങ്കിലും കണ്ണിൽനിന്നു മറയുവാൻ അനുവദിക്കാതിരുന്നതും? അന്നു പ്രാണനാഥാധികപ്രിയ; ഇന്നോ വെറും മന്ദിത."

വണ്ടി ഇളകിയപ്പോൾ കേട്ട ചൂളം വിളി, അവൾ ഏതൊരുവനെ അന്വേഷിച്ചുപോകുന്നുവോ അദ്ദേഹം സ്വാഗതം ചെയ്ത മധുരഗാനമോ എന്നു അനിന്ദിത സംശയിച്ചു. അങ്ങിനെ സംശയിപ്പാൻ അവൾക്കെന്താണവകാശം? ഉണ്ടു്, അവൾക്കു തീർച്ചയായും അവകാശവും അധികാരവും ഉണ്ടു്.

തക്കർത്താലയിൽ വണ്ടി ഇത്ര വേഗത്തിൽ എത്തിയതൊന്നും ചിന്താപരതന്ത്രയായിരുന്ന അനിന്ദിതയ്ക്കു ആശ്ചര്യവും തോന്നാതിരുന്നില്ല. അമലയോടു യാത്രാനുമതി വാങ്ങിയശേഷം അനിന്ദിത വണ്ടിയിൽനിന്നു പ്ലാറ്റുഫാറത്തിലേക്കിറങ്ങി. ശൈലേന്ദ്രനാഥന്റെ കമ്പിയറിയിപ്പനുസരിച്ചു അനിന്ദിതയെയും സമീരനെയും സ്വീകരിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ ഉമാഗതിമോഹൻ സ്റ്റേഷനിലേക്കു തന്റെ പരിവാരങ്ങളെ അയച്ചിരുന്നു. സമീരൻ പറഞ്ഞു:—"മിമീ, കൽക്കത്തയ്ക്കു ഒന്നാമണി

ശ്ശറിന്നകത്തു് വണ്ടിയുണ്ടു്. ഞാനങ്ങോട്ടു ആ വണ്ടിയിൽ പോകട്ടെ."

ആ സ്വീകരണക്കമ്മററിയിൽ അദ്ധ്യക്ഷനായി ഉമാഗതി ബാബു തെരഞ്ഞെടുത്തിരുന്നതു് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മന്ത്രിയും സുഹൃത്തുമായ മഹാമനസ്സനെയായിരുന്നു. എന്നാൽ സമീരൻെറ അപേക്ഷ കേട്ടതായി പോലും നടിക്കാതെ അനിരുദ്ധ അയാളെ കുതിരസ്സാററിൽ കയററി തിങ്ങിക്കൂടി നിന്നിരുന്ന പരിവാരങ്ങളാൽ അനുഗതയായി സ്റ്റേഷൻ വിട്ടുപോയി.

സമീരൻ പിറെറദിവസംതന്നെ കൽക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങി. കൂട്ടിൽനിന്നു വിടപ്പെട്ട ഒരു പക്ഷിയെപ്പോലെയോ അതല്ല, സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നു സർവ്വേശ്വരൻെറ സന്നിധിയിൽ എത്തിയ ഒരു ദിവ്യാത്മാവിനെപ്പോലെയോ താൻ ഏററവും സ്വതന്ത്രയാണെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി അവരം മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഈ സമയത്തുതന്നേ ഏതോ ഒരു വലിയ നിരാശയും, വ്യസനവും, അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരു രാഗത്തും, ഭയവും, ആശയും, ആഹ്ലാദവും, മനോരാഗത്തും നിന്നു ഭയാനുജനകമായ ഒരു പോരാട്ടം നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ തൻെറതെന്നുള്ള നിലയിൽ ഈ വികാരവീചികളെ അടക്കുവാൻ കഴിയാതെ കഴിഞ്ഞിയ അവരം ഒടുവിൽ ശാന്തയും, സമാധാനപ്രിയയും ആയിത്തീർന്നു.

അന്നു ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷം ഉമാഗതി ബാബു അവളോടു താഴ്മവാക്കപ്രകാരം പറഞ്ഞു,—"ദിദി, നീ എന്തായാലും വന്നതു തക്കസമയത്തു തന്നെയാണു. എത്രകാലമാണു നിനക്കു ഇവിടെ താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല. പുതിയ വത്സരം ആരംഭിക്കാറായി. തീർത്ഥാടനം ചെയ്യേണ്ടേ എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു. എത്രനാളായി പരിനൊക്കിച്ചൂതാമോചിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ആരാണു് അറിയുന്നതു്? ഞാൻ എൻെറ ആയുഷ്കാലം മുഴുവനും ചെയ്തുകൂട്ടിയ

ംകൾവേണ്ടി വ്യയംചെയ്യു. കാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം മേൽ വേണ്ടതു ഇപ്പോൾ തന്നെ ശരിപ്പെടുത്താം."

അനിന്ദിത:—"എന്നാൽ പുതിയ കൊല്ലത്തിനു ഇനിയൊരു മാസവുംകൂടിയുണ്ടല്ലോ. ആ കാലമെങ്കിലും എനിക്കിവിടെ താമസിക്കാൻ കഴികയില്ലയോ?"

ആ പഴയ ഉദ്യാനത്തിലേക്ക അവൾ പല തവണയും പോകയുണ്ടായി. അവിടെ അവളുടെ ഏകാന്തതയെ ഭഞ്ജിക്കുവാൻ ഒരാളും വരികയുണ്ടായില്ല. അതുകൊണ്ടു വളരെ നേരം അവിടെ നില്പാനും അവൾ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. ഗൃഹത്തിലുള്ള ഒരു ശബ്ദത്തിനു പകരമായി ഒരേകരനിരം അവൾ ദേവാലയത്തിലെ "ഘണ്ടാ ഘണ്ടാ" ശബ്ദങ്ങൾ മുഴക്കുന്ന ഘണ്ടാസമൂഹത്തെ അനുസ്മരിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. അവസരമുള്ളപ്പോഴെല്ലാം അനിന്ദിത വൃദ്ധയും വിധവയുമായ ഉദ്യാനപാലകിയോടൊന്നിച്ചു ദേവാലയത്തിൽ പോകാറില്ലെന്നില്ല. ഈ ശിലാദൈവത്തെക്കുറിച്ചു ആ വൃദ്ധയ്ക്കുള്ള വിശ്വാസത്തിനു ഒരിക്കലും കുറവുണ്ടായിട്ടില്ല. ആ കല്ലുദൈവത്തിന്റെ രൂപമായി അവൾ വിചാരിക്കുകയും ആരാധിക്കയും പരിശുദ്ധമായി കരുതുകയും ചെയ്തുകൊള്ളട്ടെ. അവരുടെ വിശ്വാസത്തെ നാം എന്തിനാണ് ദുഷിക്കുന്നതു? ഈ പ്രതിമയുടെ മുമ്പിൽ ഭക്ത്യാദരബഹുമാനങ്ങളോടുകൂടി ആ വൃദ്ധ നടക്കുന്നതു കണ്ടു. നമ്മുടെ യുവതിയുടെ ഹൃദയം അത്ഭുതംകൊണ്ടും ശരീരം രോമാഞ്ചംകൊണ്ടും പരിപൂൎണ്ണമായി. ഇപ്പോഴും സാധു അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം വിചാരവീചീ വിക്ഷുബ്ധമായിരുന്നു.

കഷ്ടം! ദേവപ്രിയൻ ആ ഉൾനാട്ടിൽ ഇല്ലെന്നു അവൾക്കു മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹം എവിടെയാണെന്നു പറയുവാൻ ആൎക്കും കഴിഞ്ഞില്ല. ദിവസങ്ങൾ ഓരോന്നോരോന്നായി പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. സെമിന്ദാർ ലാമ്പു യാത്രയ്ക്കുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തുതുടങ്ങി. അനിന്ദിത കല്ക്കത്തയിലേക്ക [illegible]

ത്തിൽ തന്നെ മടങ്ങി പോകുമെന്നു നാട്ടുകാർ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. ഈ തീർച്ചയെപ്പററി ഒരവസാനതീർപ്പു പറയുവാൻ അവൾ ഒരുങ്ങിയില്ല. എന്നാൽ കല്ലൂത്തയിൽ അവൾ എന്തുചെയ്യും? ഇവിടെയെന്താണവൾക്കു ചെയ്യാനുള്ളത്?

പരിതഃസ്ഥിതികൾ ഇങ്ങിനെയിരിക്കെയാണ് ഒരു ദിവസം കുളത്തിൽവെച്ചു ഹൈമവതിയെ കണ്ടു മുട്ടുവാനുള്ള ഭാഗ്യം അനിന്ദിതക്കുണ്ടായത്. വെള്ളത്തിലേക്കു കാൽ നീട്ടിയിട്ടുകൊണ്ടു കുളക്കരയിലുള്ള തിണ്ണമേൽ ഇരിക്കുന്ന ആ പെൺകുട്ടി ഏതാണെന്നു ഹൈമവതിയ്ക്കു മനസ്സിലായില്ല. എന്നാൽ അവൾ ആരെന്നറിയുവാനുള്ള ഔത്സുക്യത്തോടു കൂടി ആ വൃദ്ധ—അതെ ഹൈമവതി തന്നെ—അടുത്തു ചെന്നു. ഉടനെ ആ യുവതി എഴുന്നേററു ഹൈമവതിയെ ഭക്തിപൂർവ്വം കുമ്പിട്ടു പ്രണമിച്ചു. ഒരു അസാധാരണമായ സംഭവത്തിൽ ഹൈമവതിയ്ക്കു സന്തോഷിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. കുറെ നേരം രണ്ടു പേരും മൌനം ഭജിച്ചു. ഉടനെ ഹൈമവതി "ഓമനേ നീ എപ്പോഴാണ് വന്നത്." എന്നു ചോദിച്ചു.

അനി:—"ഒരു മാസത്തോളമായി ഇവിടെ വന്നിട്ട്. സുഖംതന്നെയല്ലെ?"

ഹൈമ:—"എനിക്കു കാണ്മാൻ ഇപ്പോഴെങ്കിലും എടവന്നതിൽ വളരെ സന്തോഷമുണ്ട്. എന്താണ് സുഖം; ഒരു നിലയ്ക്കു നോക്കുമ്പോൾ സുഖംതന്നെ; പിന്നെ എന്താണൊരു സുഖമുള്ളത്"

അനിന്ദിത തലതാഴ്ത്തിയതേയുള്ളു. അവളുടെ സംശയമെല്ലാം പെട്ടെന്നു തീർന്നു. ദേവപ്രിയനെ കാണാത്ത മാതാവും, തനിക്കുവേണ്ടി ദേവപ്രിയനും എത്ര സങ്കടമനുഭവിക്കുന്നുവെന്നു അവൾ വിചാരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. സ്വജീവിതത്തിൽ ദുഃഖത്തിൻറ രുചി അവൾക്കു നല്ലപോലെ അറിയാൻ എട വന്നിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് മററാരെയും ദുഃഖിപ്പിക്കാനിടവരുത്തരുതെന്നു

അവരും വിചാരിച്ചുവല്ലൊ. എന്നാൽ അനിന്ദിതയുടെ ചോദ്യം വാസ്തവത്തിൽ ദൈന്യമാത്രമല്ല, വേദനയുണ്ടാക്കിത്തീൎക്കയല്ലേ ചെയ്യുന്നത്? അതെ:

ഏറെറവും വിനയത്തോടും തല താഴ്ത്തലോടുംകൂടി അനിന്ദിത ചോദിച്ചു:—

“ദേവപ്രിയ ബാബു ഇപ്പോൾ എവിടെയാണ്”. ഒരു ദാരുണവും, ഗൽഗ്ഗദവുമായ സ്വരത്തിൽ താഴെ കാണുന്ന ഒരു മറുപടിയാണ് അനിന്ദിതയ്ക്കു കേൾപ്പാൻ ഇടയായത്!

“മകളെ, നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ? ആൎക്കു വേണ്ടിയാണ് എന്റെ മകൻ ഇത്തരത്തിലായത്? നീ കൽക്കത്തയിലുള്ള ഒരു കന്യകയായതുകൊണ്ട് പഠിപ്പുള്ളവരും ചെറുപ്പക്കാരുമായ അനേകം ആളുകളെ കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കുമല്ലൊ. എന്നാൽ എന്റെ മകനെപ്പോലെ ഒന്നിനും കൊള്ളരുതാത്ത ഒരുവനെ വല്ലപ്പോഴും നീ കാണുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ? ഞാൻ അവന്റെ അമ്മയാണ്. എനിക്കവന്റെ സ്വഭാവം അറികയും ചെയ്യാം. രാജാക്കന്മാരുടേയും ജമിന്താൎമാരുടേയും പുത്രിമാരെ അവന്നു വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുക്കാൻ അവൎക്കു മാത്രം സന്തോഷം ഉണ്ടെന്നു പറഞ്ഞാൽ തീരുന്നതല്ല. എന്നാൽ അതൊന്നും അവനു ഇഷ്ടമല്ലത്രെ! ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ നിനക്കൊരു ബുദ്ധിമുട്ടാണോ ഉണ്ടാവുക? നീ ജമിന്താരുടെ പൌത്രിയല്ലേ? നിന്നെ ഒരു രാജകുമാരൻ വിവാഹം ചെയ്യുമോ? എന്നാൽ എന്റെ പുത്രൻ വിവാഹം ചെയ്തിരുന്നെങ്കിൽ അവന്റെ ഭാൎയ്യയായും ഒരു രാജകുമാരിയായിരിക്കുമായിരുന്നു;” ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കൽപടവിന്മേൽ ഇരുന്ന് ആ വൃദ്ധ കരയുവാൻ തുടങ്ങി. അനിന്ദിത ഒരു കല്ലു പോലെയും നിലകൊണ്ടു താൻ ചോദിച്ച ചോദ്യത്തിനു മൈത്രവതി ഒരു മറുപടിയും പറഞ്ഞില്ലെന്നുള്ള സംഗതിയെ അനിന്ദിത മറന്നു. അവളെ സ്തൂതിപുറത്തിലേക്ക കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ മൊൎഷം കഴികയില്ലേ?

ഭാഗ്യവതി വെള്ളം നിറക്കപ്പെട്ട കലവുമായി കുളത്തിൽ നിന്നു പോയ ഉടനെ അവിടത്തെ സൌന്ദര്യത്തിലെക്ക ഒടങ്ങി. വല്ലവാദ്യഘോഷംകൊണ്ടു മാത്രമെ അവന്റെ കൈതാളങ്ങളെ മുഖമുള്ള ഉത്സാഹവും ചാഞ്ചാടിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന വൃക്ഷവല്ലികൾ നാനാവർണ്ണമായ പൂപ്പന്തൽ ചെയ്തു കൊണ്ടു സൂര്യാസ്തമയത്തെ പ്രകാശധാരണികളുടെ ചെറിയ കൊടിയ അംശങ്ങളെ പുഞ്ചിരി കൂടെ സ്വീകരിച്ചു കൊണ്ടിരുന്ന വേള. ആ ദിവ്യപ്രകാശം അത്യുന്നതങ്ങളായ അവിടത്തെയും ലോലമായ ഹംസങ്ങളും ഉജ്ജ്വലിച്ചിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ഒന്നുകൂടി തിരമാലപ്പട്ടണി ആയത്തെ വേണ്ടി പുറത്തെക്കിക്കും ... ചെയ്തിരുന്നതാണ ... അവൾ സ്വ ... വെള്ളാൻ തുടങ്ങിയിട്ടു വളരെ നാളായി. ഇതിന്റെ തക്ക ഒരു മറുപടി ഇനിയും അവൾക്ക ലഭിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല. അവളുടെ അന്തഃകരണം ഈ വിധം പറയാറുണ്ടു ഇ ... അവൾക്ക ... മായി ... മായിരുന്നു. "ഞാൻ ... നിന്നെ ദൂരെ ... ആ നാണ്; നിന്നെ തിരിയെ കൊണ്ടുപോകുന്നു. ഞാൻ തന്നെയെ ആശ്വസിപ്പിക്കയുള്ളു. അപ്പോൾ നീ എനിക്ക വശഗയായിത്തീരും. അനന്തരം നിത്യപ്രകാശ ... ഷ്പമാല്യം അണിയുവാനും ... എന്നാൽ ഇപ്പോളാകട്ടെ ... വിളിക്കുവാൻ കഴിയാത്ത ... കൊണ്ടുള്ള ഒരു ... നിന്നെ ... ഞാൻ ... ചെയ്യുന്നു. നിന്നെ ആ ... കഴികയില്ല. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ ആ വളരെ കാലത്തോളം എനിക്കുള്ള സ്ഥാനം ഉപേക്ഷിക്കാൻ എനിയും ശക്തയല്ല. ആ സ്ഥാനം എവിടെയെന്ന കണ്ടുപിടിക്കുവാനാണ ഞാൻ പോകുന്നതു."

ശൈലേന്ദ്രനാഥന്ന ഉമാഗതിബാബു അയച്ച എഴുത്തിൽ അനിന്ദിതയേയും അദ്ദേഹം തീർത്ഥാടനത്തിന്നു കൊണ്ടു പോകണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെന്നു കാണിച്ചിരുന്നു. ക്രമേണ കുറഞ്ഞുവന്ന അനിന്ദിതയുടെ ആരോഗ്യത്തിന്നു ഈ തീർത്ഥയാത്ര ഒരുത്തമ ഔഷധമാണെന്നു ശൈലേന്ദ്രനാഥനും കരുതി സമ്മതിദാനം ചെയ്തു. അനിന്ദിത കൽക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങുകയല്ല; ഉമാഗതി ബാബുവൊന്നിച്ചു തീർത്ഥാടനത്തിന്നു പോകയാണു ചെയ്തതു.

—❖❖❖—

അദ്ധ്യായം 16.

''നിർവൃതികളൊക്കെയൊക്കെയവരുമ്പോൾ വരില്ലെന്നൂടൻ
സത്യമാം ശങ്കയും തേടിയിരുപ്പോൾ തോന്നലുണ്ടു''

ലോകത്തിൽ വസിക്കുന്ന ജനങ്ങളിൽ അധികഭാഗവും ലോകത്തിന്നുവേണ്ടി മാത്രമായി ജീവിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും ഏറെയപൂർവ്വം അവർക്കു ലോകവുമായി സംബന്ധിക്കാൻ ഒരിക്കലും കഴിയുന്നില്ല. സുഖത്തിന്നും മൈത്രിക്കും വേണ്ടി അവർ കലഹിക്കയും കലഹങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ മൈത്രി വേണ്ടതിലധികം ഉണ്ടായി എന്നു വന്നേക്കാം. പക്ഷെ ദുർല്ലഭം ചിലർക്കു മാത്രമെ സുഖമുണ്ടാകുന്നുള്ളു. അപ്രതീക്ഷിതങ്ങളായ സ്ഥലങ്ങളിലും സമയങ്ങളിലും നാം അതിന്നു തിരശ്ചീനമാനമായി ചരിക്കുന്നു. അപ്പോൾ ആശ്ചര്യഭരിതരായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. സുഖസമ്പാദനത്തിന്നായി നാം അദ്ധ്വാനിക്കയോഠാം. നമ്മുടെ ഒരുക്കങ്ങൾ കേന്ദ്രസ്ഥാനത്തിലെത്തുന്നതെങ്കിലും സുഖം ആ അവസരത്തിലും അലഭ്യമായിത്തന്നെയേ പരിണമിക്കുന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ പ്രതീക്ഷിക്കപ്പെടാത്ത ഒരു സു

ങ്ങൾക്കന്നേപ്പോലെ സുഖം ചിലപ്പോൾ നമ്മെ അനുഗ്രഹിക്കാതിരിക്കയും ചെയ്യുന്നില്ല. അപ്പോഴും നാം സന്തോഷം കൊണ്ടു ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു മതിമറന്നു പോകുന്നു.

ഏതാണ്ടിതുപോലെയുള്ള ചില അനുഭവങ്ങളാണു നമ്മുടെ തീർത്ഥയാത്രക്കാർക്കുണ്ടായത്. ഓരോരുത്തരും അവരവരുടെ ഇഷ്ടാധീനരായി പ്രവർത്തിച്ചു പോന്നു. അവരിൽ ചിലർ ഭൂലോകയാത്രയിലുള്ള മാറ്റങ്ങളെല്ലാം പിന്നിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ചിലർ പകുതിവഴി മാത്രമേ സഞ്ചരിച്ചു കഴിഞ്ഞുള്ളു. മറ്റു ചിലർ ആശാപൂർവ്വം യാത്ര തുടങ്ങുകയേ ചെയ്തിട്ടുള്ളു. ഇവരിൽ ഒരുത്തനും സുഖം കാംക്ഷിക്കാത്തവനോ അതിനായി ജീവിതകാലമെല്ലാം ആരാഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തവനോ ആയിരുന്നില്ല. ലൗകിക കാര്യങ്ങളെല്ലാം മറന്നുള്ളവരിൽ ഒരുമിച്ചു യാത്ര തിരിച്ചിട്ടുള്ള തീർത്ഥാടനക്കാർ ധന്യമാറ്റം കാണുമാറുള്ള കണ്ണുകൾ ഇപ്പോൾ മാത്രമേ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു.

തീർത്ഥസ്ഥലങ്ങൾ മിക്കവാറും അവർ സന്ദർശിച്ചു കഴിഞ്ഞു. എന്നാൽ ഓരോ സ്ഥലത്തും മൂന്നു ദിവസത്തിലധികം താമസിക്കുവാൻ അവർ ആഗ്രഹിച്ചില്ല.

കാര്യം ഇങ്ങിനെയൊക്കെത്തന്നെയാണെങ്കിലും അനിന്ദിതയുടെ ദുഃഖത്തിനു യാതൊരു കുറവും ഉണ്ടായില്ല. എങ്കിലും അവൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ള ഉററമിത്രം സമാധാനമൊന്നു മാത്രമായിരുന്നു. ബാഹ്യജീവിതത്തിൽ നിന്ന് ആഭ്യന്തരജീവിതംവരെ അതിവിസ്താരത്തിൽ നീണ്ടു കിടക്കുന്ന ഒരു സങ്കടാബ്ധിയെ തരണം ചെയ്യാൻ അധികകാലം അവൾക്കു ശ്രമപ്പെടേണ്ടിവന്നിരുന്നില്ല. അവൾ അവളുടെ കാമുകനെ കണ്ണിൻ കാണുന്നുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ അതു വിചാരദൃഷ്ടികളിൽക്കൂടെ മാത്രമാണ്. എവിടെ അവളുടെ പ്രേമഭാജനം ഇരിക്കുന്നുവോ ആ സ്ഥലം വരെ അവൾ യാത്ര ചെയ്യും. വഴിയാത്രയിലുള്ള കഷ്ടപ്പാടും ദുഃഖവും അവൾക്കുണ്ടെങ്കിലും അതേവരെ കാണാമെന്നുള്ള ഒരു ബലമായ ആശ അവളിൽ അങ്കുരിക്കാതിരുന്നില്ല.

അവളുടെ ഇളയമ്മക്ക് ഈ സ്ഥിതി കണ്ടു വളരെ വ്യസനം തോന്നിയിരുന്നു. "അമ്മാമൻ എന്തിനാണ് അനിന്ദിതയെ ഞങ്ങളുടെ കൂടെ കൊണ്ടുപോന്നതെന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഇതിനെത്രയോ കാലം മുമ്പേതന്നെ ഇവൾ വിവാഹം ചെയ്യപ്പെട്ടേണ്ടിയിരുന്നു. ഭർത്താവിനേയും കുട്ടികളേയും സംരക്ഷിക്കേണ്ട പ്രായത്തിൽ അതിനു പകരമായി വൃദ്ധന്മാരായ ഞങ്ങളോടുകൂടി ഇവൾ യാത്ര ചെയ്യുന്നു. ഈ യാത്രയെല്ലാം വാർദ്ധക്യത്തിലല്ലേ വേണ്ടതു്? എന്ന് ആ യാത്രക്കാരിൽ ഒരാൾ പറഞ്ഞു.

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ചിരിക്കാതിരിക്കുവാൻ അനിന്ദിതക്കു കഴിവുണ്ടായില്ല. ഒരു ശരിയായ ഗൃഹം കണ്ടെത്തുവാനാണ് താൻ തന്റെ ഗൃഹം വിട്ടുപോന്നതെന്നുള്ള വാസ്തവം അവൾ അവരോടെങ്ങിനെ വിവരിച്ചു പറയും? പഴയ വീട്ടിൽവെച്ചു അവൾക്കനുഭവിക്കുന്നതിനു സംഗതിയായ ആ സുഖം, വളരെ കാലം മുമ്പുതന്നെ അവസാനിച്ചിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു സുഖത്തിന്റെ ശാശ്വതശക്തി പരീക്ഷിക്കാനായി അവൾ പുറത്തുവന്നു. അവളുടെ ഗൃഹം, അവൾ തന്റെ പ്രേമഭാജനത്തെ കണ്ടെത്തുന്നതുവരെ, വാസ്തവത്തിൽ പെരുവഴി തന്നെയേ ആയിരുന്നുള്ളു.

അവൾക്കു കാണുമാറിടവന്ന ജനങ്ങളെയെല്ലാം പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം അവൾ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുക പതിവാണ്. എന്നാൽ ഏതൊരാളെ കാണണമെന്നു അവൾ കൊതിച്ചുവോ അയാളെ മാത്രം കാണ്മാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. ഗംഗ വിട്ടു യമുനയിൽ എത്തിയപ്പോൾ അതിന്റെ കരയിൽ ജ്വലിക്കുന്ന രണ്ടു കണ്ണുകൾ അവളുടെ ദൃഷ്ടിക്കു വിഷയമായോ എന്നു അവൾ സംശയിച്ചു. ആ നേത്രങ്ങളിൽ ശാന്തതയും ശക്തിയും സമ്മിശ്രമായിരുന്നു. സാരംഗനാഥത്തിലുള്ള ബുദ്ധപ്രതിമ ദർശിച്ചപ്പോൾ വേറൊരു മുഖമാണ് അവളുടെ ദൃഷ്ടിക്കു വിഷയീഭവിച്ചത്. അദ്ദേഹം ഒരു താപസനായിരുന്നില്ല; ലൗകികന്ന

വെടിഞ്ഞവനുമല്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ പ്രായംകൊണ്ടും പാപ ത്തോടുള്ള മല്ലിടുന്ന കാര്യത്തിലും അദ്ദേഹവും അവരുടെ സ ഹപ്രവർത്തകരും തമ്മിൽ അന്തരമുള്ളവരായിരുന്നില്ല. പ്രൌഢമാ യ വസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ട് അലംകൃതനായ നൃത്തൻ കളിക്കുമ്പോഴും ഗാനം വിരുന്നുസല്ക്കാരവുമായി ആഘോഷിക്കുമ്പോഴും അവരുടെ നയപ്രിയനായ കാമുകനെക്കുറിച്ചുള്ള സ്വപ്നം പതിവായി ക ഴിഞ്ഞിട്ടും, സുന്ദരമായിട്ടുള്ള ഒരു വസ്തു എപ്പോൾ കാണുവാൻ അവർക്ക് ഇടവരുന്നുവോ ആ അവസരത്തിലെല്ലാം അവരം അദ്ദേഹത്തെ ഓർക്കും. അദ്ദേഹം അവർക്ക് ഇപ്പോൾ എല്ലാം കൊണ്ടും അനുപമനായി തോന്നപ്പെട്ടു.

വൃദ്ധനായ സെസിലിനസ് ഒരു മാസ കാലത്തെ യാത്രക്ക ശേഷം അവിടന്നു തിരിച്ചുവന്നു. ഇനിയും യാത്ര തുടരുന്ന കാ ര്യം അസാദ്ധ്യമായി അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി. ആ സംഘത്തി ലുള്ള മററവരെല്ലാം കൂടി പുരിയിലേക്ക പുറപ്പെടുവാൻ ആ ലോചിച്ചു തീർച്ചപ്പെടുത്തി. അവിടെ ഒന്നു രണ്ടു മാസം താമ സിക്കേണമെന്ന അവർ മുൻകൂട്ടി കണക്കാക്കുകയും ചെയ്തു. അ പ്പോഴേക്കും സെസിലിൻമാരുടെ പൊയ്പ്പോയ ശക്തി വീണ്ടും അ ദ്ദേഹത്തിനു ലഭിക്കുകയും ചെയ്യും.

വളരെ മുമ്പെയായി ഗംഭീരാഹ്വാനം ചെയ്യുന്ന സമുദ്രം അഫ്രിതയെ ആകർഷിപ്പാൻ തുടങ്ങി. പരിചിതമായ ആ ആഹ്വാനം — നഗരത്തിലെ ഇരുണ്ട കാരാഗാര ജീവിതത്തി ൽ വെച്ചു പലപ്പോഴും കേൾക്കാനിട വന്നിട്ടുള്ള ആ ആഹ്വാ നം—അവൾക്കിപ്പോൾ പുതിയ ഒന്നായിത്തോന്നി. മററുള്ള വർ പുരിയിലേക്ക യാത്രയായ അവസരത്തിലും വിദൂരസ്ഥിത മായ കടലിന്റെ ഗർജ്ജനം അവളുടെ ചിദാകാശത്തിൽ പ്രതി ധ്വനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അപരിചിതവും, അനിവാര്യ വും, നിസ്തുല്യവുമായ ആ വിളി എന്തിനായിട്ടായിരുന്നു ?

ആശയും പ്രതീക്ഷയും ഹൃദയത്തിൽ സർവ്വോപരിയായ ഒരു സ്ഥാനം ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട്, പരിചയമില്ലാത്ത ആ ദിക്കാണം അവളെ അലട്ടിയിരുന്നില്ലെന്നേയുള്ളൂ. മാത്രമല്ല സംഭവിച്ച പല അനിഷ്ടങ്ങളും അനിന്ദിതയെ ഹതജീവിതകാംക്ഷിണിയാക്കിത്തീർത്തു. പുരിയിലെത്തിയപ്പോൾ വൈദികന്മാരാലും വഴികാട്ടികളാലും അവർ വലയപ്പെട്ടു. കൂലിക്കാരുടെയും വണിക്കാരുടെയും അപേക്ഷകൾ ആ യാത്രക്കാരുടെ കർണ്ണങ്ങൾക്കസഹ്യമായിത്തോന്നി. എന്നാൽ ഒരു അവസരത്തിലും വിചാരമഗ്നയായ അനിന്ദിത ഇതിൽ ഒരക്ഷരം പോലും കേട്ടതുമില്ല.

കടലോരത്തിനരികിലുള്ള ഒരു വീട്ട് അവർ വാടകയ്ക്കു വാങ്ങി അതിൽ താമസിച്ചു തുടങ്ങി. കടൽ ആദ്യമായി ഒന്നു കാണ്മാൻ അനിന്ദിതയ്ക്കു് അത്യാസക്തിയുണ്ടായിരുന്നു പക്ഷെ പുറമെയുള്ള വീടുകൾ അവളുടെ അത്യാഗ്രഹത്തെ നിറവേറ്റുന്നതിൽ പ്രതികൂലികളായിരിക്കതന്നെ ചെയ്തു.

ഏതൊരു പുതിയ വീട്ടിലും ആദ്യ ദിവസം അനിഷ്ടകരവും ക്ലേശപ്രദവുമായിട്ടു ആർക്കും തോന്നുകയുള്ളൂ. മദ്ധ്യാഹ്നസമയം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ ആ ഗൃഹത്തിൽ നിന്നു പുറത്തു പോകണമെന്നു അവർ കരുതിയിരുന്നു. പക്ഷെ ചുട്ടു പഴുത്തു കിടക്കുന്ന മണൽക്കിടക്കയിൽ അധികനേരം നടക്കുന്ന കാര്യം ഏറ്റവും വൈഷമ്യമായിരുന്നതുകൊണ്ട് വേഗത്തിൽ അവർക്കു മടങ്ങിപ്പോരാതിരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ആഗതരെ കഴിയുന്ന വിധം ഇച്ഛിപ്പെടുത്തുവാൻ ആ നാട്ടുകാർ അത്യുത്സാഹം പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്നു. ചിലർ സഹായ വിലക്കു വിറകു കൊണ്ടുകൊടുപ്പാനും മറ്റു ചിലർ മത്സ്യം വാങ്ങി കൊടുപ്പാനും അത്യുത്സാഹം പ്രകടിപ്പിച്ചു. കടലിൽ കുളിക്കുവാൻ ഏതൊരു കൂട്ടരുടെ സഹായം ആവശ്യമായിരുന്നുവോ ആ മുക്കുവന്മാർ ആഗതന്മാരെ കണ്ടു ഉപദ്രവിച്ചു തുടങ്ങി. അങ്ങനെ പലതു പറയു

ന്നവരല്ലെന്നു കാണിക്കുവാനുള്ള പല സാക്ഷ്യപത്രങ്ങളും അവരുടെ പക്കൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. അനിന്ദിത, വൈകുന്നേരമായതോടു കൂടി രണ്ടാമതും ഒരു ഭൃത്യനുമൊന്നിച്ചു കടൽത്തീരത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

സമുദ്രഗർജ്ജനം അവളുടെ കർണ്ണങ്ങളിൽ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇതുപോലെ ശാന്തവും ആഹ്ലാദകരവും ആയ ഒരു കാഴ്ച ഒരിക്കലും അവൾക്കിതിനുമുമ്പിൽ ലഭിക്കുകയുണ്ടായിട്ടില്ല.

തീർത്ഥയാത്രക്കാരായ അനിന്ദിതയുടെ കൂട്ടുകാർ ദിവസവും ക്ഷേത്രത്തിൽപ്പോയി ജഗന്നാഥ ദൈവത്തേയും മറ്റു പല ചില്ലറ ദേവതകളേയും ദർശിച്ചിരുന്നു.

ഇതിന്നൊന്നും വ്യയം ചെയ്യുവാനുള്ള സമയം അനിന്ദിതയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. പ്രഥമസന്ദർശനത്തിൽ തന്നെ ആ സമുദ്രം അവളുടെ ഹൃദയത്തെ കവർന്നെടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു ഒരു മിനിട്ടു സമയംപോലുമെങ്കിലും കടൽ വിട്ടു പോരുവാൻ അവൾക്കു സാധിച്ചിരുന്നില്ല. കടൽ തീരത്ത് കാൽ പൊള്ളുന്നതു വരെ അവൾ ലാത്തും. വീണ്ടും വെയിലാറിയാൽ അങ്ങോട്ടു തന്നെ പുറപ്പെടും. അനിന്ദിതയുടെ കളി പോലും കടലിൽതന്നെ ആയിരുന്നു. അവൾ ആരാധിച്ചതും ആ സാഗരത്തെത്തന്നെ. ഉമാഗതി ബാബു ആദ്യമായി കടലിൽ കുളിച്ച ദിവസത്തെ അനുഭവം തന്നെ അദ്ദേഹത്തെ ആ സംരംഭത്തിൽ നിന്നു വിരമിപ്പിച്ചു. എങ്കിലും ഭൃത്യന്മാർ കടൽവെള്ളം കോരിക്കുളിപ്പിക്കുന്നതു കാണ്മാൻ അദ്ദേഹത്തിനു വലിയ സന്തോഷമായിരുന്നു. സമുദ്രത്തിലെ തിരകൾ എണ്ണിയും വെള്ളക്കതിരുകൾ തുള്ളിച്ചാടുന്നതു കണ്ടും ഇടയ്ക്കിടെ പ്രശാന്തവും ചിലപ്പോൾ ക്ഷുബ്ധവുമായ ഗർജ്ജനം കേട്ടും ദേവപ്രിയനെക്കുറിച്ചു വിചാരിച്ചും മനോമുകുരത്തിൽ ആ ദിവ്യരൂപം പ്രതിഫലിച്ചു കാണ്മാൻ പ്രാർത്ഥിച്ചും അനിന്ദിത സമയം പോക്കി. അഹോ! പ്രേമമാഹാത്മ്യം!!

അദ്ധ്യായം 17.

“[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]”

ഒരു ദിവസം വൈകുന്നേരം കഴിഞ്ഞുപോയതായി ആ തീൎത്ഥയാത്രക്കാൎക്കു തോന്നി. വൎഷകാലം ആരംഭിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പെ ഓരോ സ്ഥലങ്ങൾ കണ്ടുതുടങ്ങി. അന്നത്തെ ദിവസം ഇരുണ്ടുവന്നതു കാരണം കിഴക്കോട്ടു [illegible] വെളിച്ചം മാത്രം പകൽ ഭൂമിയിൽ കാണപ്പെട്ടതിനും വേറെ മറ്റൊന്നും ഇല്ലായിരുന്നില്ല.

മദ്ധ്യാഹ്നത്തിന്റെ ശേഷം അതിശയമായ ഒരു കാഴ്ച കാണുന്നതിന്ന ഉള്ളിലുള്ള ഒരു ആഗ്രഹത്താൽ സ്ത്രീകളെല്ലാം ഒരു മലയിൽ കയറി പുതിയ ഒരു ഭംഗിയുള്ള ഉദ്യാനം സന്ദൎശിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടു. അവർ അതിനിടയിൽ ദൃഷ്ടികളിന്നിന്ന അപ്രത്യക്ഷമായി [illegible] പുറപ്പെട്ടു. [illegible] ഉണ്ടായ [illegible] കിടക്കയിലെ പൂവിന്റെ [illegible] കുറവുണ്ടായി. വിശാലമായ ആ സാഗരം, ചെറു തിരമാലകളെക്കൊണ്ടു കളിയാടിയിരുന്നു. അതിന്റെ തീരത്തു മുള്ളുകൾ കണക്കെ [illegible] കല്ലുകൾ കിടന്നിരുന്നു. ചിലതു [illegible] ചിലതു [illegible] പൂക്കളും, മറ്റു ചിലതു വിവിധവൎണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയ ചിറകുകളുള്ള തുമ്പികൾ പറക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ശോഭയോടു കൂടിയും കാണപ്പെട്ടു. അവയിൽ ഏറ്റവും മനോഹരങ്ങളായി അവൾക്കു തോന്നിയ പൂന്തോട്ടം ചില്ലുകൾ ഏറ്റവും സൗന്ദൎയ്യത്തോ

പൊതിഞ്ഞ് മറവുള്ളവയെ അവൾ കടലിലേക്കു എറിഞ്ഞുകളയുകയും ചെയ്തു.

അനിന്ദിത കുറച്ചുകൂടി മുന്നോട്ടുനടന്നു. ഉടനെ ചില തിരകൾ അവളുടെ പാദങ്ങളെ ഭംഗിയായി ക്ഷാളനം ചെയ്തു. സാഗരം തന്നോടനുവർത്തിക്കുന്ന ആ ആതിഥ്യത്തെ സ്വീകരിച്ചു അനിന്ദിത സന്തോഷഭരിതയായിത്തീർന്നു.

ഈ പരമാനന്ദം പിന്തുടരുന്ന സ്വപ്നമായി അനുഭവിക്കാൻ അവൾക്കു സാധിച്ചില്ല. ഏതോ ഒരു ഭൃത്യൻ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു വന്നു കുമാരി ദേവഗൃഹത്തിൽ മടങ്ങിയെത്തിയെന്നും അനിന്ദിതയെ കാണുവാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നുവെന്നും അവളെ അറിയിച്ചു. കടൽത്തീരം തൽക്കാലത്തേക്കു വിട്ടുപോകുകയല്ലാതെ അവൾക്കു നിവൃത്തിയില്ല. ഇതാ സാധു പോകുന്നു!

അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയം ചഞ്ചലമായോ എന്നു അവൾ സംശയിച്ചു. കൽക്കത്തയെക്കുറിച്ചുള്ള വിചാരം പോലും ഈ നിമിഷംവരെ അവൾക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. വ്യക്തിഗതമായ വ്യസനം അനുഭവിക്കുന്നവർക്കുപോലും പുറമേ കടൽത്തീരവും അതിന്റെ രമണീയകതയും ഗർജ്ജനവും അവൾക്കു ആശ്വാസപ്രദമായിരുന്നു. അവളുടെ വ്യസനം വർദ്ധിപ്പിക്കുവാൻ ശക്തിയാകാതെ അല്പമാക്കി അതൊന്നും ചെയ്തതു വാസ്തവത്തിൽ മേൽ പ്രസ്താവിച്ച പ്രകൃതി വൈചിത്ര്യങ്ങളായിരുന്നു. കരയെപ്പുൽകുന്ന ഓരോ തിരയും പിൻവാങ്ങുന്നതുപോലെ അവളുടെ ഹൃദയം തകർത്തിരുന്ന വ്യസനവും പിൻവാങ്ങാൻ തുടങ്ങി. എന്തു കണ്ടാലും കലങ്ങില്ലാത്ത ആ കടലിന്റെ ഗാംഭീര്യം തനിക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു അവൾ തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

ഗൃഹത്തിൽ മടങ്ങിയെത്തിയ ഉടനെ അനിന്ദിതയോടു വൃദ്ധനായ സേവകൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"കുട്ടി, നിന്റെ അച്ഛന്റെ അടുക്കൽ നിന്നും എഴുത്തു വന്നിട്ടുണ്ട്. നീ എന്നാണു കൽക്കത്തയിലേക്കു മടങ്ങിവരുന്നതെന്നറിയുവാൻ അദ്ദേ

ഹത്തിന്നു ആഗ്രഹമുണ്ടു. അതുകൊണ്ടു ഓമനേ നീ പോകാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ എന്റെ സ്വന്തം സന്തോഷത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു മാത്രം ഞാൻ അതു തടയുന്നതല്ല, ഞങ്ങൾ കുറെ നാൾ കൂടി ഇവിടെ താമസിക്കാനാണു് വിചാരിക്കുന്നതു. നിന്നോടൊന്നിച്ചു നീ പോകുന്നപക്ഷം ചില വിശേഷങ്ങളെ കൂടി നായക്കാം."

കുടുംബത്തിൽനിന്നും യാദൃച്ഛികമായി വന്ന എഴുത്തു് വീണ്ടും പഴയ ജീവിതത്തിലേക്കു വരുവാൻ അനിതയെ ക്ഷണിക്കുന്ന ഒരറിയിപ്പായിരുന്നുവെന്നു അവൾ കരുതി. മാത്രമല്ല, താൻ ഒരു മനുഷ്യജീവിയായതുകൊണ്ടു് മനുഷ്യജീവിതത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന സുഖദുഃഖങ്ങൾ അനുഭവിക്കാതെ ഗത്യന്തരമില്ലെന്നും അവൾ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. അവളാണു് തന്നെ മുതലാളിക്കുള്ളതെന്നു ഓർക്കാതിരിക്കുവാൻ ഇപ്പോഴും അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. ആശ്വാസപ്രദമായ ആരുമായും ഇതുവരെ അവൾ കണ്ടെത്തിയോ ഇല്ല ഓർക്കുമോ. എന്നാൽ പിന്നെ അവൾ എന്തിനാണിവിടെ താമസിക്കുന്നതു? ഒരു ദീർഘകാലം എല്ലാറ്റിലും ഏകാന്തമായി അവൾക്കു തോന്നുവാനുള്ള കാരണം സമുദ്രത്തിന്റെ സൗന്ദര്യവിശേഷമായിരുന്നുവെന്നോ, കാറ്റുകളുടെ കഥകളെന്നു മനസ്സിലാകുവാനുള്ള കൗതുകമെന്നായിരുന്നില്ലെന്നും ആരറിഞ്ഞു? മനുഷ്യരുടെ ഇടയിൽ, അവരെപ്പോലെ പെരുമാറി കാലം പോക്കുന്നതിനുള്ള ആശയോടുകൂടിയല്ല അവൾ ഇവിടെ താമസിച്ചിരുന്നതു. സ്വാതന്ത്ര്യമായ കാറ്റും, ആകാശവും, കടലും അവളുടെ ദുഃഖത്തെ ഒരു പരിധിവരെ മാറ്റുന്നതിലും അവ ശമിപ്പിക്കാതെ എന്തുചെയ്യും. മനുഷ്യർ ഇതിനെ വഴിപ്പെടുത്താമോ? ഒരിക്കലുമില്ല. അവർക്കു അവളുടെ വ്യാപാരത്തെ പൂർവ്വാധികം ഗൗരവമാക്കുന്നതിനും അടിക്കടി അവളെ അലട്ടുന്നതിനും മാത്രമേ കഴിയുകയുള്ളൂ. അവളുടെ ദുഃഖം മരണംവരെ അവൾ അ

നുഭവിക്കേണമെന്നായിരിക്കുമോ വിധിയുടെ സങ്കല്പം? ഇവരെയാ ണെല്ലാം പുലർത്തുന്നതിനുള്ള ഒരു കവാടം ദൈവം സൃഷ്ടിച്ചിട്ടു ണ്ടോ? ഉണ്ടെങ്കിൽ ഇപ്പോഴും അതെവിടെ ഇരിക്കുന്നു? അന്ധ താമിസ്രമാകുന്ന അവളുടെ ജീവിതത്തിൽ ഒരു പ്രാവശ്യം ഒരു ദീപം പ്രജ്വലിക്കുവാൻ തുടങ്ങുകയുണ്ടായി. പക്ഷെ അതു പ്രകാ ശം പരത്തുന്നതിനു മുമ്പു മറഞ്ഞു. പിന്നീടവൾക്കു അതു കാണുവാൻ ക ഴിഞ്ഞില്ല. ചുരുക്കം നിമിഷനേരത്തേക്കുവേണ്ടി മാത്രമെങ്കി ലും എന്തുകൊണ്ടവൾ അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള അന്വേഷണം നി ർത്തിവെച്ചു? അവൾ [illegible] അന്വേഷിക്കുന്നതെന്തോ അതെല്ലാം അ വളുടെ സങ്കല്പങ്ങളെയും സൃഷ്ടികർത്താവിനെയും വിട്ടു എ ങ്ങോട്ടു [illegible] അവളുടെ അദ്ധ്യായം അവൾ എ [illegible] നടത്തുകെ?

അനിൻഡിതയുടെ പിതാമഹൻ അവളെ നോക്കി ഇപ്രകാ രം പറഞ്ഞു:—"മകളേ, നീ പോകാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ലെങ്കി ൽ പോകേണമെന്നില്ല. നീ എന്നോടൊത്തിരുന്നു [illegible] വേണ്ട ഞാൻ നിന്റെ അമ്മയെ അറിയിക്കാം."

പെൺകുട്ടികളെപ്പോലെ അനിൻഡിത [illegible] പോ യപ്പോൾ ചെറിയമ്മ [illegible] പറഞ്ഞു:—"എന്തൊരു കുട്ടി യാണിവൾ! അവൾക്കു സ്വന്തം വീട്ടിലേക്കു പോകാൻ മന സ്സില്ലത്രെ. ഇവിടെ മാത്രം ഒരു പ്രത്യേകത അവൾക്കു ണ്ടാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. മനസ്സിനെ കുറിച്ചുകൂടി ഒരു ചി ന്ത അവൾക്കില്ല. ഇതുവരെയായിട്ടും ഒരു ദിവസമെങ്കിലും ഒരി ടത്തിൽ പോകാൻ അവൾക്കു തോന്നിയിട്ടില്ലല്ലോ"

അനിൻഡിത മൌനം ശുശ്രൂഷയെ ശരണം പ്രാപിച്ചു. ഇങ്ങ നെ അവൾക്കു മറ്റൊന്നിനെ വളർത്തുവാൻ സാധിച്ചു. എ ന്നാൽ എപ്പോഴും ഇതു സാധിക്കുന്ന ഒരു കാര്യമാണോ? അ വളുടെ ജീവിതം [illegible] സ്വപ്നങ്ങളിൽ കിടന്നു മുഴുകുന്ന ഒന്നാ യിരുന്നു. [illegible] അവൾ അനുഭവിച്ചിട്ടില്ല.

ബാഹ്യലോകത്തിൽ നിന്നു വീണുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന തട്ടും മുട്ടും അടിയും ഇടിയും സ്വശക്തിയാവുന്ന കവചം കൊണ്ടു ജയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള ഒരു അഹങ്കാരവും അവൾക്കില്ലാതിരുന്നില്ല. പക്ഷെ, ആ കവചത്തിനു ഒരു പഴുതുണ്ടായിരുന്നതും, അതിലൂടെ ഒരു ശത്രു അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ കടന്നു കൂടിയതും അവൾ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ആ ശത്രു അവളുടെ ജീവിതം ഒന്നാകെ വിഷമമാക്കിയിരുന്നു. ഭാഗ്യവശാൽ അധികകാലം സഹവസിക്കാതെ ആ ശത്രു അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നും സ്മൃതിപഥത്തിൽനിന്നും അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തു. പക്ഷെ അയാൾ അനിന്ദിതയുടെ ഹൃദയകവാടങ്ങളെ എവിടെയോ പിഴുതു് എറിഞ്ഞു കളഞ്ഞിരുന്നു. യഥാർത്ഥ രാജാവിന്റെ പ്രവേശനംകൊണ്ടു അവളുടെ ഹൃദയസിംഹാസനം പരിശുദ്ധമായപ്പോൾ അവൾ ബോധം വെടിഞ്ഞു ഉറങ്ങുകയായിരുന്നു. പെട്ടെന്നു ഉണർന്നു ആ ആഗതന്റെ കാലടികളെ അവൾ പിന്തുടർന്നു. അനിന്ദിതയുടെ സ്വാന്തപീഠം വിട്ടിറങ്ങിപ്പോയ ആ ദ്രോഹം ആ ദിവ്യമായ ഇരിപ്പിടത്തെ വിജനവും നിഷ്പ്രഭവുമാക്കിത്തീർത്തു.

മഴക്കാലമാണെന്നോ കാറ്റുണ്ടെന്നോ ഉള്ള കരുതൽ സെമിന്ദാർ മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. മറ്റുള്ളവർ ഇവയൊന്നും തന്നെ പരിഗണിക്കാതെ ദിനകൃത്യങ്ങൾ മുറക്കു നടത്തിവരുന്നു.

ഗർജ്ജനംകൊണ്ടു പരസഹസ്രം സിംഹങ്ങളെ ജയിക്കുന്ന കടലിന്റെ ഉപവിഭാഗങ്ങൾ നീരാവികൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കടലിന്റെ കരകളടിച്ചു പിളർക്കുന്ന തിരമാലകളെക്കൊണ്ടു ക്ഷുബ്ധമായ കടലിന്റെ തീരത്തു അനിന്ദിത നടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അത്യുഗ്രമായകാറ്റു ഇടവിടാതെ പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നു.

അനിന്ദിത പലതും വിചാരിച്ചു. കടലോരത്തിരുന്നു മുഖംപൊത്തി അവൾ കരയുവാൻ തുടങ്ങി. ബാഹ്യലോകം ഇരു

ണ്ടിരിക്കുന്നതുപോലെ അവളുടെ ഹൃദയവും ശൂന്യതതന്നെ ഒന്നായിരുന്നു. അവിടെയെല്ലാം, ആശ, ആ കടൽത്തീരമെല്ലാം വിജനമായിത്തീർന്നു. വിസ്താരമേറിയ ആ മണൽക്കാട് മഞ്ഞുകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടതുപോലെയാ അവൾക്ക് അപ്പോൾ തോന്നിയുള്ളൂ. സന്തോഷത്തിന്റെ കണികപോലും അനിതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അന്ധകാരത്തിൽപ്പെട്ട ഒരു കപ്പൽ പോലെയാണ് തന്റെ ജീവിതം എന്നു അനിത വിചാരിച്ചു.

പെട്ടെന്നു ആരുടെയോ കാൽപ്പെരുമാറ്റ ശബ്ദം അവളെ ദിവാസ്വപ്നത്തിൽ നിന്നുണർത്തി; അവൾ മാത്രമല്ലെന്നു അവൾക്കു തോന്നി. മറ്റു ചിലരും കൂടി അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ അവരെല്ലാമെന്തു കാണുവാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. ഈ കാൽപ്പെരുമാറ്റങ്ങളെല്ലാം ആർക്കുവേണ്ടി ശേഖരിച്ചതായി നിന്ന അവൾ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നുവോ ആ മഹാശയൻ അക്കൂട്ടത്തിലുണ്ടായിരിക്കുമോ? എത്രനാളത്തെ സ്വപ്നം അവൾക്ക് സ്വപ്നമായിട്ടു ജീവിതത്തിലെ ഒരു അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട ഭാഗ്യമായിത്തീരുമോ? അനിതയാകർഷിച്ച മഹാനുഭാവൻ ആ കൂട്ടത്തിലുണ്ടെന്നു വരുമോ? അനിത സാവധാനത്തിൽ എഴുന്നേറ്റു പുറംപോട്ടു നോക്കി

മിന്നൽപ്പിണരുകളുടെ സഹായംകൊണ്ടു ആരോ രണ്ടാൾ കൂട്ടമായി ഇരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു അനിത മനസ്സിലാക്കി. മറ്റൊരു വിധത്തിലും അവരെ ഹൃദയപ്രകാശത്തിന്റെ സഹായംകൊണ്ടും അവൾ അവരെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. മുന്നോട്ടു നടക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുവെങ്കിലും അവളുടെ കാലുകൾക്കതിനു ശക്തിയുണ്ടായില്ല. ശരീരമാസകലം തളർന്നും വിറയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. എങ്ങനെ അവരുടെ അടുക്കൽ പോകാൻ കഴിയും? അവർ എന്താണു പറയുന്നതു്? ദിവ്യപരിമളമായ ദൈവപ്രിയൻ തന്നെയായിരു

ന്ന അവിടെ കാണപ്പെട്ടതു്? എന്നാൽ ആ പഴയ ദേവപ്രിയൻതന്നെയായിരുന്നോ അദ്ദേഹം?

പ്രിയൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി. അനിന്ദിതയുടെ സമീപത്തേക്ക വേഗം അടുത്തു. ദേവപ്രിയൻ തന്നെയായിരുന്നു അവിടെ കാണപ്പെട്ടതെന്നു അനിന്ദിത നിസ്സംശയം തീർച്ചപ്പെടുത്തി. എത്രനാളായി ആവിധം അദ്ദേഹത്തെ വിചാരിച്ചു മനസ്സു പുണ്ണാകുന്നു.

ദേവപ്രിയൻ തന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുന്നതുകണ്ടെന്ന സൗദാമിനി കടാക്ഷിച്ചിരുന്നതിൽ അനിന്ദിത അറിഞ്ഞില്ലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു:

"ഇതാര്? ഭവതിതന്നെയോ ഇതു അനിന്ദിതാദേവി!

പ്രേമാർദ്രവചനത്തിൽ പുറപ്പെട്ട ബാഷ്പത്തെ പണിപ്പെട്ടു നിയന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു അവൾ നിശ്ശബ്ദയായി നിന്നു. ദേവപ്രിയൻ വീണ്ടും ചോദ്യങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിക്കാൻ തുടങ്ങി.

എന്താണിവിടെ തനിയെ നിൽക്കുന്നതു്? ഇവിടെ നില്ക്കാനിടവരുന്ന ജനങ്ങളും കാറ്റിന്റെ ശക്തികൊണ്ടു കടലിൽ ചെന്നു വീഴുന്ന ഭയം എന്തു മനസ്സിലാക്കാതിരുന്നു. ഭവതി വീട്ടിൽ മടങ്ങിപ്പോകുക".

"ആരു തുണയെന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ?"

"എന്നെ ഭവതി വിശ്വസിക്കുന്നില്ലയോ? എനിക്കു ഭവതിയെ രക്ഷിപ്പാൻ വാസ്തവത്തിൽ എന്തെങ്കിലും അധികാരമുണ്ടോ? എന്നെത്തന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ എനിക്കു കഴിവില്ല." പിന്നെയെങ്ങിനെയാണു് ഭവതിയെ..."

"എന്നെ നിങ്ങൾക്കു വാസ്തവത്തിൽ രക്ഷിപ്പാൻ കഴിയുമൊ!"

"വാസ്തവമായും കഴിയും. എന്നാൽ ഭവതിയുടെ ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങുക? ഈ കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ ശക്തി എത്ര അപായമുള്ളതാണെന്നു ഭവതിക്കു അറിഞ്ഞുകൂടേ. ഞാൻ ഇങ്ങിനെ

വലയില്ലാതെ പറഞ്ഞു പോകുന്നവെന്നേയുള്ളൂ. പറയേണ്ട ആവശ്യമോ സമയമോ ഇല്ല. ഭവതി എവിടെ താമസിക്കുന്നു വെന്ന് എന്നോടു പറയുക. എന്നാൽ ഞാൻ ഭവതിയെ വസതിയിൽ കൊണ്ടുപോയി ആക്കാം.

അവർ ഒന്നിച്ചു പുറപ്പെട്ടു. സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞ ഉടൻ അനിന്ദിത സംസാരിപ്പാൻ ആരംഭിച്ചു. എന്നാൽ ഇതേവരെ അവരും നിശ്ശബ്ദമായിരുന്നതു് സംസാരിക്കുന്നതിനുള്ള ധീരത സമ്പാദിക്കാനായിരുന്നിരിക്കാം:—"അങ്ങ് എനിക്കു മാപ്പു തരുമോ?"

"എന്തിനാണത്?" ഭവതി എന്തെങ്കിലും അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ ?"

അനി:—ഒരു കാരണവും കൂടാതെ ഞാൻ അങ്ങയെ വേദനപ്പെടുത്തി. ഇതിനു പകരമായി ഞാൻ അനുഭവിച്ച കഷ്ടതകളും തന്നെ നല്ലപോലെ ശിക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്."

അനിന്ദിതയുടെ നേത്രങ്ങളിൽ നിന്നു കണ്ണുനീർ ധാരധാരയായി ഒഴുകി.

ദൈവപ്രിയൻ അവളെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും താങ്ങിയെടുത്ത് അവളുടെ മുഖത്തു നോക്കി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"ഒരു കാരണവും കൂടാതെ എന്നെ വേദനപ്പെടുത്തിയെന്ന് എപ്പോഴാണ് ഭവതി മനസ്സിലാക്കിയതു്?"

"അങ്ങു എന്നെ പിരിഞ്ഞ ഉടനെ! അങ്ങയോടു മാപ്പു ചോദിക്കുവാൻ ഞാൻ അങ്ങയെ പല നാളും പല സ്ഥലത്തും അന്വേഷിച്ചു. നിർഭാഗ്യവശാൽ എനിക്കതിനു കഴിവുണ്ടായില്ല"

"പ്രിയേ, ഒരു കാലമെല്ലാം നാം വ്യഥാ കളഞ്ഞു." എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം അവളെ ഗാഢാശ്ലേഷം ചെയ്തു. അവളുടെ കണ്ണുനീർത്തുള്ളികളെ സ്വകപോലത്തിൽ ഏറ്റി.

അനിന്ദിതയ്ക്കു പിന്നീടു യാതൊന്നും സംസാരിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. കൊടുങ്കാററിന്റെ കാര്യം തന്നെ അവർ മറന്നു.

അവരുടെ മുമ്പാകെ വിജനമായ ഒരു ഗൃഹം കാണപ്പെട്ടു. അവർ അതിനെ ആശ്രയം പ്രാപിച്ചു. ദേവപ്രിയൻ പറഞ്ഞു: "പ്രിയേ, നോക്കുക. ഞാൻ എത്ര മര്യാദക്കാരനാണെന്നു. തക്ക സമയത്തു എനിക്കിവിടെ എത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ലെങ്കിൽ ഭവതിയുടെ സ്ഥിതി എന്താകുമായിരുന്നു ?"

അനിന്ദിത ഏറെ നേരം കരയുകയുണ്ടായില്ല. പുഞ്ചിരിതൂകികൊണ്ടു അവൾ പറഞ്ഞു:—

"അങ്ങ് വരുമെന്ന് എനിക്കറിയാം. അതുകൊണ്ടു തന്നെയാണ് ഞാൻ അവിടെ കാത്തിരുന്നത്."

കൊടുങ്കാററിനെ കുറിച്ചുള്ള ഓർമ്മകേട് ഒരിക്കൽക്കൂടെ ആ യുവജനങ്ങളെ ബാധിച്ചു. അതേ സമയത്തു തന്നെ അവർ പരമാനന്ദസാഗരത്തിൽ മുഴുകി.

"പുതുതായി കണ്ടുകിട്ടിയ ഈ പരമാനന്ദരത്നത്തെ എവിടെയാണ് സൂക്ഷിപ്പിക്കേണ്ടത്? എന്റെ ചെറിയ ജീവിതഭണ്ഡാഗാരത്തിൽ അതിനു തക്ക സ്ഥലം ഇല്ലാതായിപ്പോയല്ലോ." എന്നു കാമുകൻ പറഞ്ഞു.

"ഒരു ജീവിതത്തിൽ മാത്രമല്ല, ജന്മമൊടുങ്ങാത്ത (ശാശ്വത) ജീവിതത്തിൽ പോലും അതിനു സ്ഥലമില്ല."

ദേവപ്രിയൻ അനിന്ദിതയെ വക്ഷസ്സോടണച്ചു വീണ്ടും ചുംബിച്ചു. "സങ്കടാവഹമായ ഒരു ലോകജീവിതത്തിൽ നമ്മുടെ സന്തോഷത്തെ ഒരു പ്രത്യേക സ്ഥലത്തുവെച്ചു ഭാഗിച്ചു നമുക്കനുഭവിക്കാം."

"കാററിന്റെ ശക്തി കുറെ കുറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എനിക്കു ഇപ്പോൾ പോകണം. മററുള്ളവർ ഇപ്പോൾ പരിഭ്രമിക്കുരിക്കും." എന്നു അനിന്ദിത പറഞ്ഞു.

ദേവപ്രിയനും അവളെ പിൻതുടൎന്നു. പകുതി വഴി ചെന്നപ്പോഴേക്കും ഏതാനും പേർ വിളക്കുമായി അവരിരുവരെയും എതിരേല്പിച്ചു വരുന്നുണ്ടായിരുന്നു. സ്വപ്നസമയത്തെ സംഭാഷണത്തിനു ശേഷം ഇതാ അവർ വീണ്ടും ചേർക്കപ്പെടുന്നു! തന്റെ പ്രാണനാഥനെ കണ്ടെത്തിയതുകൊണ്ടുണ്ടായ ആശ്ചര്യത്തിനു പോലും ഇപ്പോഴും അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥലമില്ലായിരുന്നു.

സെമിത്താർ മറവുള്ള പാതയൊന്നിച്ച് അന്തഃപുരത്തിലിരുന്ന ഭാരൊന്നു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ആ വൃദ്ധനെ നോക്കിക്കൊണ്ട്.

"മുത്തച്ഛാ, ഞാൻ കണ്ടിപ്പോകുവാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതിനുള്ള ഏർപ്പാടെല്ലാം ചെയ്തു തന്നാൽ മതി." എന്നിങ്ങനെ അവിടെ പറഞ്ഞു, അവർക്കെല്ലാം ആശ്ചര്യമായി. എന്താണിതിനു കാരണം. നാസ്തികതയുടെ ... അവൾ അറിയുവാൻ കഴിയാതെ വന്നതുകൊണ്ട് തന്നെ പാഷാണ്ഡന്മാരായ മനുഷ്യർക്കുമായിരുന്നെങ്കിൽ......ഇല്ല തീർച്ചയായി അതുണ്ടായിരിക്ക വയ്യാ.

അദ്ധ്യായം 18.

"[illegible]
[illegible]"

കൽക്കണ്ടയിലെ ഇടങ്ങളിൽ നിന്നുകിട്ടിയ നാം [illegible] കാണപ്പെട്ട ഗ്രാമം ഇപ്പോഴും വലിയ പഴക്കമൊന്നും കൂടാതെതന്നെ നിൽക്കു[illegible] ന്നാൽ അതിനകത്തു വലതു[illegible] [illegible] വന്ന [illegible]

കണ്ണിന്നിടയിൽകൂടെ, ഇടയ്ക്കിടെ എന്തിനെയൊ ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു.

അവിടെ അപ്പോൾ ഒരാൾ പ്രവേശിച്ചു "ഇവിടത്തെ ഗൃഹനായിക എന്താണ് പ്രവൃത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു" എന്നു ചോദിച്ചു.

"ഒന്നുമില്ല ഞാൻ വീട്ടിന്നുള്ളിലിരുന്നു കരയുമ്പോൾ അങ്ങു ചെറുകുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കുന്ന ജോലിയിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധനായിരിക്കയാണ് അല്ലേ?"

"ശരിതന്നെ, ഞാൻ ശ്രീമതിയെ ഒരു തടവുകാരിയെന്നപോലെയാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുവരികയാണ്. അടുത്ത പ്രാവശ്യം ഞാൻ ശ്രീമതിയെ കൂടെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകയുമാവാം. എന്നാൽ പോരെ?" എന്നു ദേവപ്പിയൻ ചോദിച്ചു.

"എനിക്കവരെ ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടാകുന്നില്ല. പുറത്തുപോയി നാലാളെപ്പോലെ തന്നെ പ്രവൃത്തിക്കുവാൻ ഞാനും ഇച്ഛിക്കും. ഇങ്ങനെ ഒതുങ്ങിയിരുന്നുകൊണ്ടു ഇവിടെ ഞാൻ വലിയ ജോലിയിലിരിക്കുന്നു" എന്നു ദേവപ്പിയന്റെ പ്രിയപത്നി പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ വെള്ളക്കാരിയെപ്പോലെ! മലയാളിയെ ധിക്കരിച്ചു പുറപ്പെടുവാനാകുന്നുവോ ഭാവം? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ശ്രീമതിയുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെപ്പററി അത്രയെല്ലാം വ്യസനിയ്ക്കുവാനില്ല. ഇനിമേലിൽ ഞാൻതന്നെ ശ്രദ്ധിച്ചു നോക്കിക്കൊള്ളാം."

"വേണ്ടതുവേണം. അക്കാര്യമേ വേണ്ട. അങ്ങു എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ഇഷ്ടമായിത്തന്നെയിരിക്കയുള്ളൂ. നമ്മുടെ ഗൃഹം കഴിക്കയും ഒരു കാരാഗൃഹമാക്കുവാൻ പാടില്ല. പക്ഷികളെപ്പോലെയും അന്തരീക്ഷംപോലെയും നാം സ്വാതന്ത്ര്യമായിരിക്കണം. ഇതൊരു പഞ്ജരമാക്കിത്തീർക്കാൻ പാടില്ല. അതിരിക്കട്ടെ. നാം പറഞ്ഞുവെച്ചകാര്യം എന്തായി?"

"അതെല്ലാം ശരി [illegible] ട്ടുണ്ടു നാളെ നമുക്ക [illegible]ൽ ഹാജരായ് കളയു[illegible]

"ഇതേവരെ എടുക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ചിത്രങ്ങളിലൊന്നും അങ്ങയെപ്പോലെ സൗന്ദര്യമുള്ള ഒരു പുരുഷന്റെ മുഖം ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല" എന്നു ദേവപ്രിയന്റെ തലമുടി തലോടിക്കൊണ്ടു അനിറ്റ പറഞ്ഞു.

"ഇതുകൊണ്ടല്ലതന്നെ ഒരു പുതിയ കണ്ടുപിടിത്തത്തിനു [illegible] ക്ക ഒരു മെഡൽ സമ്മാനമായി ലഭിക്കാനിരിക്കുന്നുണ്ടു."

പുഷ്പങ്ങളേയും പത്രങ്ങളേയും പറ്റിയുള്ള ഫോട്ടോഗ്രാഫറിന്റെ ശാലയിലേക്ക ദേവപ്രിയൻ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയ ആ സ്ഥലത്തേക്ക തന്നെയാണ് അനിറ്റയും മറ്റും വണ്ടിയിൽ കയറി പുറപ്പെട്ടതു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രിയതമ [illegible] "ഗോൾഡ്" [illegible] സമ്മാനങ്ങളെക്കുറിച്ചു [illegible]

[illegible] ദേവപ്രിയൻ പുഞ്ചിരി പൊഴിച്ചു.

അവർ രണ്ടുപേരും [illegible] ശാലയിലേക്ക [illegible] വൃദ്ധനായ ഇംഗ്ലീഷുകാരൻ [illegible] ചിരിച്ചു.

"[illegible] 'ഗോൾഡ്' എന്തുചെയ്തു വാങ്ങാനെ മറന്നോ അല്ലേ?"

"[illegible] ശക്തിയില്ല. എന്റെ [illegible] സൂക്ഷിച്ചു [illegible] ഇവിടെവെച്ചാണല്ലോ."

സമാപ്തം

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി